JACOBI RHENFERDII,

Ling. Sanct. Prof. Ord.

DISSERTATIONES PHILOLOGICÆ

DE

DECEM OTIOSIS SYNAGOGÆ.

In quibus

Viri Clariss. *Johannis Lightfooti*, *Aliorumque* sententiæ de *Otiosis* examinantur: varia de *Synagogis*, earumque *Jure*, *Præfectis*, *Ministris*, &c. adsperguntur.

FRANEKERÆ,
Apud JOHANNEM GYSELAAR, Ordd. Frisiæ atque eorundem Academiæ Typograph. Ordinar. MDCLXXXVI.

Digitized by Google

Digitized by Google

SERENISSIMO

PRINCIPI

HENRICO CASIMIRO,

D. G. Principi Nassaviæ &c. Comiti Cattimeliboci, Viandæ, Dietzæ, Spiegelbergæ &c. Baroni Liesveldiæ, Domino Bielsteinii &c. Liberæ Frisiorum Reipublicæ domi militiæque Præfecto Hæreditario; ut & Groningæ, Omlandiæ, & Drentiæ Gubernatori, & Supremo militiæ Duci, &c. Academiæ Frisiorum Curatori Honorario, Magnificentissimo; Libertatis Salutisque Vindici & Adsertori Generosissimo; Literarum Literatorumque Fautori summo &c. &c.

Digitized by Google

NOBILIBUS ET PRÆPOTENTIBUS

ILLUSTRIUM

FRISIÆ ORDINUM

DELEGATIS NOVEMVIRIS,

IPONI ab AYLVA,
Prætori Collumerano;

ISAACO de SCHEPPER,
Prætori in Achtkarſpelen;

JOHANNI à GOSLINGA,
Prætori Franekerano;

SUFFRIDO GEROLDO à BURMANIA,
Prætori Wimbridſerano;

ERNESTO ab HAIREN,
Prætori Stellingwerfiæ Occidentalis;

WILHELMO ab HAIREN,
Prætori Doniawerſtalliæ;

FRANCISCO SWARTE,
Conſuli Leowardienſi;

ADIGERO ADIO,
Conſuli Slotano;

JOHANNI ab HAERSOLTE,
Toparchæ in Cranenborg.

UT ET

GRAVISSIMO VIRO,

HENRICO à WYCKEL,
Iiſdem à Secretis.

Digitized by Google

S. P. D.

JACOBUS RHENFERDIUS.

Ogitanti mihi, cuinam hunc ingenii fœtum, jam luci maturum, pro veteri more potiſſimum offerrem; Veſtra, SERENISSIME PRINCEPS, & ILLUSTRES PROCERES, Illuſtriſſima Nomina illico occurrebant, quibus, quicquid hoc eſt libelli, non tantum honeſte poſſem, ſed & ſummo merito inſcribere deberem. Cum enim variæ cauſæ dari queant, quarum ſingulæ per ſe ſatis graves juſtæque aliis eſſe ſolent, quibus, ut libros ſuos Viris Principibus ſacros faciant, inducantur: tum mihi illas video atque intelligo pene eſſe univerſas. Sive enim otii, quod cum ante alibi in Hebræarum literarum ſtudiis, tum hoc proximo triennio in hac alma Academia exegi, ratio mihi ſit reddenda; Vobis eam in primis conſtare debere arbitror, quorum judicio & juſſu earundem literarum in Illuſtri Veſtro Athenæo publicam Profeſſionem ſuſtineo. Sive ii, qui

maximis beneficiis ornati, iſtoc pacto debitas gratias habere cenſeantur, & cum dignas referre nequeant, quaſi perenni monumento ſeſe debendi reos profiteri, & memorem gratumque animum publice ſpondere; Tibi rurſum, SERENISSIME PRINCEPS, Vobiſque, ILLUSTRES PROCERES, haſce profectuum meorum primitias deberi manifeſtum eſt, quorum immortali beneficio illud conſecutus ſum, quo mihi nihil neque optatius, neque in omni vita jucundius accidere poterat, ut quarum literarum ſummo ſtudio inde à prima adoleſcentia, occulto & ſingulari quodam naturæ inſtinctu, ducebar, in iiſdem porro excolendis & docendis, honeſtis conditionibus, in publica luce, ſumma cum animi voluptate ætatem agere liceat. Sive denique (ut ne Vos prolixo ſermone morer, & laudum Veſtrarum præconio, cui me prorſus imparem eſſe ſentio atque intelligo, aliis relicto, ea ſaltem, quæ mihi propria maximaque ſunt, attingam) ſive, inquam, hunc partum alicui tollendum offerre debeam, & in

cli-

clientelam dare, ac memet ipſum adverſus malevolorum hominum livorem Summorum Virorum auctoritate & gratia munire, horumve benevolentiam demereri; Vos mihi in primis adeundos eſſe video, qui & hunc libellum, in Friſio quippe ſolo & Schola natum, jure quodam veſtro, quaſi injecta manu, vobis vindicare poteſtis; neque pro ſummo illo, quod in Vobis eſt, in rem literariam ſtudio, illis qui pro viribus eandem ſedulo excolunt, veſtrum præſidium & favorem ſoletis denegare.

Ad Vos itaque, SERENISSIME PRINCEPS, & ILLUSTRES PATRIÆ PATRES, hic libellus viam affectat, in veſtram ſeſe gratiam inſinuat, & ceu meæ quoddam induſtriæ ſpecimen, & grati animi, debitæque devotionis ac obſervantiæ pignus, benevolè admitti etiam atque etiam obnixe orat. Quod ſi exoraverit, eaque benevolentia à Vobis fuerit acceptus, quo ſtudio à me offertur, voti compos ero, & hujuſce laboris fructum cepero uberrimum. Deum Optimum Maximum ſupplex Veneror, Vos Patria incolu-

columi, tranquilla, florente, diu mortalibus lætos interesse velit, Vosque & vestra omnia omni felicitate ornet, beet. Dabam Franekeræ, a. d. III. Non. Jul. Anno æræ Christianæ MDCLXXXVI.

ELEN-

Digitized by Google

ELENCHUS
CAPITUM
DISSERTATIONIS
PRIMÆ.

* *

CAP. VI.

CAP. VII.

CAP. VIII.

CAP. IX.

CAP.

Digitized by Google

DISSERTATIONIS.

CAP. X.

CAP. XI.

CAP. XII.

CAP. XIII.

CAP. XIV.

CAP. XV.

ELEN-

Digitized by Google

ELENCHUS

CAPITUM

DISSERTATIONIS

SECUNDÆ.

** 3 CAP.

Digitized by Google

ER-

ERRATA sic CORRIGENDA.

Pag.	5.	lin.	5. pro *poßunt*, lege *posse*.
	21.		9. *civitatis*, l. *civitatis*.
	23.		9. *Moses* l. *Obadias*.
	27.		2. l. *commemorat*.
	34.		5. *peculiaria*.
	34.		25. deleatur alterum *in*.
	36.		18. &
	37.		4. 8. deleatur vocula *sui* & vide sis pag. 266.
	69.		14. *illius*.
	71.		5. SYNAGOGÆ.
	77.		16. *hic*.
	107.		22. *Rabb Huna dixit, Cibi* &c.
	120.		23. *oportet*.
	125.		17. §. XXXII).
	135.		9. *examinantur*.
	164.		2. pro *sunt*, l. *fuit*.
	169.		7. penult. τ̃ *παρ αὐτοῖς*.
	225.		20. *ferre*.
	249.		4. סתמן/

DIS-

DISSERTATIO
PHILOLOGICA
DE
DECEM OTIOSIS SYNAGOGÆ.

Thesis I.

CUm omnes illi præclare de re Christiana merentur, qui varia eruditione instructi curas & cogitationes suas ad sacræ scripturæ illustrationem conferunt, atque ita quasi gentium spolia ad ornatum regni Christi congerunt: tum haud scio an ulli melius, quam qui linguæ & Juris Hebræorum periti, inde, ceu ex propria sede, historiæ & phrasi Novi Testamenti lucem fœnerantur. Habet multum Græcia, habet & illa quondam gentium domina Roma multum, quo neglecto, vel non satis dextrè percepto frustra Novum Testamentum intelligere labores: quantumcunque tamen illud est, quod sane magnum est, est כמו טיפה מן הים/ seu ludum jocumque dicas præ iis, quæ Hebræorum

monumenta in eundem usum non modiis vel trimodiis, sed integris plenisque horreis affundunt.

II. Cum enim, ut à summis Viris jam pridem est animadversum, (a) *omnes libri N. T. à* Judæis *scripti sint, atque inter, & ad* Judæos, *cumque omnes orationes in eo habitæ à* Judæis *pariter, atque ad, & apud Judæos fuerint habitæ:* cum item (b) *certis argumentis, & doctorum virorum testimoniis comprobetur, Christi & Apostolorum seculo in usu fuisse eam linguam, quæ apud Talmudicos est, ipsosque illos non alia locutos esse:* nemo, opinor, nisi forte ab omni humanitate prorsus alienus, inficias ibit, *non posse istud Testamentum non* Judæorum *stylum, idioma, loquendi formam normamque sapere ubique, & retinere*; atque adeo *linguæ jurisque Hebræi cognitionem & collationem ad phrasin N. Testamenti illustrandam* maximum momentum adferre.

III. Et hinc adeo Viri Doctissimi, quibus illud probe perspectum erat, in id omni studio incubuerunt, ut Hebræorum mores & phrases sedulo investigarent, & cum N. Testamento diligenter conferrent: sive id sparsim facerent, ea ἐν παρόδῳ pro eo atque sese offerebant, passim notantes, quæ ad loci cujuscunque illustrationem pertinerent; sive ex professo omnia, & certo ordine ad N. T. referrent, notasque Rabbinicas in illud conscriberent. Et hos inter suo merito sibi primas vindicat Vir Clarissimus *Johannes Lightfootus*, quo, nostro quidem judicio, nemo neque diligentius neque felicius *Horas Hebraicas & Talmudicas* Historiæ Evangelicæ & Apostolicæ impendit, tam vasta & per omne genus

(a) Lightf. *Præf. ad Hor. Hebr. in Matth.*
(b) Coccejus *Præf. ad Sanhedrin.*

Digitized by Google

genus antiquissimos scriptores diffusa viri lectio, prudens rarissimarum observationum delectus, & in illis mirum ingenii acumen, & limatum politumque judicium, in plerisque omnibus observatur. Et cum jam olim Clarissimum par virorum, *Iohannes Drusius*, & *Ludovicus Cappellus*, ejusdem generis observationes in N. T. conscripsissent, tanquam omnia acta essent, & messis jam præteriisset, ille suum librum *Præterita* inscripsit, hic *Spicilegium*; post quæ *Lightfootus* tantam eruditissimarum observationum segetem convexit, ut illa hoc respectu jam *Primitiæ* verius, quam *Præterita* vel *Spicilegium* sint dicenda.

IV. Verum enim vero quanto major deprehenditur hujus collationis utilitas, tanto etiam majorem curam & diligentiam adhibendam esse manifestum est, ut Hebræorum formulæ ritusque quam clarissimè perspiciantur & intelligantur, nihilque nisi probe exploratum & perspectum cum phrasi N. Testamenti conferatur: quandoquidem fieri nullo modo potest, quin, si quid rerum Hebraicarum prave acceptum sit, atque ad N. T. applicetur, id hujus quoque genuinum sensum pervertat, atque in ipsam adeo Theologiam gravissimos quandoque errores invehat.

V. Cujus rei cum alia præclara exempla edi possent, tum illud memorabile est in eodem Cl. *Lightfooto*, quando ad Matth. IV. vers: 23. ubi prima *Synagogarum* mentio occurrit, *quo clarius mores atque instituta synagogarum cognoscas, ut plurima, quæ eo referuntur in N. T. intelligas, sese earum historiam ἐν ἐπιτομῇ expediturum* promittit: expedit autem ita, ut universam ejus gubernationem lectori suo prorsus impeditam atque intrica-

catam sistat. Nimirum primo loco de *Synagogæ Gubernatoribus* agit, eosque *in literato isto*, si Diis placet, *decemviratu* הבטלנים seu *virorum otiosorum* quærit, quos etiam existimat fuisse *corpus synagogæ repræsentativum*. Dicam clarius. Memorantur in scriptis Hebræorum עשרה בטלנים של בית הכנסת i. e. *Decem otiosi synagogæ*. Hos Cl. *Lightfootus* Synagogæ præfectos vel gubernatores fuisse censet; atque adeo quinam, qualesque illi fuerint, quibus singuli muneribus functi sint, anxie disquirit. Horum vero tres primos facit בית דין של שלשה *Iudices triumviros*: unum *publicum synagogæ ministrum*, שליח ציבור *Angelum Ecclesiæ*; eundemque חזן הכנסת *Episcopum congregationis*. Tum tres גבאים *Diaconos* vel *Eleemosynarios*, quos etiam פרנסים *Parnassim* vel *Pastores* dictos fuisse existimat. His porro, ad numerum denarium conficiendum, addit תורגמן *Interpretem Ecclesiasticum*: & denique ne quid desideretur, *Scholarcham* quem dicit *Theologicum*, *ejusque Interpretem*. Ita Vir Clarissimus synagogæ officia inter illos *decem otiosos* dispertit, quo modo & illis bonis decemviris, & sibimet ipsi, & lectori suo plus satis negotii facessit. Sed illud nobis minime mirum videri debet, virum doctissimum, cætera in Talmudicis omnique antiquitate Hebræorum versatissimum, & eruditissimis scriptis de re sacra meritissimum, in tanta rerum varietate & multitudine observationum aliquando aliquid humani passum esse. Id magis mirandum, minusque ferendum existimamus, Viros doctos, qui & ipsi in harum antiquitatum studiosis nomen suum profitentur, quique expressam & politam Veteris Synagogæ effigiem, ceu Ecclesiæ Christianæ ty-

Digitized by Google

typum, nobis exhibere ſtudent, vel eoſdem errores optima fide, nulla ne leviſſima quidem ſuſpicione ductos, deſcribere; vel ſi quid tandem à *Lightfooto* aberratum animadvertunt, tamen animum inducere non poſſunt, ne quidem ſi admoneantur, ut ſua his *Otioſis* otia faciant, quin omnia potius in ſynagoga turbent, ut illos ad graviſſima ſynagogæ negotia, & ſummam Paſtorum, Epiſcoporum & Presbyterorum dignitatem provehant, & vel invitis rei ſummam obtrudant.

VI. Qua re paullo diligentius conſiderata, minime committendum putavimus, ut vel bonos viros, moderari honeſtique otii amantes, decem, inquam, illos *Batlanim* diutius turbari; vel Synagogæ Rectores, viros ſane graviſſimos, & civitatis ſuæ facile principes, gradu ſuo dejectos ad infimum ordinem, & hominum pauperculorum ſubſellia detrudi; vel denique, quod palmarium in hac cauſa eſſe debet, orbem eruditum in hoc errore diutius hærere pateremur, qui à Cl. *Lightfooto* in Chriſtianas ſcholas invectus, à novis deſcriptoribus vel interpolatoribus in dies confirmatur, & vires acquirit eundo.

VII. Quod itaque pace Magni *Lightfooti* fiat, cæterorumque Clariſſimorum Virorum, qui hactenus in eandem ſimilemve ſententiam conceſſerunt, negamus, *Decem Otioſos Synagogæ*, עשרה בטלנים [illegible]ל בית הכנסת *ullam apud Hebræos dignitatem præfecturamve geſſiſſe*; negamus, inquam, ullum eorum aliud officium fuiſſe, quam ut *ſeſe quotidie in ſynagoga præſentes ſiſterent, ut quicunque etiam ſinguli illam ingrederentur ad precandum, ſemper* מנין i. e. numerum, *ſive legitimum cœtum denarium invenirent, cum quo preces ſuas ad Deum rite funderent.*

VIII. Quæ nostra tractatio ut recto ordine procedat, Cl. *Lightfooti* & reliquorum vestigia sequemur, ut illorum erroribus detectis, tenebrisque quas Synagogæ offuderunt discussis, sua Synagogæ nativa lux redeat, & suæ quisque dignitati & loco in illa restituatur.

IX. Cl. *Lightfootus* itaque de *Rectoribus Synagogæ* acturus pauca quædam de loco præmittit, ubi olim Synagogam condere licuit, vel forte etiam oportuit. ,, *Non*
,, formata est, inquit, alicubi Synagoga, nisi ubi essent
,, decem literati, ex professo studiosi legis. 1. Observe-
,, tur illud Talmudicum *Megillah* cap. 1. hal. 3. אי זהו
,, עיר גדולה *Quænam est civitas magna?* כל שיש בה י׳
,, בטלנין *Ea, in qua erant decem homines otii.* פחות מכאן
,, הרי זה כפר *si hoc numero minus, ecce, est villa.* 2. Il-
,, lud *Maimonidæ*, *Tephillah* Cap. XI. *Vbicunque sunt de-*
,, *cem ex Israële, ibi necesse est ut ædificaretur domus, ad*
,, *quam se recipiant ad orationes tempore precum: & domus*
,, *hæc vocatur Synagoga.* Non quod quilibet decem ex
,, Israële constituerent Synagogam; sed, ubicunque
,, sunt decem literati & studiosi legis: vocabantur hi
,, בטלנין *viri otii*, qui non pro desidibus atque otiosis
,, sunt habendi, בטלין ממלאכתן ועוסקין בצרכי ציבור /
,, sed *quibus* (ut pote qui rebus mundanis non perplexi
,, fuerunt) *vacavit res synagogæ tantum curare, atque*
,, *incumbere studio legis.* Hactenus Lightfootus. Quæ verba dum vel apud ipsum lego, vel ab aliis bona fide repeti video, nescio sane quid bonos viros egisse vel passos esse credere debeam, quando ex illis verbis canonem elicere, vel admittere possunt, qui non tantum in illis non continetur, sed iisdem etiam solide & diserte refutatur.

X. *Non*

Digitized by Google

X. *Non formata est*, inquiunt, *Synagoga, nisi ubi essent decem literati, ex professo studiosi legis.* Ad hunc canonem probandum adducitur locus ex *Megilla*, quem si superiori effato subjicias, *Atque decem ejusmodi literati* (id est בטלנים) *non fuere nisi in urbibus majoribus:* vide quid sequatur; *Ergo non nisi in urbibus majoribus fuit formata synagoga, nequaquam in oppidis aut villis.* Major Lightfooti est, & eorum qui Cl. Virum sequuntur: minor Talmudis, & ipsi Lightfooto laudata: Conclusio judicio omnium recta ratione utentium falsa, & historiæ atque institutis Judæorum è diametro adversa. Etenim quis animum inducat credere, in *Oppidis* & *Agris* ubi *decem Otiosi* non erant, propterea etiam nullas Synagogas fuisse, atque adeo Sabbatho reliquisque seu festis seu profestis diebus cultum nullum publicum obtinuisse, sed horum locorum incolis non sine magnis incommodis ad majores urbes fuisse assidue abeundum, pari rei familiaris & temporis jactura? quorum utrumque tam ab omni ratione alienum est, quam certum nobis est contrarium, nim. quod & כרכין *oppida*, & כפרים *pagi* seu *villæ* suas Synagogas habuerint, earumque Rectores, etiam si omnibus בטלנים destituerentur.

XI. Sed prius loca citata accuratius excutere juvabit, ut videamus, an sententia Lightfooti ulla specie inde probari aut defendi possit. *Vrbs magna ea est*, inquit Mischnah; *in qua sunt decem Batlanim* i. e. *Otiosi:* Ergo, inquiunt Viri Docti, *Synagoga nullibi est formata, nisi ubi essent decem Batlanim.* At quæ hæc consequentia? aut quæ ratio illius? itane ab *Vrbe* concludere liceat aut transilire ad *Synagogam*? ego ita semper hanc mischnam

Digitized by Google

nam convertendam exiſtimavi, *Ergo quæcunque urbs non habet decem Batlanim, ea non eſt Urbs Magna*; quemadmodum ipſe textus illam etiam inculcat, פחות מכאן ה"ז כפר / *ſi his pauciores ſint, ecce tantum villa eſt*, non vero urbs magna.

XII. Sed age integrum textum producamus, ne quis ulli ſcrupulo locus ſuperſit. Megilla Cap. 1. §. 1: מגילה נקרא' באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר כפרים ועיירו' גדולות קורין בי"ד אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה: ב כיצד חל יום ארבעה עשר בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בחמשי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות ערב שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה ומוקפות חומה למחר חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר: ג אי זו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין פחות מכאן הרי זה כפר באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין וגו'. *Volumen* (libellus Eſter) *legitur die undecimo, duodecimo, decimo tertio, decimo quarto & decimo quinto* (menſis adar) *ſerius ocyusve nunquam. Oppida quæ jam tempore Ioſuæ F. Nun munita fuerunt, legunt die decimo quinto, villæ autem, majoreſque civitates decimo quarto, niſi quod villæ anticipent* (lectionem) *die quo ad urbes commeant*, (i. e. die

die ſecundo vel quinto ſeptimanæ) §. 2. *Quomodo vero anticipant* (lectionem) ? *ſi dies decimus quartus in ſecundam feriam incidat, villæ majoreſque civitates eopſe die legunt, at munita oppida poſtridie : ſi* (dies decimus quartus) *in tertiam quartamve feriam incidat, villæ pridie vel propridie legunt, eo ſcilicet die, quo ad urbes commeare ſolent, majores civitates eopſe die, oppida poſtridie : ſi* (dies decimus quartus) *in quintam feriam incidat, villæ urbeſque majores eopſe die legunt, oppida iterum poſtridie : ſi* (dies decimus quartus) *ſit pridie ſabbathi, villæ pridie legunt, die quo ad urbes commeare ſolent, urbes vero & oppida eopſe die : ſi denique in ipſum Sabbathum incidat, villæ & urbes anticipant, & legunt die quo ad urbes commeare ſolent, oppida vero poſtridie : ſi poſtridie Sabbathi, villæ anticipant lectionem in diem quo ad urbes commeant, urbes eopſe die legunt, & munita oppida poſtridie.* §. 3. *Quænam vero* URBS MAGNA *dicitur ? omnis ea in qua ſunt* DECEM OTIOSI, *ſi minus eo, ecce villa eſt, &c.* Hactenus Miſchna. Unde liquet, quam immerito hæc adducantur, ut inde quicquam de *Synagoga formanda* ſtatuatur, cujus in toto textu nec vola nec veſtigium occurrit. Agitur hic ſolummodo de *lectione libelli Eſter*, cui certi dies tributi ſunt, ſed pro diverſa feria in quam dies decimus quartus menſis Adar incidit, & locorum varietate, etiam ipſi diverſi. Loca autem illa in triplici differentia ſunt. Sunt עֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת *Urbes Majores*, ſunt כְּרַכִּין *Oppida*, ac denique כְּפָרִים *Villæ* ſuburbanæ. Cum vero mox ipſa *Halacha* prima dictum eſſet, quid per כרכין intelligeretur, nim. *oppida jam inde à temporibus Ioſuæ munita* ; *Halachah* tertia quæritur, quid ſit עיר גדולה *Urbs magna* : eaque ita defi-

 ni-

Digitized by Google

nitur, כל שיש בה עשרה בטלנים פחות מכאן ה"ז כפר, *quæ habet* Decem Otiosos; adeo quidem, ut si quæ *decem otiosos* non habeat, illa respectu lectionis libelli Ester eodem loco habeatur quo villa, quemadmodum id clarius in Gemara dicitur, fol. 3. col. 2. fine, ואמר רבי יהושע בן לוי כרך שאין בה י' בטלנין נידון ככפר, *Et R. Jesua F. Levi dixit, oppidum in quo non sunt decem otiosi,* ÆSTIMATUR *villa.* In quibus omnibus nihil est, quod Synagogam iis solis locis includat, ubi *decem otiosi* inveniuntur. Quid quod contrarium inde satis liqueat, quod hic loca esse supponantur, quæ non quidem *decem*, quibus impares sint, sed tamen aliquot *otiosos* alant, פחות מכאן *pauciores quam decem*? & quod lectio historiæ Ester etiam in oppidis obtineat? quorum neutrum sane absque Synagoga esse potest.

XIII. Alter locus à Cl. Lightfooto ex Maimonide adducitur, Hilch. Tephil. Cap. XI. §. 1. כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפילה בכל עת תפילה ומקום זה נקרא בית הכנסת: *In quocunque loco sunt* DECEM ISRAELITÆ, *ibi necesse est domum condere, in qua conveniant ad precandum omni tempore precationis, & hic locus vocatur Synagoga.* Sed quæso te, Lector, quid clarius dici poterat in nostram sententiam, Cl. Lightfooto autem cæterisque Viris Doctis magis adversum? Probandum erat Lightfooto, *Non formatam esse Synagogam, nisi ubi decem Otiosi*, i. e. *literati, ex professo studiosi legis*, cujusmodi homines in majoribus urbibus tantum inveniuntur, non item in oppidis & vicis. At Maimonides *omni loco* Synagogam non modo concedit, sed etiam necessariam facit, qui modo decem Israëlitas habet. *In quocunque loco*

(nullo

Digitized by Google

(nullo diſcrimine, ſive Urbs ſit, ſive Oppidum, ſive denique Vicus,) *decem Iſraëlitæ ſunt, ibi Synagogam condere oportet.* Lynceus ſit oportet, & literatis omnibus literatior, qui hic decem literatos ſive otioſos viderit; mihi certe non contigit eſſe tam acuto, ut vel unicum deprehendam. Verba generalia ſunt, & ſimpliciter quoſlibet *decem ex Iſraële* deſignant: docti, indocti, divites an pauperes ſint, nihil intereſt; modo decem ſint, qui מנין/ ſ. *legitimum cœtum*, à Magiſtris numero denario definitum, conficere poſſint, Synagogam condere debent, in eaque frequentes convenire, ne cultus publicus, qui in legis lectione & numinis divini invocatione conſiſtit, in Iſraële intermittatur. Et hinc adeo cogunt ſe inter ſe ad Synagogam dedicandam, Librum legis cæteraque comparanda, quibus in Synagoga uſus eſſe ſolet. *Lebuſch, Orach chaij. Tit.* CL. §. 1. תקנת חכמינו ז״ל הוא במקום שיש בו עשרה בני חורין וגדולין בעיר שכופין זה את זה לבנות להם ב״ה ולקנות להם תורה ונביאים וכתובים שלא תשכח ח״ו התפילה והתורה מישראל *Eſt ex inſtitutis Sapientum noſtrorum, l. m. ut ubicunque decem ingenui iidemque majorennes habitant*, (Cl. Buxtorffius alicubi *decem lautioris fortunæ & conditionis* homines requirit, ſed præter mentem Hebræorum, ut infra dicetur) *ibi ſeſe inter ſe cogant Synagogam condere, & comparare Legem, Prophetas & Hagiographa, ne quando, quod Deus clementer avertat, Oratio & Lex oblivioni tradantur in Iſraële.* Eodemque modo R. Moſes Maimonides l. c. ex *Hilchoth Tephillah.* Neque hoc ſolum, ſed Chaſſanem, vel potius ש״צ *Miniſtrum Synagogæ*, hi decem conſtituere vel ſibi conducere debent, qui pre-

ces ipsis præcat, Legemque recitet: Imo, quod majns est, si quis horum decem sub anniversarium quoddam festum ab urbe abesse debeat, ære suo alium conducere debet, qui durante festo absentis vice fungatur ad מנין conficiendum. *Lebbuſch, Orach Chaij* Tit: LV. §. 21. עיר שאין בה אלא עשרה ואחד מהן רוצה לצאת משם והוא סמוך לימים נוראים או אפילו עדיין זמן ארוך לימים נוראים אלא שיודעים שלא יחזור קודם היום טוב כופין אותו לישאר בביתו או להשכיר אחר במקומו ואם הם י"א ורוצים שני לצאת ושכירו שניהם אחד בשותפות במקומם ושניהם יפרעו בשוה בד"א כששניהם אמודים בשוה בממונם אבל אם אחד עני ואחד עשיר יש פנים לכאן ולכאן יש לומר הואיל וחיוב המצוה מוטלת על גופם בשוה יתנו השכירות להשלים המנין גם כן לפי הגלגולת בשוה וי"ל ג"כ לאידך ניסא הואיל ושניהם הולכים להרויח ממון ודאי אין עסק הליכת העני כעסק הליכת העשיר ויתנו לפי הממון לכך עושין כעין פשרה ונותנין חציו לפי נפשות וחציו לפי ממון ושכר החזן הוא על היוצאין כמו על הנשארים לפי מנהגם שם בשאר השנים: *Si quæ urbs ſit, in qua non niſi decem ſunt, eorumque aliquis inde proficiſci velit proxime ante ſolennia feſta, aut ſi illa adhuc procul abſint, ſciant tamen illum ante feſtum non eſſe rediturum, cogunt illum, ut vel domi maneat, vel alium in locum ſuum ſubſtituat. Quod ſi vero undecim fuerint, eorumque duo iter parent, ambo illi ſocietate inita unum in locum ſuum conducent, eique ex æquo mercedem perſolvent. Id quod tamen ita intelligendum eſt, ſi ambo fuerint æquali cenſu: ſi enim unus eorum pauper, alter vero dives fuerit, res diverſimode conſiderari poteſt. Nam cum præceptum utriuſque corpus æqualiter obliget, dicendum videtur, etiam utrumque teneri æqua-*

æqualem mercedem conferre ad numerum conficiendum. Rursum vero etiam ab altera parte dici potest, cum ambo quæstus causa proficiscantur, atque in confesso sit, negotiationem pauperis nullo modo comparandam esse negotiationi divitis, æquum esse, ut pro suis quisque facultatibus censeatur. Propterea igitur rem ex æquo & bono componunt, & dimidium mercedis in capita imperant, dimidium vero in censum. Stipendium autem Chaßanis ab absentibus æque pendendum est, atque à præsentibus, pro eo atque reliquis annis obtinet. De *Chassane* vero vocando Ibid. §. 32. fine,
ואם יש מנין בעיר כופין לשכור חזן ואם אינם באים כולם תדיר לבית הכנסת באופן שמבטלין המנין כופין זה את זה בקנסות שיבואו תמיד כדי שלא יבטלו התמיד:
Et quando numerus (denarius) *est in civitate, obligant sese inter se de Chassane vocando; Quod si vero non frequentarint assidue Synagogam, adeo ut numerus ille denarius cesset, multas absentibus imponunt, ut omnes semper adsint, neque sacra quotidiana intermittant.*

XIV. Quæ omnia satis arguunt, locum Maimonidæ nihil habere, quo novus ille canon de formanda Synagoga stabiliri possit, quin potius contraria omnia illo juberi. Quod cum ipse Cl. *Lightfootus* animadvertere cœpisset, glossemate quodam difficultatem tollere, & verba in suam sententiam detorquere conatus est. Hinc addit: *Non quod quilibet decem ex* Israële *constituerent Synagogam*, (quem sensum verba Maimonidæ præ se ferunt, & re ipsa habent,) *sed, ubicunque sunt decem literati & studiosi legis: vocabantur hi* בטלנין viri otii, *&c.* At sic manifesta vis fit verbis, dum quæ generalia sunt, & quemcunque Israëlitam (majorennem & liberum) designant, ad solos literatos restringuntur. Exemplum

Digitized by Google

Urbe Magna; quæ quomodo inter se cohæreant, aut quodnam tertium axioma gignere valeant, nullus video. Sed repetamus: *Decem Batlanim faciunt Urbem Magnam, Decem Israëlitæ faciunt Synagogam, Ergo.* Parturiunt montes, sed quid tandem nascitur? Age itaque, alia via aggrediamur; *Decem Israëlitæ constituunt* (vel possunt constituere) *Synagogam*, atque *Decem Otiosi constituunt Urbem Magnam*; *Ergo*. Tantundem valet, nam sunt utrobique quatuor termini. Quid si sic? *Decem Israëlitæ constituunt Synagogam*; *Decem Batlanim sunt ad minimum decem Israëlitæ, Ergo Decem Batlanim constituunt Synagogam.* Vel si mavis: *Ubicunque sunt decem Israëlitæ, ibi dedicanda est Synagoga*; atque *ubicunque sunt decem Batlanim, ibi sunt decem Israëlitæ*; *Ergo ubicunque sunt decem Batlanim, ibi dedicanda est Synagoga:* Et rursum, *Atque in Urbe Magna sunt decem Batlanim: E. in Urbe Magna est dedicanda Synagoga.* Optime. Nam sic demum recte concluseris, & bene sese habebit argumentatio; sed qua æquo animo carere quivis possit, cum neutra harum conclusionum ulli Hebræo, aut moris Hebræi non imperito dubia sit aut ignorata, ut tantis ambagibus ad illarum investigationem minime opus sit futurum. Illud tamen omne est, quod ex datis propositionibus rite concludi queat; sed quid illud tandem ad rem faciat, non intelligo. Si quis tamen aliud quidpiam inde extorquere queat, equidem non invidebo, sed mirabor magis cujusmodi illud futurum sit, & quantum ponderis ad præsens argumentum allaturum.

XVII. Supra §. x. cum primum canonem illum de *Synagoga non formanda, nisi ubi essent decem Batlanim,* exa-

examinare aggrederemur, & *Mischnah* excutienda esset, qua Viri Docti ad illius canonis confirmationem abutuntur; non abs re nobis facere videbamur, si Mischna ipsa pro minore uteremur, qua cum superiori illo canone rite juncta hæc conclusio necessario sequebatur, *Synagogas olim antiquis temporibus in solis* URBIBUS MAGNIS *fuisse conditas*, *nequaquam vero in Oppidis & Vicis*. Cujus sententiæ absurditas etiam canonis istius falsitatem satis evidenter arguere videbatur; nisi si cui leve videatur & Oppidis & Vicis omni cultu publico interdicere, eaque jure dedicandi Synagogas prorsus privare. Parum tamen effecerimus, si hoc solum incommodo sententiam illam premamus, neque claris & disertis Hebræorum testimoniis suum vicis oppidisque jus adseramus; eoque minus, quo sæpius vehementiusque Vir Clarissimus contendit, in *Pagis* atque etiam *Oppidis* Synagogas non fuisse. Ita disertè *Centuria Chorographica Matthæo præmissa*, Cap. XCVIII. de *tripartita urbium & oppidorum distinctione*, Num: 3. „ כפרים *villæ*. „ Istæ sc. ubi non erat Synagoga. Imo, inquit *Piske* „ *Harosch*, כרך שאין בו עשרה בטלני׳ נידון ככפר *Oppidum munitum*, *in quo non sunt decem homines otii* (vel „ *cessationis à mundanis*, hi autem constituerunt Syna- „ gogam) *reputatur ut villa*, *&c.* Et rursum, ad Marc. I. vers. 38. num. 2. „ כפרים ergo erant villæ, vel pa- „ gi, in quibus, non erat Synagoga. Hinc illud *Piske* „ *Harosch* in Megill. Cap. 1. כרך שאין בו י׳ בטלנין נדון „ ככפר *Kerak*, (Civitas) *in qua non sunt decem viri*, „ *qui constituant Synagogam*, *reputanda est pro villa*. Et „ num: 3. עיר quæ vox vulgo *urbs* vel *civitas* redditur, „ generaliter & urbes munitas denotavit, & oppida

„ etiam

Digitized by Google

VIII. Quæ nostra tractatio ut recto ordine procedat, Cl. *Lightfooti* & reliquorum vestigia sequemur, ut illorum erroribus detectis, tenebrisque quas Synagogæ offuderunt discussis, sua Synagogæ nativa lux redeat, & suæ quisque dignitati & loco in illa restituatur.

IX. Cl. *Lightfootus* itaque de *Rectoribus Synagogæ* acturus pauca quædam de loco præmittit, ubi olim Synagogam condere licuit, vel forte etiam oportuit. „*Non* „formata est, inquit, alicubi Synagoga, nisi ubi essent „decem literati, ex professo studiosi legis. 1. Observe„tur illud Talmudicum *Megillah* cap. 1. hal. 3. אי זהו „עיר גדולה כל שיש בה י׳ *Quænam est civitas magna?* „בטלנין *Ea, in qua erant decem homines otii.* פחות מכאן „הרי זה כפר *si hoc numero minus, ecce, est villa.* 2. Il„lud *Maimonidæ, Tephillah* Cap. XI. *Vbicunque sunt de„cem ex Israële, ibi necesse est ut ædificaretur domus, ad „quam se recipiant ad orationes tempore precum: & domus „hæc vocatur Synagoga.* Non quod quilibet decem ex „Israële constituerent Synagogam; sed, ubicunque „sunt decem literati & studiosi legis: vocabantur hi „בטלנין *viri otii*, qui non pro desidibus atque otiosis „sunt habendi, בטלין ממלאכתן ועוסקין בצרכי ציבור / „sed *quibus* (ut pote qui rebus mundanis non perplexi „fuerunt) *vacavit res synagogæ tantum curare, atque „incumbere studio legis.* Hactenus Lightfootus. Quæ verba dum vel apud ipsum lego, vel ab aliis bona fide repeti video, nescio sane quid bonos viros egisse vel passos esse credere debeam, quando ex illis verbis canonem elicere, vel admittere possunt, qui non tantum in illis non continetur, sed iisdem etiam solide & diserte refutatur.

X. *Non*

Digitized by Google

X. *Non formata est*, inquiunt, *Synagoga*, *nisi ubi essent decem literati*, *ex professo studiosi legis.* Ad hunc canonem probandum adducitur locus ex *Megilla*, quem si superiori effato subjicias, *Atque decem ejusmodi literati* (id est בטלנים) *non fuere nisi in urbibus majoribus:* vide quid sequatur; *Ergo non nisi in urbibus majoribus fuit formata synagoga*, *nequaquam in oppidis aut villis.* Major Lightfooti est, & eorum qui Cl. Virum sequuntur: minor Talmudis, & ipsi Lightfooto laudata: Conclusio judicio omnium recta ratione utentium falsa, & historiæ atque institutis Judæorum è diametro adversa. Etenim quis animum inducat credere, in *Oppidis* & *Agris* ubi *decem Otiosi* non erant, propterea etiam nullas Synagogas fuisse, atque adeo Sabbatho reliquisque seu festis seu profestis diebus cultum nullum publicum obtinuisse, sed horum locorum incolis non sine magnis incommodis ad majores urbes fuisse assidue abeundum, pari rei familiaris & temporis jactura? quorum utrumque tam ab omni ratione alienum est, quam certum nobis est contrarium, nim. quod & כרכין *oppida*, & כפרים *pagi* seu *villæ* suas Synagogas habuerint, earumque Rectores, etiam si omnibus בטלנים destituerentur.

XI. Sed prius loca citata accuratius excutere juvabit, ut videamus, an sententia Lightfooti ulla specie inde probari aut defendi possit. *Vrbs magna ea est*, inquit Mischnah, *in qua sunt decem Batlanim* i. e. *Otiosi:* Ergo, inquiunt Viri Docti, *Synagoga nullibi est formata*, *nisi ubi essent decem Batlanim.* At quæ hæc consequentia? aut quæ ratio illius? itane ab *Vrbe* concludere liceat aut transsilire ad *Synagogam*? ego ita semper hanc mischnam

Digitized by Google

nam convertendam existimavi, *Ergo quæcunque urbs non habet decem Batlanim, ea non est Urbs Magna*; quemadmodum ipse textus illam etiam inculcat, פחות מכאן ה״ז כפר / *si his pauciores sint, ecce tantum villa est*, non vero urbs magna.

XII. Sed age integrum textum producamus, ne quis ulli scrupulo locus supersit. Megilla Cap. 1. §. 1: מגילה נקרא׳ באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר כפרים ועיירו׳ גדולות קורין בי״ד אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה: ב כיצד חל יום ארבעה עשר בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בחמשי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות ערב שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה ומוקפות חומה למחר חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר: ג אי זו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין פחות מכאן הרי זה כפר באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין וגו׳. *Volumen* (libellus Ester) *legitur die undecimo, duodecimo, decimo tertio, decimo quarto & decimo quinto* (mensis adar) *serius ocyusve nunquam. Oppida quæ jam tempore Iosuæ F. Nun munita fuerunt, legunt die decimo quinto, villæ autem, majoresque civitates decimo quarto, nisi quod villæ anticipent* (lectionem) *die quo ad urbes commeant*, (i. e. die

die ſecundo vel quinto ſeptimanæ) §. 2. *Quomodo vero anticipant* (lectionem)? *ſi dies decimus quartus in ſecundam feriam incidat, villæ majoreſque civitates eopſe die legunt, at munita oppida poſtridie: ſi* (dies decimus quartus) *in tertiam quartamve feriam incidat, villæ pridie vel propridie legunt, eo ſcilicet die, quo ad urbes commeare ſolent, majores civitates eopſe die, oppida poſtridie: ſi* (dies decimus quartus) *in quintam feriam incidat, villæ urbeſque majores eopſe die legunt, oppida iterum poſtridie: ſi* (dies decimus quartus) *ſit pridie ſabbathi, villæ pridie legunt, die quo ad urbes commeare ſolent, urbes vero & oppida eopſe die: ſi denique in ipſum Sabbathum incidat, villæ & urbes anticipant, & legunt die quo ad urbes commeare ſolent, oppida vero poſtridie: ſi poſtridie Sabbathi, villæ anticipant lectionem in diem quo ad urbes commeant, urbes eopſe die legunt, & munita oppida poſtridie.* §. 3. *Quænam vero* URBS MAGNA *dicitur? omnis ea in qua ſunt* DECEM OTIOSI, *ſi minus eo, ecce villa eſt, &c.* Hactenus Miſchna. Unde liquet, quam immerito hæc adducantur, ut inde quicquam de *Synagoga formanda* ſtatuatur, cujus in toto textu nec vola nec veſtigium occurrit. Agitur hic ſolummodo de *lectione libelli Eſter*, cui certi dies tributi ſunt, ſed pro diverſa feria in quam dies decimus quartus menſis Adar incidit, & locorum varietate, etiam ipſi diverſi. Loca autem illa in triplici differentia ſunt. Sunt עֲיָרוֹת גְדוֹלוֹת *Urbes Majores*, ſunt כְּרַכִּין *Oppida*, ac denique כְּפָרִים *Villæ* ſuburbanæ. Cum vero mox ipſa *Halacha* prima dictum eſſet, quid per כרכין intelligeretur, nim. *oppida jam inde à temporibus Ioſuæ munita*; *Halachah* tertia quæritur, quid ſit עיר גדולה *Urbs magna*: eaque ita defi-

Digitized by Google

nitur, כל שיש בה עשרה בטלנים פחות מכאן ה״ז כפר, *quæ habet* DECEM OTIOSOS; adeo quidem, ut si quæ *decem otiosos* non habeat, illa respectu lectionis libelli Ester eodem loco habeatur quo villa, quemadmodum id clarius in Gemara dicitur, fol. 3. col. 2. fine, ואמר רבי יהושע בן לוי כרך שאין בה י׳ בטלנין נידון ככפר, *Et R. Jesua F. Levi dixit, oppidum in quo non sunt decem otiosi,* ÆSTIMATUR *villa.* In quibus omnibus nihil est, quod Synagogam iis solis locis includat, ubi *decem otiosi* inveniuntur. Quid quod contrarium inde satis liqueat, quod hîc loca esse supponantur, quæ non quidem *decem*, quibus impares sint, sed tamen aliquot *otiosos* alant, פחות מכאן *pauciores quam decem*? & quod lectio historiæ Ester etiam in oppidis obtineat? quorum neutrum sane absque Synagoga esse potest.

XIII. Alter locus à Cl. Lightfooto ex Maimonide adducitur, Hilch. Tephil. Cap. XI. §. 1. כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפילה בכל עת תפילה ומקום זה נקרא בית הכנסת. *In quocunque loco sunt* DECEM ISRAELITÆ, *ibi necesse est domum condere, in qua conveniant ad precandum omni tempore precationis, & hic locus vocatur Synagoga.* Sed quæso te, Lector, quid clarius dici poterat in nostram sententiam, Cl. Lightfooto autem cæterisque Viris Doctis magis adversum? Probandum erat Lightfooto, *Non formatam esse Synagogam, nisi ubi decem Otiosi*, i. e. *literati, ex professo studiosi legis*, cujusmodi homines in majoribus urbibus tantum inveniuntur, non item in oppidis & vicis. At Maimonides *omni loco* Synagogam non modo concedit, sed etiam necessariam facit, qui modo decem Israëlitas habet. *In quocunque loco*

(nullo

(nullo diſcrimine, ſive Urbs ſit, ſive Oppidum, ſive denique Vicus,) *decem Iſraëlitæ ſunt, ibi Synagogam condere oportet.* Lynceus ſit oportet, & literatis omnibus literatior, qui hic decem literatos ſive otioſos viderit; mihi certe non contigit eſſe tam acuto, ut vel unicum deprehendam. Verba generalia ſunt, & ſimpliciter quoſlibet *decem ex Iſraële* deſignant: docti, indocti, divites an pauperes ſint, nihil intereſt; modo decem ſint, qui מנין/ ſ. *legitimum cœtum*, à Magiſtris numero denario definitum, conficere poſſint, Synagogam condere debent, in eaque frequentes convenire, ne cultus publicus, qui in legis lectione & numinis divini invocatione conſiſtit, in Iſraële intermittatur. Et hinc adeo cogunt ſe inter ſe ad Synagogam dedicandam, Librum legis cæteraque comparanda, quibus in Synagoga uſus eſſe ſolet. *Lebuſch*, *Orach chaij. Tit.* CL. §. 1. תקנת חכמינו ז״ל הוא במקום שיש בו עשרה בני חורין וגדולין בעיר שכופין זה את זה לבנות להם ב״ה ולקנות להם תורה ונביאים וכתובים שלא תשכח ח״ו התפילה והתורה מישראל *Eſt ex inſtitutis Sapientum noſtrorum, l. m. ut ubicunque decem ingenui iidemque majorennes habitant,* (Cl. Buxtorffius alicubi *decem lautioris fortunæ & conditionis* homines requirit, ſed præter mentem Hebræorum, ut infra dicetur) *ibi ſeſe inter ſe cogant Synagogam condere, & comparare Legem, Prophetas & Hagiographa, ne quando, quod Deus clementer avertat, Oratio & Lex oblivioni tradantur in Iſraële.* Eodemque modo R. Moſes Maimonides l. c. ex *Hilchoth Tephillah.* Neque hoc ſolum, ſed Chaſſanem, vel potius ש״ץ *Miniſtrum Synagogæ*, hi decem conſtituere vel ſibi conducere debent, qui pre-

ces ipsis præcat, Legemque recitet: Imo, quod majus est, si quis horum decem sub anniversarium quoddam festum ab urbe abesse debeat, ære suo alium conducere debet, qui durante festo absentis vice fungatur ad מנין conficiendum. *Lebbusch*, *Orach Chaij Tit:* LV. §. 21. עיר שאין בה אלא עשרה ואחד מהן רוצה לצאת משם והוא סמוך לימים נוראים או אפילו עדיין זמן ארוך לימים נוראים אלא שיודעים שלא יחזור קודם היום טוב כופין אותו לישאר בביתו או להשכיר אחר במקומו ואם הם י"א ורוצים שני לצאת ישכירו שניהם אחד בשותפות במקומם ושניהם יפרעו בשוה בד"א כששניהם אמודים בשוה בממונם אבל אם אחד עני ואחד עשיר יש פנים לכאן ולכאן יש לומר הואיל וחיוב המצוה מוטלת על גופם בשוה יתנו השכירות להשלים המנין גם כן לפי הגלגולת בשוה וי"ל ג"כ לאידך גיסא הואיל ושניהם הולכים להרויח ממון ודאי אין עסק הליכת העני כעסק הליכת העשיר ויתנו לפי הממון לכך עושין כעין פשרה ונותנין חציו לפי נפשות וחציו לפי ממון ושכר החזן הוא על היוצאין כמו על הנשארים לפי מנהגם שם בשאר השנים: *Si qua urbs sit, in qua non nisi decem sunt, eorumque aliquis inde proficisci velit proxime ante solennia festa, aut si illa adhuc procul absint, sciant tamen illum ante festum non esse rediturum, cogunt illum, ut vel domi maneat, vel alium in locum suum substituat. Quod si vero undecim fuerint, eorumque duo iter parent, ambo illi societate inita unum in locum suum conducent, eique ex æquo mercedem persolvent. Id quod tamen ita intelligendum est, si ambo fuerint æquali censu: si enim unus eorum pauper, alter vero dives fuerit, res diversimode considerari potest. Nam cum præceptum utriusque corpus æqualiter obliget, dicendum videtur, etiam utrumque teneri æqua-*

æqualem mercedem conferre ad numerum conficiendum. Rursum vero etiam ab altera parte dici potest, cum ambo quæstus causa proficiscantur, atque in confesso sit, negotiationem pauperis nullo modo comparandam esse negotiationi divitis, æquum esse, ut pro suis quisque facultatibus censeatur. Propterea igitur rem ex æquo & bono componunt, & dimidium mercedis in capita imperant, dimidium vero in censum. Stipendium autem Chaßanis ab absentibus æque pendendum est, atque à præsentibus, pro eo atque reliquis annis obtinet. De *Chassane* vero vocando Ibid. §. 32. fine, ואם יש מנין בעיר כופין לשכור חזן ואם אינם באים כולם תדיר לבית הכנסת באופן שמבטלין המנין כופין זה את זה בקנסות שיבואו תמיד כדי שלא יבטלו התמיד: *Et quando numerus* (denarius) *est in civitate, obligant sese inter se de Chassane vocando; Quod si vero non frequentarint assidue Synagogam, adeo ut numerus ille denarius cesset, multas absentibus imponunt, ut omnes semper adsint, neque sacra quotidiana intermittant.*

XIV. Quæ omnia satis arguunt, locum Maimonidæ nihil habere, quo novus ille canon de formanda Synagoga stabiliri possit, quin potius contraria omnia illo juberi. Quod cum ipse Cl. *Lightfootus* animadvertere cœpisset, glossemate quodam difficultatem tollere, & verba in suam sententiam detorquere conatus est. Hinc addit: *Non quod quilibet decem ex* Israële *constituerent Synagogam*, (quem sensum verba Maimonidæ præ se ferunt, & re ipsa habent,) *sed, ubicunque sunt decem literati & studiosi legis: vocabantur hi* בטלנין viri otii, *&c.* At sic manifesta vis fit verbis, dum quæ generalia sunt, & quemcunque Israëlitam (majorennem & liberum) designant, ad solos literatos restringuntur. Exemplum

Digitized by Google

cape ex *Hilch. Mattenoth Anijim*, Cap. IX. §. I. כל עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד מהן גבאי צדקה *In quacunque urbe sunt* ISRAËLITÆ, *tenentur ex se constituere collectores Eleemosynarum*; quæ verba sic generaliter prolata quis est, qui ad *Otiosos* vel *Literatos* restringere audeat? Judæorum certe nemo fecerit, neque si quem Christianorum hæc confidentia interpretandi ceperit, id impune tulerit, ceu in pauperes nimis injurius atque inclemens, quibus facilius gulam præcluseris, quam istam tuam interpretationem approbes. Neque tamen dici potest, quid vel tantillum inter ista duo loca intersit, nisi quod definitus numerus in altero cernatur.

XV. Sed neque illud nobis negligendum est, quod Cl. *Lightfootus decem illos Otiosos* perpetuo *Literatos* vocat, & *Legis studiosos*, quod quo jure fiat infra diligentius inquiremus. Sed fac tantisper verum esse; quid ergo miseris illis fiet, in quorum Synagoga vix unus & alter invenitur, qui legem rite legere sciat? Synagogam habebunt, annon? si quid novus ille Virorum Doctorum canon valere debeat, certe non habent, nam decem בטלנין i. e. *decem literatos* non habent, cum ne legem quidem satis expedite legere valeant, nedum ut in *Mischna* & *Gemara* aliquid possint, quod tamen requiritur ad id ut *Viri Literati* nomen inter Hebræos tueri queas. At habent tamen Synagogam, Legemque singulis Sabbathis legunt, cæteraque præstant quæ in Synagoga sunt agenda, si quid saltim Hebræis credimus. *Lebhusch*, *Orach chaijim*, Tit. CLII. §. 2. יישוב שיש שם מנין ואין שם מי שיודע לקרות בתורה כהלכה בדקדוק ובטעמים אפ״ה יקראו מתוך התורה ויברכו עליה

עליה ויפטירו בנביא דבשעת הדחק כזה התירו להם שלא לבטל הקריאה: *Si quando alicubi numerus* (cœtus, vel Synagoga) *fuerit, neque tamen quisquam sit, qui sciat legem rite legere secundum puncta & accentus; nihilominus tamen legere debent è libro legis, & super illa benedicere, atque etiam lectione Prophetica dimittere: quoniam calamitosis temporibus, qualia nunc vivimus, id illis Sapientes permiserunt, ne lectionem legis plane abrogarent.* Rursum *Ibid.* Tit. CXLIII. §. 5. ב"ה שאין בה מי שיודע לקרות אלא אחד אותו האחד עולה ויברך ברכה ראשונה ויקרא קצת פסוקים ויברך לאחריהם וגו' *Si quando in Synagoga tantum unus sit, qui legere sciat, ille unus adscendit* (in suggestum.) *& recitat primo benedictiunculam, legitque aliquot versus, iterumque post lectionem benedicit, &c.* In cujusmodi locis etiamsi defectus aliquis erat, non tamen illico vetitum Synagogam dedicare & stata sacra celebrare, ad quæ nihil aliud requirebatur præter *legitimum cœtum*, numero denario à Magistris definitum: qui quocunque loco inveniebatur, ibi illico Synagoga dedicanda.

XVI. Cum igitur loca hæc ex *Mischnah* & *Maimonide* producta, singula per se considerata nihil faciant ad illius canonis confirmationem, nemini mirum videri debet, eadem etiam juncta atque inter se collata nihil prodesse. Quod si enim hæc inter se contuleris: *Omnis urbs in qua sunt decem Otiosi, est Urbs Magna;* & *In quocunque loco sunt decem Israelitæ, ibi Synagoga est condenda;* quid est quod inde ulla specie in rem præsentem colligi possit? termini sunt diversi; hic in genere de quibuscunque *decem Israelitis* agitur, ibi in specie de *decem Otiosis*; hic de *Synagoga dedicanda*, ibi de *Urbe*

Urbe Magna; quæ quomodo inter se cohæreant, aut quodnam tertium axioma gignere valeant, nullus video. Sed repetamus: *Decem Batlanim faciunt Urbem Magnam, Decem Israëlitæ faciunt Synagogam, Ergo.* Parturiunt montes, sed quid tandem nascitur? Age itaque, alia via aggrediamur; *Decem Israëlitæ constituunt* (vel possunt constituere) *Synagogam*, atque *Decem Otiosi constituunt Urbem Magnam*; *Ergo.* Tantundem valet, nam sunt utrobique quatuor termini. Quid si sic? *Decem Israëlitæ constituunt Synagogam*; *Decem Batlanim sunt ad minimum decem Israëlitæ, Ergo Decem Batlanim constituunt Synagogam.* Vel si mavis: *Ubicunque sunt decem Israëlitæ, ibi dedicanda est Synagoga*; atque *ubicunque sunt decem Batlanim, ibi sunt decem Israëlitæ*; *Ergo ubicunque sunt decem Batlanim, ibi dedicanda est Synagoga:* Et rursum, *Atque in Urbe Magna sunt decem Batlanim: E. in Urbe Magna est dedicanda Synagoga.* Optime. Nam sic demum recte concluseris, & bene sese habebit argumentatio; sed qua æquo animo carere quivis possit, cum neutra harum conclusionum ulli Hebræo, aut moris Hebræi non imperito dubia sit aut ignorata, ut tantis ambagibus ad illarum investigationem minime opus sit futurum. Illud tamen omne est, quod ex datis propositionibus rite concludi queat; sed quid illud tandem ad rem faciat, non intelligo. Si quis tamen aliud quidpiam inde extorquere queat, equidem non invidebo, sed mirabor magis cujusmodi illud futurum sit, & quantum ponderis ad præsens argumentum allaturum.

XVII. Supra §. x. cum primum canonem illum de *Synagoga non formanda, nisi ubi essent decem Batlanim,* exa-

examinare aggrederemur, & *Mischnah* excutienda esset, qua Viri Docti ad illius canonis confirmationem abutuntur; non abs re nobis facere videbamur, si Mischna ipsa pro minore uteremur, qua cum superiori illo canone rite juncta hæc conclusio necessario sequebatur, *Synagogas olim antiquis temporibus in solis* URBIBUS MAGNIS *fuisse conditas, nequaquam vero in Oppidis & Vicis.* Cujus sententiæ absurditas etiam canonis istius falsitatem satis evidenter arguere videbatur; nisi si cui leve videatur & Oppidis & Vicis omni cultu publico interdicere, eaque jure dedicandi Synagogas prorsus privare. Parum tamen effecerimus, si hoc solum incommodo sententiam illam premamus, neque claris & disertis Hebræorum testimoniis suum vicis oppidisque jus adseramus; eoque minus, quo sæpius vehementiusque Vir Clarissimus contendit, in *Pagis* atque etiam *Oppidis* Synagogas non fuisse. Ita disertè *Centuria Chorographica Matthæo præmissa*, Cap. XCVIII. de *tripartita urbium & oppidorum distinctione*, Num: 3. „ כפרים *villæ.* „Istæ sc. ubi non erat Synagoga. Imo, inquit *Piske* „*Harosch*, כרך שאין בו עשרה בטלני׳ נידון ככפר *Op-* „*pidum munitum, in quo non sunt decem homines otii* (vel „*cessationis à mundanis*, hi autem constituerunt Syna- „gogam) *reputatur ut villa, &c.* Et rursum, ad Marc. I. vers. 38. num. 2. „ כפרים ergo erant villæ, vel pa- „gi, in quibus, non erat Synagoga. Hinc illud *Piske* „*Harosch* in Megill. Cap. I. כרך שאין בו י׳ בטלנין נדון „ככפר *Kerak*, (Civitas) *in qua non sunt decem viri*, „*qui constituant Synagogam*, *reputanda est pro villa.* Et „num: 3. עיר quæ vox vulgo *urbs* vel *civitas* redditur, „generaliter & urbes munitas denotavit, & oppida

 „etiam

Digitized by Google

„ etiam non munita, ubi erant Synagogæ, & villas ubi
„ non erant. Hinc diſtinctio illa, עיר גדולה / *Urbs*
„ *magna ea erat, ubi erat Synagoga*; עיר קטנה *Urbs parva*,
„ *ubi non erat.* Id vult Vir Clariſſimus, primo כפרים
i. e. *pagos* vel *villas* Synagogas nullas habuiſſe; deinde
etiam כרכין *Oppida* fuiſſe, quæ Synagogas non haberent,
nim. illa omnia, quæ *decem Otioſos* non habebant, unde
etiam כרך שאין בו י' בטלנין vertit, *Civitas in qua non
ſunt* DECEM VIRI, QUI CONSTITUANT SYNAGOGAM,
prorſus ac ſi *non habere decem Batlanim*, & *non habere
Synagogam*, idem eſſet. Quæ quam falſa ſint, & ab inſtitutis
veterum Hebræorum aliena, ex eodem Codice
Megillah liquet, ex quo Vir. Cl. argumenta ducit ad
ſententiam ſuam comprobandam. Capite בני העיר /
(quod alii Codices tertium, alii quartum caput faciunt,)
§. 1. ita tradunt. בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין
בדמיו בית הכנסת בית הכנסת לוקחין תיבה תיבה לוקחין
מטפחות וגו' *Si quando cives vendant plateam, pretio ejus
emunt Synagogam; ſi Synagogam vendant, redimunt arcam;
ſi arcam, redimunt lintea*, (quibus lex involvi
ſolet) &c: Hic quod de *vendenda Synagoga* dicitur, in
Gemara hoc modo limitatur: אמר ר' שמואל בר נחמני
אמר ר' יונתן לא שאנו אלא בית הכנסת של כפרים
אבל בית הכנסת של כרכין כיון דמעלמא אתו ליה
לא מצו מזבני ליה דהוה ליה דרבים: *Dixit R. Samuel
F. Nachmani, R. Ionathan dixiſſe:* (quod hic tradunt
de vendenda Synagoga) *non tradiderunt, niſi de* SYNAGOGA
VILLARUM; *at* SYNAGOGAM OPPIDORUM,
*quandoquidem ad illam ex univerſo terrarum orbe frequentant,
non poſſunt vendere, quoniam publica eſt.* Vides
hic

Digitized by Google

hic *Synagogas oppidorum*, vides & *villarum*, quarum has vendere licet, illas non item: ratio discriminis est, quod hæ privatæ essent, & paganorum propriæ, illæ publicæ, in quas singulis Israëlitis jus erat. Ita Glossa plenius explicat: לא שנו דיכולין למכור בית הכנסת אלא של כפרין אבל של כרכין הויא להו בתי כנסיות דרבים והכל בעליהן ואין בני העיר לבדם בעלים להם: *Non docent, posse vendi Synagogam, nisi tantum* SYNAGOGAM VILLARUM; *Verum in* OPPIDIS *erant Synagogæ publicæ, adeo ut omnes* (etiam peregrini) *proprietatem in illis haberent, nequaquam autem soli cives.* In eundem sensum commentatores omnes scriptum reliquerunt. Maim. ad h. l. ואסור למכור בית הכנסת אלא בכפרים אבל בית הכנסת של כרכין אי אפשר למוכרו לפי שהרבים יש להם בה זכות. *Vetitum est vendere* SYNAGOGAM *alibi quam in* VILLIS: SYNAGOGA *vero* OPPIDORUM, *quia publica est*, (vel *omnibus & singulis idem in illam jus est*,) *vendi nullo modo potest.* Idem plenius Hilch. Tephill. cap. XI. §. 16. בד"א שמותר למכור בית הכנסת בבית הכנסת של כפרים שלא עשו אותה אלא על דעת בני הכפר לבדם שתהיה להם להתפלל בה שאם רצו כולם למוכרה מותרין. אבל בית הכנסת של כרכין הואיל ועל דעת כל אנשי העולם נעשה שיבא ויתפלל בו כל הבא אל המדינה נעשה של כל ישראל ואין מוכרין אותו לעולם: *De qua autem intelligendum est, quod dicitur licitum vendere Synagogam? de* SYNAGOGA VILLARUM, *quam non condiderunt nisi in usum solorum paganorum, ut horum propria sit, in qua orent; quam si omnes unanimi consensu vendere*

velint, facultatem habent. OPPIDORUM *vero* SYNAGOGA, *quoniam in gratiam omnium incolarum mundi condita est, ut quicunque eo commigraverit illam frequentet, atque in ea oret, hoc ipso publici juris facta est, adeo ut illam in æternum alienare non liceat.* Eodem modo *R. Moses Bartenorius*, & *Rabbenu Ascher* verba *Gemaræ* repetunt. Vide illum ad *Misch.* cit. & hunc ibid. fol. 37. col. 2. princ. & med. & rursum pag. 39. col. 4. med. & adde inprimis *Lebbusch*, *Orach chaij: Tit:* CLIII. §. 7. cujus verba etiamsi infra etiam producemus, hic negligere non possumus, cum inde constet has, de quibus agimus, Synagogas villarum non minus suos septem presbyteros habuisse, quam Synagogas maximarum civitatum. Sic verba habent: והא דבית הכנסת נמכרת ה"מ של כפרים שאין באין שמה ממקומות אחרים ואף על פי שבנו אותה משל אחרים שנרבו ונתנו להם צרכה לא נעשית אלא לבני הכפר לבדם ולכן יכולין למוכרו ומ"מ המעות נשארים בקדושתן ואינן רשאין להורידן מקדושתן ודוקא כשמכרו אותה בני העיר שלא מדעת פרנסיהם שהם טובי העיר או שמכרו אותה ז' טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר: *Hoc autem, quod Synagoga vendi possit, intelligendum est de Synagoga villarum, ad quam ex aliis locis non solent convenire. Et licet illam aliorum sumtibus exstruxerint, qui liberaliter in hunc usum de suo contulerunt, tamen paganorum propria est, & hinc eam pro lubitu suo vendere possunt. Nummi vero nihilominus sacri manent, eosque in rem minus sanctam insumere non licet; si nim. vel soli cives (incolæ loci illius) eam vendiderint absque consensu* SENIORUM *suorum, qui sunt* BONI VIRI CIVITATIS; *vel* SEPTEM BONI VIRI CIVITATIS *illam vendide-*

diderint, *neque cum populo egerint*. Ubi *Villis* non tantum *Synagoga*, sed & *Pastores*, vel si mavis, *Seniores* tribuuntur.

XVIII. Certum itaque est & manifestum, non tantum in *majoribus urbibus*, sed ubivis locorum condendas fuisse Synagogas, ubi saltem מנין inveniebatur. Quo jure *Villis Oppidisque* contra *Lightfooti* cæterorumque Doctorum Virorum sententiam adserto, fas erit limine relicto absque ulteriori mora ipsam *Synagogam Majoris civitatis* ingredi, ut *Batlanim*, sive *Otiosos* illos *Decemviros* investigemus, & obscuros homines ex tenebris in conspectum protractos in plena luce omnibus contemplandos sistamus. Id quod minus difficile erit, si Hebræorum Magistros nobis duces legamus, eorumque indicium & vestigia sequamur. Quis enim dubitet, quin Jarchius, Maimonides, Ascher, Bartenorius, cæterique Clarissimi Viri, inde à teneris in Synagoga versati, & in Academia docti atque educti, horum *Batlanim* non modo locum, quem in Synagoga obtinebant, exploratum, sed & omnia illorum officia habuerint perspecta?

XIX. Sed primo loco atque ante omnia ipsi *Gemarici* Doctores audiendi erunt, ut ætate ita & dignitate cæteris omnibus superiores. Quod itaque Cod. *Megillah*, *Cap.* 1. *halach.* 3. legitur: איזהו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין *Quænam est urbs magna? omnis ea in qua sunt decem Otiosi*: id in *Gemara* hoc modo explicatur: תנא עשרה בטלנין שבבית הכנסת: Trad. DECEM OTIOSI qui sunt IN SYNAGOGA. Cod. *Sanh. Cap.* 1. *In Gemara halacha ultima*, fol. 17. 2. fine, ועשרה בטלנין של בית הכנסת & DECEM OTIOSI SYNAGOGÆ. Sed pleniorem eorundem descriptionem

nobis Commentatores exhibent. *R. Salomo Iarchi* ad *Gemaram Sanh.* l. c. ועשרה בטלני׳ י׳ בני אדם בטלין מכל מלאכה להיות מזומנין לבית הכנסת שחרית וערבית דאמרינן בברכות כיון שבא הק״בה לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה מיד כועס וגו׳ *Et decem otiosi: decem homines vacantes ab omni opere, ut mane & vesperi semper præsto sint in Synagoga, juxta id quod est Cod: Berachoth, quando Deus T. O. M. ingreditur Synagogam, neque invenit in illa decem, illicò indignatur, &c:* Idem ad *Gem. Meg.* l. c. fol 3. col. 2. עשרה בטלנין שבטלין ממלאכתן שיהיו מצויין תמיד בבית הכנסת שחרית וערבית וגו׳ *Decem Otiosi, qui vacant ab opere proprio, ut se semper mane & vesperi præsentes sistant in Synagoga &c:* Rursus ad *Gemaram Constitutionis tertiæ*, fol. 5. col. 1. med. עשרה בטלנין שבבית הכנסת שהן בטלין ממלאכתן וניזונין משל ציבור כדי להיות מצויין בתפילה בבית הכנסת *Decem otiosi, qui sunt in Synagoga, qui prorsus vacant ab omni opere suo, & aluntur ex publico, ut tempore precum sint in Synagoga.* Et denique quam plenissime ad *Babha Kama* f. 82. col. 1. sic describit: בני אדם כשירים בטלין ממלאכתן לעסוק בצורכי ציבור ולבוא קודמין לבית הכנסת כדי שיהו מצויין עשרה לעת התפילה ומתפרנסין משל ציבור׃ *Homines probi, qui rebus omnibus relictis unicè negotia cœtus procurant, & primi semper sunt in Synagoga, ut tempore precum ibidem decem inveniantur: aluntur autem ex publico. R. S. Iarchium* sequatur *Maimonides,* Is ad *Megillah, Cap.* 1. *halacha* 3. sic commentatur; עשרה בטלנין הוא שיהיו בבית הכנסת עשרה בני אדם שלא תהיה להם שום מלאכה אלא עסקי ציבור ותלמוד תורה וקביעותן בבית הכנסת *De Decem Otiosis ita sese res habuit.*

Digitized by Google

habuit. Erant in Synagoga decem homines, quibus nihil omnino operis erat, nisi ut curarent negotia publica, & legi operam darent: Statio autem illorum erat in Synagoga. Idem ad *Sanh. Cap.* 1. *hal.* 6. ועשרה בטלנין של בית הכנסת הם בני אדם שאין להם עסק אלא מלאכת שמים רוצה לומר לקרות בתורה וישבת בבתי כנסיות *Et Decem Otiosi Synagogæ: hi erant decem homines, qui nihil curabant nisi res cælestes, (vel divinas)* i. e. *ut legerent legem & sederent in Synagogis. R. Moses Bartenorius* ad Cod. *Megillah*; cap. 1. §. 3. עשרה בטלנין של בית הכנסת שבטלין ממלאכתן וניזונין משל ציבור כדי להיות מצויין תמיד בשעת התפילה בבית הכנסת Et rursum ad *Sanhed.* Cap. 1. §. 6. ועשרה בטלנין י' בני אדם שבטלין מכל מלאכה שיושבי תמיד בבית הכנסת. *R. Nathan* in *Aruch*, עשרה בני אדם יושבין בבית הכנסת ובטלין ממלאכתן ועוסקין בצורכי ציבור *Piske Tosaphoth*, עיר גדולה היא שיש בה עשרה בטלנין שמתפללין במניין וקורין בספר תורה *Urbs magna est, in qua sunt decem Otiosi qui orant in cœtu* (denario illo) *& legunt librum legis.*

XX. Atque hæc potissima sunt, quæ de *Decem Otiosis* hactenus apud Hebræos vel Christianos * invenire potuimus; quæ si quis ita, ut decet, attente consideret, sequentia indubiæ veritatis axiomata inde facile observabit.

א. Hos Decem Otiosos omnes ejusdem ordinis & dignitatis fuisse, eandem omnium rationem, idem officium, neque ulla ratione inter se distinctos.

Id inde satis liquet, quod Hebræi nullum ne minimum quidem discrimen agnoscant, sed idem omnibus nomen, eadem officia, privilegia eadem adscribant.

* Buxt. L. T. Seld. *de Syncdr.*

ב.

ב. *Illos nulla negotia tractasse, artem nullam exercuisse, nihil denique egisse, quo sibi victum quærerent, & familiam sustentarent.*

Id iterum uno omnes ore testantur, & hæc sola nominis ratio, nam בטלנים *Otiosi* dicti sunt, כי בטלים הם מכל מלאכתם / *quia ab omni omnino proprio opere vacabant.* Ubi etiam forma nominis notanda venit, siquidem non בטלים dicuntur, sed בטלנים / ceu non *otiosi* tantum, sed *otio prorsus dediti*, ceu quibus ipsum ab omni mundano opere otium negotium sit; quemadmodum גמלן׳ גזלן׳ קפדן׳ קמצן׳ רחמן aliaque in ן. exeuntia, rei aut qualitati à qua nomina illa derivantur, *deditum* significant.

ג. *Fuisse addictos Synagogæ, in qua statio illis assignata fuit, & ipsi munere suo functi sunt, adeo ut extra illam nihil illis agendum curandumve esset.*

Ita Gemara, י׳ בטלנים של בית הכנסת או בב״ה & Maimon. קביעותן בב״ה & ישיבתן בבית הכנסת & עוסקין בצרכי ציבור *curarunt negotia Synagogæ.*

ד. *Munus autem illorum nullum aliud fuisse, quam ut sese quotidie, mane & vesperi, tempore precum in Synagoga præsentes sisterent, ad numerum denarium, qui legitimum demum cœtum constituit, conficiendum.*

ה. *In specie vero, debuisse primos & assiduos semper esse in Synagoga, ut simul alius quisquam etiam solus ingrederetur, legitimum cœtum inveniret, cum quo preces suas ad Deum funderet.*

Utrumque ex superioribus definitionibus manifestum, להיות קודמין & להיות תמיד בבית הכנסת / בעת

Digitized by Google

מתפללין במנין & בעת או בשעת התפילה *orabant in cœtu*, quæ etiam sola atque unica eorum constituendi causa fuit, uti mox infra pluribus ostendemus.

1. *Fuisse autem Synagogæ stipendiarios, seu ære publico ad id conductos, & liberaliter sustentatos.*

Ita enim tradunt: והם ניזונים משל ציבור vel מתפרנסים משל ציבור *Alebantur vero ex publico.* Neque sane aliter fieri poterat vel decebat. Quid enim æquius fingi dicive potest, quam ut is qui publici commodi causa, non ad breve temporis momentum, sed per omnem vitam sua commoda negligit, ex publico etiam accipiat, quo & se & familiam suam honeste alere queat? Nisi quis ita existimare malit, fuisse hos homines divites agris & positis in fœnere nummis, quibus domi satis, imo abunde esset quod ederent, ut gratis hoc munere fungerentur. Sed viderit is, quomodo hanc suam sententiam non modo cum R. *Salomone Iarchio*, (in Talmudicis scriptis versatissimo, cuique adeo nos quoque fidere oportet, eoque magis, quo majoris fidei est & auctoritatis apud gentiles suos) & *Obadia Bartenorio*, sed & cum moribus hominum potentiorum, quorum ingenium plerumque ad quodvis potius otium, quam ad hoc sacrum proclive esse solet, conciliare possit.

1. *Porro fuisse probos & pios homines, qui rebus omnibus relictis, precibus tantum & lectioni scripturarum vacarent.*

Ita כשרים *probi* dicuntur *Iarchio*, & *studio scripturarum operam dare*, *Maimonida* & Auctori *Iiske Tosaphoth*.

Idque ratio ipsa dictat in his hominibus necessario requisitum fuisse. Cum enim eum in finem tantum constituti sint, ut cum cæteris quibuscunque Dei laudes canant, illumque invocent; Deus autem ad improborum orationem non attendat; manifestum est fuisse ab hoc munere arcendum profanum vulgus, eique adhibendos homines integros vitæ scelerisque puros, quorum preces Deus exaudit, uti non modo SS. istud passim docet, sed & ipsa cœca gentilitas id olim recte observavit. Quod vero legem privatim legere & meditari debuerint, id non minus manifestum est; cum homini pio, eidemque à rebus gerendis alieno, honesti otii commodè faliendi nulla convenientior ratio dari possit lectione & meditatione scripturarum.

ח. *Tandem denique, hos decem* בטלנים *fuisse proprios Urbibus Magnis, adeo ut in minoribus oppidis, pagisve non invenirentur.*

Id liquet ex definitione *Urbis Magnæ, in qua sunt, decem otiosi; si enim pauciores sint, ecce censetur pagus.*

XXI. Hisce itaque præmissis, & vera horum בטלנים ratione ex antiquissimis fidissimisque Hebræorum monumentis eruta atque illustrata, age ad eos revertamur, quos Cl. *Lightfootus* ad hunc decemviratum constituendum undique, ex ipsa etiam Civitate & Academia evocatos, in Synagogam pertraxit; Quorum dignitatem, officia, & locum denique si quis paulo accuratius perpenderit, & cum *decem otiosis* contulerit, facile, opinor, perspiciet, eorum neminem ad hunc ordinem esse referendum, quemadmodum etiam Hebræorum

Digitized by Google

rum nemo, quod hic in genere monemus, neque cum hos *Otiosos* describunt, quemquam eorum commemorat, qui à Cl. *Lightfootho* adducuntur; neque cum ex professo de *Iudicibus*, *Ministris Synagogæ*, *Diaconis*, *Interpretibus*, vel denique *Professoribus* agunt, eorum ullus בטלן *Otiosus* appellatur.

XXII. Quod itaque בית דין של שלשה sive *Iudices Triumviros* attinet, quos Cl. *Lightfootus* primo loco recenset, in eos parum eorum convenit, quæ ab Hebræis de *decem Otiosis* prædicantur. Hi erant omnes ejusdem ordinis; illi vero à *Chassane*, *Eleemosynariis*, *Professore*, & *Interpretibus*, uti munere ita & dignitate plane diversi. Hi in *Synagoga* munere suo fungebantur, illi vero in *foro*: hi *sacra* tractabant, illi *civilia*: hi *assidui* erant in Synagoga, iidemque *primi* & *ultimi*, *totum diem* in ea desidentes, *illi non item*: hi prorsus *otiosi*, illi vero sæpe sic satis *negotiosi* erant, sive publice jus dicerent, & civitatem ordinarent, sive forte etiam rem familiarem curarent.

XXIII. Sed hæc paulo distinctius explicanda erunt, atque ea quæ de *Iudicibus* dicimus, idoneis testibus firmanda. Et cum discrimen quod inter *Iudices*, cæterosque qui à *Lightfootho* recensentur, intercedit ingens sit, & cuivis per se manifestum, non est cur huic rei probandæ vel minimam operam impendamus, ut ejus securi ad cæteras oppositiones pergere liceat.

XXIV. Atque hic quis dubitet quin *Iudices Triumviri negotiosi* sint, quibus id negotii datum est, curent ne quid R. P. capiat detrimenti; ne quis proximum quocunque modo lædat, ejus bona, pudicitiam, &c: impune violet; qui forum agunt, sontes pœnis

Digitized by Google

addicunt; qui alios ordinant, multa item alia præstant, quæ *Cod. Sanhedr.* Cap. 1. recensentur?

XXV. An vero, uti Judices *publica negotia* curare debuerunt, ita etiam iisdem *privatim* opus artemve quamcunque exercere licuerit, difficilioris conjectationis esse videtur: siquidem rem accuratius perpendenti non deest, quod in utramque partem dici possit. Si quid recentioribus Hebræorum credimus, Judices privatim opus exercere fas & jura sinunt, nullaque religio prohibet, nisi quod cautio sit, ne id publice fiat in plurium conspectu, ut ne quid sc: hac ratione illorum dignitati atque existimationi decedat. Veterum Magistrorum scitum de populi præfectis in Cod. *Kiddusch in* fol. 70. col. 1 fine, hujusmodi legitur: אמר רב הונא בר אידי אמר שמואל כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור אסור בעשירת מלאכה בפני שלשה: *Auctor est Rabb Huna F. Idi, Samuelem dixisse: Posteaquam quisquam præfectus est civitati, vetitum illi est tribus aliis inspicientibus opus facere.* Non itaque plane vetitum Magistratibus opus facere, sed in publico vetitum; at soli cum solo, & intra privatos parietes omnino licet: Quod si enim omni omnino labore populi rectoribus interdictum vellent, supervacanea prorsus, imo inepta Magistrorum restrictio esset. Si non licet coram tribus laborare, coram duobus tamen licebit; id quod de *Batlanim* nunquam, opinor, legeris. Quod verò hic generalissime de quovis populi præfecto dicitur, id recentiores singulatim *Iudicibus* tribuunt. *Schulch. Aruch, Chosch. hammischp.* Tit. VIII. §. 4. ubi de decoro Judicibus observando agitur: ומצוה על הציבור לנהוג כבוד בדיין ויהיו אימתו עליהם וגם הוא

הוא לו יתבזה ולא ינהג קלות ראש לפניהם שכיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור אסור לו לעשות מלאכה בפני שלשה כדי שלא יתבזה בפניהם וקל וחומר שאסור לו לאכול ולשתות (ולהשתכר) בפני רבים (כל דיין שאין לו מי שישמשנו אסור לו לקבל להיות דיין) *Civium autem officium est debitum Iudici honorem exhibere, ejusque reverentia duci. Ipse vero Iudex etiam caveat, ne sese ipse contemtui exponat, aut immodeste sese gerat. Nam ex quo aliquis multitudini gubernandæ est præfectus, illi illicitum est in trium aliorum conspectu opus facere, ne qua ab illis vilipendatur: multo minus in publico edito bibitove, nedum inebriator. Et omnis Iudex, qui non habet qui ipsi famuletur, ei vetitum est judicem agere.* Tantundem *Maimonius* habet, *Hilchoth Sandedrin*, Cap. xxv. §. 4. Hæc igitur quando legimus, facile in eam sententiam adducimur, *Iudices*, si privata illorum negotia consideres, non posse jure בטלנים sive *Otiosos* dici; neque minus licuisse illis laborare, quam edere & bibere, modo illud ita facerent, ut & suæ dignitati consulerent, & honori universæ civitatis.

XXVI. Est tamen, neque illud leve sane, quod huic opinioni opponi possit, Cod. *Kethubboth* Cap. ult: fol. 105. col. 1. med. גוזרי גזרות שבירושלים היו נוטלין שכרן תשעים ותשע מנה מתרומת הלשכה *Æstimatores litium qui erant Hierosolymis, accipiebant stipendium suum, nonaginta novem minas, ex oblationibus conclavis, Gazophylacio templi.* Qui hic גוזרי גזירות dicuntur, in Mischna דייני גזרות appellantur, *Iudices æstimationum*; in Gemara vero etiam דייני גזילות proprie *Iudices rapinarum*, vel *de raptis*. Cl. *Otto*, *Lex. Rabb* pag 228.

 alte-

alteram lectionem ſollicitat, & pro גזירות forte גזילות legendum exiſtimat. Ita ſcribit: גוזרי גזירות Judices *etiam de rebus raptis (vel, ut mihi videtur, viri mandata & decreta publica conſtituentes, niſi forte legendum ſit* גזילות) *qui erant Hieroſolymæ, ſtipendium ſuum* 99 *minas ex reditu conclavis habuerunt*. Sed plane præter omnem rationem, cum דייני גזירות & דייני גזילות iidem ſint, & diſputatio Gemaræ utramque lectionem diſerte ſatis confirmet. גמ' ורמינהי שלשה דייני גזילות היו בירושלים אדמון בן גדאי וחנן המצרי וחנן בן אבישלום קשיא תלת אתרין קשיא גזירות אגזילות בשלמא תלת אתרין לא קשיא דחשיב ליה קאתני דלא חשיב ליה לא קאתני אלא גזירות אגזילות קשיא אמר רב נחמן בר יצחק שהיו גוזרין גזירות על הגזילות כדתניא קיטמה נטיעה רבי יוסי אומר גוזרי גזירות שבירושלים אומרים נטיעה בת שנתה שתי כסף בת שתי שנים ארבע כסף *Gem. Sed objicio, alibi in Miſchna tres Iudices de rapto Hieroſolymis fuiſſe dicuntur, Admon F. Gaddai, Chanan Ægyptius, & denique Chanan F. Abiſchalomi. Duplex itaque contra hanc Miſchnam difficultas oritur; quod ibi* TRES *dicantur fuiſſe, hic tantum* DUO; *& rurſus, quod hic Iudices* ÆSTIMATIONUM *dicantur, ibi vero Iudices* DE RAPTO. *Reſp. Hæc omnia bene inter ſe conveniunt, neque in eo, quod modo* TRES, *modo* DUO *dicantur, ulla difficultas eſt, cum noſtra Miſchna præciſe de duobus nobilioribus agat; de tertio vero ignobiliore non agat. Inſt. Nihilominus altera difficultas manet, quod hic Iudices* ÆSTIMATIONUM *dicantur, alibi Iudices de* RAPTO. *Reſp. R. Nachman F. Iſaaci dixit, illos ſolitos fuiße* ÆSTIMARE LITEM IN CAUSA RAPTI, *quemadmodum in Barajetha tradi-*

traditum eſt (*Babba Kamma* fol. 58. col. 2. fine) *ſi quadrupes arborem læſerit*, *R. Ioſe dicit*; *Iudices qui litem æſtimabant Hieroſolymis ita ſtatuerunt*, *arborem unius anni duobus*, *quæ vero duorum annorum eſt quatuor argenteis æſtimari.* Conſtat hinc, דייני גזירות & דייני גזילות eosdem eſſe; nequaquam autem eos intelligi, uti Cl. Ottoni viſum, *qui mandata & decreta publica conſtituerent*, ſed qui poſt rei condemnationem etiam *litem æſtimabant*; quæ litis æſtimatio utique ad Judices pertinet. Unde non minus certum atque evidens eſt, *Iudices Triumviros* intelligi, ad quorum forum cauſæ omnes pecuniariæ, & cognitio de furto & rapina &c: pertinebant. His itaque *Triumviris* ſtipendia ex Gazophylacio templi perſolvebantur: iidemque ſuis rebus relictis, totum diem in foro ſedebant, & de cauſis cognoſcebant; quam ſolam rationem Interpretes reddunt, cur illis ſtipendia ex ærario publico ſint aſſignata. *R. Salomo Iarchi* ad l. c. נוטלין שכרן ומתפרנסין ממנו לפי שלא היו עסוקין במלאכתן *accipiebant mercedem ſuam*, *ut ſc: inde viverent*, *quandoquidem propria negotia non curabant.* Plenius Auctor *Toſaphoth*, l. c. atque inde *R. Moſche Mikkotzi*, *S. M. G.* Parte I. quæ eſt de *Interdictis*, Tit. CCVIII. princ. ור' מפרש דהאי לאו בתורת שכר היו נוטלין אלא הכא כל שעה היו יושבין בדין ולא היו עוסקין בשום מלאכה ולא היה להם במה להתפרנס והיה מוטל על הציבור לפרנסם. *Et R. interpretatur*, *quod ecce* (Judices de vi bonorum raptorum) *non acceperint ceu mercedem*, *ſed quod hic omni hora in judicio ſederint*, *nullique alii rei vacarint*; *atque adeo*, *cum non eſſet illis aliud ex quo victum quærerent*, *univerſitati incubuerit illos ſuſtentare.*

XXVII.

XXVII. Evidens itaque eſt, & graviſſimorum viroꝛum teſtimoniis comprobatum, *Iudices Triumviros* privatim otioſos eſſe, ſuiſque negotiis relictis tantum publica curaſſe. Quæ res, ut ingenuè fateamur, non parum nos torſit; ſi quidem illius generis eſt, ut eum qui ſoli veritati ſacramentum dixit, cuique non ſedet τὴν ὑπόϑεσιν φυλάτ]ειν, facile ab altera illa ſententia dejectum in aſſenſum rapiat. Niſi forte ita exiſtimare liceat, quod l. c. ex *Kethubboth*, de Judicibus atque æſtimatoribus dicitur, id de ſolis *Hieroſolymitanis* eſſe accipiendum: quæ ſolutio nobis quidem inprimis placet, & veriſſima eſſe videtur. Verba textus in hanc ſententiam diſerta ſunt: גוזרי גזירות שבירושלים *Æſtimatores litium*, *qui erant* HIEROSOLYMIS, *accipiebant ſtipendia ſua* מתרומת הלשכה *ex* OBLATIONIBUS CONCLAVIS. Non itaque cæteri omnes Judices, qui paſſim per univerſam Judæam vicatim atque oppidatim habitabant, ſed ſoli *Hieroſolymitani* ex Gazyphylacio templi alebantur: Nam ſi illi etiam, cur ſoli Hieroſolymitani à *Rabb Aſe* memorantur? additio ſane vocis שבירושלים hos Judices à cæteris omnibus ſic ſatis ſollicite diſtinguere, iiſque aliquid ſingulare adſcribere videtur.

XXVIII. Sed quicquid id eſt, quod pro ſolutione afferimus, conjecturæ loco eſto, cui tantum quiſque tribuat, quantum veri falſive in ea ineſſe deprehendet; facileque non modo patimur, ſed & optamus, Viros Doctos, quibus plus olei atque operæ his ſtudiis impendere datum eſt, atque acrius acetum in pectore, accuratius hoc argumentum examinare, & veritatem, quam nos minus ſimus aſſecuti, eruere & nobis

Digitized by Google

nobiscum communicare. Nobis nunc, dum omnia excutere non vacat, liberalibus esse lubet, & Cl. *Lightfooto* utraque manu tantisper largiri, quod illi vel maxime videtur esse expetendum; nim. *Iudices Triumviros* non modo *Hierosolymis*, sed passim locorum per universam Judæam ex publico stipendia habuisse; atque adeo rerum suarum securos nihil eorum egisse, quæ Patresfamilias ad conjugis liberorumque sustentationem curare solent, sed ab omni privato labore, arte, negotio vacuos, otio suaviter litasse.

XXIX. Hæc tamen omnia ita illi concedimus, ut nihilominus Judices Triumviros propterea בטלנים sive *Otiosos* dictos esse, dicive potuisse pernegemus. Neque enim ad id, ut aliquis in illos *Batlanim* jure meritoque referri queat, sufficit quod sit בטל מכל מלאכתו / sive *ab omni proprio negotio vacet*, sed ut etiam assiduam operam det Synagogæ, & solum atque unice sacra seu cœlestia curet. Ita enim supra ex Traditione Exotica vidimus, quod sint בטלנים שבבית הכנסת / *Otiosi* IN SYNAGOGA, vel של בית הכנסת SYNAGOGÆ; nec non ex Maimonide, עוסקים·במלאכת שמים *curent* COELESTIA, vel DIVINA: quorum nihil est, quod de *Iudicibus* vere dici possit.

XXX. Nam quod prius illorum attinet, notum est, Judices officio suo בבית דין i. e. *in foro* functos esse, non vero בבית הכנסת *in Synagoga*: quæ loca distincta esse, ne cui hac in re dubium relinquatur, clare erit demonstrandum; etsi nemo, nisi rerum Judaicarum imperitus, illud audebit negare.

XXXI. Cum itaque trium generum fuerint judicia Hebræorum, סנהדרי גדולה *Synedrium Magnum*, quod

E erat

erat ſeptuaginta virorum & unius; סנהדרי קטנה *Synedrium Minus*, quod viginti & trium erat; & denique בית דין של שלושה *Triumvirale*, de quo nos jam agimus: atque in confeſſo ſit, priora duo ſua ſibi pecularia loca habuiſſe à Synagogis diſtincta: quis de tertio dubitare ſuſtineat? De *Synedrio Magno*, nemo eſt qui neſciat illud בלשכת הגזית ἐν τῷ λιθοστρώτῳ conſediſſe; neque minus de *Minori* conſtat, illud in portis urbium coactum fuiſſe. De utroque *Maimonides*, *Hilchoth Sanhedrin*, Cap. 1. § 3. כמה בתי דינין קבועים יהיו בישראל וכמה יהיה מניינן קובעין בתחילה בית דין הגדול במקדש והוא הנקרא סנהדרי גדולה ומניינם ע״א שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן שנאמר והתיצבו שם עמך הרי ע״א וגו׳ ומעמידין בכל עיר ועיר שיש בה ק״כ או יותר סנהדרי קטנה ויושבת בשער העיר שנאמר והציגו בשער משפט: *Quot ſtata collegia Iudicum debent eſſe in Iſraële, & quis ſingulorum numerus? Primo quidem atque ante omnia conſtituunt* Collegium Majus in Templo, *& hoc eſt quod vocatur Synedrium Magnum, eſtque ſeptuaginta virorum & unius, q. d.* (Num: xi. 16.) *Collige mihi ſeptuaginta viros ex ſenioribus Iſraëlis; quibus omnibus cum Moſes praeeſſet*, q. d. *Et conſiſtant ibi tecum: ecce* lxxi. *fuere, &c: Praterea vero in quacunque urbe* cxx. *cives, aut eo amplius erant, ibi* Synedrium Minus *conſtituebant, quod ſedebat in in* porta urbis; *q. d.* (Amos. v. 15.) *Et conſtituite in porta judicium.*

XXXII. Idem itaque de *Triumvirali conſeſſu* exiſtimamus, illius tribunal fuiſſe à Synagoga diverſum. In quam rem, ut alia loca prætereamus, elegans atque inſigne dictum in *Kethubboth Babyl.* occurrit, loco modo citato,

Digitized by Google

citato, f. 105. col. 1. med. והא'ר פנחס א'ר אושעיה שלוש מאות ותשעים וארבעה בתי דינין היו בירושלים כנגדן בתי כנסיות וכנגדן בתי מדרשות וכנגדן בתי סופרים דיינין טוב' היו *Et ecce dixit R. Phineas, R. Uschajam dixisse: trecentas nonaginta quatuor Domos judiciorum fuisse Hierosolymis; totidem Synagogas; totidemque Academias; ac denique totidem etiam Ludos literarios*, vel *pædagogea. Adeo ut Iudices plurimi fuerint.* Alibi eadem, sed nonnihil immutata leguntur, (videsis *Lightf. Cent. Choragr. ad Matth.* Cap. XXXVI.) inprimis numeri ratione, qui etiam à recentissimis Rabbinis ex hoc ipso loco non eodem modo adducitur. At in eo cardo rei non vertitur. Nos hinc citare maluimus, ubi, modo numeros alibi etiam sic satis confusos excipias, lectio integerrima plenissimaque occurrit, quæ etiam de aliis non temere negligendis nos edoceat. Operæ autem erit commentarium *Iarchii* adscribere, qui sequentia ad hunc locum notavit. בתי דינין של עשרים ושלשה: בתי כנסיות להתפלל: בתי מדרשות למשנה ולהלמוד: בתי סופרין ללמוד תינוקות: Domos judiciorum; *viginti trium virorum.* Domos congregationum; *ad orandum.* Domos disquisitionum; *ad discendam Mischnam & Talmudem*, seu *Gemaram.* Domum librorum, vel potius, scribarum; *ad institutionem puerorum.*

XXXIII. Sed hæc paulo diligentius excutienda sunt. Ac primo quidem *Elias Levita* ex hoc loco temeritatis convincitur, quando negat בית דין unquam *locum judicii* significare. Ita ex professo in *Tisbi*, Tit. *Beth din.* בית דין אין מקום מושב הדיינים נקרא בית דין אלא קיבוץ הדיינים עצמם נקרא כן וכו' Id est, ex

do-

doctissimi *Fagii* interpretatione, *Nequaquam locus, ubi Iudices sedent*, Beth din *vocatur*; *quin potius congregatio ipsa Iudicum sic nuncupatur &c.* At enim cum cætera omnia, בתי כנסיות / בתי מדרשות & בתי סופרים loca denotent; quid causæ sit, cur non etiam quartum quod additur, בתי דינין / loca judiciorum sive tribunalia notet? Porro vero hinc etiam discimus, quid sit בית ספר vel, uti hoc loco rectius scribitur, בית סופר *Domus scribæ*; nimirum, uti *Iarchius* explicat, ללמוד תינוקות *institutioni puerorum* dicata, *παιδαγωγεῖον*. Quod ideo observandum censuimus, quoniam alii Viri Docti *domum libri* explicant. Vide Lightfootum, *Cent. Chorogr. Matthæo præmissa*, Cap XXXVI. Est igitur ludus literarius, ubi minorennes prima elementa discunt atque etiam legem, & opponitur לבית המדרש *Academiæ*, ubi *Mischna* & *Gemara* docentur: vocatur autem alias בית רב *schola magistri*, & inde discipuli תינוקות בית רבן *pueri schola Magistri sui*. *Schabb. Babyl.* fol. 119. col. 2. fine.

אמר ר' יהודה אמר רב מאי דכתיב אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו אל תגעו במשיחי אלו תינוקות של בית רבן ובנביאי אל תרעו אלו תלמידי חכמים אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן אמר לו רב פפא לאביי דידי ודידך מאי אמר לו אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא ואמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש ואמר ריש לקיש לרבי יהודה נשיאה כך מקובלני מאבותי ואמרי לה מאבותיך כל עיר שאין בה תינוקות בית רבן מחרבין אותה רבינא אמר מחרמין אותה: *Dixit R. Iehu-*

Digitized by Google

Iehuda, dixisse Rabbum: Quid est quod scriptum est (1 Chron. 16: 22.) *Ne attingatis unctos meos, & prophetis meis ne male faciatis. Ne attingatis unctos meos: hi sunt pueri ludi literarii,* (prop. domus magistri sui) *& prophetas meos ne lædatis: hi sunt discipuli sapientum* (qui in Academia Gemaram discunt.) *Dixit Resch Lakisch nomine R. Iehudæ Principis: Mundus non consistit, nisi propter halitum puerorum domus magistri sui. Rabb Papa ad Abhaum, meus, inquit, igitur & tuus halitus quorsum? Halitus, inquit Rabb Papa, qui cum peccato conjunctus est, non est similis illi in quo non est peccatum. Atque iterum Resch Lakisch dixit nomine R. Iehuda Principis: Non cogunt* (vel *sinunt*) *pueros ludi literarii feriari, nequidem exstruendi sanctuarii gratia. Rursus Resch Lakisch ad R. Iehudam Principem, ita, inquit, accepi à majoribus meis,* (*alii dicunt, à majoribus tuis*) *Omnis urbs, in qua non sunt pueri qui frequentent ludum literarium, ea vastatur: Rabina dixit; eam anathemati devovent.*

XXXIV. Tandem denique & hoc manifesto hinc probatur, cujus causa præcipue hunc locum produximus; nimirum *Tribunalia Triumvirorum* à *Synagogis* distincta esse: atque adeo Judices, si vel maxime *otiosi* fuerint, tamen nullo jure בטלנים dici posse, cum non fuerint בטלנים של בית הכנסת *Otiosi Synagogæ*, vel בטלנים שבבית הכנסת *Otiosi in Synagoga*; sed בטלנים של בית דין i. e. *Otiosi domus Iudicii*, seu in gratiam judiciorum, ceu qui ideo aliis omnibus negotiis valedixerint, ut soli foro & juri dicundo vacarent; non iis rebus, quæ in Synagoga fiunt.

XXXV. Ne quis vero miretur, nos, cum de Triumvirorum foro agimus, locum adducere qui ad Syne-

drium minus viginti-trium-virorum attinet; cum Glossa *Iarchii* ita diserte habeat :בתי דינין של עשרים ושלושה *Tribunalia viginti trium virorum:* scias, Lector, lectionem illam nobis erroris semper suspectam fuisse, atque etiamnum esse; sive illum ab ipso Jarchio profectum dicas, quod tamen pro summa tanti viri eruditione nobis vix sit verosimile; sive potius ab imperiti temerariive alicujus librarii manu, qui pro של ג׳ posuerit של כ״ג / quod levi unius elementi additione fieri potuit, qua à novissimis editoribus non observata, nunc של עשרים ושלושה habemus. At undecunque hanc lectionem ortam credas, vitiosa est, & numerus vicenarius illi detrahendus, legendumque בתי דינין של שלושה *Tribunalia Triumvirorum.* Nam quotus quisque est, qui animum inducat credere, in una sola urbe Hierosolymorum *trecenta nonaginta quatuor fora* fuisse, ubi de capite civium ageretur? quorum cum singulis viceni & terni præessent, numerus judicum ad novem millia & sexaginta duos excreverit; quibus si addas ternos ordines candidatorum, qui singulis consessibus adjungebantur, jam triginta sex millia Judicum & Jurisconsultorum fuerint, eoque amplius: quod credat Judæus Apella, non sane ego. Qui numerus adhuc multo major futurus est, si alteram lectionem de 480. tribunalibus sequamur, quæ in Codice Hierosolymitano occurrit, & alibi ex voce מלאתי Es. 1. 21. eruitur atque confirmatur; quomodo soli judices 11040. fuerint, præter triginta tria millia candidatorum, & centum & viginti. At ne hoc solo argumento utamur; neu quis nobis objiciat, Judæos pro more ad amplificandam illius urbis dignitatem atque gloriam, quæ sedes religionis

erat,

erat, gentisque metropolis, illud de Synedriis minoribus intellectum voluisse: textus ipse diligentius considerandus erit, ex quo luce meridiana clarius appareret, non de consessu viginti triumvirali, sed de Triumvirali tantum agi. Quippe jam supra §. 26. dictum est, דייני גזירות de quibus agitur, esse דייני גזילות *Judices qui de rapto*, cæterisque causis pecuniariis, cognoscebant, quod utique Triumvirorum erat, quemadmodum ipsa Gemara illud objiciebat; quæ objectio hoc ipso dicto R. *Phineasi* vel *Uschaja* confirmatur, quando dicunt, non solum tres Judices de rapto, atque æstimatores litium fuisse, sed *longe plurimos consessus triumvirales*, ad *trecentos nonaginta quatuor*, vel, secundum aliam lectionem, ad *quadringentos octoginta* usque. Quos consessus si quis de סנהדרי קטנה seu minoribus Synedriis accipere velit, Gemara admodum confuse egerit, & μετάβασιν εἰς ἄλλο γένος commiserit; etsi nemini dubium erat, Synedrium minus plures duobus tribusve Judices habere; eodemque, imo etiam majori jure Gemara Synedrium Magnum in partes vocare poterat, quod tamen nequaquam facit. Ut adeo de aliis quam Triumvirorum judiciis locum accipere non possimus, & sua hisce tribunalia, à Synagogis omnino distincta, sic satis solide sint adserta.

XXXVI. Quemadmodum vero diversis locis agebant, ita etiam diversa plane negotia tractabant, ut adeo, licet Judices fuerint privatim otiosi, nihilo tamen magis ad *Batlanim* pertinuerint, quam cæterorum quisquam, qui publice privatimque negotiosi erant. Nam cum *Otiosi Synagogæ* vacarint tantum rebus Synagogæ, עוסקין בצרכי ציבור, neque aliud quicquam egerint quam

מלאכת

מלאכת שמים *ſacra* vel *divina*; Judices è contrario *civilia* tractarunt, uti jam ſæpe ex *Cod. Sanh.* Cap. 1. §. 1. monuimus. Verba Miſchnæ hæc ſunt: א' דיני ממונא בשלושה גזלות וחבלות בשלושה נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה בשלושה האונס והמפתה והמוציא שם רע בשלושה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים מוציא שם רע בעשרים ושלושה מפני שיש בו דיני נפשות: Id eſt, interprete Cel. *Coccejo*, 1. *Iudicia pecuniaria à tribus: de rapinis & læſione, à tribus: de damno, vel dimidio damni, de reſtitutione dupli, & quadrupli, & quintupli, à tribus: de vi, de ſeductione, de diffamatione, à tribus* peraguntur, *ex ſententia R. Meir. At ſapientes ajunt, diffamatorem à tribus & viginti*, judicari; *quippe quia in hoc genere capitale judicium incidere poteſt.* ב' מכות בשלושה משום ר' ישמעאל אמרו בעשרים ושלושה עיבור החדש בשלושה עיבור השנה בשלושה וגו' §. 2. *Flagellatio à tribus: verbis R. Iſmaëlis refertur; à viginti tribus: menſis intercalatio, ut & anni, à tribus* decernitur, &c: §. 3. *Impoſitio manuum ſeniorum, itemque decollatio juniciæ à tribus* peragitur. *ſententia R. Simeonis. R. Iehuda quinos aſſignat. De calcei extractione & recuſatione tres* judicant: *totidem de planta anni quarti, item de ſecundis decimis, quarum ignotum pretium eſt: de ſacris: de taxis ex ſupellectili ſolvendis. R. Iehuda ait; unus horum ſacerdos eſt.* Quæ omnia alieniſſima ſunt ab iis, quæ *decem otioſi* in Synagoga præſtabant.

XXXVII. Minime vero omnium id in *Iudicibus* verum eſt, quod in *Otioſis Synagogæ* palmarium eſt maximeque neceſſarium, & cujus ſolius cauſa res ipſa inventa, & *Batlanim* inſtituti ſunt; ut ſcilicet, *quoti-*

die

Digitized by Google

die primi & *ultimi in Synagogis* essent, & si non solidum diem, tamen maximam ejus partem in iis exigerent, & cum aliis orarent. Debebant enim *Batlanim* non tantum esse תמיד בבית הכנסת *quotidie in Synagoga*, sed etiam קודמין לבוא לב"ה *primi illam ingredi*, ut tempore precum semper legitimus cœtus in Synagoga inveniretur. Quod autem totum diem, vel minimum maximam ejus partem in Synagoga debuerint sedere, etsi ex superioribus nondum æque constat, (nisi alicui huc referre lubeat vocem תמיד / quæ non minus per *assidue* quam *quotidie* verti posse videtur) neque hactenus alibi satis clare dictum invenimus; tamen hodierni Hebræorum Doctores, Viri sane Clarissimi, quibus cum nobis de hoc argumento conferre licuit, ita constanter illud nobis tradiderunt, ut nisi illis omnem fidem derogare velimus, de eo non multum dubitare debeamus.

XXXVIII. Cum tamen hactenus idonea Veterum testimonia desint, atque ita statuerimus, nihil temere definire, nihil aliis persuasum velle, nisi quod clare & distincte cognoverimus; rem non inutilem, neque lectori nostro injucundam facturos existimavimus, si quibus argumentis hæc sententia probari possit, diligentius inquiramus, ut recto ordine & ad lineam, quod ajunt, incedentes, eo tandem perveniamus, quo doctissimos quosque non invitos adducere possimus. In quam rem sequentes propositiones, è media Synagoga & ex ipsis Hebræorum scitis desumtæ, ordine observentur.

XXXIX. א. *Cultus sacri præcipua quædam pars est invocatio Nominis divini.*

Digitized by Google

Ita quando Hebræi distincte hominis pii officia enarrant, Orationem quoque præter cætera laudant atque efferunt. *Berach. Babyl.* fol. 32. col. 2. med. אמר ר'
חמא בר חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה
יעזור ויתפלל שנאמר קוה אל יהוה חזק ויאמץ לבך וקוה
אל יהוה ת"ר ד' צריכין חזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים
תפילה ודרך ארץ תורה ומעשים טובים מניין שנאמר רק
חזק ואמץ מאוד לשמור ולעשות ככל התורה חזק בתורה
ואמץ במעשים טובים תפלה מניין שנאמר קוה אל יהוה
חזק ויאמץ לבך וקוה אל יהוה דרך ארץ מניין שנאמר
חזק ונתחזק בעד עמנו וגו' *R. Chama F. Chaninæ dixit: Quod si videat homo se orasse quidem, neque tamen exorasse hactenus, iterum iterumque sese ad preces convertat,* q. d. (Psal. XXVII. 14.) *Exspecta Dominum. Firmus esto, & roboretur cor tuum; iterumque*, inquam, *exspecta Dominum. Magistri nostri tradiderunt: Quatuor sunt, ad quæ forti constantique animo opus est*, (*Iarchius*, צריכין חזוק שיתחזק בהן אדם תמיד בכל כוחו *quibus homo fortiter instare*, vel, *quæ homo continuo omnibus viribus urgere debet*,) *Nim: Lex*, (studium legis, & meditatio scripturarum) *Bona opera*, (erga Deum hominesque exercenda) *Oratio*, *& denique mandato munere fungi*, (*Iarch.* דרך ארץ אם אומן הוא לאומנו'
אם סוחר הוא לסחורתו אם איש מלחמה הוא למלחמתו
Via terræ. *Ut si artifex sit, artem suam excolat; si mercator, mercaturam exerceat; si miles, militiam sectetur*) Reliqua, quæ sequuntur, vertere nihil attinet; & dabitur de hisce forte alibi commodior dicendi locus, si quando de תורה ומצוה/ i. e. *Lege & Præceptis*, seu fide

fide & operibus, vel ut alias loqui solent, עול מלכות שמים ועול מצוה / *Iugo regni cælorum, & jugo præcepti* agemus. Cæterum constat hinc, inter ea quæ homini inprimis urgenda sunt, *Orationem* esse, eamque cum *Fide* & *Bonis operibus* conjungi; quemadmodum Apostolus etiam assiduitatem inprimis precum requirit, 1 Thess: v. 17. ut & bonorum operum, Gal. vi. 9. & studii scripturarum, 1 Tim: iv. 13. seq. Et, ut alios missos faciamus, *Maimonides Hilchoth Tephilla*, Cap. 1.

א׳ מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם §. 1.
את יהוה אלהיכם מפי השמועה למדנו שעבודה זו היא
תפלה שנא׳ ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים אי זו היא
עבודה שבלב זו תפלה ואין מנין התפלות מן התורה
ואין משנה התפלה הזאת מן התורה ואין לתפלה זמן קבוע
מן התורה:

1. *Præceptum affirmativum est, de precibus quotidie fundendis*, q. d. (Exod: xxiii. 25.) *Et ut colatis Dominum Deum vestrum. Per traditionem à majoribus acceptam didicimus*, CULTUM *hunc non esse alium quam* ORATIONEM; *q. d.* (Deut: xi. 13.) *Et ut colatis illum toto corde vestro. Nam dixerunt sapientes nostri: Quisnam est ille cultus cordis? Oratio. At numerus formularum recitandarum non est ex lege, neque etiam formulæ ipsæ, aut tempus illarum recitandi.*

ב׳ ולפיכך נשים ועבדים מחויבין
בתפלה לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמה אלא
חיוב מצוה זו כך הוא שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל
יום ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחרי כן שואל
צרכיו שהוא צריך בבקשה ובתחינה ואחרי כן נותן שבח
והודיה ליהוה על הטוב שהשפיע לו כל אחד לפי כחו:

§. 2. *Et propterea mulieres etiam & servi obligantur hoc*

Digitized by Google

praecepto orandi, quia absolutum praeceptum est, quod à certo tempore non dependet. Obligatio autem hujus praecepti haec est, ut homo Deum O. M. quotidie supplex adoret, ejusque laudem enarret; tum vero ea quibus ipse quotidie indiget, humiliter petat: ac denique debitas Deo pro collatis in se beneficiis grates laudesque reddat: Unumquemque vero id pro viribus suis agere oportet.

X L. ב. *Preces publicae sunt potiores privatis.*

Maim. Hilch. Teph. Cap. VIII. §. I. תפלת הציבור נשמעת תמיד ואפילו היו בהן חוטאין אין הקב"ה מואס תפלתן של רבים: *Preces coetus* (vel *publicae*) *semper exaudiuntur: & licet inter illos peccatores sint, D. O. M. tamen preces publicas non spernit.*

X L I. ג. *Adeoque unusquisque id studiose agere debet, ut semper in Synagoga cum coetu publico oret.*

Idem, ibid: לפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור ולא יתפלל יחיד כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור. ולעולם ישכים אדם ויעריב לבית הכנסת שאין תפלתו נשמעת בכל עת אלא בבית הכנסת וכל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו מתפלל בו עם הציבור נקרא שכן רע: *Propterea unusquisque sese debet publico coetui socium addere, neque privatus orare, quandocunque potest cum coetu. Adeoque quotidie mane & vesperi Synagogam frequentabit, quia preces ejus quovis tempore alibi non aeque exaudiuntur, atque quidem in Synagoga. Et quicunque habet in urbe sua Synagogam, neque tamen in ea cum coetu orat, is vocatur* VICINUS MALUS. Et *Schulch. Aruch. Orach. Chaij.* Tit: XC. §. 9. ישתדל אדם להתפלל בב"ה עם הציבור ואם הוא אנוס שאינו יכול לבא לב"ה יכוין להתפלל

להתפלל בשעה שהציבור מתפללים: *Unusquisque debet operam dare, ut oret cum cætu publico in Synagoga: quod si vero necessitate aliqua impediatur quo minus ad Synagogam adire possit, attendet ut ea hora oret, qua cœtus publice precari solet.*

XLII. ד. *Cœtus autem legitimus non est, nisi qui minimum è decem constat, iisque majorennibus & liberis.*

Ita placuit priscis Hebræorum Magistris, ut compendio *Maimonides* tradit, *Hilch. Teph.* Cap. VIII. §. 4. וכיצד היא תפלת הציבור יהיה אחד מתפלל בקול רם והכל שומעין ואין עושין כן בפחות מעשרה גדולים ובני חורין ושליח ציבור אחד מהם: *Preces publicæ quomodo peraguntur? Unus ex omnibus elata voce preces recitat, cæteris omnibus attendentibus. Id autem non faciunt, nisi ad minimum* DECEM MAJORENNES & INGENUI *convenerint. Et Legatus cœtus unus ex illis, (decem, vel decimus) esse potest.* De numero denario res clara est: quod vero גדולים *majorennes* vertimus, & בני חורין *ingenuos*, forte non omnes æque crediderint, inprimisque illi, qui Cel. *Buxtorffii Synag. Iud.* legerint, ubi Cap. x. pag. 190. editionis ultimæ ita scribit: *In quacunque urbe sunt* DECEM LAUTIORIS FORTUNÆ & CONDITIONIS, *ex statuto Rabbinorum coguntur exstruere vel conducere locum aliquem pro Synagoga &c:* Unde hæc verba Vir Celeberrimus transscripserit, ignoramus, neque multum nostra interest: *Maimonides* certe, quando hunc canonem producit, simpliciter *decem Israelitas* requirit, *Hilch. Teph.* Cap. XI. §. 1. quos tamen non sufficere, vel ex præsenti loco satis liquet; ubi illi decem, qui cœtum legitimum constituere possunt, adeoque

 sibi

ſibi Synagogam condere debent, præterea גדולים ובני חורין debent eſſe, i. e. ſi quid Buxtorfio credimus, *lautioris fortunæ & conditionis*, tanquam, ſi verbum de verbo reddas, ſint *magni & nobilium filii*; qui ſenſus menti Hebræorum plane repugnat. Nam גדולים ובני חורין non opponuntur pauperibus, atque infimis de plebe hominibus; quod ſi eſſet, multæ civitates jure condendi Synagogas iterum privandæ eſſent, cum non ubivis facile decem nobiliores, vel lautioris conditionis Judæos invenias: ſed גדולים *majorennes* ſunt, qui בני מצוה / *filii præcepti* dicuntur, nati annos tredecim & diem unum; opponunturque *minorennibus*, קטנים/ qui illam ætatem nondum ſunt aſſecuti: בני חורין vero *ingenui* ſunt, ut opponantur ſervis, qui ab hoc numero prorſus excluduntur. *R. Iacob*, *Arba Turim*, *Orach Chaij.* Tit. LV. אומר קדיש ואין אומרי' אותו בפחות מעשרה וגו' ואלו העשרה צריך שיהו כולם בני חורין וגדולין שהביאו שתי שערות ויש המתירין קטון עם התשעה על ידי חומש שנותנין בידו וא"א ז"ל כתב שאין לצרפו עד שיביא שתי שערות לא לתפלה ולא לברכת המזון: *Recitat formulam Kaddiſch. Hanc vero non recitant niſi in cœtu qui minimum decem conſtet, &c: Oportet autem illos decem eſſe ingenuos, & majorennes, qui jam duos pilos produxerint. Sunt quidem etiam, qui permittant unum parvulum reliquis novem addere, idque Pentateuchi ope quod ei in manus tradunt: At Pater meus l. m. ſcriptum reliquit, non eſſe parvulum adſciſcendum, priuſquam ſigna pubertatis produxerit, neque ad preces* (publicas,) *neque ad conſecrationem cibi*; ad quam minimum tres majorennes requirebantur, qui זמון conſtituebant, quem-

Digitized by Google

quemadmodum decem illi מנין. Et *R. Ioseph Karo*, in *Beth Ioseph*, ad loc. cit. וכן דעת ה"ר יונה דלקדיש ולקדושה ולברכו צריך שיהיו כולם בני מצוה וכן כתב הרשב"א בתשובה וז"ל אין מצרפין קטון לתפלה ולקדיש ולברכו עד שיהא בן י"ג והוא שהביא שתי שערות גמורות או לפחות שהוא מפריח כלומר שהפריח שתי שערות אף על פי שלא נגמרו וגו' *Et hac est sententia Magistri Ionæ, ad recitationem formularum* Kaddisch, *&* Keduscha, *&* Barechu *requiri, ut omnes sint filii præcepti. In eundem sensum scriptum reliquit Vir Clarissimus R. Schelomo Ben Addereth in Responsis Iuris; Non admittunt minorennem ad Preces, itemque ad* Kaddisch *&* Barechu, *priusquam natus sit annos tredecim; atque is est, qui jam produxit duos pilos perfectos, vel minimum cui illi jam crescere incipiunt, seu cui jam duo pili efflorescunt, etiamsi nondum sint perfecti, ut illorum extremitates jam inflecti, ipsique evelli possint, &c:* Plura describere piget, cum satis superque ex adductis constet, גדולים ad ætatem referri, non vero ad statum; notarique ea voce majorennes, filios præcepti, natos annos tredecim diemque unum, in quibus signa pubertatis jam conspiciantur. Porro vero de בני חורין s. *ingenuis*, eundem audi in *Keseph Mischne* ad *Hilch. Teph.* Cap. VIII. §. 4. ומ"ש אמר ובני חורין מדאמרין בפ' השולח שר"ג נכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו להשלים לעשרה: *Quod vero dicit* (Maimonides, illos decem debere esse) בני חורין / *id ex eo est, quod Cap.* IV. *Codic. Gittin legitur, R. Gamalielem, cum aliquando Synagogam ingressus, decem homines in illa non inveniret, è vestigio servum suum manumisisse ad numerum denarium supplendum.* Id autem

Cod.

Digitized by Google

Cod. *Gittin*, fol. 38. col. 2. princ. non *Rabban Gamalieli*, de quo tamen alibi idem legiſſe meminimus, ſed *Ribbi Elieſeri* tribuitur: quemadmodum etiam Cod: *Berachoth* fol 37. col. 2. fin. ubi eadem hiſtoria occurrit. At ſive is *Rabban Gamaliel*, ſive *R. Elieſer* fuerit, certum eſt, ad מנין conficiendum homines liberos vel *ingenuos* requiri, nihilque intereſſe divites illi an pauperes ſint; quemadmodum præſens exemplum ſatis declarat, ubi herus & ſervus, ſed jam manumiſſus, ad eundem cœtum rite conſtituendum ſimul adhibentur. Quo jure autem, quave injuria, Veteres Hebræi ad ſacra ſua rite & legitime peragenda ad minimum decem requiſiverint; noſtra quidem parum intereſt, qui theſin probandam graviſſimis atque omni exceptione majoribus teſtibus dedimus confirmatam. At quoniam Viri quidam docti, qui ex profeſſo in cauſam inquirunt, cur denarius hic numerus *congregationi ſacræ* ex mente Hebræorum neceſſarius ſit, nobis rationem dant admodum macilentam; non abs re fore exiſtimavimus, veram & genuinam hujus rei rationem, ſaltem ex mente Hebræorum, hac occaſione in medium proferre. Cl. *Lightfootus* igitur hoc modo ſcriptum reliquit: *Ratio numeri denarii* (ſacri ſc: in Synagogis,) *macilenta quidem ſatis & inanis, redditur in Sanhedrin Cap. 4. halac. 6. eaque hæc eſt*, עדה ה״א עשרה *Congregatio conſtat è decem, quod inde probant, quod dicatur* עד מתי לעדה הרעה הזאת *Uſque quo congregationi huic malæ, &c:* (*Num:* XIV. 27.) *Ioſuam deme & Calebum, & reſtant tantum decem, nempe, ex exploratoribus terræ.* Præter ea vero, quæ doctiſſimus *Lightfootus* adduxit, alii aliud teſtimonium proferunt ex tractatu *Sanhedrin* Cap. 1. §. 6.

Quod

Quod tamen aliud non eſt, ſed ipſiſſimum illud *Lightfooti*; aliud autem viſum eſt, quia apud *Lightfootum*, (& hinc pariter apud Cl. *Ottonem*, *Lex. Rab.* p. 624.) typothetarum vitio Caput *Quartum* citatum eſt pro *Primo:* cum tamen Caput quartum nunquam ſex *halachoth* habeat, ſed quinque tantum. Vide ſis Cel. Cocceji *Sanhedrin*; Editionem Venetam cum *Caph Nachath*, apud Petrum Bragadinum, anno 1614. & elegantiſſimam illam Amſtelodamenſem, accurante Joſepho Ben Iſraël, Manaſſis F. anno 1646: & adde Livornenſem, cum *Etz hachaijim*, aliaſque ſi forte habes. Sed age verba ipſa producamus: מנין לקטנה שהיתה של עשרים ושלושה שנא' ושפטו העדה והצילו העדה עדה שופטת ועדה מצלת כאן עשרים ומנין לעדה שהיא עשרה שנה עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב: *Unde probas, Synedrium minus conſtare debere viginti tribus? Ex eo, quod ſcriptum eſt: & judicabit congregatio, & liberabit congregatio. Habes hic congregationem judicantem, & congregationem liberantem. Ecce viginti. Verum unde adſtruis congregationem ex decem conſtare? Scriptum eſt; Uſque quo congregatio illa mala murmurat adverſus me? Excipiuntur Ioſua & Caleb.* Sed quid hæc ad *congregationem ſacram*, de qua agimus? aut congregatio illa, de qua Num. XIV. 27. agitur, *ſacra* fuit? imo vero ſacerrima, &

—— *peſti devota futura.*

Et quis recentiorum Hebræorum ſacrum illum numerum denarium ex loc. cit. *Sanhedrin* probatum ivit? Neminem certe temere inventum iri confido. Omne autem illud, quod citato loco agitur, eo ſpectat, ut probetur numerus *Synedrii minoris*, ad quod viginti

tres Judices adſciſci ſolent; non autem numerus *cætus ſacri*. In eam vero rem primo dictum illud Num. xxxv. 24. 25. adducitur; *& condemnabunt cætus*, *& abſolvent cætus*; ubi cum vox *cætus*, עדה/ bis occurrat, jam *viginti* judices inveniunt, ſiquidem illis pro certo eſt, vocem עדה ad minimum *decem* notare. Cujus rei dum probatio exigitur, alter locus ex Num: xiv. 27. producitur, ubi pariter vox עדה occurrit; quam cum de exploratoribus accipiunt, qui populo murmuris adverſus Deum principes atque auctores exſtiterant, è quorum numero Joſua & Caleb excipiendi erant, *decem* fuiſſe intelliguntur: Unde tandem colligunt, uti vox עדה hic præciſe *decem* ſignificat, ita etiam altero loco totidem notare, atque adeo repetitam *viginti* conficere; quibus quomodo tres reliqui addantur, apud *Seldenum* vide, *de Synedr.* Lib: II. Cap. v. §. 2. Ubi, ut hoc ἐν παρόδῳ dicam, textus Talmudicus corrigendus, cum vitioſe expreſſum ſit, שנה עד מתי/ pro שנא'/ vel שנאמר/ *quod dictum eſt*, *&c:* Unde etiamſi in genere conſtet, vocem עדה numerum denarium notare, nihil tamen omnia illa conferunt ad numeri ſacri probationem, cum neutro loco de *ſacro cætu*, vel Synagoga agatur. At ubi igitur, inquis, & quomodo Hebræorum magiſtri numerum denarium ad ſacra publica rite peragenda neceſſarium eſſe probant? Id in *Megilla* habes, Capite *Hakkore Omedh*, initio *Gemaræ* ad §. 3. גמ' מנא הני מילי אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן דאמר קרא ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה מאי משמע דתני ר' חייא אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם הבדלו מתוך

Digitized by Google

מתוך העדה ואת״א עדה עדה דכתיב התם עד מתי לעדה הרעה הזאת מה להלן עשרה אף כאן עשרה: *Gem.* *Unde vero hæc probantur* (quæ in Mischna dicta sunt indigere decem hominum præsentia) *R. Chija bar Abba auctor est, R. Iochananem dixisse*, (id inde probari) *quia scriptura dicit*, (Lev: XXII. 32.) *Et Sanctificabor in medio filiorum Israëlis:* (Unde colligitur, quod) *Omnis res, quæ conjuncta est cum sanctitate*, (vel, sanctificatione nominis divini) *non debeat peragi à paucioribus quam decem. At quomodo id inde colligitur? R. Chija tradidit: Ex locis parallelis, ubi occurrit vocula* תוך. *Hic* (Lev: XXII. 32.) *scriptum est; Et* SANCTIFICABOR בתוך IN MEDIO *filiorum Israëlis: istic vero* (Num: XVI. 21.) *scriptum est; Separamini* מתוך *è* MEDIO COETUS. *Et rursus ex locis parallelis, ubi occurrit vox* עדה. *Nam iterum alibi* (*Num:* XIV. 27) *legitur; Usque quo* COETUI *huic malo? Quemadmodum igitur ultimo loco vox* עדה *decem notat, ita etiam hic decem notabit* (ubi מתוך עדה / *è medio cœtus*; & per consequens etiam Lev. XXII. 32. (ubi ונקדשתי בתוך & SANCTIFICABOR IN MEDIO,) *medium* illud decem designat; ut sanctificatio nominis divini, & quicquid denique sanctum est, ad minimum debeat fieri in cœtu denario. ἔπεῳ ἔδει δεῖξαι.) His gemina leguntur Cod. *Berach.* fol. 21. col. 2. pr. Quam eleganter & solide hæc procedat argumentatio, non est quod dicam; vel me tacente quivis intelligit. Hoc tamen dicendum nobis est, numerum denarium in sacris requisitum probari ex Lev: XXII. 32. ubi de *sanctificando* Deo agitur; quæ *sanctificatio* cum debeat fieri בתוך in *medio* filiorum Israëlis; porro verò תוך *medium* connotet עדה *cœtum*, vel minimum alibi illi jungatur; & denique עדה *cœtus*

 ali-

alibi *decem* designet: hinc concludunt, etiam בתוך / *in medio*, idem esse atque *inter decem*; atque adeo *sanctificationem nominis divini*, *omnemque rem sanctam non debere fieri à paucioribus quam decem*. In qua argumentatione locus Num: xxxv. 24. 25. qui in *Sanhedrin* primarius erat, plane in censum non venit: at Num. xiv. 27. utrinque adhibetur, ad probandum vocem עדה numerum denarium complecti.

XLIII. ה. *Preces verò etiam suo quaque tempore, seu statis de die horis sunt recitandæ.*

Maimonides, *Hilch. Teph.* Cap. 1. §. 1. posteaquam dixerat, Deum quotidie invocandum esse, tandem addit: ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה: *neque tamen certum aliquod tempus precibus lege definitum est.* Est igitur nihilominus statum precibus tempus, nim. מדרבנן / *ex Magistrorum instituto.* Ita expresse auctor libri *Col-bo*, Cap. xi. *de precibus earumque tempore.* יש זמן לתפלות מדרבנן לאו מדאוריתא *Est suum precationi tempus ex instituto Magistrorum, non vero ex præcepto legis.* Quot vero illa tempora sint, & quænam præcise, è re nostra erit paulo fusius explicare. *Maim. Hilch. Teph.* Cap. 1. §. 5.

וכן תקנו שיהא מנין התפלות כמנין הקרבנות שתים תפלות כנגד שני התמידין וכל יום שיש קרבן מוסף תקנו בו תפלה שלישית כנגד קרבן מוסף והתפלה שהיא כנגד התמיד של בקר היא הנקראת תפלת השחר והתפלה שכנגד תמיד של בין הערבים היא הנקראת תפלת מנחה והתפלה שכנגד המוספין היא הנקראת תפלת המוספין: ו' וכן התקינו שיהא אדם מתפלל תפלה אחת בלילה שהרי איברי תמיד של בין הערבים מתאכלין והולכין כל הלילה שנא' היא העולה וכו' בענין שנא' ערב ובקר וצהרים אשיחה

אשיחה ואהמה וישמע קולי ואין תפלת ערבית חובה כתפלת שחרית ומנחה ואף על פי כך נהגו כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם להתפלל ערבית וקבלוה עליהם כתפלת חובה: ח' נמצאו התפלות בכל יום שלש ערבית ושחרית ומנחה· ובשבתות ובמועדים ובראשי חדשים ארבעה וגו' *Eodemque modo ordinarunt* (Esras & collegæ ejus, Viri Synagogæ magnæ) *ut numerus precum quotidianarum responderet numero sacrificiorum: nimirum ut singulis diebus bina essent, pro numero sacrificiorum, quæ quotidie offerebantur. Quo die autem statis sacrificiis aliud addi solebat, eo die etiam tertias preces ordinarunt, quæ responderent sacrificio quod cæteris superaddebatur. Precatio, quæ respondet sacrificio quotidiano matutino, illa ipsa est, quæ vocatur matutina. Quæ vero respicit sacrificium pomeridianum, ea est, quæ vocatur precatio Mincha*, vel *oblationis: Et quæ Epimetra respicit, illa est quæ vocatur Tephillat Musaphin*, sive *precatio additamentorum. §. 6. Porro vero etiam instituerunt: ut quivis etiam noctu semel preces fundat, quoniam membra sacrificii quotidiani pomeridiani consumuntur per totam noctem: q. s. e. hoc est holocaustum &c: quemadmodum dicitur:* (Ps. LV. 18.) *Vespere, & mane, & meridie meditabar, & fremebam; & exaudivit vocem meam. Ad precationem autem vespertinam non æque tenemur, atque ad matutinam & pomeridianam: Nihilominus tamen omnes ubique Israëlitæ solent vespertino tempore orare, illasque preces tanquam necessarias in se susceperunt. §. 8. Sunt itaque preces quotidie ternæ*, VESPERTINÆ, MATUTINÆ, *&* POMERIDIANÆ. *Diebus autem Sabbathicis, festisque & neomeniis, quaternæ; ternæ ordinariæ, & quæ*

tum fit accessio. De præciso autem tempore, horarumque momentis; quibus singulæ preces sint recitandæ, idem Maimonides fusius agit, *Hilch. Teph.* Cap. III. ac primo quidem de *Matutinis* precibus ita scribit §. 1. תפלת השחר מצותה שיתחיל להתפלל עם הנץ החמה וזמנה עד סוף שעה רביעית שהיא שלישית היום: *De precibus matutinis* (Sapientum nostrorum) *institutum est, ut illæ recitentur inde à primo solis ortu, usque ad finem horæ quartæ, quæ est triens diei.* De *Pomeridianis* vero, §. 2. כבר אמרנו שתפלת המנחה כנגד תמיד שבין הערבים תקנו זמנה ולפי שהיה התמיד קרב בכל יום בתשע שעות ומחצה תקנו זמנה מתשע שעות ומחצה והיא הנקראת מנחה קטנה ולפי שבערב הפסח שחל להיות בערב שבת היו שוחטין את התמיד בשש שעות ומחצה אמרו שהמתפלל מאחר שש שעות ומחצה יצא ומשהגיע זמן זה הגיע זמן חיובה וזו היא הנקראת מנחה גדולה: *Iam supra diximus, tempus orationis pomeridianæ constitutum esse ut respondeat sacrificio quotidiano, quod* (offertur) *inter duas vesperas. Quoniam igitur hoc quotidie hora nona & dimidia offerebatur, Sapientes nostri etiam precationis tempus constituerunt in horam nonam & dimidiam, & hæc est quæ vocatur* MINCHA PARVA. *Quia vero, si quando vespera Paschatis incidebat in vesperam Sabbathi, sacrificium quotidianum mactabatur hora sexta & dimidia: sanxerunt, ut qui inde ab hora sexta & dimidia orat, officio suo rite functus censeatur. Et simul atque ille temporis articulus adest, adest etiam legitimum illius orationis tempus. Et hæc est, quæ vocatur* MINCHA MAGNA.

XLIV. Ex quibus omnibus rursum sequitur;

ח. *Debere unumquemque etiam* STATIS DE DIE HORIS *Synagogam frequentare, ad preces publice fundendas.*

Id ex antecedentibus ſponte ſequitur: Nam cum omnes quotidie Synagogam frequentare debeant, ad preces publice recitandas ex §. XLI. lit. ג. & tempus definiri oportuerit, quo univerſa multitudo in unum cogi poſſet, uti etiam factum eſt, §. XLIII. l. ה. ſequitur, unumquemque illud tempus debere obſervare, quod publico conventui eſt ſtatutum: ſiquidem ante & poſt illud populus in unum cogi non ſolet. Et hinc Maimonides, Hilch. Teph. Cap. XI. §. I. כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה ומקום זה נקרא בית הכנסת: *In quocunque loco*, inquit, *ſunt decem Iſraëlitæ, ædem aptare oportet*, IN QUA CONVENIANT AD ORATIONEM OMNI TEMPORE ORATIONIS; *& hic locus vocatur* SYNAGOGA.

XLV. ו. *At poteſt aliquis vel negligentia tempus orationi publicæ conſtitutum prætermittere; vel gravibus cauſis impediri, quo minus in Synagogam veniat.*

Utrumque fieri poſſe & ſolere, cum per ſe notum eſt, tum ipſi etiam Hebræi obſervant: quare ut errorem corrigerent, atque illis ſuccurrerent, quos ſingularis caſus atque neceſſitas è Synagoga abeſſe cogebant, ſequentem legem tulerunt; qua

XLVI. ז. *Tempus precibus fundendis ſtatutum aliquo uſque prorogatur.*

Caſus ſuperiori theſi memoratos hoc modo exprimunt, טעה או נאנס ולא התפלל *ſi quis erraverit, aut impeditus ſit, quo minus orare potuerit*: Orach Chaij:

Tit.

Tit. cviii. §. 1. f. unde rubrica illius tituli hæc legitur: מי שלא התפלל לסבת טעות או אונס או במזיד: *De eo, qui non oraverit per errorem, aut impedimentum, aut denique contumaciam.* Sed fcias velim, Lector, nos hic proprie de illis non loqui, quorum caufa illo titulo agitur, atque etiam apud *Maimonidem*, *Hilch. Teph.* Cap. iii. §. 8. fq. quandoquidem illi non folum horam ipfam precibus conftitutam præterlabi paffi funt, fed etiam omne illud tempus, quod ad preces recitandas prorogari folet. Hactenus formulam tantum fpectamus Hebræis hoc cafu ufitatam, atque iftoc loco quam clariffimè expreffam. Confiderentur itaque fequentia. *Maim. Hilch. Teph.* Cap. iii. §. 1. ואם עבר או טעה והתפלל אחר ארבע עד חצות היום יצא ידי חובת תפלה אבל לא יצא ידי חובת תפלה בזמנה שכשם שתפלה מצוה מן התורה כך מצוה מדבריהם להתפלל אותה בזמנה כמו שתקנו לנו חכמים ונביאים: *Quod fi vero negligentia aut errore inde demum ab hora quarta ufque ad meridiem oret, officio fuo functus eft, quantum quidem ejus ad preces ipfas attinet: At quod ad præcifum tempus orationi definitum, non fatisfecit. Nam quemadmodum oratio ipfa Lege divina injuncta eft, ita tempus illius inftituendæ Magiftrorum lege eft definitum, quemadmodum Sapientes & Prophetæ de eo conftituerunt.* Subjicit Maimonides hæc immediate illis, quæ fupra §. xliii. de *Precibus Matutinis* adduximus, fummo mane cum ipfo folis exortu fundendis. Sed & illud repetendum eft, quod jam fupra ex *Schulch. Aruch* laudatum eft, Tit. xc. §. 9. ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור ואם הוא אנוס שאינו יכול לבא לב״ה יכון להתפלל בשעה

Digitized by Google

בשעה שהציבור מתפללים : ואם כן נאנס ולא התפלל בשעה שהתפללו הציבור והוא מתפלל ביחיד אף על פי כן יתפלל בב״ה: *Debet unusquisque id operam dare, ut in Synagoga cum cœtu oret: si vero impediatur quo minus ipsi ad Synagogam ire liceat, tum id aget, ut eodem momento, quo cœtus publicus, preces suas fundat:* Porro, *si etiam ita impeditus fuerit, ut qua hora cœtus oravit, prorsus orare nequiverit, adeoque jam solus orare debeat, nihilominus orabit in Synagoga.* Quod itaque incuria neglectum, aut necessitate aliqua impeditum erat, resarciri poterat, modo ne contumacia etiam accessisset; atque ita existimarunt Veteres Hebræorum Sapientes, satius esse sero officium suum præstare, quam nunquam. Ut autem in illo neglectu, ita quoque in compensatione varii gradus observantur. Preces *Matutinæ* summo mane recitandæ sunt, & tum quoque serius ociusve pro varia anni tempestate in Synagogis conventus agi solet; cui si quis interesse, aut eodem tempore etiam prorsus orare non possit, postea licebit, usque ad horam quartam finitam, (non *tertiam*, uti quidam scribunt.) Si vero ne ad illam quidem horam preces fuderit, spatium datur orandi inde usque ad meridiem. Si ne tum quidem, tempus prorsus elapsum est, neque matutinas amplius integrum est recitare; potest tamen adhuc fieri aliqua compensatio, si scilicet preces pomeridianæ bis recitentur. Priora duo ex citatis intelliguntur, de postremo non abs re erit *Maimonidem* audire ex *Hilch. Teph.* Cap. III. §. 8. כל מי שעבר עליו זמן תפלה ולא התפלל במזיד אין לו תקנה ואינו משלם. בשוגג או שהיה אנוס או טרוד משלם אותה תפלה בזמן תפלה הסמוכה

הסמוכה לה ומקדים תפלה שבזמנה ואחריה מתפלל את התשלומין: ט׳ כיצד טעה ולא התפלל שחרית ועבר חצי היום יתפלל מנחה שתים ראשונה תפלת מנחה והשנ״ה תשלומי שחרית: *Quicunque tempus precationis prætevlabi passus est, & per contumaciam non oravit; illius peccatum corrigi non potest, neque ipse neglectum compensare. Qui vero per errorem* (oblivionem) *aut vim, aut denique necessarium aliquod negotium* (statis temporibus orare non potuit,) *is preces illas compensat hora precationis proxime sequentis, ita ut primo preces illa hora fundendas recitet, tum alias subjiciat ad priorem defectum supplendum. §. 9. Quomodo? Si quis oblitus sit, neque preces matutinas dixerit, antequam medius dies elapsus est; is preces pomeridianas bis recitare debet: primo quidem ipsas illas ceu pomeridianas, tum easdem ad neglecta orationis matutinæ compensationem.* De pomeridianis & vespertinis, si intermissæ sint, idem habendum; uti Maimonides l. c. docet. Sed de hac ratione intermissum officium compensandi, uti jam diximus, minime agimus; etsi ob eam, quam habet cum cæteris affinitatem, negligere non debuimus. Quod ad nos propius attinet, id est, quod preces illæ quæ summo mane recitandæ sunt, & à cœtu in Synagoga funduntur, si qua interveniret calamitas, differri possent usque ad ultimum horæ quartæ momentum; ante quod si dicerentur, rite & in tempore factæ censerentur: Si vero ne tum quidem præstitæ essent, rite adhuc inde usque ad sextam elapsam recitari possent, etsi non ita in tempore fusæ erant.

XLVII. ח. *Ergo potest quis etiam Synagogam ingredi, posteaquam preces publicæ jam sunt absolutæ.*

Nam

Nam cum preces ad constitutam horam ab universo cœtu fundantur; atque post illam ad aliquot horas adhuc rite peragi possint, uti §. XLVI. probatum est; atque is qui illo momento quacunque de causa non oravit, id tamen postea facere teneatur; Ibid: potiusque in Synagoga & cum cœtu id agere debeat, quam privatim; §. XL. & XLI. Sequitur, eum qui cum universa multitudine orare non potuit, posse nihilominus, imo etiam debere preces suas in Synagoga dicere. Vide quæ modo §. XLVI. ex *Orach Chaij:* produximus, Tit. xc. §. 9. Id autem etsi satis evidens esse existimamus, tamen ne quis hoc nostrum potius figmentum, quam ipsorum Hebræorum consuetudinem fuisse credat, sequentia velim animadverti. Cod. *Megilla*, Cap. *Hakkore Omedh*, §. 3. אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה וגו' בפחות מעשרה: *Non instituunt* Perisa *super* schema (ita tantisper vertere liceat, dum nondum liquet, quid sit פורס / quod infra disquiremus) *neque transeunt ante arcam, &c: si sint pauciores quam decem.* Ad hanc Mischnam *R. S. Iarchi* ita commentatur: מניין הבא לבית הכנסת לאחר שקראו הציבור את שמע עומד. אחד ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שבקרית שמע וגו' *Si numerus* (denarius ille, qui in Mischna definitur; *R. Iitzchak Gabbai* in *Caph Nachath* expresse י' שבאו לב"ה DECEM, *qui Synagogam ingrediuntur*; eodemque modo *R. Obad. Bartenorius.*) *in Synagogam veniat, posteaquam cœtus jam recitavit* Schema; *unus eorum surgit, & recitat* Kaddisch, & Barechu, *& primam benedictionem quæ est in* (*Bartenorius*, שלפני קריאת שמע / *quæ est ante lectionem*) Schema. Eodem modo, quos jam laudavimus, Auctor

Digitized by Google

Caph Nachath, & *Bartenorius*, atque hic etiam paulo plenius. Et in eandem sententiam reliquos omnes commentatores concedere, testatur Auctor *Tosaphoth* ad l. c.
ואין פורסין על שמע הקונטריץ פי׳ בני אדם שבאו בבית הכנסת אחר שהתפללו הציבור ורוצין לומר קדיש וברכו צריך י׳:
Commentatores explicant: Illos, qui in Synagogam veniunt, posteaquam cœtus jam oravit, voluntque dicere Kaddisch, *&* Barechu, *decem esse oportet*, vel *decem indigent*. Ergo certum est & manifestum, post preces publicas absolutas, alios, & aliquando complures venisse, qui sacris rite operarentur. Quod sane minus infrequens fuisse oportet, cum illi rei limitandæ memorato canone cautum sit. Et ne Veterum tantum fidem imploremus, idem etiamnum obtinet, ceu in numerosioribus Synagogis videre est, & ante hos ipsos quatuor menses ipsi Amsterodami vidimus. Quippe cum Judæi, quos salutatum iveramus, nobis aliquot horas operam dedissent, atque adeo intercessissemus, quo minus orationem *Mincha* vel pomeridianam dicerent; sub vesperam, dum reliqua multitudo jam in atrio conveniebat, *Beth hammedrasch*, f. Academiam ingressi, (nondum enim Synagoga patebat) ibi preces fundebant. Non autem illico orabant, sed plenum numerum exspectabant, quo coacto idem ille, qui nos adduxerat, preces publice recitabat. Quando præterea מניין הולך ומניין בא / seu *cœtum cœtui* aliquoties *succedentem* observavimus: possintque hic aliquo modo applicari verba, quæ sunt Cod. *Pesachim*, Cap. v. §. 6. יצתה כת ראשונה ונכנסה כת שנייה יצתה שנייה נכנסה שלישית: *Exeunte prima turma, ingreditur secunda; exeunte*

eunte ſecunda, intrat tertia. Etſi ibi de alia re agi, nulli ignoramus.

XLVIII. ט· *Qui vero ſic ſerius in Synagogam venit, non invenit illico* מנין *ſive legitimum cœtum, cum quo preces fundat.*

Id evidentius eſt, quam ut prolixa demonſtratione indigeat. Nam ad מנין decem requiruntur; quot non ſemper in Synagoga præſentes eſſe, cuivis notum & perſpectum eſt. Exemplum ſi quis ex antiqua hiſtoria deſiderat, factum *R. Elieſeris* repetat, quod ſupra §. XLII. produximus.

XLIX. י· *Adeoque ille vel recitationem* ꝯ Schema *cum annexis, item* Kaddiſch *&* Barechu, *plane intermittere debuit; vel cæteros ad decem præſtolari: vel denique certos quoſdam homines conſtitutos fuiſſe neceſſe eſt, qui in Synagoga ſemper adeſſent, & ſingulis ſero venientibus præſentiam ſuam accommodarent.*

Duo priora hujus theſeos membra tam evidenter ex antecedentibus ſequuntur, quam quæ evidentiſſime; neque, niſi nos omnis ratio fugit, quicquam dici fingive poteſt, quod illis ulla ſpecie opponatur. Nam cum *Schema*, *Kaddiſch* & *Barechu*, non poſſint à paucioribus quam decem recitari, uti ex iis conſtat, quæ §. XLII. fuſius dicta ſunt: jamque nondum decem adſint, quod hic vi §. XLVIII. ſupponimus: vel recitatio illarum formularum neceſſario erit omittenda, vel aliorum aliquot adventus erit exſpectandus. Quorum utrumque quam incommodum illis moleſtumque acciderit, nemo eſt qui non perſpiciat. Id enim illi veniunt, ut cum *Periſa* ꝯ *Schema*, *Kaddiſch*, & *Barechu*

 reci-

Digitized by Google

recitent, quemadmodum nuper ex *Tosaphoth* audivimus (באין ורוצין לומר קדיש וברכו *Veniunt*, inquit, *ut Kaddisch & Barechu recitent*) quod si rite præstare nequeant, frustra sunt, *καὶ εἰς κενὸν ἔδραμον*. Neque sane minus incommodum fuerit, reliquos ad numerum denarium tandem conficiendum præstolari, quod sine tædio, & sæpe ingenti temporis reique familiaris jactura fieri non potest. Fac enim tempore æstivo, vel si mavis circa æquinoctium,

Libra die noctisque pares ubi fecerit horas,

unum atque item alterum circa horam secundam ad Synagogam accessisse; concione jam prorsus dimissa; hi quid agant, quid consilii capiant? reliquis formulis recitatis sanctiores illas omittant? non sane putem, nam id ipsum veniunt, etsi serius, ut publicè nomen Domini sanctificent. Igiturne opperiantur, dum alii octo accedant, quo מנין *legitimam concionem* habeant? Ita, opinor, faciendum erit, si quo animo accesserunt, officio suo rite & pie fungi velint. At qua spe cæteros præstolentur? quis plures adfuturos fidem dederit? Et si vel adhuc aliquot venturos sciant, quî de decem certis esse liceat? Et denique, ut hoc largiamur, facile decem inveniri, qui cum ad horam condictam non venerint, serius tamen accedant; qui scias, quando illi venturi sint? eademne hora, an sequenti demum, aut sub horam quartam jam exeuntem, quousque absque summo rei familiaris detrimento moras ducere non possis? Unde tandem facile est tertium colligere, nim: ut hisce incommodis commodum remedium inveniretur; ut, inquam, qui ad condictam horam sacris publicis interesse non potuerant, vel forte ne-

Digitized by Google

neglexerant, tamen *Kaddisch*, cæteraque eodem pertinentia, rite & in legitima concione dicere possent; certos quosdam homines debuisse constitui, qui in Synagoga semper præsto essent, suamque præsentiam illis accommodarent, qui etsi sero, eo tamen animo in Synagogam veniebant, ut nomen Domini in publico cœtu sanctificarent.

L. Et hac ratione עשרה בטלנין / *Decem* illos *Otiosos* in Synagoga ortos esse existimamus, hancque solam atque unicam causam fuisse illorum constituendi. Nam quin his *Batlanim* exactissime illa omnia conveniant, quæ thesi præcedenti diximus, ea nos dubitare vetant, quæ supra §. XIX. & seq. de illorum natura ex sententia Hebræorum disseruimus; quorum pauca quædam breviter erunt repetenda. Scilicet *Batlanim* suis rebus relictis tantum ea curabant, quæ cœtus erant, (nam *cessabant ab omni proprio opere*, בטלין ממלאכתן *ut curarent ea, quæ sunt universitatis*, לעסוק בצרכי ציבור) & quidem in Synagoga, (unde etiam denominati בטלנים של ב"ה *Otiosi* SYNAGOGÆ,) in qua sese quotidie præsentes sistere debebant, (להיות תמיד בב"ה) & quidem omnium primi, (לבא קודמים. Imo & ultimi, uti mox demonstrabimus,) idque ideo, ut aliis Synagogam orandi causa ingressis præsentiam & operam suam accommodarent, (nam hoc proprium illorum officium erat, להתפלל במנין / *ut cum aliis quibusvis cœtum constituerent, precesque recitarent*;) quam in rem publice erant constituti, (quoniam *ex publico etiam alebantur*, מתפרנסין משל ציבור)

LI. Sic itaque tandem ad id, quo §. XXXVIII. nos collineare diximus, lento quidem, sed, uti arbitramur, firmo

firmo certoque gressu, proxime accessimus, & quæ *Decem Otiosorum* origo fuerit, quæ indoles, novo argumento evictum dedimus. Ita igitur hactenus sentimus, itaque scribimus: *Decem Otiosos sese quotidie primos in Synagoga sistere debuisse, ut quicunque illam ingrederentur, mox justum cœtum invenirent, in quo sanctissimas preces rite & decenter, ex instituto Sapientum, ad Deum fundere possent.* Si quis sit, qui aliud, idque melius conjicere, & idoneis testibus probare possit; hic divinus, non invideo, hic vates esto.

LII. Necdum tamen sic omne illud assecuti sumus, quod §. XXXVIII. Lectori nostro promisimus, cum hactenus nondum probatum sit: *Decem Otiosos* MAXIMAM DIEI PARTEM *in Synagoga sedere debuisse*, quod *Iudicibus Triumviris* convenire negamus. Id autem minus difficile erit demonstrare, si eorum, quæ jam supra & proxime diximus, bene memores, porro recto ordine procedamus. Primo itaque illud ratum certumque esto, quod, uti *Maimonides* disertis verbis inculcat, nosque nuperrime evicimus, debuerint cum aliis מנין *sacrum cœtum* constituere, & cum illis statas preces, quæ sanctificationem Dei continebant, recitare. Hinc enim illud sequitur, qua hora universa multitudo cultus publici causa ad Synagogam confluit, illorum Otiosorum præsentiam minimè necessariam fuisse. Nam quandoquidem tum plerique omnes gregatim ad Synagogam convolabant; quotus quisque est, qui non perspiciat, ea hora satis, imo abunde hominum ingenuorum & majorennium fuisse ad מנין / seu sacrum cœtum, ad quem tantum decem requirebantur, constituendum?

LIII. At

Digitized by Google

LIII. At si quis ineunte hora precibus publicis constituta, illico Synagogam adire, & publice preces fundere vellet, antequam reliquus cœtus convenisset, hos Otiosos jam præsentes esse oportebat. Id cum ex antecedentibus liquido fluit, tum ipsi Hebræi nobis attestantur, quando dicunt; Otiosos primos & ante alios in Synagoga debuisse inveniri, לבא קודמין / uti supra §. XIX. totidem verbis à *Iarchio* traditum intelleximus. Eodem modo, si qui vel temporis obliti, vel gravi negotio impediti, stata hora cum cœtu publico orare non potuissent; nec tamen debitum Deo suo officium negligere plane vellent, sed omnino Deum in publico cœtu celebrare & sanctificare, (id quod contingere potuisse, & sæpius contigisse, jam supra probatum est:) quis non videt rursum, præsentiam *decem Otiosorum* requisitam fuisse, siquidem non semper illico decem sero venientes adessent? ut adeo non minus post preces publicas jam peractas, quam ante illas, *Otiosi* nostri in Synagoga præsto esse debuerint.

LIV. Hinc itaque jam facile cuivis attendenti constare potest, quot & quibus horis *Otiosi* in Synagoga sedere debuerint. Nam cum tempus *Orationis matutinæ* incipiat עם הנץ החמה / id est, uti *Iarchius* explicat ad Cod. *Berach.* fol. 9. 2. כשהשמש יוצא *inde à primo solis ortu*, & ad finem extendatur horæ quartæ, §. XLIII. quæ tertia diei pars est; *Batlanim* necessario toto illo tempore in Synagoga præsto esse debuerunt. Porro cum tempus *Orationis pomeridianæ* inde ab hora dimidia decima incipiat, & duret usque ad horæ undecimæ quadrantem tertium elapsum, tradente *Maimonide*, *Hilch. Teph.* Cap. III. §. 4. ex *Berach*,

 Cap.

Digitized by Google

Cap. IV. §. 1. *Batlanim* etiam illa hora adesse debuisse liquet. Rursum, cum ab illo momento *Oratio Vespertina* incipiat, quam Israëlitæ tanquam necessariam in se susceperunt; jam etiam residuum diei in Synagoga permanere debuerunt, minimum usque ad solem occasum.

LV. Quod quo magis liqueat, præter ea quæ jam supra ex *Maimonide* adducta sunt, non abs re erit, ipsam *Mischnam* cum commentariis Rabbinorum hoc loco exhibere. Illa itaque Cod. *Berach.* Cap. IV. §. 1. sic habet: תפלת השחר עד חצות רבי יהודה אומר עד ארבע שעות תפלת המנחה עד הערב ר' יהודה אומר עד פלג המנחה תפלת הערב אין לה קבע ושל מוספין כל היום ר' יהודה אומר עד שבע שעות: *Precatio matutina* (durat) *usque ad dimidium diei: Ribbi Iehuda dicit, usque ad horam quartam. Precatio pomeridiana, usque ad vesperam: at R. Iehuda dicit, usque ad dimidium Mincha. Precatio vespertina statum tempus non habet. Additamenta* (recitantur) *toto die: at R. Iehuda dicit, usque ad horam septimam.* Ad hunc paragraphum R. *Obadias Bartenorius* sequentia notavit: תפלת השחר עד חצות שכן תמיד של שחר קרב עד חצות לרבנן ולר' יהודה אינו קרב אלא עד ארבע שעות ביום ועד ד' שעות היינו עד סוף שעה רביעית שהוא שליש היום בזמן שהיום י"ב שעות וכן זמנה לעולם עד סוף שליש היום לפי אורך הימים וקטנן כדכתיב לעיל גבי ק"ש והלכה כר' יהודה: Precatio matutina usque ad meridiem: *quoniam sacrificium juge matutinum pariter usque ad meridiem offertur, uti quidem Magistri sentiunt: at ex sententia R. Iehuda non offertur nisi usque ad horam quartam. Quod vero* us-

que

que ad horam quartam *dicitur, intelligendum est de hora quarta finita, quæ, quando dies præcise duodecim horas habet, tertia diei pars est. Et sic semper tempus ejus* (orationis matutinæ,) *producitur usque ad finem tertiæ partis cujusque diei, pro eo atque dies longiores brevioresve esse solent, quemadmodum jam supra, cum de Lectione* Schema *ageremus, dictum est. Decisio autem est secundum R. Iehudam.* תפלת המנחה עד הערב עד שתחשך Precatio pomeridiana usque ad vesperam, i. e. *donec jam tenebræ ingruant.* עד פלג המנחה זמן מנחה קטנה הוא מט' שעות ומחצה עד הלילה שהם ב' שעות ומחצה נמצא פלג המנחה שהוא חצי שיעור זה שעה ורביע ופסק ההלכה בזה דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד והרוצה לעשות כדברי חכמים ולהתפלל תפלת המנחה עד. הערב יעשה ובלבד שלא יתפלל ערבית בזמן זה שכיון שמחשיב אותו יום לעניין שמתפלל בו מנחה אינו יכול להחשיבו לילה ולהתפלל בו ערבית ואם בא לעשות כדברי ר' יהודה שלא להתפלל מנחה אלא עד פלג המנחה שהוא שעה ורביע קודם הלילה עושה ומשם ואילך יוכל להתפלל ערבית: Usque ad dimidium Minchæ. *Tempus Minchæ parvæ est inde ab hora nona & dimidia usque ad noctem, quæ sunt horæ duæ & dimidia: adeo ut* פלג מנחה, *quod est dimidium hujus mensuræ, sit hora unius & quadrantis. Decisio autem constitutionis hæc est, quod qui secundum hunc Magistrum facit, rite faciat, & qui secundum illum Magistrum facit, rite faciat* (vel *possit facere.*) *Adeo ut qui secundum sententiam Sapientum facere vult, & preces pomeridianas recitare usque ad vesperam, id rite facere possit; modo ne etiam vespertinas preces eodem hoc tempore recitet.*

Digitized by Google

recitet. Nam cum illud tempus diei accenseat, eo quod tum preces pomeridianas recitet; non potest idem accensere nocti, eoque durante vespertinas preces dicere. Eodemque modo si velit judicio R. Iehudæ stare, ut preces pomeridianas non recitet, nisi usque ad dimidium Minchæ tantum, id est, usque ad horam unam & quadrantem ante noctem, facit: atque inde & porro potest recitare vespertinas. Maimonides ad h. l. דברי ר' יהודה עד ארבע שעות ר"ל
עד סוף השעה הרביעית הזמני' והוא שליש היום כמו
שביארנו בתחלת המסכת' והלכה כר' יהודה ופירוש
פלג חצי המנחה ונקראת התפלה השנית מנחה מפני
היות תחלת זמנה בעת ההיא ופלג המנחה כשישאר
מן היום שעה ורביע שעה זמני' ומי שהתפלל עד הערב
והוא עד ביאת השמש כבר התפלל מנחה ואינה תפלה
גמורה כי פסק ההלכה במקום זה מאן דעביד כמר
עביד ומאן דעביד כמר עביד ומה שאמר תפלת הערב אין
לה קבע מפני שאין חובה כשחרית ומנחה אבל היה
רשות ר"ל התנדבו בה בלבד זעל כן לא הקפידו על
תחלת זמנה וסופה ויכול אדם להתפלל אותה עד
עלות השמש ואם עברה שעת תפלה מאלו השלש תפלות
יוכל להשלימה אחר זמנה עם התפלה הבאה אחריה
אבל יאחר התפלה שעבר זמנה ויקדים תפלת השעה
שהוא בה ומה שאמר של מוספין כל היום ואין זמנה
אלא עד סוף השעה השביעית הזמני' ואם התפלל אחר
שעה שביעית יצא ידי חובתו כמו שאמרו כל היום אבל
נקרא פושע: *Verba R. Iehudæ sunt*, usque ad horam quartam, *i. e. ad finem horæ quartæ planetariæ, quæ est tertia pars diei, quemadmodum explicuimus initio hujus Codicis.*

dicis. Decisio autem est secundum R. Iehudam. פלג *autem est pars dimidia Mincha. Secunda autem precatio* Mincha *vocatur, quia initium temporis ejus est illo ipso momento.* Dimidium *vero* Minchæ *est, quando superest de die hora una cum quadrante horæ planetaria. Qui vero orat usque ad vesperam, i. e. occasum solis, is jam Mincham orasse censetur. Non tamen est perfecta oratio,* (Est hic quod non satis intelligam) *quoniam decisio juris hoc loco hæc est, quod qui fecit secundum hunc Magistrum, recte fecerit, & qui secundum illum, pariter. Quod vero dicit,* precationi Vespertinæ non esse fixum tempus; *id inde est, quia non est æque debita atque quidem Matutina & Pomeridiana, sed libera, sive, ut clarius dicam, quoniam* (Israëlitæ) *illam tantum sponte sua in se receperunt: unde Sapientes de temporis illis initio & fine minus solliciti fuerunt, atque aliquis illam* (licite per totam noctem) *recitare potest usque ad solis exortum. Si quis porro horam alicujus harum trium precationum prætermiserit, postliminio compensare potest hora precationis sequentis: ita tamen ut neglectarum precum compensationem postremo loco instituat, statas autem horæ illius preces præmittat. Quod denique dicit;* preces additamentorum toto die *quidem durare, tamen statutum tempus non est nisi ad finem horæ septimæ planetariæ; quod si tamen post illam horam adhuc oraverit, functus est officio suo; quemadmodum dixerunt,* toto die. *Sed appellatur* פושע.

LVI. Liquet hinc iterum, ut alia mittamus, quæ de horis Hebræorum hac occasione dici possent, & prudens lector per se facile observabit; quænam horæ precibus datæ sint, & quodnam præcisum illarum initium, qui finis. Quæ tempora à *Batlanim*, sive *Otiosis* nostris fuere observanda, ut tum in Synagoga

ſederent, aliiſque operam ſuam commodarent. Sed & hoc præterea inde cognoſcimus, diſſenſum aliquem hac de re fuiſſe inter Sapientes, & R. Jehudam, atque illos tempus precationis multo longius produxiſſe, quam quidem hic fecerit; nimirum matutinæ uſque ad meridiem, pomeridianæ vero uſque ad veſperam. Ubi etſi deciſio ſecundum ſententiam R. Jehudæ facta eſt, qua tempus orationis multo arctius ſtatuitur; tantum tamen Sapientum ſententia valet, ut quod illi temporis alteri ſuperaddunt, eo preces adhuc dici poſſint. Id quod alicui novam ſuſpicionem movere queat, annon *Batlanim* etiam illis horis in Synagoga ſedere debuerint, nempe inde ab ineunte hora quinta uſque ad meridiem, quæ integri bihorii acceſſio eſſet. Neque minus etiam illud conſiderari meretur, quod quidam *Mincha parvæ* etiam *Magnam* addere ſoleant, quæ inde à ſexta & dimidia uſque ad dimidiam decimam fluit. Vide *Maim. Hilch. Tephil.* Cap. III. §. 3. 4. Quam in rem ſi ſemper Synagogam orandi cauſa adierint, mirum ſit, ni etiam tum *Batlanim* adeſſe debuerint. Sed hæc, uti nobis hactenus minus explorata ſunt, ita neque lectori noſtro pro certis obtrudere velimus; ſaltem paucis monere viſum eſt, ut quibus otium, ingenium, atque animus ad hæc ſtudia eſt, diligentius perpendant; quoniam, ſiquidem illa aliquid veri habeant, non exiguum cauſæ noſtræ pondus & momentum adferunt.

LVII. Atque hanc continuam Otioſorum ſeſſionem in Synagoga, quam nos inde à prima ſua origine repetere conati ſumus, Hebræorum Magiſtri ſatis clare & diſerte confirmant illis locis, quæ ſupra §. XIX. à nobis ſunt producta. Quæ cum validiſſime noſtram ſen-

Digitized by Google

ſententiam probent, non poſſumus non hoc loco repetere, & Lectori noſtro de novo proponere conſideranda. Ad id itaque *Iarchius* hos *Otioſos* inſtitutos tradit: להיות מזומנים לבית הכנסת שחרית וערבית *ut eſſent* PARATI IN USUM SYNGOGÆ MANE ET VESPERI. שיהיו מצויין תמיד בבית הכנסת שחרית וערבית UT INVENIRENTUR QUOTIDIE (vel ASSIDUE) IN SYNAGOGA M. & V. כדי להיות מצויין בתפלה (או בעת התפלה) בב״ה UT PRÆSTO ESSENT IN PRECIBUS (vel TEMPORE PRECATIONIS) IN SYNAGOGA. *Maimonides:* קביעותן בב״ה STATIO ILLORUM, (proprius, ſtatus, fixuſque locus) IN SYNAGOGA. וישיבת בבתי כנסיות & SESSIO IN SYNAGOGIS. Quæ *ſeſſio* non de ſitu modo accipienda venit, (nam quid cauſæ, cur illi magis ſedere debuerint in Synagoga, quam cæteri omnes?) ſed de aſſiduitate & commoratione illorum in ea. *Bartenorius:* כדי להיות מצויין תמיד בשעת התפלה בב״ה UT QUOTIDIE PRÆSTO ESSENT HORA PRECATIONIS *I. S.* atque iterum: שיושבין תמיד בב״ה QUI SEDEBANT QUOTIDIE *I. S.* Eodemque modo *R. Nathan*; יושבין תמיד בב״ה SEDEBANT *Q. I. S. Piske Toſaphoth*: שמתפללין במנין QUI ORABANT CUM COETU DENARIO. Dum igitur hi præſtantiſſimi viri uno omnes ore atteſtantur, Otioſos QUOTIDIE. MANE. & VESPERI. TEMPORE. HORAVE. PRECATIONIS. IN. SYNAGOGA. PRÆSENTES. FUISSE. CONSEDISSE. *illique quaſi* AFFIXOS FUISSE. *idque ideo, ut* ORARENT CUM COETU. mirum ſane, quid ſibi dictum velint; ſi non id, quod nos hactenus probatum ivimus. Sed Tu, velim, B. L. attentius hæc conſideres, & æquo animo perpendas. Nobis nunc non lubet eſſe prolixioribus,

jam-

Digitized by Google

jamque ad *Iudices* redire animus calamusque gestit, ut videamus, quam bene illis hæc provincia in Synagogis desidendi sedeat.

LVIII. Sed quis est, qui non illico perspiciat, quam hæc omnia à munere & dignitate *Iudicum Triumvirorum* sint aliena? Judices enim ex officio in Synagoga sederint? imo semper primi fuerint? solidum diem, maximamve ejus partem in ea exegerint? Judices, inquam, ad id instituti, ut cum aliis quibuscunque orarent? neque solum festinantes expedirent; sed & negligentes & sero venientes ad aliquot horas exspectarent? Judices omnia hæc, vel saltem aliquid eorum, egerint? Id quis, quæso, credat? quis intelligat? & si quis denique sit, qui ita animum inducat credere, quemnam ille suæ sententiæ auctorem & testem laudet, quem approbatorem inveniat? Neminem fore certus sum. Et quo videas, an potuerint quidem, perpende sis illud Maimonidæ, *Hilch. Sanh.* Cap. III. §. I. עד אימתי יושבין דיינים בדין סנהדרי קטנה ובית דין של שלשה יושבין מאחר תפלת השחר עד סוף שש שעות ביום: *Quamdiu Iudices in judicio sedent? Synedrium minus, & Consessus Triumviralis sedent inde à precatione matutina finita, usque ad horam sextam diei.* Ubi si per תפלה ipsa publica precatio intelligatur, vel stricte hora publico conventui constituta, quod proclive est existimare: clarum est, quam non potuerit fieri, ut *Iudices Triumviri* in Synagoga sederint, quo tempore illorum præsentia necessaria erat in tribunali. Etsi hoc argumentum hactenus ejus generis esse fatemur, ut illo solo cadere & stare nolimus: cum multo validiora sint, quæ initio hujus theseos adduximus à dignitate

Iudicum

Digitized by Google

Iudicum desumta; cui ea, quæ *Otiosis* incumbebant, nulla ratione convenire possunt.

. LIX. Atque hæ rationes nostræ sunt, quibus adducti *Iudices Triumviros* existimamus ordine *Otiosorum* esse eximendos. Præter has si quis etiam diserta testimonia exigat, quibus Hebræi negent, *Iudices* in *Otiosos* esse referendos: næ is iniquus sit, qui ab Hebræis diserte negatum velit, quod illis forte nunquam nequidem in mentem venit, quemquam sequentibus seculis surrecturum, qui vel per somnium cogitaret, nedum vigilans, sciens, vidensque auderet adseverare. Nequid tamen etiam in hoc genere desideres, amice Lector, sequentia rite perpende. Cod. *Sanhed.* Cap. 1. fine, fol. 17. col. 2. f. מאה ועשרים מאי עבידתייהו עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה ושלש שורות של עשרים ושלשה הרי תשעים ותרתי ועשרה בטלנים של בית הכנסת הרי מאה ותרי ושני סופרין ושני חזנים ושני בעלי דינין ושני עדים ושני זוממים ושני זוממי זוממים הרי מאה וארבסר ותניא כל עיר שאין בה עשרה דברים האלו אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה בית דין מכין ועונשין וקופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה ובית הכנסת ובית המרחץ ובית הכסא רופא ואומן ולבלר וטבח ומלמד תינוקות משום ר׳ עקיבא אמרו אף מיני פירא מפני שמיני פירא מאירין את העינים:
Quæ verba, interprete doctissimo *Seldeno*, sic sonant: Centum & viginti. *Qualisnam heic ejusmodi numeri usus? Viginti tres, qui faciant Synedrium minus, & tres Ordines viginti triumvirales: sic fiunt 92. Et Decem qui domui Synagogæ*, seu *conventus publici vacent: sic fiunt* 102.

Et

Et Duo Scribæ, *& duo Inspectores* seu *Lictores*, *& duo Litigatores*, *& Duo Testes*, *& Duo* (qui possint esse) *ut testes falsarii*, *& duo qui eos convincere possint. Ecce centum & quatuordecim. Receptum etiam est, urbem qualemcunque, cui deessent hæ decem res; habitationem habere illicitum fuisse Discipulo sapientis: Synedrium judicum*, *Lictores & pœnarum ministri*, *arca Eleemosynæ*, *à duobus collecta & à tribus eroganda*, *& Domus Synagogæ*, *Domus ad lavandum*, seu *balneum*, *Latrina*, *Medicus*, *Artifex* seu *Chirurgus*, *Libellarius*, *Lanio*, *Pædagogus*. *Etiam ex sententia R. Akiba fructuum copia*; *quoniam fructus oculorum lumini prosunt.* His accedat Glossa *R. Salomonis* Jarchii: שלושה שורות לקמן תנינן להו באחד דייני ממונו' שאם הוצרכו לסמוך ולהוסיף על הדיינים סומכין מהן וגו' Tres ordines. *De his infra traditur*, *in eorum uno fuisse Iudices civiles*, *ut si quando necesse esset aliquem promovere*, *& in ordinem judicum* (confessus viginti-triumviralis) *adlegere*, *ex illis aliquem promovere possent*, *&c:* Habemus hic עשרה בטלנין של ב"ה *Decem Otiosos Synagogæ*; habemus item בית דין מכין ועונשין *Consessum Iudicialem flagellantem & punientem*; qui utique est *consessus Triumviralis*, sed ab *Otiosis* plane distinctus. *Seldenus* quidem בית דין *Synedrium Iudicum* à מכין ועונשין *Lictoribus & pœnarum ministris* distinguit; sed minus recte: si quidem hoc pacto non *decem* solum requisita fuerint ad locum, quem *Sapiens* aliquis licite incolere posset, sed jam undecim, uti calculus recte positus demonstrat. Quare potius conjunctim accipimus בית דין מכין ועונש'ן de *Iudicio triumvirali*, cujus erat sontes verberibus addicere, aliasque pœnas irrogare non capitales. Id quod *Iarchius* in Glossa docet:

cet:

Digitized by Google

cet: *Infra*, inquit, *legimus*, *in eorum uno esse Iudices causarum civilium*, *ut si quando necesse sit aliquem promovere*, *& in Iudices* (viginti-triumviros) *allegere*, *ex illis aliquem legant*. Qui dum *infra* de *Triumviris* agi dicit, procul omni dubio ad hæc verba בית דין מכין ועונשין respexit, quoniam reliquo capite nihil est, quod eo ulla specie referri queat. Quod si tamen בית דין divisim accipere malis à מכין ועושין, & tam de Judicio *Viginti triumvirali*, quam *Triumvirali*, intelligere; nequidem id nostræ sententiæ obesse potest, etsi datam à nobis explicationem veriorem existimamus. *Iudices* autem hoc loco ab *Otiosis* distingui, id nobis argumento est, quod cum *Otiosi* nostri *Synagogæ* attribuantur, *Iarchius Triumviros* illos non in Synagoga aut inter *Otiosos* quærat, sed in *Iudicio*, & quidem primo Ordine JurisConsultorum, in quo Triumviri jam, ceu sublimioris dignitatis Candidati, sedent.

LX. *Iudicibus* igitur, spectatissimis civitatis suæ viris, ex infimo illo *Otiosorum* subsellio ordini & dignitati suæ restitutis, fas erit ad reliquos pergere, quos Cl. *Lightfootus* in eosdem adscripsit. Inter illos vero alterum à *Iudicibus* locum *Chazani* tribuit, *Synagogæ Custodi*, sive, uti ipse mavult, *Episcopo*, de quo ita scribit: *Præter hos* (Judices Triumviros) *erat* Publicus Synagogæ Minister, *qui oravit publice*, *& curavit de lectione Legis*, *& conciones aliquando habuit*, *si non esset alius*, *qui hoc munere fungeretur*. *Hic vocabatur* שליח צבור Angelus Ecclesiæ, & חזן הכנסת Episcopus congregationis. *Rationem nominis reddit Aruch*; Chassan (*inquit ille*) *est* שליח צבור Angelus Ecclesiæ (vel publicus minister) *& Targum reddit vocem*

 ראה

חזה *per vocem* רואה שהוא צריך לראות היאך יקרא: והיאך קורא בני אדם לקרות בתורה: *Nam ei incubuit supervidere, quomodo Lector legit, & quosnam ille evocaret ad legendum in Lege. Publicus Synagogæ Minister non ipse Legem publice legit, sed unoquoque Sabbatho septem è Synagoga evocavit (aliis diebus pauciores) quos ille idoneos judicabat ad legendum. Legenti ipse adstitit, summa cura observans, ne quid falso aut incongrue legeretur, revocansque corrigensque si quid lapsum: hinc ejus denominatio* חזן *id est* ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ, *vel* SUPERVISOR. *Leniori certe susurro determinatum esset de significatione vocis* EPISCOPI, *atque* ANGELI ECCLESIÆ, *si ad proprios fontes fuisset recursum, & non inaniter disputatum de significatione vocum, nescio unde desumta. Abrogata Templi liturgia & cultu, utpote ceremoniali, cultum atque publicam Dei adorationem in Synagogis, quæ quidem moralis erat, Deus in Ecclesiam transplantavit Christianam, publicum sc. ministerium, orationes publicas, lectionem verbi divini, & prædicationem, &c: Hinc ipsissima nomina ministrorum Evangelii,* ANGELUS ECCLESIÆ, *atque* EPISCOPUS, *quæ ministrorum in Synagogis.*

LXI. Hactenus *Lightfootus*; quomodo dum commentatur, certa dubiis, & vera falsis miscet. Nam ut certa sint, quæ de officio *Chassanis* in precibus publice fundendis, & lectione Legis procuranda breviter & nervose tradit: quod de *concionibus habendis* dicit, nobis non fit verosimile; quia etsi id ab aliis Doctissimis Viris pariter traditum novimus, hactenus tamen nusquam idoneis testibus vidimus comprobatum. Neque minus illud suspectum est, quod hunc *Ministrum Otiosis* annumerat: Quod vero de *Origine Episcoporum* in

Digitized by Google

in Ecclesia Christiana ab his *Azanitis* repetenda, etiam prorsus falsum.

LXII. Sed ut ordine agamus, atque aliqua horum, quibus examinandis infra locum suum dabimus, nunc prætereamus; neque etiam *Angelo cœtus* controversiam moveamus, an olim semper fuerit *Chazan*, sive *Minister Synagogæ*: primo loco de *Otiosis* videndum erit, an his recte accenseri queat. Id autem etsi eadem confidentia, atque de *Iudicibus* fecimus, negare non audemus; ita tamen existimamus, non deesse nobis argumenta, quæ *Chazanem Otiosorum* ordine jubeant excludendum.

LXIII. Cur vero hic tam timide ac dubitanter agamus, id causæ est, quod non pauca illorum, quæ supra §. xx. de *Otiosis* prædicavimus, *Chazani* nostro conveniant, ut, si quisquam reliquorum, hic certe *Otiosis* debeat accenseri. Nam cum *Otiosi*, de quibus agimus, *Synagogæ addicti essent, in qua munere suo fungebantur*, (§. xx. lit. ג.) *& quotidie mane & vesperi tempore precum in Synagoga præsentes esse deberent*, (ibid. lit. ד.) *& ex publico alerentur*, (lit. ו.) *ut precibus vacarent*; (lit. ח. & ז.) *Chazan* pariter Synagogæ dicatus fuit; & in ea munere suo functus; debuitque quotidie mane & vesperi sacris interesse; eoque nomine stipendium meruit, ut cum cœtu oraret, aliaque in Synagoga munia obiret.

LXIV. Nam Synagogæ consecratum fuisse, atque in illa ministerio suo functum esse, id inde satis liquet, quod fere constanter חזן הכנסת dicitur, sive *Chazan congregationis*, id est, ut nostra quidem fert opinio, חזן בית הכנסת *Custos domus congregationis*; quoniam,

uti mox probabimus, ædem facram *cuſtodire*, claudere, & recludere debuit, mundare item, cæteraque omnia curare quæ ad cultum ejus pertinent. Cum itaque ad hæc omnia rite curanda quotidie juſto tempore præſto eſſe debuit, tum etiam ad preces publice fundendas, librum legis ex arca promendum iterumque recondendum, ad lectores legis evocandos, & in ipſa lectione juvandos, &c: Adeo quidem, ut æque ac ſummi quique Synagogæ Gubernatores, titulum obtinuerit, הממונה על צרכי צבור *Præfecti negotiis cœtus*, uti hæc aliaque infra pluribus oſtendemus.

L X V. At quantamcunque ſpeciem hæc habeant, ut multis modis arguere videantur, *Chazanem ſ. Cuſtodem Synagogæ* in *Otioſos* eſſe referendum: tamen ſi omnia recte perpendantur, nihilo magis ad illos pertinere videtur, quam cæterorum quiſquam, quos Cl. *Lightfootus* in illum ordinem adſcripſit. Nam *primo*, cum, ut jam ſupra jecimus, *Otioſi* univerſi & ſinguli ejuſdem ordinis & dignitatis, idem omnes egerint, neque ullo modo inter ſe fuerint diſtincti: *Chazan* prorſus ſingularis fuit, neque quemquam ſibi ſimilem in Synagoga habuit. Erant enim in ſingulis Synagogis ſinguli, vel ad ſummum bini, ſiquidem publicus & ordinarius *Chazan* filium ſuum, vel alium quemcunque adſciſceret, qui, ſi tempus ad eam rem ferret, vice ejus fungeretur. Plures vero in una Synagoga fuiſſe non temerè legeris. At plures tamen, & quidem decem fuiſſe oportet. eoſque omnes ejuſdem ordinis & muneris, ſi *Chazan* etiam inter *Otioſos* fuerit cenſendus.

L X V I. *Secundo* vero, uti *Chazan* iis locis, ubi fuſe & ex profeſſo de illo agitur, nunquam *Batlan* vel

Digitized by Google

vel *Otiosus* dicitur, (Vide Cod. *Taanith* Cap II. §. I. *Maim Hilch. Tephil.* Cap VIII. §. 11. 12. *Orach chaijs* Tit. LIII.) ita etiam nullo jure dici potuit, cum nulla religio illum quodcunque opus facere prohibuerit. In illo sane sene, qui die jejunii של״ח צבור *Minister cœtus* constituebatur, ad solennes preces publice fundendas, inter cætera etiam hoc requirebatur, ut opus in agris haberet, vel agriculturam exerceret. Cod. *Taanith*, Cap. II. §. I. in Gemara, fol. 16. I. fine. תנו רבנן עמדו בתפלה אע״פ שיש שם זקן וחכם אין מורידין לפני התיבה אלא אדם הרגיל איזהו רגיל רבי יהודה אומר מטופל ואין לו ויש לו יגיעה בשדה וביתו ריקם וגו׳ *Tradiderunt Magistri Nostri Cum starent in oratione, etsi ibi præsto erat vir senex & sapiens, tamen non jubebant descendere ante arcam* (ad preces publicè fundendas) *nisi hominem idoneum. Sed vero cujusmodi sit oportet, qui* IDONEUS *sit? R. Iehuda dicit: Qui habet numerosam prolem, cuique nihil est, & qui opus in agro habet, cujus domus vacua, &c:* Requiruntur hic omnia ea, quæ studium, attentionem, & zelum hujus Ministri in precibus dicendis quam maxime accendant; ut numerosa proles, & res angusta domi, & futuræ messis anxia exspectatio supplicanti calcar addant. Ita *R. Salomo Iarchi:* מטופל ואין לו יש לו טפלין ואין לו במה להתפרנס שלבו דואג עליו: ויש לו יגיעה שמתכוין יותר בתפלת הגשמים: *Cui parvuli sint, neque sit quo hi alantur, adeo ut inde animi angatur. Et sit illi molestia, vel labor: quo magis attentus sit in precibus pro pluviis impetrandis.* Scilicet non tantum unum & commune periculum, atque una salus, quæ utrosque manent, vota hujus mini-

stri

ſtri augent; ſed & tanto majori animi laterumque contentione illum oraturum veroſimile eſt, quanto magis urget res anguſta domi, & duris in rebus egeſtas. Quod cum de eo, qui ex publico ſatis liberaliter ſuſtentatur, minus certo ſperare liceat, ejuſmodi pro illo tempore miniſtrum conſtituunt, qui cum & ipſe agros habeat, in periculi ſalutisve publicæ partem ſit venturus. Ac ne quis nos ab illo argumentum ducere miretur, qui præter ordinem, ac לפי שעה / uti Hebræi aliàs vulgo loqui ſolent, hoc munere fungitur; ſciendum eſt, eandem omnium miniſtrorum rationem eſſe, quorum conſtituendi qualitates ex hoc ipſo, quem citavimus, loco peti ſolent. Ita enim *R. Ioſ. Karo*, in *Keſeph Miſchneh*, ad *Hilch. Teph*. Cap. VIII. §. 11. הכי תניא בפרק שני דתעניות לנבי תענית צבור ולמד משם רבינו לכל יום: *Ita Traditio Exotica habet Capite ſecundo Cod. Taanith, de Iejunio publico, unde Magiſter noſter argumentatur ad id quod quotidie fit*, ſ. quod ordinarium eſt. Si itaque ille qui in tam gravi cauſa Miniſter cœtus conſtituebatur, non debuit eſſe homo *Otioſus*: nihil cauſæ eſt, cur non idem de ordinariis quoque concludamus. Atque illud inde porro confirmatur, quod Hebræi, alius etiam artis, ſeu forte laboris mavis, expreſſam mentionem faciunt. *Schulch. Aruch*, *Orach chaij*: Tit. LIII. §. 25. in *Animadverſionibus R. Moſis Iſerla* ושליח צבור שהוא שוחט ובודק לא יתפלל בבגדי הצואים ומסריחים וגו' *Et Miniſter cœtus qui mactat & explorat, non orabit* (publice) *habitu ſordido & fætido*, &c: Quod ſatis arguit, publicum cœtus miniſtrum etiam aliud agere poſſe, quam quod Synagogæ uſus poſtulat, atque adeo non eſſe *Otioſum*.

LXVII.

Digitized by Google

LXVII. Sed *tertio* neque illud nobis nunc eſt negligendum, etſi modo præterire conſtitueramus, quod cum Cl. *Lightfoothus* חזן *Chaſſanem*, *Cuſtodem*, & שליח צבור *Miniſtrum Synagogæ*, eandem perſonam in Veteri Synagoga egiſſe exiſtimet, illi toto genere in eadem fuerint diverſi. Nimirum uti in noſtris Eccleſiis, ſaltem mediocribus illis, *Æditui* & *Prælectores* diſtincti ſunt; quorum ille ædem ipſam curat, hic caput Biblicum populo prælegit, & cantum moderatur: ita & olim antiquis temporibus *Chaſſan* ædituum agebat, at *Angelus Synagogæ* populo preces præibat. Id alibi pluribus probatum ibimus; nunc ſequens ſaltem teſtimonium in hanc rem conſideretur. *Toſephoth Berach.* f. 34. col. 1. ad Cap. IV. §. 4. וחזן לאו הינו ש"צ דחזן הינו המתעסק בצרכי צבור וכן משמע נמי בסוט' דלאו אש"צ דמעיקרא קאמר אין הכהנים רשאין להתחיל בברכה עד שיכלה הדבור מפי הקורא והקורא פי' הקורא כהנים ואח"כ אומר אין שליח צבור רשאי וכו' משמע דשנים הם: *Chaſſan vero non eſt Legatus cœtus: quia Chaßan eſt is qui procurat negotia Synagogæ. Atque ita etiam eſt in Cod. Sota* (cap. VII. f. 39.) *illum non eſſe Legatum cœtus; Nam primo dicit: Sacerdotibus non licet incipere benedictionem, priusquam ſermo abſolutus ſit ex ore vocantis, id eſt, illius qui Sacerdotes evocat* (vel *monet*;) *tum poſtea rurſum dicit: Non licet legato cœtus, &c: Quo pacto docet, illos eſſe duos* (diſtinctos.) Si igitur duo fuere, non unus, uti Cl. *Lightfootus* exiſtimat, id rationes numeri illius, quem quærit, denarii conturbet neceſſe eſt: Siquidem tum non decem amplius, ſed jam undecim Otioſi fuerint ſtatuendi. Sed de hac re alibi pluribus agemus.

Digitized by Google

LXVIII. Quod vero Cl. Lightfootus, eundem *Chazanem Episcopum* facit, ab eoque Episcoporum, quorum in N. T. frequens adeo mentio occurrit, originem derivat, id prorsus alienum ac penè ridiculum est. Nam cum *Episcopi* illi principem in Ecclesia locum obtinuerint, ceu illius Doctores ductoresque, atque ipsius Dei Oeconomi, uti cuivis notum est; quid cum illis commune habuerit חזן noster, qui Synagogæ tantum minister erat, seu potius famulus, vilissima quæque munia in Synagoga obiens, neque alio fere loco habitus, quam quo vulgo apud nos æditui, ædis sacræ Custodes, esse solent? Quod cum jam ante ipsum annum pluribus publicee victum dedissemus, quando de גבאים seu *Eleemosynariis* agebamus; tum idem argumentum non ita multo post à Cl. Viro, *Camp. Vitringa*, occupatum deprehendimus, qui *Lightfooti* errore tandem observato, illum in *Archisynagogo* suo, Cap. IV. sic satis solide & prolixe refutavit, nobisque adeo hac parte otia fecit.

LXIX. Interea vero illud nobis hoc loco minimè prætereundum est, quod sententiæ illius jugulum petit, ipsamque funditus evertit. Quod enim Cl. *Lightfootum* in hunc errorem induxit, id est, quod vocabulum חזן aliqua sui parte cum verbo חזה conveniat, & ab ipsis etiam Hebræorum Magistris eò referatur. *R. Nathan* in *Aruch.* פירוש הוא שליח ציבור ותרגום רואה חוזה שהוא צריך לראות היאך יקרא והיאך קורא בני אדם לקרות בתורה *Significat* Ministrum cœtus. *Et* רואה *Chaldaice explicatur* חוזה. *Quoniam debet videre quomodo legat*, (aut forte *legatur*?) *& quomodo alios ad Lectionem legis evocet. Sic R. Elias* in *Tisbi*; ונקרא חזן מלשון ראיה: שהוא צריך לראות

לראות היאך יקרא וגו׳ *Et vocatur* חזן *ex significatu videndi, quia videre debet, quomodo legat*, &c: ונקרא אם כן חזן לפי שהוא צריך לראות מה הם צורכי הציבור שיעשה המוטל עליו Chazan *itaque dictus est, quia debet videre, quaenam sint necessaria coetui, ut faciat id quod ipsi praescribitur.* In eundem sensum etiam *Aquinas.* Hinc *Buxtorffius*, in *Lexico Talm.* col. 730. חזן reddit, SPECULATOR, INSPECTOR, *Custos, qui* PROVISIONEM *& curam alicujus rei habet. Minister, & stricte* INSPECTOR, *Minister Synagogae.* Et *Seldenus*, de *Synedr.* Lib. II. Cap. 5. §. 4. ושני חזנין reddit, *& duo* INSPECTORES *seu Lictores.* Ita etiam Eruditissimis hisce Viris imposuit Hebraeorum auctoritas, qui חזן à חזה derivarunt. Unde porro *Lightfootus*, cum etiam in N. T. *Inspectorem* quendam inveniret, f. ἐπίσκοπον; duos illos inter se comparare sustinuit, & alterius originem ab altero repetere. Id itaque cum illius sententiae fundamentum sit, hoc everso, etiam quicquid ei superstructum est, corruat necesse est. Negamus igitur חזן à חזה derivari, cum quod insolens prorsus sit à verbis quiescentibus tertia radicali He deducere nomen officii in ן· terminatum; tum quod ex illo principio latior sit futura significatio, quam ut tam arctis ministerii limitibus commode finiri possit. Nam quod attinet nomina à verbis formae גלה derivata, ac in ן exeuntia, illa in ון finiuntur, uti הריון / חזיון / חזון / חרון / רצון aliaque complura, quae ut plurimum abstractam significationem habent, rarius concretam, ut אביון / *egenus.* Vel si ן· habeant, ה insuper movent, sed in Jod mutatum, uti מִנְיָן / קִנְיָן / בִּנְיָן quae tum pariter abstracta sunt, non

Digitized by Google

concreta. Neque ex reliquis horum nominum formis ullam temere inventum iri existimo, ad quam præsens vocabulum ratione derivationis commode referri possit. Porro vero neque significatio ipsa convenit. Cum enim Viri Docti חזן *Inspectorem* vertant, ceu qui *inspectionem*, id est, curam rei alicujus habeat: vox חזה nunquam, quod sciam, neque apud Hebræos, neque apud Chaldæos ejusmodi *inspectionem* notat cum cura alicujus rei conjunctam, sed tantum simplicem *visionem*, *adspectum*; neque ullum derivatum occurrit, quod vel levissimum illius significatus indicium præ se ferat: Quod tamen necesse est, siquidem חזן significatum *Inspectoris* ab illo verbo ducere debeat.

LXX. Undenam igitur, inquis, derivandus erit חזן / si non à חזה / à *videndo*, cum nulla alia Hebræis vox sit, ad quam ceu propriam originem ullo modo pertinere possit? Ex Arabum thesauris, inquam ego, qui ceu optimæ fidei thesaurarii acceptam ab Hebræis vocem sedulo asservarunt. Habent enim illi etiamnum verbum חזן *Het* vel *Cha* punctato, quod Schindlerus & Golius per *recondere* & *asservare* reddunt, atque unde non tantum מחזן *Machsen*, *Apotheca*, *horreum*, (quo nomine primo Hispanis, nunc etiam reliquis Europæis armamentaria appellantur) sed etiam חאזן *Chasin*, quod Golio *Thesaurarius*, *condus*; Schindlero vero etiam *Oeconomus*, *Cubicularius* &c: vertitur; atque illi denique etiam in specie Custos Paradisi. Unde firmiter nobis persuademus, vocem חזן primo & proprie *custodem* notare, cujus fidei atque curæ aliquid est commissum, & in specie cui loca custodienda committuntur, ut horti, & loca publica. Et hanc nostram obser-

ſervationem mirum quantum ipſius vocis receptus apud Hebræos uſus confirmat, ſiquidem hi varios *cuſtodes* hac voce deſignant, eamque etiam per שומר explicant. Ita quod eſt *Babba Metzia*, fol. 93 col 2. pr. התם בחזני מתא / *iſtic* agitur *de Chaſane Civitatis*; *R. Sal. Iarchi* explicat שומרי העיר בלילה *nocturni civitatis* CUSTODES. Operæ pretium eſt adſcribere verba Cl. *L'Empereur*, ex *Notis ad Itin. Benjam.* pag. 148. *Codice Bava Metzia*, inquit, *C.* VII. *f. ed. Ven.* 93. *facie ſecunda*, CUSTODES *civitatis ea voce inſigniuntur: prout Gloſſa S. Iarchi enarrat ad illa verba, quibus de ejus reatu diſputatur, qui non ſatis ſua curæ commiſſa ſervaſſet. Ibi Civitatis* CUSTODES *minime culpa vacare, ſi aliquod infortunium accidiſſet, traditur his verbis*, התם בחזני מתא *iſtic*, *ſc: agitur*, *de* CUSTODIBUS *civitatis: ac ſi diceret, etſi alii, hi tamen excuſari nequeunt. Ubi S. I. &c:* Ac ſequitur ibidem exemplum Jacobi, qui Labani *Cuſtos* fuerit. א״ל אשו יעקוב אבינו חזן מתא הוה דאמר ליה ללבן נטרי לך נטירות יתירתא כחזני מתא *Dixit illi, etiam Iacob Pater noſter* CUSTOS *civitatis fuit, ex eo quod dixit Labani; cuſtodivi te cuſtodia diligentiſſima, ut* CUSTODES *urbis ſolent.* Qua re ſemel recte obſervata ratio liquet, cur miniſtri publici, ſive Synagogæ, ſive Academiæ, ſive denique etiam Judicii, communi voce חזנים appellentur.

LXXI. Nimirum uti שומרי העיר בלילה *nocturni civitatis Cuſtodes* חזני מתא dicuntur; ita & miniſtri cœtus, quibus Synagogæ cura eſt commiſſa, quam ſtatis temporibus aperire & claudere, cujus libros & tapetes, ac quæ ſunt reliqua ejus ſupellectilia vel ornamenta, depromere, recondere, atque omni fide ac diligentia

aſſervare debent, pariter חזנים vocantur; eodem prorſus modo, eademque ratione, qua hodieque inter Chriſtianos, qui ſimilia in Eccleſia miniſteria obeunt, ab *Æde* ſacra *cuſtodienda* ÆDITUI, vel CUSTODES, appellantur. Ovum ovo non eſt ſimilius, quam Chriſtianorum CUSTODIBUS Hebræorum AZANITÆ. Nam ſi addere lubeat, *Cuſtodes* noſtros aliquando etiam prælectorum præcentorumve vice fungi, aliquando vero etiam ab iiſdem eſſe diſtinctos; idem in *Azanitis* Hebræorum, minimum hodiernis, deprehendes.

LXXII. Porro cum *miniſtri academici* in בית המדרש ſ. *Academia* eadem omnia agere debeant, quæ *Æditui* in Synagoga; cum, inquam, illam cuſtodire debeant, mundare, aperire, claudere, &c: hinc & illi pariter חזנים/ ſive CUSTODES, dicti ſunt. Præclara hanc in rem eſt gloſſa *R. Sal. Iarchii* ad dictum *R. Ioſe*, quod inter alia elegantia ejuſdem apophthegmata legitur, Cod *Schabb.* f. 118. col. 2. וא״ר יוסי יהא חלקי ממושיבי בית המדרש ולא ממעמידי בית המדרש *Praterea R. Ioſe dicere ſolebat: ſit portio mea cum iis qui conſidere faciunt Academiam, non vero cum illis qui eandem ſurgere jubent.* Ubi *Iarchius*, ממושיבי בית המדרש חזנים מאספי תלמידים בכל יום ללמוד: Cum iis, qui conſidere faciunt Academiam: *Hi ſunt*, inquit, *Chaſſanim, qui Studioſos quotidie congregant, ut conveniant*: ממעמידי ממונים לעת האוכל לומר הגיע עת לאכול: Cum iis qui ſurgere jubent: *Qui conſtituti ſunt, ut tempore cibi capiendi dicant, tempus eſt edendi*; quemadmodum ſc: in noſtris Academiis cuſtos, quem vulgo *Pedellum* dicunt, elata voce, ſignove dato, *horam auditam* monet.

LXXIII. Denique, cum Judicia locis inſtituantur

à

à Synagogis & Academiis diversis, uti jam supra evictum est §. XXXII. seq. quibus harum ædium, Hebræi vulgo בתי דינים vocant, cura & custodia est commissa, pariter חזנים s. *Custodes* dicti sunt; plane uti in Belgio iidem à *custodia* Deurwaarders, vel Kamerbewaarders appellantur. Ita Cod. *Maccoth*, Cap. III. §. 12. כיצד מלקין אותו כופת שתי ידיו על העמוד הילך והילך וחזן הכנסת אוחז בבגדיו אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את לבו והאבן נתונה מאחריו חזן הכנסת עומד עליה ורצועה של עגל בידו כפולה אחת לשנים ושנים לארבעה וב׳ רצועות עולות ויורדות: Quæ verba Cl. Coccejus olim ita vertit: *Quomodo fit flagellatio? adstringit* (quis) *ambas ejus manus ad columnam. Tum* MINISTER PUBLICUS *vestem ejus arreptam* (detrahit) *sive rumpatur sive dissuatur, usque dum denudet pectus. Lapis pone illum collocatus est, in quo stat* LICTOR, *manu tenens lorum bubulum, complicatum primo, ut ex simplici sit duplex, iterum, ut ex duplici fiat quadruplex. In illo duo lora sunt, quæ adscendant & descendant.* Hic qui sententiam Judicum exsequitur, & reum cædit, חזן dicitur, quem Cel. Coccejus per *Ministrum publicum* & *Lictorem* reddit, & satis feliciter, siquidem nulli dubium esse possit, quin is, qui reos cædit, & *Minister publicus* sit, & *Lictoris* officio fungatur. Sunt enim satis noti in scriptis Hebræorum שליחי ב״ד / *Ministri judicii*, qui Judicibus adsunt, eorumque mandata exsequuntur. Neque difficultatem cuiquam movere debet, quod hic insolentius חזן הכנסת dicitur, (uti & apud *Maim. Hilch. Sanh.* Cap. XII. §. 8. & *Hilch. Schebhuoth* Cap. XI. §. 13.) cum satis notum sit, *Iudicii Ministros* à *Ministris Synagogæ* fuisse diversos.

Hinc

Hinc *R. Obad. Bartenorius* diserte, חזן שמש שליח ב״ד Chassan, inquit, *famulus*, *Minister judicii*. Et Cod. *Sanhed.* Cap. 1. Gemara ad §. 6. fol. 17. col 2. ministri judicum, שני סופרים ושני חזנים *Duo scribæ*, *& duo Chassanim*: id est, inquit *Iarchius*, שמשי ב״ד להלקות את החייב ולהזמין בעלי דינין לדין *Ministri Synedrii, ad cædendos reos, & litigantes citandos.* Quod si porro accuratius perpendatur, forte hinc solutio peti poterit illius dicti Servatoris nostri, ubi Apostolis suis fore prædicit, ut flagellentur ἐν ταῖς συναγωγαῖς *in Synagogis* Judæorum Matt. x. 17. Nam cum Ministri Judicum, apparitores, חזני הכנסת *Custodes* vel *Ministri Synagogæ* vocentur, non difficile est existimare, vel collegia ipsa Judicum, vel forte loca judicii aliquando כנסת *Synagogam* esse appellata. Quorum istud eò etiam facilius existimes, quo certius est, atque inter omnes constat, Synedrium maximum, summum illud totius populi consilium, frequenter nomine כנסת הגדולה *Synagogæ Magnæ* appellari. Sed hoc saltem verbo monuisse sufficiat, neque enim hanc disputationem hic loci ingredi lubet.

LXXIV. Cæterum ex iis quæ de variis חזנים diximus, sic satis constat, non tantum quæ ratio fuerit *Chassanis Synagogici*, & quam ille in Synagoga personam egerit, spectatine alicujus præfecti, uti *Lightfooto* placet, an inferioris ordinis ministri, uti reliqui *Chassanim*, qui in Civitatibus, Judiciis, & Academiis inveniebantur; sed & ratio nominis liquet, quod à *custodia* desumtum esse cum ex Arabismo, & interpretatione atque auctoritate *R. Salomonis Iarchii*, tum ex ipso illo, quod præstat, ministerio, putamus esse manifestum. Unde tan-

Digitized by Google

tandem ultrò ſequitur, *Chaſſanem* non eſſe dictum ab *Inſpiciendo*, uti Hebræi & cum illis alii ſummi Viri exiſtimarunt; atque adeo ipſa fundamenta *Epiſcopatus Azanitici* in Synagoga, & quicquid illi inædificatur de origine Epiſcoporum Chriſtianorum inde arceſſenda, ſponte ſuâ collabi funditusque everti. Et hæc de *Angelo Eccleſiæ*, *& Epiſcopo congregationis*, vel potius *Cuſtode Synagogæ*, hoc tempore monuiſſe ſufficiat.

LXXV. Pergimus igitur ad *Diaconos*, vel *Eleemoſynarios*, quibus Clariſſimus D. *Lightfootus* tertium locum in illuſtri ordine *Otioſorum* adſignat. *Tertio*, inquit, *Tres etiam erant Diaconi, vel Eleemoſynarii, quibus cura pauperum, atque hi vocabantur* Parnaſim *vel* Paſtores. *Atque hi ſeptem fortè reputandi ſunt* שבעה טובי העיר Septem boni viri civitatis, *de quibus frequens memoria apud Talmudicos*. Tria hîc Vir Clariſſimus inculcat. 1. *Diaconos* fuiſſe *Otioſos*. 2. Eoſdem (ordinario) vocatos fuiſſe *Parnaſim*. 3. Denique conjicit, hos *Diaconos* junctos tribus *Iudicibus*, & *Chaſſani*, conſtituiſſe celebre illud collegium *Septemvirorum Civitatis*. Quæ omnia ſingulatim examinari merentur.

LXXVI. Quod itaque primo loco *Diaconos* in *Otioſos* refert, id nihilo majore jure fieri putamus, quam in ſuperioribus de aliis factum vidimus. Hos *Diaconos* Hebræi vulgò גבאי צדקה appellant, quaſi *Exactores* dicas, vel *Collectores Eleemoſynæ*, à Chald. גבי / quod eſt, *Exigere, colligere*; ut adeo pars muneris illorum tantum exprimatur, quandoquidem eleemoſynas non tantum colligere, ſed etiam rite adminiſtrare & diſtribuere debent. Id quod cum ex re ipſa liquet, tum ex Apophthegmate illo R. Joſis, quod legitur Cod. *Schabb.* f. 118. col. 2.

Digitized by Google

col. 2. יהא חלקי מגבאי צדקה ולא ממחלקי צדקה: *Sit portio mea cum collectoribus Eleemosynarum, non cum diribitoribus earum.* Ubi *Iarchius*, מחלקי לעניים צדקה דאמרי' בב"ב פ"ק צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה והמחלקים אותה עליהם לבדוק לפי הצריך לכל אחד ואחד ופעמים שקרובי' דעת' לרחם על זה ולהלוק יותר מן הצורך שאומרין אותו בהרווחה ואומרין את חברו בצמצום: *Qui distribuunt, sc: pauperibus, eleemosynam: Id quod dicunt in Babba ultima, Cap.* 1. *Eleemosyna* (cistæ) *colliguntur à duobus, & distribuuntur à tribus. Illis vero, qui eas distribuunt, probe etiam atque etiam inquirendum est, quantum cuique opus sit: At fit aliquando, ut singulari quadam in hunc illumve benignitate ferantur, atque adeo plus justo illi largiantur, dum hujus indigentiam liberalius æstimant, & rursum necessitatem proximi ejus avarius.* A *colligendis* itaque eleemosynis nomen גבאים *Gabbaïm*, *Collectorum*, nacti sunt; (quod alias etiam exactoribus tributorum dari solet. Ita *Bechor* f. 35. חבר ונעשה גבאי דוחין אותו מחברותו *Si quis collegarum* (in Academia) *fiat exactor, illum privilegiis collegii privant.*) Etsi iidem collectas etiam distribuere debent.

LXXVII. Horum *Gabbaïm*, sive *Diaconorum*, necessitas, variæ species, munus, numerus, ac ratio denique universa, à Juris Judaïci atque rituum scriptoribus passim inculcantur; quæ omnia nos aliquando peculiari Dissertatione de *Eleemosynis*, si Deo visum fuerit, pluribus exponemus. Si vero omnia illa cum iis contendantur, quæ supra §. XIX. XX. de *Otiosis* ex mente præstantissimorum inter Hebræos interpretum jecimus; ipso sole meridiano clarius evadet, *Diaconos* hosce nulla-

late-

Digitized by Google

latenus ad decantatum illum ordinem *Otiosorum* pertinere.

LXXVIII. *Primo* enim, cum *Otiosi* omnes ejusdem inter se ordinis & dignitatis fuerint, (§. xx. lit. א.) *Diaconi* Synagogæ non modo ab illis, quos Cl. *Lightfootus* recenset, *Iudicibus*, *Chassane*, *Scholarcha Theologico*, & *Interpretibus*, toto cœlo differunt; sed & ipsi inter se in diversas classes sunt distincti. Sunt גבאי קופה *Collectores cistæ*, vel quæstores ærarii, & גבאי תמחוי *Collectores patinæ*, διάκονοι τῶν τραπεζῶν, ministrantes mensis. Illi pecuniam colligunt, iterumque distribuunt, hi cibos; illi semel in septimana, pridie Sabbathi, hi quotidie; illi bini colligunt, hi terni; illi pauperes civitatis suæ curant, hi peregrinos; illi denique ubique in omnibus omnino locis necessarii, hi non item. Vide *Maim. Hilch. Matten. anij:* Cap. IX. §. 1. 2. 3. 5. 6. Prætorquam quod alii rursum sint præfecti administrationi פדיון שבויים illarum eleemosynarum, quæ *redimendis captivis* destinatæ.

LXXIX. *Secundo*, *Batlanim* illi ita otio erant addicti, ut nihil agerent, quo victum quæritarent, sed rerum omnium securi à cœtu alerentur: (§. xx. ב.) Id quod de *Diaconis* hactenus nusquam legimus, neque, nisi nos multum fallimur, alius quisquam temere legerit, & idoneis testibus dederit probatum. Quando Juris Hebræi Scriptores *Diaconos* describunt, fidem & prudentiam desiderant, & præterea nihil. Requirunt אנשים ידועים ונאמנים / ἄνδρας μεμαρτυρημένους. καὶ πλήρεις πίστεως, *viros spectatæ fidei & probitatis*, nec non חכמים aut נבונים πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας, *Sapientes* vel *prudentes*; sed de *otio* illorum nihil occurrit,

rit, ne γρῦ quidem. Et quæ ratio *Diaconos Otiosos* esse jubeat? quæ cogat necessitas? annon ipsius muneris ratio atque indoles *Otiosos* omnes respuat, atque eos ex adverso postulet, qui vel mercatura, vel arte, vel labore quocunque propriam familiam alant, *τέκνων καλῶς προϊστάμενοι, καὶ τῶν ἰδίων οἴκων*? quique longo usu prudentiam acquisiverint, & in rebus gerendis sint versati, inprimisque gnari pecuniæ tractandæ, cujus rei jam in proprio periculum fecerint? Quo & illud accedere potest, quod jam ab aliis Viris Doctis etiam est observatum, *Otiosorum* nomen illis minus convenire, qui pecuniam tractant, & ærario populi sunt præfecti.

LXXX. *Tertiò*, Cum *Otiosi* illi in sola Synagogâ munere suo functi sint, adeo ut illis extra Synagogam nihil neque publici, neque privati negotii esset: (§.xx. ג.) Quis non rursum videt, quam hæc nullo modo Diaconis conveniant, qui munere suo non in Synagoga fungebantur, sed ubivis potius extra illam. Ostiatim & vicatim obibant, stipemque & cibos colligebant pauperibus alendis, eademque procul dubio non in Synagoga, sed extra illam distribuebant. Non patiebatur illud loci sanctitas, neque ex בית הכנסת *Synagoga*, facienda בית המשתה *caupona* aut triclinium. Perpendatur solummodo illud *Maimonidæ* ex *Hilch. Tephil.* Cap. xi. §. 6. בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטלה ואין אוכלין בהן ואין שותין בהן ואין ניאותין בהן ואין מטיילין בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים· וחכמים ותלמידיהם מותרין לאכול ולשתות בהן מדוחק: *In Synagogis & Scholis nulla*

lis nulla immodestia utuntur, risu, lusu, aut inepta confabulatione. Neque edunt aut bibunt in illis, iisve (aliqua ratione ad usum non sacrum) *utuntur; imo nequidem deambulant in illis, iisve tempore æstivo succedunt ut se æstui subducant, aut pluviæ tempore pluviæ. Doctoribus tamen illorumque discipulis, rebus ita exigentibus, in illis edere & bibere licet.* Addatur vero & §. 7. ואין מחשבין בהן חשבונות אלא אם כן היו חשבונות של מצוה כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים וכיוצא בהן׃ *Neque rationes in illis ineunt, nisi illæ sacræ sint, uti ærarii eleemosynarum, illorumque nummorum, qui ad redimendos captivos sunt collecti, & quæ sunt hujus generis alia.* Nihil hic de Eleemosynis aut cibis in Synagoga pauperibus distribuendis; nihil de officio *Diaconorum* in illa, nisi quod accepti atque expensi rationes Senioribus, aut forte aliis, publice in Synagoga reddant, cum Hebræi & Diaconorum & cœtus ipsius interesse putent, illorum in peculio populi administrando summam fidem constare. De ipsa vero collectione eleemosynarum, earumve distributione in Synagoga instituenda nihil est, ejusque contrarium ex his verbis facile perspicitur; quemadmodum de collectione illarum satis liquet ex *Maim. H. Matt. anij.* Cap. IX. §. 1. 2. ubi Diaconi מחזרים על העם *circumeunt apud populum*, & מכל חצר וחצר *ab unaquaque domo* cibos accipiunt.

LXXXI. *Quarto*, cum munus *Otiosorum* nullum aliud fuerit, quam ut sese quotidie, mane & vesperi, tempore precum in Synagoga sisterent ad sacrum illum numerum denarium conficiendum; cum item primi

& ultimi, atque assidui in Synagoga esse debuerint. (§. xx. ד. & ה.) Quotusquisque est, qui non illico animadvertat atque perspiciat, summam *Diaconis* injuriam fieri, si quis illos in hunc *Otiosorum* ordinem redigere velit, & spectatissimos Viros Civitatis ita Synagogæ addicere, ut simul eadem concludat, & totum diem desidere cogat?

LXXXII. *Quinto*, neque enim necesse arbitramur singulis argumentis, quæ per se clara atque evidentia sunt, diu immorari; quis Hebræorum usquam tradidit, aut somniavit unquam, *Diaconos* ad id institutos, ut precibus præter cæteros vacent, ut aliis sero venientibus in Synagogam, aut etiam negligentibus inserviant, suamque præsentiam illis accommodent? quod tamen in *Batlanim* primarium fuisse, cujusque solius rei causa illos institutos esse, in superioribus disertis Hebræorum testimoniis, & gravissimis rationibus dedimus evictum? Vide §. xxxviii. inprimisque xlix. l. & sequentibus.

LXXXIII. *Sexto*, *Batlanim*, quia rebus omnibus relictis in solidum Synagogæ vacabant, ex ærario populi stipendia accipiebant, והם ניזונים או מתפרנסים משל ציבור / (vide §. xx. lit. ו.) At *Diaconi* non item. Nobis certe hactenus de stipendiis *Diaconorum* nihil in Judæorum scriptis occurrit. Ex quo Hebræorum silentio proclive est contrarium colligere. Nam cum de stipendiariis Synagogæ agunt, *Doctoris* solum meminerunt, & *Chaßanis*; *Diaconorum* non item. *Schylchan Aruch*, *Orach chaij*. Cap. LIII. §. 24. ציבור שצריכין לשכור רב ושליח צבור וגו׳ *Cœtus qui debet mercede conducere Doctorem* (Archisynagogum) & *Ministrum cœtus*,

cœtus, *&c:* Nulla hic *Diaconorum* mentio, quos tamen minimè neglectos oportebat, siquidem hi perinde atque *Doctor* & *Minister Synagogæ* stipendia mererent. Et sua gravissima huic instituto videtur ratio constare. Neque enim æquum erat, ut qui ærario populi, inprimisque pauperum, præfecti erant, ipsimet illi oneri essent, atque illud attenuare & exhaurire juvarent. Id quod olim adeo sollicite cavendum rati sunt, ut ne quidem ex nummorum ciborumve necessaria permutatione ullum emolumentum ad illos voluerint redundare. *Maimonides*, *Hilch. Matt. Anij.* Cap. IX §. II. גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק מצרפין המעות דינרין לאחרים אבל לא לעצמן· גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ולא לעצמם· Cl. *Prideaux* sic vertit: *Collectores Eleemosynæ* (sc: cistæ) *si pauperes non adsint quibus distribuant*, *commutent nummulos*, (quos collegerunt) *pro denariis cum aliis*, *sed non pro semet ipsis*. *Collectores Catini*, *si pauperes non adsint quibus distribuant*, (quod collegerunt) *vendant aliis*, *sed non sibimet ipsis*. Ita omnis suspicio, & vel species proprii commodi captati sollicite erat evitanda; nedum ut ullum ex officio stipendium ceperint.

LXXXIV. *Septimo*, *Decem* illi *Otiosi* majoribus civitatibus proprii erant, adeo quidem, ut sicubi non invenirentur, locus ille *Urbis magnæ* nomen tueri non posset. (§. XX. lit. ז.) At *Gabbaim*, ubique in omnibus omnino urbibus constitui debebant, ubi aliquis saltem Israëlitarum numerus incolebat. *Maimonides*, libro sæpius laudato, Cap. IX. §. I. כל עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד מהם. גבאי צדקה אנשים ידועים ונאמנים

Digitized by Google

ונאמנים שיהיו מחזרין על העם מערב שבת לערב שבת וגו׳
Israëlitæ in unaquaque civitate, quam incolunt, tenentur ex se constituere Collectores Eleemosynæ, viros notos & fideles, qui apud populum circumeant pridie Sabbathi &c: Et ne quis hoc ad *urbes* solummodo, & illas forte *majores* restringat, observetur, quod *Ibid.* tradit, §. 3. מעולם לא ראינו ולא שמענו בקהל מישראל שאין להן קופה של צדקה׃ אבל תמחוי יש מקומות שנהגו בו ויש מקומות שלא נהגו בו׃ והמנהג הפשוט היום שיהיו גבאי הקופה מחזרין בכל יום ומחלקין מערב שבת לערב שבת׃ *Nunquam neque vidimus, neque audivimus, cœtum ullum fuisse in Israële, cui non esset Cista eleémosynaria: quod verò Catinum attinet, quibusdam locis ille in usu est, aliis non item. Hodie verò ubique locorum obtinet, ut Collectores cistæ sint, qui quotidie ostiatim obeant,* (eleemosynasque colligant) *& pridie Sabbathi distribuant.* Quibus verbis *Maimonides* satis apertè docet, non tantum in civitatibus, sed & aliis omnibus cœtibus Judæorum *Diaconos* fuisse, etsi in iisdem non modo *decem Batlanim* non essent, sed etiam plane nulli, uti hodie plerisque omnibus locis obtinet.

LXXXV. Ut vero etiam ex natura *Diaconorum* horum unum & alterum argumentum repetamus, *octavo* loco notandum est, officium eorum fuisse שררה על הצבור *Magistratum*; cum è contrario *Otiosi* universitati mere ministerialem operam solummodo præstarent. Sic in illo pervulgato, אין ממנין שררה על הצבור בממון בפחות משנים *Non constituunt supra cætum præfectos ærarii pauciores duobus.* Locus nunc non occurrit, mox indicabimus. Sic etiam Codice *Peah Hierof.* fol. 21. col. 1.

col. 1. m. ר׳ חגי׳ כד הוה מקים פרנסים הוה מטעין לון אוריתא לומר שכל שררה שניתנה מתורה ניתנה׃ בי מלכים ימלוכו׃ בי שרים ישורו׃ *R. Haggai, quoties Parnasim constituebat, tradebat illis legem, dicens: omnis Magistratus, qui datur, à lege datur.* (Quemadmodum traditur Prov: VIII. 15.) *Per me reges regnant.* (& vers. 16.) *Per me principes dominantur.* Est itaque illa pauperum cura præfectura quædam, quæ R. *Haggao* vel cum regno & principatu conferenda videbatur: quo pacto illos ab *Otiosis* multis modis diversos esse, quivis facile perspicit, qui saltem nobiscum observarit, quo munere illi functi sint; quod si non infimum in Synagoga fuit, certe proxime ab illo abfuerit necesse est.

LXXXVI. *Nono, Gabbaim* illi, sive *Diaconi* ad nummos cibosque in usum pauperum colligendos & erogandos constituti erant, atque inde etiam nomen גבאים *Collectorum*, & פרנסים *Pastorum* vel *Dispensatorum* nacti sunt; Quorum nihil est, quod *Otiosi* illi unquam præstitisse legantur, quippe qui tantum precibus publice fundendis in Synagogâ vacabant.

LXXXVII. *Decimo.* Si vero numerum ipsum *Diaconorum* paulo accuratius consideremus, mirum quantum illud numerum hunc denarium, & rationes quas Cl. *Lightfootus* instituit, sit turbaturum. Etenim, uti jam supra innuimus, duum generum Diaconi olim erant, alii nummos ostiatim exigebant, alii cibos. Hos si conjungas, uti sane Vir Doctissimus conjungit & confundit, non *tres* modo, sed jam *sex* statuendi erunt, vel minimum *quinque*. Si vero saltem alterutros illorum in *Otiosos* adscribere lubeat, quæ causa, vel saltem species dari poterit, cur illos alteros excludas?

Digitized by Google

Nam quæ ratio erit, cur *rei cibariæ præfectos* ſolos huc referamus, cum ne quidem in omnibus cœtibus olim locum invenerint, uti nuperrime ex *Maimonide* intelleximus; præſertim quum Codice *Sanhedrin*, Cap. I. fine, ubi locus deſcribitur, quem Viro Docto incolere liceat, nulla eorum mentio occurrat, ſed ſolum גבאי צדקה ſive eorum, qui *nummos colligunt* & diſtribuunt? Si vero alteros illos, *ærarii pauperum præfectos*, eo referre malis; non minus impeditæ rationes erunt, quandoquidem ſic *duos* tantum invenies, cum tamen *tres* requirantur, ad numerum illum denarium conficiendum. Stati enim Diaconi tantum *duo* erant, quibus tertius quivis ex reliqua multitudine adjungebatur, ad collectas cum duobus illis diſtribuendas. *Sanhedrin* f. 16. 2. f. וקופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה *Et ciſta eleemoſynaria, quæ colligitur à duobus, & diſtribuitur à tribus.* Quod *Maim.* in comment. ad *Miſcham* illius Codicis ſic explicat: ושני גבאי צדקה ושלישי לחלק צדקה *Et duo Collectores Eleemoſynarum, & tertius* (quidam, qui cum illis duobus) *eaſdem diſtribuat. Gabbaïm* ergo ipſi *duo* tantum erant, tertius vero certus non erat, unde neque nomen *Diaconi* gerebat. Id quod clarius dicitur in *Keſeph Miſchneh*, ad *Hilch. Sanh.* Cap. I. fine, ubi *R. Moſis Kotzenſis* ſententia ſic explicatur: אלא שנראה שתיקן לזה שלא מנה השלישי שמצטרף עם גבאי צדקה שכך כתב וכשיגיעו לחלק נוטלין אחד מן העם משמע א' מן המנויין לעיל ורוחק לפ' כן וגו' *Sed videtur ita* (hunc numerum) *inſtituiſſe, quia tertium, qui Collectoribus Eleemoſynæ adjungitur, non numerat, non ſic ſcribit: Et cum eleemoſynas diſtributum eunt, adſciſcunt unum ex populo,*

Digitized by Google

populo, id est, unum aliquem ex illis, qui supra memorantur. Atque ita explicare necesse est, &c.

LXXXVIII. Denique *undecimo*, *Diaconos* ab *Otiosis* distinctos esse sic satis diserto testimonio probatur, quod utrorumque, ceu diversorum, apertam mentionem facit. Est id autem idem illud, quod jam supra, cum de *Iudicibus* ageremus, in medium produximus. Repetamus paucis ex *Maim. Hilch. Sanh.* Cap. 1. §. ult. *Et quare*, inquit, *Synedrium* (minus XXIII. virale) *non obtinet nisi in civitate in qua centum & viginti* (minimum incolæ) *sunt? Ut ex iis cum ipsum Synedrium viginti trium virorum constitui possit, tum tres ordines* XXIII-*virales* (Candidatorum,) *& porro DECEM OTIOSI SYNAGOGÆ; duoque scribæ, totidemque Apparitores; duo item litigantes, duoque testes; & qui testes hosce falsi convincant, duo; iterumque duo qui postremos hosce falsi revincant; Nec non DUO COLLECTORES ELEEMOSYNARUM, atque insuper adhuc unus, ut tres distribuant: Et tandem denique Medicus, Chirurgus, Notarius, ac Ludi Magister. Ecce* CXX. Satis manifestum est hîc loci *Diaconos* ab *Otiosis* distingui; nam si Veteres aliter putassent, & *Diaconi* ex *Otiosis* fuissent, singulorum singulatim non meminissent.

LXXXIX. Posteaquam itaque sic etiam *Gabbaïm*, sive *Diaconos*, ab illo infimo ordine *Otiosorum* vindicavimus, proximum est, ut videamus, an iidem vulgo etiam פרנסים *Parnasim* sive *Pastores* appellentur. Ita enim Clarissimus *Lightfootus: Tres*, inquit, *etiam erant DIACONI, vel Eleemosynarii, quibus cura pauperum, atque hi vocabantur PARNASIM vel PASTORES. De his Parnasin hæc tantum adducemus. Duo erant qui Eleemosynam exigebant*

 ab

ab oppidanis. atque hi vocabantur שני גבאי צדקה *Duo exactores eleemosynæ, quibus etiam addebatur tertius ad ejus distributionem. Maim. in Sanedr. Cap.* 1. His addit locum ex *Peah Hierosol:* fol. 21. 1. ubi vox *Parnasim* aliquoties occurrit, quam Vir Doctissimus de iisdem *Diaconis* accipiendam putat.

XC. Etsi vero, quæ hîc Vir meritissimus tradit, non æque ac cætera falsa, tamen neque omnia vera sunt, sed minimum plane confusa atque indistincta. Neque enim temere quemquam probaturum confidimus, גבאי צדקה *Collectores Eleemosynarum*, de quibus *Maimonides* loquitur, פרנסים *Parnasim* dici: cum hoc nomen vulgo illis tribuatur, qui Synagogam tanquam Seniores gubernant atque moderantur, vel summum rei cibariæ præfectis tantum. Et certum est, quod Cl. *Vitringa* alicubi in *Archisynagogo* suo observat, in *Ioreh Dea*, ubi de *Eleemosynis earumque administratoribus* ex professo agitur, illos nunquam *Parnasim*, sed constanter גבאים appellari; Cui *Maimonidem*, aliosque complures de eodem argumento agentes, si ita opus esset, addere possemus.

XCI. Neque tamen nihili est locus ille, quem Cl. *Lightfootus* ex *Peah Hierosol.* producit, f 21 col. 1. ubi, quum de *Eleemosynis* agitur, τῶν *Parnasim* frequens mentio occurrit. Cl. *Lightfootus*, quæ convenere, in Latium sermonem librumque suum transtulit; Cl. *Vitringa* eadem etiam Hebraïce exhibuit, & *Lightfooti* lapsum notavit. Cum vero insignis locus sit, & intellectu difficilimus (qualis quidem nobis semper visus est) non abs re facturos putavimus, si illum integrum produceremus, cum post Cl. Virorum diligentiam aliquis spicilegio locus sit relictus.

XCII.

XCII. Textus ſic habet: רבי חלבו בשם רבי בא בר זבדא אין מעמידין פרנסין פחות משלשה׃ אנא חמי דיני ממונות בשלשה דיני נפשות לא כל שכן׃ ויהיו עשרים ושלשה׃ עד דהוא מצמית לון הוא מסכן׃ רבי יוסי בשם רבי יוחנן אין מעמידין שני אחין פרנסין׃ רבי יוסי עבד חד מן תרין אחין׃ עאל ואמר קומיהון לא נמצא לאיש פלוני דבר עבירה אלא שאין מעמידין שני אחין פרנסין׃ ר׳ יוסי עאל לכפרה בעא מוקמה לון פרנסין ולא קבלין עליהון׃ על ואמר קומיהון בן בבי על הפקיע׃ ומה אם זה שנתמנה על הפתילה זכה להמנות עם גדולי הדור׃ אתם שאתם מתמנים על חיי נפשות לא כל שכן׃ ר׳ חגיי כד הוה מקים פרנסין הוה מטעין לון אוריתא לומר שכל שררה שניתנה מתורה ניתנה׃ בי מלכים ימלוכו׃ בי שרים ישורו׃ רבי חייא בר בא מקים ארכונין׃ ר׳ ליעזר הוה פרנס׃ חד זמן נחית לביתיה אמר לון מאי עבדיתון אמרו לו אתא חד סיעא ואכלון ושתון וצלון עלך׃ אמר לון ליכא אגר טב׃ נחת זמ׳ תיניין אמר לון מאי עבדיתון אמרו לו אתא חד סיעא חורי ואכלון ושתון ואקלונך׃ אמר לון כדין איכא אגר טב׃ *R. Chelbo nomine R. Ba, F. Zebedai, dixit: Non conſtituunt Parnaſin pauciores tribus. Video enim Iudicia pecuniaria adminiſtrari à tribus, nonne itaque multo magis quæ vitam hominis ſpectant?* (Objectio) *Ergo tres & viginti eſſe debebant*, (quot ſunt judices in cauſis capitalibus. Reſp. Nequaquam verò) *nam priuſquam aliquis illos omnes in unum cogere poſſet, jam extrema ageret, in extremum vitæ periculum adductus. R Ioſes nomine R. Iochanan: Non conſtituunt* (inquit) *duos fratres Parnaſin. Idem cum aliquando unum ex duobus*

 fratri-

fratribus (Parnas) *crearet, adiit & dixit ad illos: non in τῷ δεῖνα crimen ullum inventum* (cur illum non constituerim Parnas) *sed quia non creant duos fratres Parnasim simul. Idem R. Iose aliquando Kepharam abiit, ut ibi Parnasim ordinaret; sed non recipiebant in se* (hoc munus.) *Dixit itaque illis, Ben Bebhai præfectus fuit flagellationi; quod si itaque is qui flagello tantum præfuit, summis seculi sui viris annumerari meruit, nonne vos multo magis, qui vitæ hominum præficiendi estis? R. Chaggai quando Parnasim creabat, arguebat illis ex lege,* (vel, si commentarium ad h. l. sequimur, *librum legis illis in manum tradebat*) *dicens: πᾶσα ἥσα ἐξȣσία à lege data est;* (*ex illo Prov:* VIII. 15. 16.) *Per me reges regnant; &, per me Principes dominantur. R. Chija, F. Ba, constituebat ἄρχοντας. R. Lazarus Parnas fuit. Is cum aliquando domum suam ingrederetur, quærebat ex illis,* (domesticis) *Quid egerunt illi* (pauperes?) *Cui hi, venit, inquiunt, cætus quidam, ederunt, biberunt, ac denique pro te vota fecerunt. Tum ille: non erit bona merces. Cum rursum alio tempore domum rediret, eodem modo, quodnam fuit, inquit, institutum illorum? Cui domestici: Venit alius quidam cætus, ederunt & biberunt, tibique tandem maledixerunt. Tunc, inquit ille, mihi bona merces exspectanda. R. Akibam aliquando Parnas constituere volebant, &c:*

XCIII. Hic integer locus est, ex quo Cl. *Lightfootus* particulas quasdam, quæ in rem esse videbantur, decerpsit. Locus, qui, si verum fateri licet, nobis semper difficilimus & intricatissimus visus est. Quotusquisque enim est juris & moris Hebraïci paulo peritior, qui non illico multa observet, quæ cum aliis Hebræo-

rum

Digitized by Google

rum institutis, saltem ad speciem, vehementer pugnent? Præterquam enim, quod, cum *Diaconi* alias passim גבאים / & גבאי צדקה vocantur, uti jam monuimus, hic פרנסים dici videantur: cætera quoque omnia sunt diversa. Nam *primo*, hic *tres Parnasim* constituuntur, cum *Gabbaim*, sive *Collectores Eleemosynarum* tantum *duo* sint, uti ex superioribus abunde constat. *Secundo*, Officium horum *Parnasim* confertur cum Judiciis capitalibus, cum Officium *Diaconorum* alibi passim simile dicatur Judiciis pecuniariis. *Peah Babyl.* f: 11. fac. 1. pr. והקופה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה: *Et pecunia colligitur à duobus, distribuitur vero à tribus.* Ad quæ verba R. Moses Maimonides inter alia sic commentatur: ועל כן אל יעסקו בקבוץ אותה פחות משנים כי העקר בידינו שאין עושין שררה על הציבור פחות משנים וכשיחלקוה יהיו שלשה מפני שהוא דין מדיני ממונות לתת לזה הרבה כפי צרכו ורוב בניו ויתנו לזה מעט כפי הראוי לו כמו כן והעקר בידינו דיני ממונות בשלשה: *Et propterea ne illi* (pecuniæ) *colligendæ pauciores operam dent duobus. Hæc enim rata traditio est in manibus nostris, quod non præficiatur cœtui magistratus, nisi minimum constet ex duobus. Quando vero distribuunt illam, tres debent esse, quia est de genere judiciorum pecuniariorum, ut huic plus tribuatur, pro ratione indigentiæ ejus, & multitudine liberorum; illi vero minus, pro eo atque ipsi pariter convenit. Sed & illud apud nos certum est, judicia civilia peragi à tribus.* Vide eundem etiam *Hilch. Matten. Anijim.* Cap. IX. §. 5. *R. S. Iarchi* ad Cod. *Peah* l. c. *Ioreh Deah*, CCLVII. & alibi passim. *Tertio*, hic duo fratres non creandi

Digitized by Google

creandi ſimul *Parnaſim*; at poſſunt ſimul eſſe *Gabbaïm*. Sic *Turim*, *Ioreh Deah*, Cap. CCLVI. הלכך אפילו שני אחין יכולין לגבותה *Et hinc etiam duo fratres poſſunt illam* (ciſtam) *colligere.*

XCIV. Hinc adeo, cum hæc ita è diametro pugnare videantur, nulli fateri erubeſcimus, præſentem locum Codicis Hieroſolymitani nos diu multumque torſiſſe; & aliquando quidvis potius ſuſpicatos fuiſſe, quam ut illum omnibus partibus ſanum atque integrum crederemus: præſertim cum eadem in Babylonico Codice, qui aliàs multis modis plenior eſt, & ob frequentiſſimum uſum minus corruptus, non inveniantur. Accedebat vero, quod in *Beth Ioſeph*, & *Sepher hammuſar*, & forte alibi, quædam inde citata legere meminiſſemus; quæ rurſus locum hunc ſaltem recentioribus pro genuino habitum eſſe ſatis indicabant.

XCV. Sed neque ſoli ſumus, quibus hic locus negotium faceſſivit. Sunt præſtantiſſimi commentatores, qui illo etiam contra ea, quæ ex certisſimis Hebræorum traditionibus adduximus, abutuntur. Ita R. *Ioſeph Karo* in *Beth Ioſeph*, ad *Ioreh Deah*, Tit. CCLVI. כתב המרדכי בפ"ק דב"ב דבירושלמי בסוף פאה מוכח דאין מעמידין פחות משלשה גבאים ואין מעמידין שני אחין וכן היה נכון לעשות מיהו נהגו בכל המקומות להעמיד גבאי אחד עד כאן לשונו׃ *Scripſit Mordechaus, ad Cap. I. Cod. Baba Batra; In Talm. Hieroſ. fine Cod. Peah probatur, quod non conſtituant Gabbaim pauciores tribus, neque duos fratres ſimul creent. Atque ita etiam æquum erat. At hodie nihilominus in omnibus locis tantum unum Gabbai conſtituunt. h. i.* Vides, Lector, ut hic R. *Mordechai* locum

Digitized by Google

locum Codicis *Hierosolymitani*, ubi *Parnasim* memorantur, accipiat de *Gabbaim*; atque etiam Talmudi *Babylonico* opponat, ubi tantum duorum *Gabbaïm* mentio occurrit: nec non cæteris Magistris, qui duos fratres simul *Gabbaim* creari permittunt.

XCVI. Posteaquam vero locum hunc sæpius, sed qui noster stupor erat, frustra tentassemus, jamque ferme haberemus in desperatis; tandem nuperrime aliquid deprehendere visi sumus, quo illum quam commodissime exponere queamus. Quod si tamen rem ipsam minus assecuti simus, neque, quod ajunt, acu tetigerimus; veniam infelicibus conatibus nostris petimus, quam vel eo nomine sperare licebit, quod aliorum diligentiam in re nobis difficili imus provocatum.

XCVII. Sic itaque de hoc loco tandem statuimus, cum omnia in illo genuina, sana, atque integra esse; tum etiam reliquis Hebræorum institutis eundem nihil adversari. Scilicet agitur hic, quod pridem non adverteramus, non de *nummorum* collectoribus, sed *ciborum*: quo unico solum observato difficultas omnis tollitur & evanescit. Notum enim est, & jam sæpius à nobis inculcatum, duplices olim *Diaconos* fuisse, qui לקופה *cistæ* eleemosynariæ præerant; & qui לתמחוי *Catino*, sive cibis. Horum postremi semper tres esse debebant; *Babba Batra*, fol. 8. col. 2. m. התמחוי נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה שגבויה וחילוקה שוים *Cibi colliguntur per tres, & per tres distribuuntur, quia collectio & distributio illorum æquales sunt.* De ciborum itaque collectoribus accipiendum est, quod de *tribus Parnasim* dicitur.

XCVIII. Neque minus de iisdem intelligendum,

Digitized by Google

quod sequitur de *judiciis capitalibus*. Nam cum *Collectores nummorum* pridie Sabbathi suam cuique certam pecuniæ summam in singulas septimanas distribuerent, similes erant Judicibus triumviris: cum vero alteri illi in singulos tantum dies cibos darent, quotidie quasi de vita & capite pauperum judicium ferebant, atque adeo non incommode cum Judicibus causarum capitalium poterant contendi. Quam in rem observandum est, Hebræos procul dubio experimento didicisse, ab horum *Parnasim* festinato dilatove judicio sæpe pauperum vitam esse suspensam. Unde statutum, ut si quis cibum posceret, illi mox absque ulla ulteriore inquisitione præberetur. Sic *Babha Batra*, f. 9. col. 1. m. & inde *Ioreh Dea* Tit. CCLI. §. 10. מי שבא ואומר האכילוני אין בודקין אחריו אם הוא רמאי אלא מאכילין אותו מיד: *Si quis veniat, & dicat, cibate me: non inquirunt in illum, num forte impostor sit* (qui cibo præsenti non indigeat) *sed è vestigio illi cibum præbent.* Est ibi quidem hac de re controversia inter Rabh *Houna*, & Rabh *Iehudah*, sed secundum hunc posteriorem decisio à Magistris facta, quia Traditio ab illo stat. Causam alibi addunt, quia periculum esse possit, ne forte, dum illi inquirunt, ipse fame & inedia confectus pereat. Quæ etiam in textu nostro ratio redditur, cur, si sint דיני נפשות *judicia quæ de vita & capite* hominis feruntur, non etiam XXIII. adhibeantur ad hunc consessum constituendum; Ratio, inquam, hæc redditur, quoniam עד דהוא מכנפת לון *priusquam ille omnes* (XXIII.) *convocare queat*, הוא מסכן *interea in præsens vitæ periculum possit adduci.* Ut adeo hi, qui ταῖς τραπέζαις διακονεῖν,

quasi

Digitized by Google

quaſi de vita & nece hominis judicium ferant, neque immerito cum Judicibus cauſarum Capitalium conferantur.

XCIX. Cum itaque hæ duæ differentiæ inter duplices *Diaconos* intercedant, nemo mirabitur, his tertiam accedere de *duobus fratribus*, qui uno diaconatu licite ſimul fungi queant, altero non queant. Etſi nobis loca non ſuppetunt, præter hunc textum, quibus hoc diſcrimen probemus.

C. Nihil itaque difficultatis reſtat, ſi vocem פרנסים hîc loci toties repetitam de *Diaconis* accipiamus, non quidem illis ærarii pauperum præfectis, ſed *Διακόνοις τῶν τραπεζῶν*. De quibus etiam ſolis accipiendam eſſe antecedentia & ſequentia ſatis arguunt.

CI. Agitur enim hîc de duplici genere Eleemoſynarum, *Ciſta* ſive pecunia, & *Catino* ſeu cibis. תמחוי בכל יום קופה מערב שבת לערב שבת׃ תמחוי לכל אדם קופה אינה אלא לאנשי אותה העיר בלבד׃ רב הונא אמר תמחוי בשלשה שהוא על אתר׃ *Catinus, vel cibi exiguntur quotidie, pecunia ſemper pridie Sabbathi: Cibi cuicunque homini, pecunia non niſi in uſum civium ipſius urbis tantum. Cibi à tribus, quia illi* על אתר· Tum ſequitur, *R. Chelbo*, & reliqua, quæ Cl. *Lightfootus* produxit: ut liqueat, Gemaram pergere in natura תמחוי *Catini*, de quo ultimo loco locuta erat, pluribus explicanda. Hunc à tribus colligi dixerat. Id ergo confirmat teſtimonio *R. Chelbo*, nomine *R. Ba Filii Zebedai*, dicentis: *Non conſtituunt Parnaſim pauciores tribus*. Ubi *rei cibariæ* pauperum *præfectos* פרנסים *vocat*, qſ. *Paſtores*, vel *Diſpenſatores* dicas, à פרנס *pavit*,

 aluit,

aluit, *sustentavit*: quia pauperes quotidie cibant & sustentant. Tum porro exempla quædam adducit, cum eorum, qui aliis hoc munus obtulerint, tum illorum qui illud gesserint. Hos inter memorabilis est R. *Eleazar*, *Leazar*, *Lazarus*, qui domi suæ pauperibus victum præbebat, eorumque maledictionem præferebat benedictioni & votis, quæ pro salute ejus nuncupabant.

CII. Ex his itaque, & reliquis, quæ, ne nauseam lectori nostro moveant, repetere omnia non lubet, satis patet, voce פרנסים *Parnasim* illos *Diaconos* notari, qui cibis colligendis, cibandisque pauperibus erant præfecti.

CIII. Unde porro liquet, Cl. *Lightfootum* non immerito hos *Parnasim* appellare *Diaconos*; sed in eo à vero aberrare, quod eosdem esse putet, qui גבאים / quorum *Maimonides* l. c. mentionem facit; atque adeo illos confundere, qui toto genere sunt diversi.

CIV. Needum tamen illud omne est, quod ad hunc locum dicere habemus. Causam, cur Cepharitæ quidam hoc munus suscipere noluerint, Glossa marginalis hanc reddit: לרוב ענוותם לא רצו להימנות פרנסים *pro insigni sua modestia Parnasim constitui noluerunt.* Quod si verum sit, quanti ponderis & quam opportunum argumentum R. Josæ fuerit, nullus intelligo. Is quo facilius illis persuadeat, ut hanc provinciam suscipiant, insignem muneris illius dignitatem adfert, judiciis capitalibus illud conferens; & contrarium exemplum cujusdam *Ben Bebhai*, qui cum in summis seculi sui viris numeraretur, tamen infimi ordinis munus in templo non detrectavit; seu potius, cum flagellationi

tantum

Digitized by Google

tantum præfectus esset, tamen meruit maximis seculi viris adscribi. Quare facilius animum inducimus credere, Cepharitas hosce diaconatum, quo *R. Joses* illos sive ornatos sive oneratos volebat, ceu à dignitate sua alienum despexisse; non vero, uti Glossator ille, & *Alii* cum eo nobis persuasum velint, præ nimia sua modestia in se suscipere recusasse.

CV. Sed & illud quæritur, quid bonæ rei *Ben Bebhai* in templo egerit, unde dictus fuerit ממונה על הפתילה או על הפקיע? Clarissimus *Lightfootus filatum* vertit, sive ellychnium, cujus in lucernis templi usus erat. Id Cl. *Vitringa* rejicit, & *flagellum* indicari contendit, quo *Ben Bebhai* Sacerdotes & Levitas in Templo excubias agentes, sed dormitantes, solitus fuerit excitare. Res sane dubia & obscura, sive ambiguum vocum usum spectes, sive interpretum in illis explicandis dissensum: adeo ut non minori specie in hanc quam illam partem disputari possit, nisi ipsorum Veterum Magistrorum auctoritas in partes veniat, remque decidat, & extra omnem controversiæ aleam ponat.

CVI. Cl. *Vitringa* itaque observat, פתילה idem esse quod פקיע / quia in præsenti loco alternant: פקיע autem *flagellum* notare, cum ex Glossa ad cap. V. Tractatus *Schekalim* constet, quod præpositum esse על הפקיע sit præfectum esse *flagellationi*. Utrumque verissimum, sed quorum neutrum *Lightfooto* hactenus persuadere queat, *Ben Bebhai* non fuisse præfectum *filato lampadum*. Hactenus enim prora & puppis hujus explicationis est testimonium *Maimonidæ*, cujus glossa est, ad quam Vir Clarissimus provocat. At hujus ex-

 plica-

plicationi aliorum obtendi potest auctoritas. Sic enim *R. Iitzchak Gabbai in Caph Nachath* ad illum locum Cod. *Schekalim:* על הפקיע להלקות הכהנים והלוים שנמצאו ישנים במשמרתם: או הפקיע פתילות המנורה ובית השאבה׳ Super Pakeah: *Ad cædendos Sacerdotes & Levitas, qui cum excubias agunt dormire deprehenduntur. Vel* Pakeah *etiam filatum lampadum notare potest, aut domus haustionis*, in festo Tabernaculorum, de qua re Cod. *Succah*, fol. 23. fac. 1. Eodemque modo R. *Bartenorius* ad l.c. postquam similiter alteram illam significationem pluribus adstructum iverat, tamen addit; ובירו' מפרש מפקיע הפתילות של מנורה ושל בית השואבה כדאמרין בפ' החליל מבלאי מכנס' כהנים ומהמייניה' מפקיעים פתילות׳ *Et in Talmude Hierosolymitano explicant* Pakeah *de ellychnio lampadis, & contorto filo domus haustionis, quemadmodum dicunt Cap. v. Succah, ex detritis femoralibus Sacerdotum illorumque baltheis discissis funes ducebant.* Ita scilicet hi interpretes unam explicationem adducunt, ut tamen non dissimulent alteram illam, non prorsus omni fundamento destitutam, quod in Codice *Schabbath* occurrit, fol. 21. fac. 1. fine, & *Succah*, f. 23. fac. 1. Ex quibus locis liquet, vocem פקיע etiam de *filato lampadum* usurpari, & de funiculis illis, quorum in festo tabernaculorum, in solenni illa lætitia haustionis aquarum, usus erat. Illorum itaque interpretum auctoritate, atque his rationibus *Lightfootus* sese facile tueri potest.

CVII. Quid itaque tandem, inquis, פקיע erit, cui *Ben Bebhai in Templo præfectus* erat? & quid statuendum in re obscura; neque ipsis Hebræorum Magistris,

ſtris, uti quidem videtur, ſatis certa atque explorata? Non ſane, inquam, *filatum* lampadum, etſi id alibi ſignificat, atque eo modo etiam ipſi Talmudici ſeſe hunc locum aliquando intellexiſſe fatentur: Sed *flagellum*, *ſcuticam*, ut ἐξυπνιστὴν ageret, & dormientes Sacerdotes loris bubulis excitaret. Sed id malim, Lector, ex ipſa Gemara intelligas, ubi res hæc definita legitur. Cod. *Succah*, f. 23. fac. 1. poſteaquam dictum erat; eum qui dolo malo aliquid ageret in ſortitione Sacerdotum, vapulare בפקיע/ hac occaſione quæritur, quid ſit פקיע/ atque ita definitur: מאי פקיע אמר רב מדרא מאי מדרא אמר רב פפא מטרקא דטייעי דפסיק רישיה אמר אביי מריש הוה אמינא הא דתנן בן ביבאי ממונה על הפקיע אמינא פתילתא כדתנן מבלאי מכנסי הכהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין כיון דשמענא להא דתניא ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע אמינא מאי פקיע נגדא: *Quid eſt* Pakiah? *Rabb dixit eſſe* Madra. *Quid vero* Madra? *Rabb Papa ait eſſe ſcuticam equitum* (R. S. J. מטרקי דטייעי רצועות ישמעאלים העשויה שוט לסוסים *Sunt loramenta Iſmaelitarum* (Arabum) *unde ſcutica facta ad incitandos equos.*) *cujus extremitas acuta eſt. Abbai dixit: quondam exiſtimavi* (legendum eſt הוירה pro הורה quod in textu corrupte legitur) *id quod tradunt* (Cod. Schek. Cap. v.) *Ben Bebhai præfectus erat Pakiæ, eſſe filatum* (lampadum) *quemadmodum traditur* (Cod. Schabbath. f. 21. f. i. fine) *Ex detritis caligis Sacerdotum, & balteis illorum diſciſſis filamenta ducebant, illisque* (lampades in Templo) *incendebant: Poſteaquam vero audivi, quod in Exotica traditur; Neque hoc ſolum, ſed vapulabat à*

præfe-

præfecto בפקיע *scutica*, *sic statuo*, פקיע *esse flagellum*.

CVIII. Quod verò R. *Haggæus*, si quando *Parnasim* constitueret, præter cæteros observasse legitur, ut esset מטעין לון אוריתא / ab aliis aliter accipi videmus. Cl. *Lightfootus* vertit, *arguebat illis ex Lege*, ex metaphorico usu vocis טען / *arguere*, *objicere*; At Glossa marginalis multo aliter, sic enim explicat: היה נותן ספר תורה על ידם *Librum legis ipsis in manus dabat*, ex primo & proprio significatu vocis טען / *onerare*, *onus imponere*. Utra explicatio verior sit, incertum habemus, neque in præsenti operose inquirere lubet. Illud saltem observandum existimavimus, si Glossam sequi liceat, insignem ritum ex hoc loco erui, quo *R. Haggæus* in Diaconis illis initiandis usus sit, non absimilem hodiernis moribus, quando qui Facultatum, quas vocant, Doctores creantur, præter cætera Libro aliquo, qui artis principia continet, adhibito officii sui admonentur: quemadmodum olim quoque apud Hebræos, qui solenniter *Rabbini*, sive *Doctores*, renunciabantur, certis quibusdam Symbolis & cæremoniis initiabantur, de quibus legi meretur Viri Celeberrimi, *I. Altingii* elegantissima *Oratio*, qua *Historiam promotionum Academicarum apud Hebræos* exhibet.

CIX. Sequitur tandem, ut de שבעה טובי העיר *Septem bonis Viris civitatis* agamus, quorum Collegium Cl. *Lightfootus* ex *tribus Iudicibus*, totidemque *Diaconis*, & *Chassane* conflatum fuisse conjicit. de quo §. LXXV. *tertio* loco dispiciendum diximus. Cum verò V. Cl. hanc suam sententiam dubitanter proponat, nobis quoque minus prolixe & operose agere lubet, eoque minus, quo

quo melior alibi de iisdem agendi occasio nascetur, quando ex professo de illis dicendum erit. Illud saltem vellemus, magnique mercaremur, cum horum *Septemvirorum* frequens in Talmude mentio occurrat, Vir Cl. aliquot loca produxisset; vel saltem indicium illorum fecisset, cum nobis pro exigua nostra Talmudica lectione minus multa offendere licuerit.

CX. Sed rem ipsam agamus. Codice *Megilla*, Cap. בני העיר / quod aliis III. aliis IV. esse solet; ubi de *jure Synagogarum* agitur, שבעה טובי העיר *Septem Boni Civitatis* sæpiuscule memorantur. Hi quales fuerint, *R. Salomon Iarchi*, quod sciam, non explicat; etsi Judæus Francofurtensis, Vir Doctissimus, cujus alibi meminimus, hos *Septemviros* ab illo in hoc capite de *Parnasim*, Gubernatoribus Synagogæ, explicari monuit, quem locum tamen hactenus non potuimus observare. Nihilominus cum ex ipso textu, tum commentariis recentiorum certum est, hos *Septemviros Civitatis* nullos alios esse quam *Seniores* Synagogæ.

CXI. Verba Gemaræ hæc sunt, fol. 26. fac. I. fine.
אמר רבא לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו למשתא בירה שיכרא שפיר דמי
Dixit Rabba: non docent illud, nisi de Synagoga quam SEPTEM BONI CIVITATIS in comitiis populi non vendiderunt. Si vero SEPTEM BONI CIVITATIS in comitiis populi illam vendiderint, etiam Siceram (potum quemvis inebriantem) *ejus pretio bibere licet.* Agitur hic de Synagoga vendenda, ejusque pretio in rem certam convertendo. Hæc autem venditio non tantum

Digitized by Google

ipsi cœtui adscribitur, sed & *Septemviris Civitatis*, qui Synagogam aliquando soli pro auctoritate sibi concessa, aliquando in comitiis populi vendant. Unde proclive est colligere, illos cœtus cujusque præfectos esse, ad quos cura rei publicæ pertinet. Horum ibidem, & fol. 27. col. 1. adhuc aliquoties mentio occurrit, non alio tamen nomine, quam *Septemvirorum Civitatis*.

CXII. Recentiores verò Magistri illos passim פרנסים appellant, *Gubernatores*, & aliquando זקנים *Seniores*. Ita *Rabbenu Nissim* ad *Epitomen Fessani*, Cod. *Megillah*, f. 365. fac. 1. fine. ובני העיר דקאמרינן במתניתין היינו שמכרו בני העיר שלא כדעת פרנסיהם וכל כי האי גונא בעיא עילויא וכן מוכח בתוספתא דהניא התם בפרק בתרא דמכילתא רבי מנחם בר רבי יוסי אומר בני העיר שמכרו בית הכנסת לא יקחו את הרחובה אמר ר׳ יהודה במה דברים אמורים שלא התנו עמהם פרנסי העיר אבל התנו עמהם פרנסי העיר רשאין לשנותן לכל דבר שירצו חפוסק צדקה עד שלא זכו בה פרנסין רשאי לשנותן לדבר אחר משזכו בה פרנסין אינו רשאי לשנותן לדבר אחר אלא מדעתם והיינו דאמר רבא בגמרא לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר כלומר שמכרו אנשי העיר שלא מדעת הפרנסין אבל אם הסכימו שבעה טובי העיר באותו מכר והיו במעמד אנשי העיר רשאין להוציא המעות לכל מה שירצו: Et cives] *Quod in Mischna dicunt, hujusmodi est, ut si cives vendiderint absque consensu suorum PARNASIM, & his similia, adscendere debeat* (à minori sanctitate ad majorem) *atque ita probatur in additamentis hic loci tradi in Exotica. Cap. ultimo Mechilta*; *R. Menachem*

F. R.

F. R. Iosa dicit : Si cives vendiderunt Synagogam , non rediment (ejus pretio) *plateam. Dixit R. Iehuda : Qua conditione illud proprie dicitur? Si PARNASIM CIVITATIS cum illis non fuerint pacti. Nam si PARNASIM CIVITATIS cum illis transegerint , omnino facultatem habent* (pretium venditæ rei Sacræ aut Synagogæ) *in quamcunque rem pro lubitu suo impendendi. Qui destinavit aliquid pro eleemosyna , quamdiu in potestatem PARNASIM non pervenit , in aliam quamcunque rem commutare potest : At simulatque PARNASIM eo jam potiti sunt , non amplius habet facultatem illud cum re alia permutandi , nisi illorum consensu. Et hoc est quod Rabba in Gemara* (fol. 27. 1. fine,) *dicit : Non docent nisi de eo , quod SEPTEM BONI CIVITATIS non vendiderunt in comitiis populi : quasi dicat , quod vendiderunt cives absque consensu PARNASIM ; Si vero SEPTEM BONI CIVITATIS in illam venditionem consenserint , & quidem in comitiis populi ; facultatem habent nummos ,* (ex re sacra vendita confectos) *in quamcunque rem voluerint , expendendi.* Pro eo, quod Gemara, quam etiam ipse adducit, habet *Septemviros Civitatis*, *Rabbenu Nissim* constanter vocat *Parnasim* ; ut adeo illi *Septem Boni Civitatis* non sint alii, quam qui hodie in Germania & alibi vulgo *Parnasim* audiunt, id est *Gubernatores*, *Seniores* Synagogæ. Id quod diserte tradit *R. Mordechai Iapheh*, in *Lebhusch*, *Orach chaijm* Tit. CLIII. §. 7. ודוקא כשמכרו אותה בני העיר שלא מדעת פרנסיהם שהם טובי העיר או שמכרו ז׳ טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר: *Scilicet solummodo quando cives illam vendiderunt absque consensu PARNASIM suorum , qui sunt* (NB. sic hodienum in Gallia simpliciter *Tobhim* audiunt) *BONI CIVITATIS*,

Digitized by Google

aut quando SEPTEM BONI CIVITATIS eam vendiderunt, neque tamen in comitiis populi. Ita *Alſeſius*, aliique plures, alibi producendi.

CXIII. *Maimonides* verò eoſdem *Seniores* appellat, Comment. ad Miſchnam tertiam, Cap. *Cives qui vendunt* &c: זהו כשלא מכרו אותו אנשי הכפר כולם בהסכמה: אבל אם מכרוהו זקני המקום כולם במעמד אנשי המקום כולם יכולים למכור ואפילו לעשות ממנו דיר לשתות בו יין: *Id obtinet quando incolæ pagi alicujus non vendiderunt illam omnes communi conſenſu: Verum ſi omnes SENIORES loci illam in comitiis univerſi populi vendiderint, poſſunt illam ita vendere, ut etiam œnopolium* (vel cauponam) *inde facere liceat.*

CXIV. Cum itaque ex adductis locis abunde conſtet, SEPTEM BONOS CIVITATIS eſſe PARNASIM, Synagogæ PRÆFECTOS & SENIORES, qui hodieque Metis in Lotharingia, & alibi *Tobbim* appellantur; facile eſt exiſtimare, neminem eorum, quos Cl. *Lightfootus* huic ordini adſcribit, ad illum pertinere. Nam quis *Iudices* Politicos, *Chaſſanem* Synagogæ miniſtrum, & denique *Diaconos* eleemoſynarum collectores, credat eſſe *Seniores* Synagogæ? Quod etſi ex ſuperioribus facile colligi poſſe exiſtimamus, tamen minime nobis committendum videtur, ut ne etiam ſingulos horum à *Septemviris* illis demonſtremus diſtinctos.

CXV. Quod itaque *Iudices Triumviros* attinet, illos non eſſe de numero *Septemvirorum* inde ſatis liquere arbitramur, quod ſupra §. xxx. & ſeq. ſatis clare & prolixe oſtendimus, illorum officium ad Synagogam non pertinere; quemadmodum etiam Cap. 1. Cod. *San-*

Sanhedrin, ubi prolixe de illis agitur, nihil eorum illis adſcribitur, quæ ad hos *Septemviros* ulla ratione poſſint pertinere. Tolerabilius tamen eſſet *Iudices* hoſce, ſpectatiſſimos viros, quandoque etiam *Synagogæ Seniores* facere, niſi alia ſpeciali lege à Veteribus Magiſtris cautum eſſet, ne quis duobus diverſis muneribus ſimul fungi poſſet.

CXVI. Illud vero nullo modo concipi poteſt, quod Vir Clariſſimus *Chaſſanem*, Cuſtodem Synagogæ, vel ש״צ huic Ordini *Septemvirali* adſcriptum eat: niſi id ea ratione quodammodo excuſari poſſit, quod jam ſupra hunc *Chaſſanem Epiſcopum* ſtatuerat, ut uno abſurdo dato ſponte ſua plura alia ſequantur. Quo magis verò *Chaſſanem* à *Septemviris Civitatis* diſtinctum arbitrari poſſis, ſequentem locum perpende, qui eſt in *Schylchan Aruch*, *Orach chaij*. Tit. LIII. §. 19. אפילו יחיד יכול לעכב ולומר איני רוצה שפלוני יהיה חזן אם לא שכבר הסכים עליו מתחילה: *Etiam privatus quivis intercedere poteſt, & dicere; Ego τὸν δεῖνα Chaſſanem eſſe veto. Niſi ſi jam ante in ejus electionem conſenſerit.* Ad quod comma *R. Moſes Iſerles* ſequentia obſervat: ודוקא שיהיה לאותו יחיד טעם הגון על פי טובי העיר אבל בלאו הכי אין היחיד יכול למחות בש״צ *Modo ut ille privatus juſtam & prægnantem rationem afferre poſſit, quæ ipſis Bonis Civitatis probetur. Sin vero, privatus iſte non poteſt impedire, quo minus alter ille Miniſter Synagogæ fiat.* Hic diſtincta *Chaſſanis* & *Septemvirorum* mentio. Quod vero proprie hic non de *Cuſtode* agitur, ſed *Miniſtro Synagogæ*, vel *Legato cœtus*, id parum moramur; quandoquidem nobiscum *Lighfooto* res eſt, qui eoſdem illos ipſe minus ſollicitè diſtinguit.

CXVII. *Diacones* vero pariter ab iisdem *Septemviris* distinctos esse, cum alia multa arguunt, tum distincta eorundem mentio, & potestas. *Beth Ioseph, Hilch. Zedakah*, §. CLVI. f. 303. fac. 1. col. 2. ומיהו ה"מ ביחיד דפסק צדקה ומסרה לפרנסים או לגבאים הממונים על הציבור דכיון דליד ממונה שלהם נתן על דעתן התנדב וכו' *Nihilominus intelligendum est de privato, qui eleemosynam promisit, eamque tradidit Gubernatoribus,* (*Parnasim* est in textu,) *aut Diaconis*, (*Gabbaïm*) *qui cætui sunt præfecti. Posteaquam enim tradidit in manum alicujus Præfecti, ad illorum arbitrium vovit*, &c: Hic *Parnasim*, qui sunt *Septemviri* illi, à *Gabbaïm*, Diaconis, diserte distinguuntur. Quod discrimen inde magis liquet, quod ibidem *Septemviris* facultas est eleemosynarum in certum definitumque usum collectarum reliquias in alium quemcunque pium usum convertendi; qua auctoritate *Gabbaim* ex quorundam sententia non æque pollent. Ac ne omnia producamus, quod prolixum nimis foret, *R. Mordechai* loquatur, qui in *Domo Iosephi* testis producitur, l. c. והמרדכי כתב בפרק בני העיר דהא דאמרינן רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי וכו' ולשנותן לכל מה שירצו ה"מ בז' טובי העיר במעמד אנשי העיר כדאיתא בפרק בני העיר אבל בע"א לא· ובפ"ק דב"ב כתב אהא דרשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי וכו' פר"י בני העיר ודאי רשאין אבל גבאי אינו רשאי לשנות אפילו לדבר מצות וה"מ דבני העיר רשאין לשנות לדבר מצוה אבל לא לדבר הרשות : *Et scribit R. Mordechai ad Cap.* Incolæ Civitatis: *Quod dicitur licere civibus pecuniam mutare in cibos &c: & in quemcunque usum convertere; id intelligendum est de Septem-*

Septemviris Civitatis in comitiis populi, quemadmodum legitur Capite Incola Civitatis: Sed alia conditione non item. *Et Cap. 1. Cod. Babha Batra scribit: Quod vero liceat civibus ex pecunia cibos facere &c: id R. I.* (*R. Iitzchak*, opinor, auctor *Tosaphoth*, vid. Buxt. Abbrev. pag. 102.) *ita explicat: Cives omnino facultatem habent, Gabbai vero non habet facultatem, nequidem convertendi in usum sacrum. Atque inde liquet, cives quidem convertere posse in usum sacrum, non vero in usum profanum.* In sequentibus quidem occurrunt, qui hanc auctoritatem etiam *Diaconis* assertum eunt, sed tamen ita, ut inde nihilominus constet, eos à *Septemviris* esse plane diversos.

CXVIII. Hisce itaque de *Gabbaim*, Synagogæ Diaconis; & *Septem Bonis Civitatis*, ejusdem Senioribus & Præfectis, expeditis; ad *Scholarcham Theologicum*, & duos *Interpretes* pergere licebit, & quo jure illi *Otiosi* fiant, porro, etsi non eo quo cœpimus ordine, examinare. Posset quidem adhuc alia quæstio institui, an sc: *Septem Boni Civitatis* etiam sint *Otiosi?* quod Cl. *Lightfootus* quidem hypothesi suæ convenienter statuit. Sed cum fundamenta omnia, quibus ista conjectura nititur, jam pridem subruta sint atque eversa; cum, inquam, probatum dederimus, *Iudices Triumviros*, *Ministrum Synagogæ*, & *Diaconos*, neque ex *Otiosis* esse, neque ex *Septemviris*: minime necesse arbitramur multis ostendere, etiam *Septemviros* non esse *Otiosos*, & Lectori nostro, nobisque adeo ipsis negotium præbere.

CXIX. Et ut verum fateamur, piget nos tandem omnium illarum ineptiarum, quas hîc Vir. Cl. de literis nostris

nostris reque Christiana meritissimus, quod factum nollemus, imprudens adeo congessit. Et processit jam hæc nostra dissertatio ultra quam putaveramus. Ut vela nobis contrahenda sint, litusque legendum, præsertim quum etiam *Aliorum* sententia de hisce *Otiosis* lustranda atque examinanda restet, quæ nihilo plus veri habet illa, quam nunc excutimus, hypothesi *Lightfooti*. Quare ea, quæ adhuc restant, quam brevissime fieri poterit, expediemus; ut quod Lectori forte oboriri possit tædium, nobis certè jam obortum est, sequentis argumenti novitate & varietate abstergamus.

CXX. Ut itaque ad rem redeamus, *Octavum*, inquit *Lightfootus*, *ex hoc decemviratu*, תורגמן *reputare possumus, id est Interpretem in Synagoga, qui linguarum peritus, atque legenti in lege adstans, versiculatim ea vernacule reddidit, quæ lecta sunt è fonte Hebræo.* Ex quibus verbis, ut id ὡς ἐν παρόδῳ moneamus, illico liquet, Viro Clarissimo aquam hærere, & jam sic satis laborare in numero illo denario conficiendo. Nam quum in superioribus de *Iudicibus Triumviris*, *Chassane* item, & *Diaconis* audacter pronunciasset; nunc dubitanter agit, & *Octavum*, inquit, *reputare possumus*. Faciles itaque credulosque sese Lectores præbeant oportet, ut rationes numeri illius denarii conficiat, atque omnibus modis expediat.

CXXI. Citat quidem Clar. Vir Cod. *Megillah*, Cap. IV. *Maim. Hilch. Tephilloth*, Cap. XII. *Massecheth Sopherim*, Cap. X. ubi *Interpretis hujus officium, officiique ejus regulas copiosè legas* Sed sive hæc omnia, sive alia ejusdem generis, (uti *Orach chaijim*, Tit. CXLV. &c:) sedulo atque attente legeris atque relegeris; quid est in illis,

Digitized by Google

illis, unde aliqua ſpecie colligi poſſit, hunc *Interpretem* fuiſſe ex ordine *Otioſorum?* Facilius certe ex pumice aquam expreſſeris, quam ex illis omnibus ſententiam *Lightfooti.*

CXXII. Ecquis enim Hebræorum, ſive locis modo laudatis, ſive uſquam alibi docuit; *hunc Interpretem Synagogicum fuiſſe ejuſdem, atque reliqui, ordinis & dignitatis; eandem ejus atque cæterorum rationem; idem denique officium, ut adeo nulla ratione à reliquis novem eſſet diſtinctus?* At plane ſingulare hujus hominis in Synagoga munus fuiſſe, & nomen ejus & res ipſa ſatis evincunt. Quis vero illud tradiderit; *Interpretem Otioſum fuiſſe, ut nulla negotia tractaret, artem nullam exerceret, nihil denique ageret, quo ſibi ſuiſque victum quæreret?* Quis item cætera: *fuiſſe ita addictum Synagogæ, ut illi extra eam nihil agendum curandumve eſſet? Munus vero etiam hoc fuiſſe, ut quotidie mane & veſperi tempore precum in Synagoga præſto eſſet, ad ſacrum illum numerum denarium conficiendum?* Imo vero *etiam aſſiduum fuiſſe, ut aliis preces dicturis operam & præſentiam ſuam accommodaret?* Numquis vero etiam illud; *Interpretem ſtatum fuiſſe in Synagoga, ejuſque ſtipendiarium; qui rebus omnibus relictis, tantum Precibus & Lectioni vacaret?* Ac denique, *proprium fuiſſe Urbibus magnis, ut adeo in minoribus oppidis pagiſve haud temere locum inveniret?* Quis Hebræorum, inquam, uſquam exſtitit, qui, non dicam univerſa hæc de *Interprete* ſcripta reliquerit, ſed vel ſingula eorum illi attribuerit? cum tamen hæc omnia & ſingula in illo ineſſe debeant, ut jure *Otioſus* haberi & dici poſſit; quemadmodum pridem §. XIX. & XX. pluribus evictum dedimus.

Digitized by Google

CXXIII. Ut verò nihil in illis eſt, quod in ſententiam *Lightfooti* ſit, ut produci atque excuti mereatur; ita non deeſt ibidem, quod eandem ſolide refutet. Codice *Megillah*, Cap. *Hakkore Omedh*, §. 6. קטן קורא בתורה ומתרגם אבל אינו פורס על שמע ואינו יורד לפני התיבה ואינו נושא את כפיו פוחח פורס את שמע ומתרגם אבל אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו סומא פורס את שמע ומתרגם וכו' *Minorennis legit in Lege & interpretatur; ſed non recitat benedictiones ſuper pericopam* Audi, *neque tranſit ante arcam, neque elevat manus ſuas. Qui nudis brachiis incedit, recitat benedictiones ad pericopam* Audi, *& interpretatur: Sed non legit in Lege, neque tranſit ante arcam, neque elevat manus ſuas. Cæcus recitat benedictiones ad* Audi, *& interpretatur*, &c: Agitur toto hoc capite, occaſione Lectionis libelli Eſter, de ritibus quibuſdam ſacris in Synagoga & alibi receptis: & hoc commate ſexto, qui qualesve illos ritus adminiſtrare queant. Inter alia vero etiam de *Interpretatione Legis* agitur, quæ non tantum *male veſtito* & *cæco* conceditur, ſed & *puero minorenni*. Unde luce meridiana clarius evadit, *Interpretem* Synagogæ non debere, imo aliquando non poſſe eſſe *Otioſum*. Nam cum *Otioſi* omnes *majorennes* eſſe debeant, cujuſmodi ſoli admittuntur ad עדה *cœtum ſacrum* conſtituendum; *Interpretatione* hac etiam *minorennis* defungi poteſt. Res clara eſt, neque prolixa demonſtratione indiget. Conferantur ſaltem, quæ ſupra §. XLII. de *cœtu ſacro* dicta ſunt.

CXXIV. Quin ex eadem *Miſchna* etiam illud concludi poſſe videtur, *Interpretem* ſtatum non fuiſſe; ſed quem-

Digitized by Google

quemadmodum *Lectio* Legis liberrima fuit, ad quam omnibus & singulis idem jus erat, modo illi exercendæ idonei essent; ita liberam etiam fuisse *Interpretationem*. De Legendi libertate res nota & certa est, unde in nostra *Mischna* etiam *minorenni* conceditur. At interpretatio eidem tribuitur. קטון קורא בתורה ומתרגם *Minorennis*, inquiunt, *legit Legem & interpretatur*. Neque vero *minorennis* solum, sed & *cæcus*, & qui *nudis brachiis* incedit, publice interpretari possunt; cum tamen duo posteriores Legem populo prælegere, vel ante pulpitum descendere non possint. Unde illa interpretandi libertas facile perspicitur; si quidem non est credibile, Veteres Hebræos, decori publici observantissimos, *pueris*, aut *male vestitis* statum in Synagoga munus fuisse commissuros; cum illud plane contra כבוד הצבור *honorem Ecclesiæ* fuisset futurum, cujus tamen illi homines ad superstitionem usque erant studiosi.

CXXV. Faciamus autem ita esse, & certus aliquis homo *Interpretis* munus in Synagoga sustinuerit; non tamen is inde *Otiosus*, & quotidie primus & ultimus, nedum assiduus in Synagoga fuit, aut esse debuit. Interpretatio enim illa tantum ter in septimana instituebatur, quoties scilicet Sacrum Codicem publicè prælegebant, diebus Sabbathi, Lunæ, & Jovis: ut adeo reliquis diebus ejus præsentiam & operam cœtus non desideraret. *Otiosi* vero quotidie primi & ultimi, atque etiam assidui in Synagoga esse debebant.

CXXVI. Sed non lubet per singula ire, ne promissi immemores rursum prolixi fiamus. Illud præterire non possumus, quod *Lightfootus* tandem addit, *Hebræos*

hujus Interpretis originem inde à temporibus Esræ deducere, idque *merito* factum ait. Nam in eo Hebræos, & quotquot Christianorum illos sequuntur, falsos esse, jam pridem prolixe & solide à Clarissimo *Altingio* ostensum est in duabus dissertationibus de *Constantia Linguæ Hebrææ in Captivitate Babylonica*; & *Tempore cœptarum*, *& Modo usurpatarum in Ecclesia Versionum S. Scripturæ*, quæ in *Heptade Dissertationum Philologicarum prima sunt*: ubi hanc sententiam, & quam illi substruunt *oblivionem Linguæ Hebrææ in Captivitate Babylonica*, multis invictis argumentis evertit; ad quas Lectorem nostrum remittere satis habemus.

CXXVII. Pergimus itaque cum *Lightfooto* ad reliquos duos, qui agmen *Otiosorum*, & hanc nostram primam Dissertationem proximè claudant. *Nonum & Decimum*, inquit Vir Clarissimus, *è triumviratu* (lege *decemviratu*) *quem nominemus, non est in promtu*: Scholarcham Theologicum, ejusque Interpretem, *eos esse supponamus, de quibus alibi copiosior erit ansa disquirendi.* Hic jam tandem sese desperata, sive *Otiosorum*, sive *Lightfooti* causa prodit. Dum enim sua hisce *Otiosis* insignia & distincta munia assignare laborat, adeo illi *Tribunal* & *Synagoga* non sufficiunt, ut etiam *Academiam* sollicitare debeat, quæ *Rectorem* suum, illiusque *Interpretem*, ad quæsiti numeri complementum suppeditet. *Rectorem* enim *Academicum* à Viro Clarissimo intelligi, quando *Scholarcham Theologicum* nominat, inde satis liquet, quod illi *Interpretem* comitèm dat, cujus opera ille in institutione publica utebatur: de quo nos quoque alibi, si Deo visum, pluribus agemus; nisi forte Cl. *Lightfootus* alibi extra *Horas Talmudicas*, quod quidem

dem hic promittere videtur, illud argumentum occupari, quod nobis hactenus est incompertum.

CXXVIII. Etsi vero hic ראש ישיבה *Rector Academiæ*, sæpe etiam esset ראש הכנסת *Archisynagogus*, ceu supremus Ecclesiæ cujusque Doctor; tamen nullo suo merito in ordinem rejicitur *Otiosorum*. Neque istud Cl. *Lightfootum* vel hilum juvare possit. Nam cum V. Cl. supra *Iudices Triumviros*, ceu summam potestatem habentes, *Archisynagogos* esse jusserit: manifestum est *Rectorem Academiæ* hoc nomine ab illo non considerari.

CXXIX. Sive autem hunc *Scholarcham Theologicum* absolute consideres, qua talem; sive etiam simul qua *Archisynagogum*: ordine *Otiosorum* prorsus venit excludendus. Eo ipso enim, quod in בית המדרש *Schola*, sive *Academia* (quam à *Synagoga* distinctam esse, non minus atque tribunalia, ex superioribus abunde constat, vide §. xxx11. munere suo fungitur, in qua totum diem docendo & disputando exigit; apparet, illum non potuisse esse *Otiosum*; non potuisse, inquam, primum & ultimum, nedum assiduum in Synagoga esse, ut negligentibus vel serio venientibus operam daret, & cum illis quandocunque ingressis preces funderet.

CXXX. Accedit quod nulla ratio *Doctorem* hunc בטלן *Otiosum* esse jubeat, sive ab omni labore, artisve aut mercaturæ exercitio abstinere. Hanc licentiam veteres Hebræi certis limitibus quidem circumscriptam voluerunt, sed non prorsus *Doctoribus* ademtam. *Abstinendum quoque* (verba sunt Cl. *Altingii*, in Oratione de *Doctore Hebræo*, fine,) *non tamen pari jure ac religione, ab omni opere mechanico, aut saltem parcè illi vacandum*

inspectantibus aliis, curiosos oculos in alienas areas immittentibus. Licet enim honestum sit, ac divinæ institutioni consentaneum, manuum suarum labore victum quærere; (quamobrem Doctor Gentium Paulus subinde ad σκηνοποιΐαν rediit, non obstante functione sui ministerii:) tamen si τὰ βιωτικὰ aliunde suppetant, in primis ex gratitudine publica præstitam institutionem remunerante, laboris hujusmodi exercitium intermittere ad dignitatem muneris pertinet; simul etiam otium largitur ad ea meditanda, quæ aliis utiliter communicentur. Non ergo labor omnis prohibitus, sed certis legibus ita restrictus, ut ne quid dignitas muneris, vel commodum publicum inde capiat detrimenti; eadem ratione atque supra de *Iudicibus Triumviris*, atque omnibus ἐν ὑπεροχῇ constitutis, cautum vidimus.

CXXXI. Quid quòd frequentia memorentur & laudentur exempla Doctorum, qui labore manuum sibi victum pararunt. *Maimonides* de his generaliter, in *Hilchoth Talmud Torah*, Cap. 1. §. 9. גדולי חכמי ישראל היו מהם חוטבי עצים ומהן שואבי מים ומהם סומים ואע"פ כן היו עוסקים בתלמוד תורה ביום ובלילה *Ex maximis Sapientibus Israëlis quidam fuere lignicidæ, alii hauserunt aquas, alii etiam cæci fuere; nihilominus dies noctesque operam dederunt studiis Legis.* Ac ne quis hos privatos fuisse existimet, ac non doctores publicos, consideret, quinam sint חכמי ישראל διδάσκαλοι ἐν Ἰσραήλ: atque istud, quod mox subjicitur, והם מכלל מעתיקי השמועה איש מפי איש מפי משה רבינו: *Atque illi etiam ex iis, qui Traditionem oralem continua serie inde à Mose Mag. N. ad posteros transmiserunt. Iuchasin*, f. 43. 1. 2. וזה רבי יוסי היה מעבד עורות שרוב החכמים היה להם אומנות כדי שלא

Digitized by Google

:שלא יתהנו מאחרים *Et hic R. Iosis pellio fuit*; *Nam plerique omnes Sapientes artem aliquam exercebant, ne ab aliis quicquam commodi caperent.* Quod *R. David Gans* in suo *Tzemach* repetit ad Millenarii quarti an. 881. *Vorstius* verò pro more obscurat, quando sic reddit: *Atque pelles (vel membranas quibus lex inscribebatur) curavit (seu pellio fuit) quibus multi Sapientum fidem habebant.* Quasi אומנות *fidem* notaret, quam non quidem omnes, sed tamen multi illi R. *Iosa* tribuissent. Sed hæc prolixa refutatione non indigent. Aliud exemplum ibidem occurrit *R. Iohannis Sandalarii*, vel *Calcearii*, ita dicti שהיה עושה סנדלין *quia calceos conficiebat*, vel ut alii volunt, שהיה נוקב מרגליות *quia margaritas* vel *coralia perforabat.* Sic Codice *Megilla*, f. 26. 1. m. *R. Eliéser* memoratur, qui Hierosolymis Synagogam Alexandrinorum emit, in qua *omnia sua negotia* faciebat. Ex quibus omnibus, aliisque multis, abunde liquet; *Doctores Academicos* non fuisse coactos ab omni opere abstinere.

CXXXII. Eadem vero ratio *Interpretis* est, quo hic Doctor Academicus publicè utebatur. Nam cum ille *Doctori*, ad discipulos reliquumque populum loquenti, adstare & vocis usum commodare debuerit; manifestum est, illum non potuisse operam dare Synagogæ, uti *Batlanim* debebant. Quæ sola atque unica ratio sufficit, ad *Interpretem* illum *Otiosorum* ordini eximendum; ut huic rei diu immorari nihil sit necesse.

CXXXIII. Unicum adhuc monendum restat. Cl. *Lightfootus* tandem hos *Batlanim* etiam *literatos* facit. *Tantum*, inquit, *de Capite Synagoga, literato isto decemviratu, qui & corpus etiam erat Synagoga repræsentati,*

Digitized by Google

tativum. Quod quidem de plerisque eorum, quos Vir Cl. *Otiosos* fecit, nemo temere negaverit: quis enim dubitet, quin *Iudices* illi *Triumviri*, ש״ץ *Minister Synagogæ*, *Rector Academiæ ejusque Interpres*, omnes Viri *literati* esse debuerint, & *Diaconi* etiam sæpe fuerint? At si quis de ipsis genuinis *Batlanim* idem credat, næ is vehementer fallitur, & ab hoc errore nobis in viam erit reducendus.

CXXXIV. Quam in rem illud saltem observari velim, neque ex natura muneris illorum sequi, neque ex Hebræorum testimoniis ullo modo liquere, illos debuisse esse *literatos*.

CXXXV. Quod enim *Munus* illorum attinet, illud non aliud fuit, quam ut quotidie in Synagoga præsentes essent, ad numerum denarium, legitimum illum cœtum, conficiendum. Ad illum vero nihil literarum studium facit, sed tantum sexus, ætas, & status; quemadmodum de eo supra §. XLII. fuse egimus, atque disertis Hebræorum verbis ostendimus, eo requiri עשרה גדולים ובני חורין *decem majorennes & liberos*; quos omnes *masculos* esse tum indidem liquet, tum ex aliis locis, quæ nunc non occurrunt, ubi illos diserte זכרים *mares*, appellant, ut fœminæ hic nullatenus censeantur.

CXXXVI. Est tamen in verbis *Maimonidæ*, & *R. Ascher* supra §. XIX. productis, quod non exigua specie in hanc rem trahi posse videatur. Dicunt sc: officium illorum inter alia esse לקרות בתורה *legere in lege*, & תלמוד תורה *Studium Legis*. Ex quarum phrasium priori facile suspiceris, illos *Lectionem Legis* publicam in Synagogis instituisse; ex posteriori verò, quod

Light-

Lightfootus, aliique cum illo velint, eosdem etiam debuisse esse *literatos*. Quorum cum nobis hactenus neutrum persuadere possimus, ratio exponenda erit, cur aliter existimemus; illorumque verborum sensus paulo diligentius eruendus. Quia verò in sequenti dissertatione de *Lectione publica* pluribus agemus, nunc id saltem probare conabimur, illud de quo hic agitur, תלמוד תורה / sive *Studium Legis*, non facere illos Decemviros *Literatos*.

CXXXVII. Id autem quo melius conficiamus, ante omnia dispiciendum erit, qui qualesque *Literatorum* nomine apud Hebræos veniant intelligendi. Atque hi procul dubio sunt, quos illi חכמים *Sapientes*, vel modestiori nomine תלמידי חכמים *Discipulos Sapientum* salutant, & à עם הארץ *populo terræ*, illiterato vulgo, τῷ μὴ γινώσκοντι τὸν νόμον, distinguunt. Hi duo ordines enim sæpe distingui, sibique inter se opponi solent.

CXXXVIII. Quis autem sit תלמיד חכם / *Vir literatus*, quis item עם הארץ *plebejus*, egregie docent in Codice *Sota*, f. 22. a. m. אחרים אומרים אפילו קורא ושונה ולא שמש תלמידי חכמים זהו עם הארץ קרא ולא שנה ה״ז בור לא קרא ולא שנה עליו הכתוב אומר וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה: *Alii dicunt* (R. *Meir*,) *Etsi quis in Scriptura & Mischna versatus est, neque tamen Sapientibus operam dedit, is plebejus est: Qui tantum Scripturam legit, neque etiam Mischnam, ecce ille bardus est: Qui neque Scripturam neque Mischnam novit, de eo Scriptura dicit* (Jer: XXXI.) *Et conseram domum Israëlis, & domum Iehudæ, semine hominum, & semine bestiarum.* Tres hic studiorum gra-

 dus

dus dantur; *Scriptura*, *Mischna* s. Deuterosεωr, & denique *Gemara*, qui summus est, & demum Virum *Literatum* facit; absque eo enim sit, non est nisi ע"ה *Plebejus*, quantumvis in *Scriptura* & *Mischna* lectione sit versatus; si vero hujus ignarus sit, *bardus*; si utriusque, plane *brutus* est. Tertius itaque gradus, שמוש תלמידי חכמים / *Studium Talmudis* aliquem à ע"ה distinguit, & *Literatum* facit, argumento illius, quod est Cod. *Schabbath*, f. 114. a. f. ואמר רבי יוחנן איזהו ת"ח כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה: *Et dixit R. Iochanan; Quis est Vir Literatus? quicunque, si rogetur de constitutione aliqua juris in quocunque loco* (quacunque materia,) *de ea respondere novit.* Unde liquet, quantum sit, quod scire debeat, qui *Literati* nomen & locum tueri velit.

CXXXIX. Nolumus tamen dissimulare, alibi minus rigide agi, atque etiam illos *Literatis* accenseri, qui tertium illum & summum gradum nondum sunt assecuti. Cod. *Megillah*, fol. 26. 2. f. ואמר רבא ספר תורה שבלה גונזין אותו אצל ת"ח ואפילו שונה הלכות: *Et dixit Rabba; Veterem*, vel *detritum librum legis recondunt apud Virum literatum, etiamsi tantum operam det Mischna.* Ubi *R. S. I.* ואפילו שונה הלכות כלומר אפילו לא שמש תלמידי חכמים בתלמוד ובגמרא אלא במשניות ובבריתות: *id est, etiamsi nondum operam dedit Sapientibus in Talmude & Gemara, sed hactenus tantum versatus est in Mischna & Traditionibus Exoticis.* Illum vero etiam *Literatum* dici, qui tantum *Scripturam* legerit, nusquam, opinor, inveneris.

CXL. Videamus itaque tandem, an boni nostri *Otiosi* summum, vel forte saltem medium illum cru-

Digitized by Google

eruditionis gradum conſcendiſſe debeant. Sane uti in re ipſa nihil eſt, quod illos, qui cœtum ſacrum conſtituunt, *literatos* ejuſmodi eſſe jubeat, qui in *Miſchna*, & quod majus eſt, in *Gemara* probe ſint verſati: Ita in omnibus locis citatis nihil eſt, quod iſtud perſuadere poſſit. Præcipuum quod in hanc rem aliqua ſpecie produci poteſt, eſt תלמוד תורה *Studium Legis:* quod ſi ſolum ſit, *Virum Literatum* nequaquam facit. At illud ſummum eſſe quod in *Otioſis* exigatur, loca parallela ſuadent; in quibus cum *Rabbenu Aſcher*, tum ipſe etiam *Maimonides*, quicquid illius rei eſt, ſimpliciter *Lectionem Legis* vocant; qua ſola omne *Otioſorum* ſtudium & eruditio abſolvitur: quæ immane quantum infra *Viri Literati* dignitatem ſubſidit, uti ex iis jam abunde conſtare arbitramur, quæ modo de tribus ſtudiorum gradibus ex ipſis Hebræis ſunt allata.

CXLI. Hinc itaque hactenus nulli exiſtimare poſſumus, *Decem Otioſos* debuiſſe eſſe *Literatos.* Quod tamen nolumus eo quiſquam accipiat, quo putemus illos nunquam potuiſſe eſſe tales; quod nunquam animum induximus negare: Viri *Literati* enim ad illud miniſterium æque adhiberi potuerunt, atque illiterati quivis; & poſteaquam ad id muneris vocati erant, pingue otium temporiſque opportunitatem nacti, nihil cauſſæ dari poteſt, quominus, modo animus illis ingeniumque ad eam rem eſſet, ſeſe vel privatim vel in Synagoga inter ſe mutuo in ſtudio *Miſchnæ* & *Gemaræ* utcunque exercerent. Quo tamen etiam illud accedit, quod priuſquam *Inſtitutiones* juris Judaici à R. *Iuda Sancto*, & *Pandectæ* à *Rabb Aſe* & *Rabb Ame* in ordinem redactæ

 atque

atque in unum volumen congestæ essent; qui illa tempora antecesserunt, non potuerint privatim per se illis studiis operam dare, quæ non nisi à traditione, & orali pendebant institutione Magistrorum. Interim si quis sit, qui vel ex natura muneris, vel ex disertis Hebræorum testimoniis illam summæ *eruditionis* laudem *Otiosis* valide asserere queat; adeo hanc illis non invidemus, quin hoc titulo eos in posterum libenter simus honoraturi; quemadmodum jam modo concessimus, iterumque utraque manu largimur, nihil obstare, quominus *Literati* esse potuerint, & forte aliquando etiam quidam tales fuerint. At illos *universos & singulos necessario debuisse esse Literatos, semperque fuisse*, id ejusmodi est, ut nobis hactenus nulli possimus persuadere.

F I N I S.

DIS-

Digitized by Google

DISSERTATIO

PHILOLOGICA

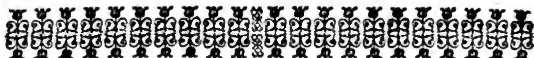
DE

DECEM OTIOSIS

SYNAGOGÆ

SECUNDA.

Digitized by Google

DISSERTATIO *PHILOLOGICA*, *DE* DECEM OTIOSIS SYNAGOGÆ,

SECUNDA.

CAPUT I.

Sequentis Dissertationis argumentum. Rationes rejecta ab Aliis *sententia Lightfooti examinatur.* Rector Academiæ *ex Synagoga non excludendus. Multo minus* Collectores Eleemosynarum. *De* Diaconis *N. T. & hodierno illius vocis usu.*

THESIS I.

Um veritas omnis simplex est, & cujusque rei non nisi unica dari potest: tum error multiplex & sæpe circa eandem rem varius esse solet. Id quod tunc maxime contingere videas, quando plures, qui in eandem rem indagandam incumbunt; rebus nondum satis exacte per-

perpensis, neque iis omnibus adhibitis quæ oportebat: præcipiti judicio feruntur, & conjecturis suis, novis quidem illis & ad speciem ingeniosis, sed infirmis tamen & sæpe ineptis, certatim indulgent, easdemque ceu totidem demonstrationes μετὰ πολλῆς παῤῥησίας incauto Lectori obtrudunt.

II. Atque id causæ est, cur nobis, qui de *Otiosis Synagogæ* commentari instituimus, & Cl. *Lightfooti* sententiam jam prolixe, &, uti quidem arbitramur, solide refutavimus, tamen nondum otiosis esse liceat, & vera illorum ratione breviter explicata, finem facere scribendi.

III. Posteaquam enim multi Doctissimi Viri rerum omnium securi, solius *Lightfooti* auctoritate freti, traditam ab illo explicationem adoptassent, & data occasione repetiissent: nuperrime *Vir* inter nos *Doctus*, cum *totam Veteris Synagogæ constitutionem tradere* vellet, observatis quibusdam illius sententiæ incommodis, ab eadem sibi discedendum putavit, & in alia omnia eundum, *cum veritatem ipsam ab iis, quæ Lightfootus docuerat, longe diversam sibi apprehendisse* videretur.

IV. Cum verò idem *Vir Doctus* Synagogam, quam moliebatur, absque illustri illo collegio decemvirali nullo modo consistere posse putaret; etiam ipse illud operi suo fundamentum subjecit: ut ita *Vetus Synagoga* ex ruderibus excitata novo pulcherrimoque opere surgeret, novis item vivisque coloribus illustrata, priscum & nativum illum nitorem præ se ferret, & Christianorum omnium oculis animisque sese ingereret admirandam; ceu quorum Ecclesia ex ista primum sit enata, & ad ejusdem etiam morem & exemplum constituta.

V. Rem ipsam tamen alia via aggreditur, & omnibus

bus illis, quos *Lightfootus* in scenam produxerat, loco motis, *Tres* פרנסים *Synagogæ Pastores*, seu summos Præfectos & Gubernatores, substituit; & denique *Septem Lectores*, qui singulis Sabbathis Legem publice in Synagoga recitabant. *Hos enim Septem si cum* Ἀρχισυναγώγοις *conjungas*, *habes numerum*, *quem quærimus denarium*. Præsertim quum *plura officia nunquam antiquissimis temporibus in Synagoga*, uti quidem Vir Doctus putat, *repereris*.

VI. Quæ nova hariolatio (ita enim illam *veritatem* appellare non veremur) quam firma sit, & quantum ponderis habeat ad persuadendum, præsenti Dissertatione constituimus examinare: ut omnibus errorum nebulis discussis argumentum hoc de *Decem Otiosis* tandem plena in luce positum conspiciatur.

VII. Priusquam vero rem ipsam aggrediamur, rationes nobis excutiendæ erunt, quibus *Vir Cl.* inductus à *Lightfooto* discessit. Idem enim in hac re accidisse videtur, quod vulgo iis solet, qui cum adversarium nacti sunt, sæpe seu nimio contradicendi studio, seu metu quodam, ne forte plus justo adversario concedant, seu denique insigni rerum ignorantia, non ea modo negant, quæ aperte falsa sunt, sed etiam illa, quæ sunt manifestæ & confessæ inter omnes veritatis.

VIII. Posteaquam enim Cap. I. prolixe de פרנסים sive *Pastoribus* actum esset, quo nomine existimat, summos Synagogæ Præfectos, Ἀρχισυναγώγους, & potuisse jure appellari, & Veteribus Hebræis etiam sæpe appellatos esse: quo rectius illa omnia intelligi possint, Veteris Synagogæ effigiem, pro eo atque illam apud animum suum conceperat, delineat: *Iohannis*

S *Light-*

Digitized by Google

Lightfooti, & *Samuelis Petiti*, *Doctissimorum Virorum sententiis de Veteris Synagogæ constitutione prius examinatis.*

IX. Hic itaque præmissis quibusdam de Numinis divini præsentia in cœtu illorum, qui rebus sacris operantur; vetus Hebræorum scitum, quod *Lightfootus* ex *Maimonide* produxerat, V. Cl. ex *Colbo* repetit; ubi cum de synagoga condenda agatur ubicunque decem Israëlitæ, majorennes illi & liberi, incolunt: hos decem Israëlitas cum *Lightf. de Otiosis* accipit. *Decem vero hi Israëlitæ*, inquit, *alibi dicuntur* בטלנים / *vel* עשרה בטלנים *decem otiosi*, *qualia loca collegit Lightfootus post alios multos.*

X. Fundamentum ergo Synagogæ condendæ cum *Lightfooto* commune habet, *Decem* sc: *Otiosos*, absque quibus nulla Synagoga legitima esse possit. Sed cum quicquid est illius fundamenti, jam superiori dissertatione machinis adactis convellerimus atque everterimus; neque hic quicquam novi ad ea tutanda afferatur: nihil est, cur in hac re opera nostra, & Lectoris patientia abutamur. Repetantur saltem ea, quæ præcedente Dissertatione §. x. & seq. dicta sunt. Quod vero Cl. *Lightfootus post alios multos loca* in hanc rem *collegisse* dicitur, vehementer equidem quædam ex illis producta vellem, vel saltem illorum locorum indicium factum, ubi vel *Lightfootus*, vel quicunque alii ex *multis* illis, dicta Hebræorum congesserint. Nobis certe hactenus non contigit esse tam beatis, ut vel *Lightfooti*, vel aliorum omnium omnes libros noverimus, nedum habeamus aut legamus.

XI. Tum porro ratio sacri illius *numeri denarii* investigatur, eaque admodum macilenta adducitur, atque etiam

Digitized by Google

etiam novo, si Dîs placet, testimonio confirmatur. Sed & illam rationem in superiori dissertatione, §. XLII. falsam esse ostendimus; & reliqua, quæ ad hunc locum animadvertenda erant, ibidem jam anticipavimus, ut hic repetere nihil sit necesse. Vide sis ibid. pag. 48. f.

XII. Inde ergo, sententia Cl. *Lightfooti* breviter & succincte proposita, veniaque præfata, *Vir Cl.* rationes exponit, cur Doctissimo *Lightfooto*, cætera in hoc genere Antiquitatum versatissimo, sese opponere non vereatur.

XIII. Earum prima hæc est; *quod cum Veteres Iudæi Φράσει decem hominum Otiosorum nunquam nisi de* בית הכנסת *Synagoga utantur: Lightfootus eandem etiam accipiat de Scholarcha Theologico, ejusque Interprete, qui officio suo in Academia fungebantur, nequaquam verò in Synagoga:* Argumentum sane sic satis solidum, & à nobis quoque supra usurpatum, si recte intelligatur, & dextre adhibeatur. Quod ut hic factum sit, equidem vehementer vereor. Nam quod *Professori Academico* nullæ in Synagoga partes conceduntur, id præter ejus meritum fit, & contra consuetudines Hebræorum.

XIV. Etenim quid causæ dici fingive possit, cur *Rector Academiæ* non simul etiam queat esse *Rector Synagogæ*, vel *Archisynagogus?* Cur non apud Hebræos æque atque hodie apud Christianos, saltem Evangelicos illos, quorum Professores Theologiæ in plerisque omnibus Academiis & Scholis etiam ministerio funguntur verbi? aut forte putabimus, non posse unum eundemque utrisque exercitiis, Academicis illis &

Ecclesiasticis, quotidie vacare atque interesse? Id nos quidem nunquam putavimus, neque alius quisquam arbitrabitur, nisi qui in Academiis pariter atque Synagogis Hebræorum prorsus hospes est & peregrinus. Putentur saltem stata Synagogæ publice frequentandæ tempora, à nobis alibi explicata, & sat spatii supererit, quod institutioni Academicæ impendatur. Et notius est, ex Synagoga, sacris publicis jam peractis, demum transire solitos in Academiam, quam ut operæ pretium sit illud multis docere.

XV. Moris autem fuisse, ut ראש ישיבה *Rector Academiæ* quandoque etiam esset ראש הכנסת *Archisynagogus*, alibi pluribus probabimus. Nunc unicum illud ex *Maimonide* produxisse sufficiat, *Hilch. Tephillah*, Cap. VIII. §. 12. והרב ממנה אחד מתלמידיו להתפלל לפניו בציבור: *Doctor designat aliquem discipulorum suorum, qui coram ipso in cœtu preces dicat.* Agitur de precibus publice in Synagoga recitandis. Hanc provinciam *Rabb*, Doctor Academicus, *discipulo* alicui committit. Id autem *Archisynagogi* est, quemadmodum *Iarchius* ad Codicem *Ioma* & *Sota* docet; quando dicit, *ab Archisynagogo decerni, quis descendat ante pluteum*, ad preces publice in cœtu fundendas.

XVI. Non itaque ideo *Rector Academicus* ex ordine *Otiosorum* venit eximendus, quod in Synagoga nullum locum & munus habeat: Sed quia ratio muneris Academici non sinit illum *assiduum* esse in Synagoga, ut superiori Dissertatione dictum est. Vide §. CXXIX.

XVII. Sed transeat illud argumentum, & valeat quantum apud quemque potest. Gravius est, quod sequitur, quando *Diaconi*, Eleemosynarum collectores,

res, non modo ordine *Otiosorum* excluduntur, sed etiam ex ipsa ejiciuntur Synagoga. *Ficti mihi*, inquit Vir Doctus, *quam maxime etiam videntur Diaconi in* בית הכנסת *Synagoga, ad denarii hujus numeri complementum.* Nam *si Veterum Hebræorum scita perlustremus*, (sic mox pergit) *manifestum erit, ELEEMOSYNARUM COLLECTORES,* גבאי צדקה *dictos, fuisse membra CIVITATIS, non SYNAGOGÆ.* Quod siquidem ita sit, nulla ratione inter *decem* בטלנים *Otiosos*, quos Synagoga requirit, possunt numerari. Et hinc adeo etiam *DIACONORUM vox, sive illa ex Apostolorum Actis, sive ex Pauli discursu in Epistola ad Timotheum priore orta sit, Viro Cl. plane in communi sermone extra Sacrorum Scriptorum mentem usurpari videtur.* Quandoquidem *Diaconi, in Veteri Ecclesia hoc nomine ita dicti, nihil minus fuerint quam Eleemosynarum Collectores.*

XVIII. Cum vero isthoc pacto, *Diaconis* Hebræorum, gravissimis meritissimisque Viris, summa injuria fiat; ab illa nobis erunt vindicandi, & suus illis avitus in Synagoga locus asserendus. Quo facto etiam de *Diaconis*, quorum in Actis mentio occurrit, & hodierno illius vocis usu disquiremus.

XIX. Atque hic lubens equidem scire velim, quid causæ sit, quare *Diaconi in Synagoga ficti videri* possint; aut *quænam illa Hebræorum scita, ex quibus manifestum sit,* גבאי צדקה *Collectores Eleemosynarum, potius ad civitatem pertinere, quam Synagogam.* Ignoscet nobis, spero, æquus Lector, si cui hoc simpliciter & absque Veterum tabulis affirmanti non credimus; neque tantum dare possumus *Viro* inter nos *Docto*, ut usque ad lectas, quas molitur ad hoc argumentum exercitatio-

Digitized by Google

nes, judicium noſtrum ſuſpendamus. Res evidentior eſt, quam ut quiſquam, qui Synagogam vel à limine ſalutavit, de illa poſſit dubitare. Neque ſi qui alii, vel graviſſimi viri, de *Diaconis*, eorumque origine aliter ſtatuunt, idcirco quam à Rabbinis, fidiſſimis teſtibus, accepimus, aut ex ipſa Scriptura didicimus, ſententiam mutamus: ſatis certi, Chriſtianorum quoſdam ſæpenumero rebus Hebræorum à ſe male perceptis ejuſmodi nomina impoſuiſſe, quæ illis nullatenus conveniunt; &, quod turpius eſt, Hebræorum dicta & *Φεάσεις* cum dictis Scripturarum alterius plane ſententiæ comparare. Cujuſmodi fucum ad veritates Sacræ Scripturæ, per ſe ſatis pulchras atque evidentes, exornandas atque illuſtrandas, ſcilicet! ex Rabbinorum ſcriptis parare nos quidem nunquam cogitavimus: Utrum vero iſtud à nobis, an ab *Aliis* potius, qui id nobis objiciunt, admiſſum ſit, candidi atque eruditi Lectoris arbitrium eſto.

XX. Ut igitur rem ipſam agamus, cum Eleemoſynarum largitio præceptum ſacrum ſit, & inſigne religionis Judaicæ officium; quis dubitet, quin earundem *Adminiſtratores*, qui illis colligendis & diſtribuendis ſunt præfecti, etiam ipſi præfecti ſacri ſint, & ad Synagogam potius pertineant, quam ad Civitatem? Eſſe autem Eleemoſynas ſacri cultus exercitium, extra omnem controverſiæ aleam apud Hebræos poſitum eſt. Audiamus hac de re *Maimonidem*, *Hilch. Zedakah*, Cap. x. §. 1.

חייבין אנו להזהר במצות צדקה יותר מכל מצות עשה· שהצדקה סימן לצדיק זרע אברהם אבינו שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו לעשות צדקה· ואין כסא ישראל מתכונן ודת האמת עומדת אלא בצדקה שנאמר בצדקה

בצדקה תכונני׳ ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה: Cl. *Prideaux: Obligamur nos magis cauti esse in* observando *præcepto de Eleemosyna, quam in* observandis *omnibus* aliis *præceptis affirmativis; quoniam Eleemosyna est insigne justi seminis Abrahami, patris nostri, sicut dictum est,* (*Gen.* XVIII. 19.) quoniam cognosco illum, quod præcepturus sit filiis suis, ut exerceant Eleemosynas; *Nec Regnum Israëlis confirmabitur, nec vera Religio stabilietur, nisi per Eleemosynas, uti dictum est,* (Jes. LIV. 14.) per Eleemosynam stabilieris; *nec Israëlitæ redimendi sunt è captivitate sua, nisi per* meritum *Eleemosynæ, sicut dictum est,* (Jes. I. 27.) Zion redimetur per judicium, & reduces illius per Eleemosynam. Unde sole meridiano clarius elucet, Eleemosynas esse insigne populi, & fundamentum regni & religionis Judaicæ, nec non medium futuræ, quam exspectant, liberationis.

XXI. Et hinc adeo, ceu quædam insignis pars religionis, cum precibus conjungi solet, imo etiam his præmitti. Idem *Maim.* l. c. §. 15. גדולי החכמים היו נותנין פרוטה לעני קודם כל תפלה ואחר כך מתפללין שנאמר אני בצדק אחזה פניך: *Sapientes primarii semper ante preces solent dare prutam pauperi, & deinde precari, uti dictum est:* (Psal. XVII. 15.) *Ego in merito Eleemosynæ aspiciam vultum tuum.* Vide sis etiam §. 2. & 3. Ubi qui Eleemosynas dare recusat, *Originis gentilis* suspectus habetur, & *Belial* atque *Improbus* vocatur, ceu qui legem fraternitatis Israëliticæ impudenter violat, Deumque Patrem suum cœlestem abnegat.

XXII. Atque inde porro factum, ut rationes Elee-

Eleemosynarum in Synagoga reddantur, in qua nihil nisi sacrum tractari fas est. *Maim. Hilch. Teph.* Cap. XI. §. 7. ואין מחשבין בהן חשבונות אלא אם כן היו חשבונות של מצוה כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים וכיוצא בהן: *Neque rationes in iis* (Synagogis) *supputant, nisi sacra sint, uti ærarii eleemosynarum, & lytri captivorum, & quæ sunt id genus alia.* Commate antecedente alia multa recensuerat, quæ religio loci in Synagoga fieri vetat; non modo ludicra illa atque indecora, sed etiam quæ per se licita, & quandoque necessaria sunt, ut si quis se æstui solis aut ingruenti pluviæ subducat, sed quæ quoniam ad cultum Dei non faciunt, prorsus illicita censentur. At *rationes Eleemosynarum* sunt של מצוה *præcepti*, vel res sacra, ut illas in Synagoga deponere omnino liceat.

XXIII. Quamobrem nulli dubitamus *Collectores Eleemosynarum* ad Synagogam referre, ipsis Hebræis præeuntibus. *Sch. Ar. Or. Ch.* Tit. LIII. §. 26. קהל שנהגו למנות אנשים על צורכי הציבור לזמן.ובהגיע הזמן יצאו אלו ויכנסו אחרים תחתיהם בין לחזן בין לקופה של צדקה בין לשאר מנויים הצריכים לציבור בין שנוטלים עליהן שכר בין שאינן נוטלים אפילו לא קבעו להם זמן סתמן כפירושן מאחר שנהגו כך: *Quando cœtus solet negotiis suis quosdam ad certum tempus præficere, adeo ut tempore illo elapso prioribus munere decedentibus alii novi succedant; sive in ministerio Synagogæ, sive in Diaconatu, sive in reliquis muneribus in Ecclesia necessariis; sive illi stipendia mereantur, sive non: etiamsi illis tempus non definiverunt,* סתמן כפירושן / *quoniam consuetudo ita obtinet.* Agitur Titulo illo de *Ministro cœtus*, notissimo Synagogæ membro, eâdemque §. 24. etiam

Digitized by Google

etiam de *Rabb*, Archisynagogo: & tandem hoc ultimo §. 26. de omnibus in universum, qui qualecunque munus in Synagoga administrant. Inter eos autem in primis *Diaconi* commemorantur, qui לקופה של צדקה *Cistæ eleemosynariæ* sunt præfecti. Quod sane non fieret, nisi illos ad *Synagogam* existimassent pertinere.

XXIV. Sed quid multis moramur, cum non desint, qui, distinctione inter res sacras atque civiles facta, *Eleemosynarum administrationem* clarissimis verbis *sacris* annumerent, & à civilibus distinguant? Ita *R.S.I.* apud *R. Abraham* in *Iuchasin* f. 85. 2. אמר רב ביבי דגברא רבא הוא ליעיין במילי דשמיא והגר במילי דמתא פר״שי ז״ל בגבוי צדקה והלוקתם וסדר הפטרה ותרגום הוא מילי דשמיא ומילי דמתא שאר צרכי צבור לחומה ולדלתות ולמעיינות: *Dixit Rabb Bebhi, se* (an *illum?*) *virum magnum esse, qui res cælestes curare debeat; Proselytum verò res civiles. Id R. S. I. p. m. explicat de Eleemosynarum collectione, earumque distributione, de ordinatione Lectionis propheticæ, & Interpretatione, quæ negotia cælestia* (Sacra, divina) *sint: negotia vero civitatis, reliqua publicæ curationes, uti murorum, portarum, & fontium.* Viden' hic *administratio Eleemosynarum* quorsum referatur? non certe ad מילי דמתא *negotia civitatis*, sed ad מילי דשמיא *sacra* illa, quæ ad *Synagogam* pertinent, haud secus atque *ordinatio haphtaræ* & *Interpretatio*, quibus moderandis *Archisynagogus* præfectus erat. Quo argumento nihil evidentius, nihil validius desideres, inprimisque adversus eos, qui גברא רבא singularem titulum *Archisynagogi* faciunt; de quo nos tamen adhuc dubitamus.

Digitized by Google

Eleemosynarum in Synagoga reddantur, in qua nihil nisi sacrum tractari fas est. *Maim. Hilch. Teph.* Cap. XI. §. 7. ואין מחשבין בהן חשבונות אלא אם כן היו חשבונות של מצוה כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים וכיוצא בהן׃ *Neque rationes in iis* (Synagogis) *supputant, nisi sacra sint, uti ærarii eleemosynarum, & lytri captivorum, & quæ sunt id genus alia.* Commate antecedente alia multa recensuerat, quæ religio loci in Synagoga fieri vetat; non modo ludicra illa atque indecora, sed etiam quæ per se licita, & quandoque necessaria sunt, ut si quis se æstui solis aut ingruenti pluviæ subducat, sed quæ quoniam ad cultum Dei non faciunt, prorsus illicita censentur. At *rationes Eleemosynarum* sunt של מצוה *præcepti*, vel res sacra, ut illas in Synagoga deponere omnino liceat.

XXIII. Quamobrem nulli dubitamus *Collectores Eleemosynarum* ad Synagogam referre, ipsis Hebræis præeuntibus. *Sch. Ar. Or. Ch.* Tit. LIII. §. 26. קהל שנהגו למנות אנשים על צורכי הציבור לזמן.ובהגיע הזמן יצאו אלו ויכנסו אחרים תחתיהם בין לחזן בין לקופה של צדקה בין לשאר מנויים הצריכים לציבור בין שנוטלים עליהן שכר בין שאינן נוטלים אפילו לא קבעו להם זמן סתמן כפירושן מאחר שנהגו כך׃ *Quando cœtus solet negotiis suis quosdam ad certum tempus præficere, adeo ut tempore illo elapso prioribus munere decedentibus alii novi succedant; sive in ministerio Synagogæ, sive in Diaconatu, sive in reliquis muneribus in Ecclesia necessariis; sive illi stipendia mereantur, sive non: etiamsi illis tempus non definiverunt,* סתמן כפירושן / *quoniam consuetudo ita obtinet.* Agitur Titulo illo de *Ministro cœtus*, notissimo Synagogæ membro, eâdemque §. 24. etiam

Digitized by Google

etiam de *Rabb*, Archiſynagogo: & tandem hoc ultimo §. 26. de omnibus in univerſum, qui qualecunque munus in Synagoga adminiſtrant. Inter eos autem in primis *Diaconi* commemorantur, qui לקופה של צדקה *Ciſtæ eleemoſynariæ* ſunt præfecti. Quod ſane non fieret, niſi illos ad *Synagogam* exiſtimaſſent pertinere.

XXIV. Sed quid multis moramur, cum non deſint, qui, diſtinctione inter res ſacras atque civiles facta, *Eleemoſynarum adminiſtrationem* clariſſimis verbis *ſacris* annumerent, & à civilibus diſtinguant? Ita *R.S.I.* apud *R. Abraham* in *Iuchaſin* f. 85. 2. אמר רב ביבי דגברא רבא הוא ליעיין במילי דשמיא והגר במילי דמתא פר"שי ז"ל בגבוי צדקה והלוקתם וסדר הפטרה ותרגום הוא מילי דשמיא ומילי דמתא שאר צרכי צבור לחומה ולדלתות ולמעיינות: *Dixit Rabb Bebhi, ſe* (an *illum?*) *virum magnum eſſe, qui res cæleſtes curare debeat; Proſelytum verò res civiles. Id R. S. I. p. m. explicat de Eleemoſynarum collectione, earumque diſtributione, de ordinatione Lectionis propheticæ, & Interpretatione, quæ negotia cæleſtia* (Sacra, divina) *ſint: negotia vero civitatis, reliquæ publicæ curationes, uti murorum, portarum, & fontium.* Viden' hic *adminiſtratio Eleemoſynarum* quorſum referatur? non certe ad מילי דמתא *negotia civitatis*, ſed ad מילי דשמיא *ſacra* illa, quæ ad *Synagogam* pertinent, haud ſecus atque *ordinatio haphtaræ* & *Interpretatio*, quibus moderandis *Archiſynagogus* præfectus erat. Quo argumento nihil evidentius, nihil validius deſideres, inprimiſque adverſus eos, qui גברא רבא ſingularem titulum *Archiſynagogi* faciunt; de quo nos tamen adhuc dubitamus.

Digitized by Google

XXV. Sic ergo satis evictum existimamus, *Gabbaïm* non *ad Civitatem* pertinere, uti *Vir Doctus* contendit, sed ad *Synagogam*; ut plura argumenta, à חבר עיר *Doctore Civitatis*, Archisynagogo, & ז' טובי העיר *Semptemviris Civitatis*, Synagogæ senioribus, ad quos etiam aliquando cura Eleemosynarum certis occasionibus devolvebatur, desumta, nihil necesse sit afferre. Fiet id alibi, si opus videatur. Vide saltem *Maim.* de *Eleemosynis*, Cap. IX. §. 7. & VII. §. 14.

XXVI. Pergimus itaque cum Viro Docto ad *Diaconos* Ecclesiæ Christianæ, quos nihil minus fuisse credit, quam *Collectores Eleemosynarum*; adeo quidem ut vox ipsa, undecunque repetatur, in hodierno Ecclesiæ nostræ usu plane præter Sacrorum Scriptorum mentem usurpetur. Existimat enim V. D. *Diaconos* Apostolo memoratos ad amussim respondere לש"צ *Nuncio Synagogæ*; neque levem errorem putat, quod & D. *Lightfootus* & alii præstantissimi viri passim inculcent, *Diaconos* Paulo memoratos fuisse *Collectores Eleemosynarum*. Qui error nobis pariter profligandus erit, ne minus de Ecclesia quam Synagoga mereri velle videamur, parum de eo solliciti, quod V. D. in suo *Azanita* abunde monstraturum promittit.

XXVII. Videamus igitur primum historiam illam, quæ Act. VI. describitur, ubi collegium illud Septemvirale institutum legimus, quod *Diaconorum* esse contendimus. Quæ quo melius intelligatur, quædam ex institutis Hebræorum repetenda erunt, ad quorum imitationem rem totam gestam esse arbitramur. Atque eam in rem jam superiori dissertatione dictum est, *Gabbaïm*, seu *Eleemosynarum Collectores* duplices fuisse, quorum alteri

Digitized by Google

alteri *pecuniæ* colligendæ atque adminiſtrandæ præfecti erant, alteri *cibis*. Hi גבאי תמחוי dicebantur, *Collectores catini*, & aliquando פרנסים quaſi *Paſtores* dicas, vel ſi mavis & licet, *Oeconomi, Diſpenſatores, Cibatores:* illi גבאי קופה *Collectores ciſtæ. Collectores* autem *catini*, de quibus nunc potiſſimum loquimur, quotidie terni cibos colligebant, eoſdemque quotidie inter pauperes peregrinos, quantum cuique in ſingulos dies ſufficeret, diſtribuebant: cum alteri illi pridie Sabbathi nummos bini cogerent, eodem die quoque à ternis inter cives egenos diribendos. *Maimonides*, l. c. Cap. IX. §. 5. 6. הקופה אינה נגבית אלא בשתים שאין עושים שררה על הצבור בממון בפחות משנים· ומותר להאמין לאחד המעות של קופה· ואינה נחלקת אלא בשלשה מפני שהיא כדיני ממונות· שנותנים לכל אחד די מחסורו לשבת: והתמחוי נגבה בשלשה שאינו דבר קצוב ומתחלק בשלשה: *Eleemoſyna Ciſtæ non collecta fuit niſi per duos, nullum enim in eccleſia conſtituunt magiſtratum circa res pecuniarias, qui* exercetur *per pauciores, quam duos; unius vero fidei licitum eſt committere pecuniam Ciſtæ; ſed ea non diſtribuenda eſt niſi per tres, quoniam hoc eſt inſtar judicii pecuniarii, ſingulis enim dant, quantum ſatis eſt indigentiæ eorum in ſeptimanam. Eleemoſyna autem Catini colligitur per tres, quia non eſt res fixa, & pariter diſtribuitur per tres.* התמחוי נגבה בכל יום· וקופה מערב שבת לערב שבת· והתמחוי לעניי עולם· והקופה לעניי אותה העיר בלבד: *Eleemoſyna Catini collecta fuit quotidie; Eleemoſyna vero Ciſtæ ſingulis veſperiis Sabbathi: Eleemoſyna Catini eſt pro pauperibus* quibuſcunque totius *mundi;*

di; Eleemosyna vero Cistæ pro pauperibus istius civitatis solummodo.

XXVIII. Quod tamen in hunc illumve usum collectum erat, à civibus, iisve quos rebus Synagogæ curandis præfecerant, in alium usum, siquidem è re esse videretur, poterat converti; ita ut, si plures peregrini essent, quam quibus collecti cibi sufficerent, pecunia in civium usum collecta cibi emerentur, & vice versa. Ibid. §. 7. רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה· ולשנותן לכל מה שירצו מצרכי צבור· ואף על פי שלא התנו כן בשעה שגבו· ואם היה במדינה חכם גדול שהכל גובין על דעתו והוא יחלק לעניים כפי מה שיראה· הרי זה רשאי לשנותן לכל מה שיראה לו מצרכי צבור: *Incolæ civitatis jus habent convertere Eleemosynam Cistæ in Eleemosynam Catini; & Eleemosynam Catini in Eleemosynam Cistæ; & commutare eas pro quacunque re voluerint ex iis quæ sunt necessariæ* in usum *Ecclesiæ, immo licet hanc conditionem non fecissent eo tempore quo collegerunt; & si sit Doctor celebris in ea civitate, in cujus arbitrium omnes colligunt, ita ut ipse distribuat pauperibus, juxta quod ei videbitur, ecce ille jus habet commutare eas pro quacunque re ei videbitur esse Ecclesiæ necessaria.*

XXIX. Hisce sic præmissis, quotus quisque est, qui non illico perspiciat, ad eundem modum rem omnem in prima illa Ecclesia Apostolica compositam fuisse? Qui recens ex Judaïsmo ad Christianismum conversi erant, non tantum eleemosynas liberaliter erogabant, sed integras possessiones suas distrahebant, & argentum inde confectum ad Apostolorum pedes deponebant,

bant, ſua omnia in commune conferentes. Act. IV. 32. ſ. Inde porro liberalis eleemoſynarum inter omnes egenos diſtributio, Cap. II. 42. 45. 46. Erat autem illa *quotidiana*, inprimiſque *ciborum*, Ibid. & Cap. VI. I. Erat enim *κλάσις τοῦ ἄρτου fractio, diſtributio panis*, reſpectu dantium, & *μετάληψις τροφῆς, acceptio victus*, reſpectu inprimis pauperum accipientium, Cap. II. 42. 46. & *διακονία τραπεζῶν, miniſtratio menſarum* vel ciborum, eaque *καθημερινὴ quotidiana*, Cap. VI. I. 2. Ut ovum ovo non ſit ſimilius, quam inſtitutum illud naſcentis Eccleſiæ Chriſtianæ erat mori & conſuetudini Hebræorum, ex quorum Synagoga Chriſtiani illi vix ac ne vix quidem erant egreſſi, cujuſque adeo mores, & inſtituta, in quibus nihil vitii vel incommodi hactenus erat obſervatum, non poterant non approbare. Et hanc rem univerſam Apoſtoli, uti apud Judæos aliquando Archiſynagogi, ſuo conſilio utcunque, ſed dubium per quos homines, non ſane certos illos & ſtatos, moderabantur.

XXX. Quod vero *quotidiana* hæc *alimentorum diſtributio* primis illis temporibus *inter ſolos Hebræos* facta ſit, *Helleniſtarum* viduis, & ſi qui alii pauperes, neglectis; cum apud Judæos è contrario *cibi quotidie* diſtribuerentur *inter peregrinos*, non vero inter *cives*: id neminem movere debet, quandoquidem illud noſtræ explicationi non tantum nihil adverſatur, ſed eandem etiam quam evidentiſſime confirmat. Quod enim primò argentum converteretur in uſum ciborum, id pro more Synagogæ factum eſt, & pleniſſimo jure, quod cum ipſa Eccleſia habebat, tum Apoſtoli, qui illius negotia moderabantur: quod vero porrò viduæ *Helleniſtarum*

Digitized by Google

(sive illi *Hebræi* origine fuerint, & natione *Græci*, uti *Drusio* aliisque Clarissimis Viris videtur; sive *Gentiles proselyti*, uti Vir summus *Cl. Salmasius* contendit: nam illos *Hebræis* istis Hierosolymitanis peregrinos fuisse, ex oppositione & historia sic satis liquet, ut illa controversia ad hanc rem nihil faciat.) quod, inquam, viduæ *Hellenistarum* in illa quotidana distributione negligerentur, id præter morem & æquum factum est, atque adeo justam Hellenistis causam præbuit cum Hebræis super ea re querendi. Quem errorem ipsi adeo Apostoli mox emendatum voluerunt, qui re ad multitudinem relata, auctores fuere collegii cujusdam septemviralis instituendi, quod huic negotio in posterum procurando vacaret. Id quod etiam mox Ecclesia universa consentiente factum est.

XXXI. Atque ex iis, quæ hactenus dicta sunt, jam cuivis luce ipsa clarius constare posse arbitramur, *Septemviros* illos institutos esse exemplo גבאים *Eleemosynariorum*, qui in Synagoga erant, & quidem in specie גבאי תמחוי id est eorum, qui *Catino* præerant, vel cibis colligendis & distribuendis. Ut enim illi apud Hebræos תמחוי / *Catinum*, ita hi *τραπέζαις mensas*, curabant: illi בכל יום / hi *καθ' ἡμέραν*; illi לעניי עיר אחרת *pauperibus alius cujuscunque civitatis*, hi *τοῖς Ἑλληνισταῖς*, *Græcissantibus*, sive genere sive loco nativitatis & commorationis ab Hebræis distinctis.

XXXII. Unde jam quoque porro liquet, Illustrem *Grotium*, acerrimi judicii virum, & aliàs in Synagogæ & Ecclesiæ ritibus conferendis felicissimum, hîc loci graviter errare, quando *τοὺς διακονοῦντας ταῖς τραπέζαις* cum Hebræorum חזנים contendit. Sic enim ille ad

Digitized by Google

ad comma tertium Cap. VI. Act. Ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης] *ad hunc usum*, על מלאכת הזאת *exemplo sc: illorum, qui in Synagoga dicebantur* חזנים / *Epiphanio* Ἀζανῖται. *Totum primæ Ecclesiæ regimen conformatum fuit ad formam Synagogæ. Quæ bene sese habebant, nihil opus erat mutari. Habuere tales & Esseni: de quibus Philo*, Ἐλεύθεροι δὲ ὑπηρετοῦσι ταῖς διακονικαῖς χρείαις ἐπιπλοῦντες. *Tales Iosephus* ἀποδέκτας & χειροτονητοὺς ἐπιμελητὰς *vocat*. Sed neque ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης Hebræis dicitur על מלאכת הזאת / ceu qui pro illo semper dicunt, על הצורך הזה / vel, uti passim legitur, על צרכי ציבור / *super negotiis cœtus:* neque hi *Septemviri* exemplo חזנים *Custodum Synagogæ*, qui *Epiphanio* Ἀζανῖται dicuntur, sunt instituti. Discrimen inter illos Synagogæ חזנים / & hos Ecclesiæ Christianæ *Septemviros*, majus est & evidentius, quam ut ulla ratione inter se componi possint. Hi enim, uti ex occasione & totius rei historia abunde liquet, instituti sunt, tantum εἰς διακονίαν τραπεζῶν, ut *mensis* operam darent, & pauperibus alendis: ad quam rem illi in Synagoga nunquam sunt adhibiti, quandoquidem illi curandæ alii præfecti erant, qui גבאים *Collectores*, & in specie גבאי תמחוי *Collectores Catini* vel *ciborum* dicebantur, uti jam sæpius est inculcatum.

XXXIII. Atque hæc Viri Illustris sententia jam pridem à Cl. *Riveto* erroris notata & convicta est, *Grot. Discuss.* Διαλ. *Sect.* XIV. Cujus verba hîc loci exhibere non abs re erit. *Ait Discussor*, Diaconos *ab Apostolis institutos ad instar eorum, qui in Synagoga* Azanim *dicebantur. Sed quomodo probabit, Apostolos sibi proposuisse Synagogarum Iudaicarum* Chazanim, *dum instituerunt* Diaconos? *Quis enim Iudaicarum rerum peritus illos in*

Syna-

Synagogis fuisse præfectos dixit, ut ministrarent Mensis? Hoc enim Ministerium in Synagogis nunquam fuit usitatum, in quibus mensæ non erant communes, ut inter primos Christianos. חזן *in genere est* speculator, inspector, custos, *qui curam alicujus rei habet. Tales fuisse, & etiamnum esse in Synagogis Iudæorum, &* שמשין Ministros, *& Sacerdotum Vicarios, testatur* Leo Mutinensis, Rituum Ebræorum part. 1. cap. x. *Sed quid inde colligi potest, ut probetur Ministerium illud necessario fuisse perpetuum? Doctiss.* Buxtorf. *ait, fuisse Nuncium Ecclesiæ, qui destinatus est Synagogæ necessariis operis præstandis,* &c: De qua re vide sis *Buxt. Lex. Talm.* col. 730. & adde *Synag. Iud.* pag. 188.

XXXIV. Etsi verò hîc *Vir Clarissimus* non videtur animum advertisse ad illos *Collectores ciborum*, quando ex eo, quod mensæ Judæis non fuerint communes, etiam ministerium ejusmodi in Synagoga nunquam usitatum fuisse, existimat: tamen rem ipsam recte dicit, & sententiam illam *Grotii* felicissime solidissimeque refellit.

XXXV. Quo magis mirari subit, ab illo tempore inventos esse Viros Doctos, qui etiam lecta illa Cl. *Riveti* animadversione, sententiam *Grotii* sequantur. Doctissimus *Hammondus*, de *Iure Episcopatus*, *Diss.* IV. cap. XXVI. multum sane vehementerque laborat, ut *Diaconos* N. T. ab illis Ἀζανίταις Hebræorum deducat, atque etiam Illustrem *Grotium* adversus *Rivetum* defendat. *A Iudæis,* (inquit V. D. §. 2.) *sine dubio hujus rei* (*ut aliorum plerumque in Ecclesia rituum*) *origo petenda est.* Tum indicato, fuisse apud illos, Judicibus in qualibet civitate adjunctos *ministros*, qui in SS. שטרים / à Rabbinis

binis חזנים & חזני הכנסת *ministri Synagoga* vocentur; *Epiphanio* Ἀζανίταις, *Philoni* Γαζοφύλαξι, & *Josepho* denique ἐπιμεληταὶ χειροτονητοὶ dicantur: tandem §. 5. „ Nec est, inquit, quod hac in re *Andreas Rivetus* „ *Hugonis Grotii* manibus litem intenderet, ex eo tan- „ tum, quod productis tabulis non probaverit, Ἀζα- „ νίτας *in Synagogis*, *Praefectos esse ut ministrarent mensis*, „ cum illud oculatis omnibus palam sit, διακονίᾳ τρα- „ πεζῶν *Act.* VI. 1. nihil aliud quam χηρῶν *viduarum &* „ *indigentium omnium* ἐπιμέλειαν indigitari, adeoque „ ipsum Γαζοφυλάκων *munus*, quod in *Corbana custodia*, „ & alendi pauperes cura, ἰδίως versabatur, &c:

XXXVI. Sed hæc Viro Eruditissimo excidisse plane nollem, quandoquidem ejus generis sunt, quæ summam rerum Judaicarum ignorantiam manifesto prodant. Quis enim hos *Judicum* שוטרים / *Epiphanii* Ἀζανίτας, ac denique *Philonis* Γαζοφύλακας eosdem esse credat? Quod si quis sibi persuadere potest, idem etiam hoc credere possit: Magistratuum Judicumque *apparitores*, vel *lictores* etiam; *Custodes* item, *Pracentoresve* templorum; ac denique *Diaconos*, Eleemosynis præfectos; hos, inquam, omnes eosdem esse.

XXXVII. Exceptio vero, qua Vir Doctissimus adversus *Rivetum* utitur, ne hili quidem est. Licet enim oculatis omnibus palam sit, Act. VI. 1. nihil aliud, quam viduarum pauperumque curam denotari; non tamen ideo οἱ τῶν τραπεζῶν διάκονοι ab *Azanitis* Hebræorum veniunt deducendi: cum neque illi quicquam inter se commune habeant; neque *Azanita* in Synagogis ad id instituti fuerint, ut mensis ministrarent. Quod cum Cl. *Rivetus* jure negavit, tum *Hammondus* productis tabulis

Digitized by Google

probare non potuit, neque quiſquam alius unquam probabit.

XXXVIII. His ita præmiſſis, atque demonſtrato, collegium illud *Septemvirorum* Apoſtolicorum ad illorum imitationem inſtitutum eſſe, qui apud Hebræos גבאים / & quidem in ſpecie גבאי תמחוי / *Collectores Catini* dicebantur; (Etſi Apoſtoli, quo melius ſuæ Eccleſiæ, jam admodum numeroſæ, indieſque creſcentis, rationibus conſulerent, de numero Hebræis uſitato minus ſolliciti fuerunt, trium loco ſeptem conſtituentes,) nequaquam vero illorum exemplo, qui in Synagoga חזנים ἀζανῖται, *Cuſtodes* audiebant: Sequitur, ut de *nomine Septemvirorum* illorum, & recepto inter noſtros uſu vocis *Diaconi*, videamus.

XXXIX. Atque hic nemini, qui ſuperiora probe intellexerit atque meminerit, dubium eſſe poteſt, quin illi *Septemviri* ſummo jure & potuerint appellari Διάκονοι, *miniſtri*, & re ipſa quoque eo nomine ſint ſignati. Nam cum munus illorum διακονία ſit, Act. VI. 1. atque ipſi inde dicantur διακονεῖν ταῖς τραπέζαις, *miniſtrare menſis*, verſ. 2. quodnam eo concinnius, elegantius, & denique ſignificantius nomen inveniri poterat, quo hi Septemviri ornarentur, illo ipſo nomine Διακόνων, *Diaconorum?* ſiquidem negari non poteſt quin ὁ διακονῶν ταῖς τραπέζαις, revera ſit, atque olim Græcis conſtanter appellatus fuerit, Διάκονος, *miniſter*.

XL. Διακονέω enim (à Κονέω, *Heſychio* σπεύδω, τρέχω, ἐνεργῶ, *feſtino*, *curro*, *operor*; & hoc à κόνις *pulvis*; metaphora à *curſoribus* deſumta, qui inter *properandum pulverem* excitant) proprie eſt *miniſtro*, *famulor*, *miniſtri* vel *famuli operam præſto*; quemadmodum

dum Regibus ministri, heris servi, majoribus natu minores solent. Ita *Demost.* Δεσπότῃ διακονοῦντες, *hero ministrantes. Aristid.* Διακονῶν τῷ βασιλεῖ, *ministrans regi. Athenæus* Libr. VI. Εἰθισμένοι γὰρ ἐν ταῖς οἰκιακαῖς διακονεῖν τοὺς νεωτέρους τοῖς πρεσβυτέροις. *Moris enim est, ut in domesticis juniores senioribus ministrent.*

XLI. Sed præter hunc generalem & latissimum usum, etiam alium restrictiorem habet, ut ad *ministeria convivialia & mensaria* singulatim adhibeatur. *Plutarchus*, Ἠσκημένων καὶ μεμαθηκότων παίδων δαιτρεῦσαι καὶ ὀπτῆσαι καὶ οἰνοχοῆσαι, εἰ μὴ διάθεσις μηδὲ διάταξις εἴη πρὸς τοὺς διακονοῦντας. *Pueris exercitatis atque edoctis cum cibos rite dividere & assare, tum vinum infundere; nisi singulare mandatum ministrantibus datum intercedat.* Ubi vox Διακονεῖν tria complectitur, Homerico versu quoque sæpe laudata,

Δαιτρεῦσαί τε καὶ ὀπτῆσαι καὶ οἰνοχοῆσαι,

quæ *Aristoteles* libr. I. Pol. cap. 4. ἐγκύκλια διακονήματα appellat, *trivialia*, quotidiana & passim obvia *ministeria*: *Philo* περὶ βίου θεωρητ. pag. mihi 617. Διακονικὰς χρείας. *In hoc*, inquit, *sacro convivio servus nullus est*, ἐλεύθεροι δὲ ὑπηρετοῦσι, τὰς Διακονικὰς χρείας ἀποπληροῦντες, *sed ingenui ministrant, ministeriales* (conviviales) *operas præstantes*, vel, *quæ in mensa opus sunt, facientes. Lucianus Chronos.* fine. Ἐπὰν δὲ τοὺς οἰκέτας ὁ πλούσιος εὐωχῇ, διακονούντων (legendum videtur, διακονείτωσαν) καὶ οἱ φίλοι σὺν αὐτῷ. *Quando vero dives aliquis famulos convivio excipiet, una cum ipso etiam amici ministranto.*

XLII. Eodem modo vox Διάκονος, uti in genere quemvis *ministrum* notat, ita in specie eum, qui *mensæ*

Digitized by Google

ministeria obit. *Athen.* Libr. VI. edit. Casaub. pag. 267. Καλῦνται δ' οἱ δῦλοι ὡς μὲν Κλείταρχος φησὶν ἐν ταῖς Γλώσσαις, Ἄζοι, καὶ θεράποντες, καὶ ἀκόλυθοι, καὶ ΔΙΑΚΟΝΟΙ, καὶ ὑπηρέται. Atque ita etiam *Legatum* notat. *Pollux* Libr. VIII. ὁ δὲ πρεσβευτὴς εἴη ἂν καὶ ἄγγελος καὶ ΔΙΑΚΟΝΟΣ. ἑτέρας δὲ χρείας, κῆρυξ καὶ σπονδοφόρος.

XLIII. Sed de *mensarum ministris* frequentissime legitur. Et cum ad convivium apparandum & rite celebrandum complures requirantur, coqui, cupedinarii, pocillatores, &c: Διάκονοι specialissime dicuntur, qui cibos coctos apportant & mensis imponunt. *Athenæus* Lib. x. de quibusdam, qui convivas secum adducunt: βοῶσι, κεκράγασι, βλασφημῦσι τὸν οἰνοχόον, τὸν ΔΙΑΚΟΝΟΝ, τὸν μάγειρον: *Clamant, vociferantur, conviciis Pocillatorem, MINISTRUM, Coquum incessunt. Lucianus* in *Cronosol.* circa finem. Μοῖρας κρεῶν καθ' ἴσον ἅπασιν. οἱ διάκονοι πρὸς χάριν μηδενὶ μηδὲν, ἀλλὰ μηδὲ βραδυνέτωσαν, μηδὲ παραπεμπέτωσαν, ἔς' ἂν αὐτοῖς δοκῇ, ὁπόσα χρὴ ἀποφέρειν. μηδὲ τῷ μὲν μεγάλα, τῷ δὲ κομιδῇ μικρὰ παρατιθέσθω. μηδὲ τῷ μὲν ὁ μηρὸς, τῷ δὲ ἡ γνάθος συὸς, ἀλλ' ἰσότης ἐπὶ πᾶσιν. οἰνοχόος ὀξὺ δεδορκέτω, &c: *Carnium omnibus æqua portio. MINISTRI ne cui quid favore danto, neque cunctantor, neque prætermittunto, donec ipsis visum fuerit, quæ tollenda erunt. Neque huic quidem magna, illi vero perexigua apponunto. Neve huic coxa suis, illi vero maxilla apponitor, sed in omnibus æqualitas esto. Pocillator acutis oculis observato. &c:* Idem *Epist. Sat.* pag. 1035. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ὕτως αἰσχρά ἐςιν, ὥςε ἐκεῖνα λέγειν ἃ περὶ τῆς νομῆς τῶν κρεῶν αἰτῦνται, καὶ τῶν διακόνων· ὑμῖν μὲν παρεςώτων ἔς' ἂν ὑπερεκφορηθῆτε, ἐκείνους δὲ παραθεόντων, καὶ ἄλλα πολλὰ πάνυ μικροπρεπῆ, καὶ ἥκιςα ἐλευθέροις πρέποντα. τὸ

γοῦν

Digitized by Google

γεῦν ἥδιςον, ἢ συμποτικώτερον, ἡ ἰσοτιμία ἔςω, ἢ ὁ ἰσοδαίτης πύτε ἕνεκα ἡγεῖται ὑμῖν τῶν συμποσίων, ὡς τὸ ἴσον ἅπαντες ἔχειν. *Porro reliqua usque adeo sunt turpia, ut pigeat commemorare, quæ de carnium partitione criminentur, deque ministris, qui cum vobis adsistant, donec plus quam ad plenum expleamini, ipsos prætercurrunt: aliaque hujus generis permulta sordida, minimeque digna viris ingenuis. Proinde æqualitas res est omnium jucundissima, maximeque conviviis congruens, atque hac de causa vobis æquus ille partitor in conviviis præficitur.* Unde liquet hos διακόνυς & suam cuique portionem præbuisse, & convivatori reliquisque convivis adstitisse, ut, quæcunque opus essent, ministrarent.

XLIV. Atque hi ab iisdem muneribus etiam τραπεζοκόμοι & δαιτροὶ dicti. Sic *Plutarch. Symp.* Lib. 1. *Probl* 2. dicit, τοῖς ὀψοποιοῖς ἢ τραπεζοκόμοις, coquis & *mensæ ministris* curæ fuisse, quid primo, quid secundo, quid medio ultimove loco apportarent. Ubi τραπεζοκόμοι sunt, qui Athenæo Lib. v. διάκονοι τὰς παραθέσεις Φέροντες, *ministri qui fercula inferunt*, quos *Hieronymus* δισκοφόρυς appellat: Latine nunc vulgo *dapiferos* dicimus. Δαιτροὶ vero, *Structores*, quia cibos apte artificioseque dividunt, dissecant, atque distribuunt, quorum frequens apud *Homerum* & *Athenæum* mentio: *Lucianus* loco modo citato ἰσοδαίτην appellat. *Plutarch. Sympos. Libr.* 11. *Probl.* 10. *Sed & convivia δαῖτας vocarunt, & convivatores δαιτυμόνας, δαιτρὺς δὲ τὺς τραπεζοκόμυς, & denique eos qui mensas inferunt, Divisores, quia sc: illi cibos dividebant & distribuebant.*

XLV. Atque idem harum vocum usus etiam apud Sacros Scriptores obtinet. Sic *Esth.* 1. 10. ministri

Digitized by Google

Regis εὐνοῦχοι καὶ διάκονοι appellantur, & Cap. II. 2. VI. 3. οἱ διάκονοι τοῦ βασιλέως. Et in N.T. Magistratus dicuntur Θεοῦ διάκονοι, Rom. XIII. 4. & Christus διάκονος περιτομῆς, Rom. XV. 8. Apostoli vero, & quicunque Doctores Ecclesiæ, simpliciter διάκονοι, 1 Cor: III. 5. & διάκονοι θεοῦ, Χριστοῦ, εὐαγγελίου, &c: ceu Dei Christique *Legati*, ad *Evangelium* & *fœdus gratiæ* inter gentes promulgandum.

XLVI. Neque minus frequens hujus & reliquarum vocum usus in conviviis. Sic Christus Luc: XXII. 27. *Quis enim*, inquit, *major est*, ὁ ἀνακείμενος, ἢ ὁ διακονῶν, *qui accumbit, an qui ministrat? Nonne qui accumbit? At ego inter vos sum* ὡς διακονῶν *ceu ministrans.* Et Cap. X. 40. *Martha vero distrahebatur* περὶ πολλὴν διακονίαν *circa frequens ministerium; & superveniens dixit ei, Domine, non est tibi curæ, quod soror mea reliquit me solam* διακονεῖν, *ad ministrandum*, &c: Rursum Cap. XVII. 8. *Nonne vero dicet illi: para quod cœnem*, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι, *& præcinctus ministra mihi* (accumbenti) *usque dum edero ac bibero.* & hi, XII. 37. *Beati servi illi, quos cum venerit dominus invenerit vigilantes. Amen dico vobis, præcinget se, & faciet ut discumbant*, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς, *& accedens ministrabit ipsis.* Similiter & hi, qui mensis ministrant, διάκονοι dicuntur, Joh. II. 5. 9.

XLVII. Sed & illi *ministrare* dicuntur, qui de suo liberaliter conferunt, quo aliorum egestatem levent Sic Matt: XXV. 44. *Tunc ipsi quoque respondebunt ei, dicentes, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut peregrinum, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere*, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι, *& non ministravimus tibi?*

cibum,

Digitized by Google

cibum, potum, & reliqua necessaria subministrantes. Inprimisque Marci xv. 41. *Quæ etiam, quum in Galilæa esset, ipsum secutæ erant, & ministraverant ipsi:* Quod Lucas explicatius dicit, Cap. VIII. 3. Καὶ ἕτεραι πολλαὶ, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

XLVIII. Hinc vero porrò in Epistolis Paulinis verbum Διακονεῖν de *Eleemosynis* usurpatur, quæ vel à fidelibus liberaliter *subministrantur*, vel *administrantur* ab Apostolis. Priori modo Hebr. VI. 10. Διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις καὶ διακονοῦντες, *qui ministravistis sanctis, &* etiamnum *ministratis*, operibus sc: charitatis, ut est in antecedentibus, liberali eleemosynarum largitione. At sensu posteriori 2 Cor: VIII. 19. 20. Σὺν (vel ἐν) τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, *cum*, (vel, *in*) *hac beneficentia* (eleemosyna) *quæ administratur à nobis; Evitantes hoc, nequis nos vituperet*, ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, *in hac ubertate* (collectarum eleemosynarum) *quæ administratur à nobis*, illarum collectoribus.

XLIX. Eodem modo vox Διακονία usitata legitur, cum de ipsis eleemosynis quæ in usum Sanctorum dantur, tum de earundem etiam administratione. Act. XI. 29. decernunt discipuli, ut quisque pro facultatibus suis mittat εἰς διακονίαν τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, *in ministerium habitantibus in Iudæa fratribus.* Ita *Vulgata: Beza* vero, *subministrationis causa* &c: 2 Cor. VIII. *Multa cum exhortatione nos rogantes, ut hanc beneficentiam*, κα[illegible]ν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, δέξασθαι ἡμᾶς. id est, uti quidem *Beza* reddit, *& societatem hujus ministerii sanctorum causa* (subeundi in) *nos recipe-*

reciperemus: ſed malim abſque ellipſi, partim cum *Vulgato*, partim cum ipſo *Beza* ex Cap. ſeq. commate primo vertere; *& communicationem miniſterii* (i. e. ſubminiſtrationis) *quod fit in ſanctos*, vel *quod ſanctis exhibetis*. Ut ἡ κοινωνία τῆς διακονίας non *officium* Pauli eleemoſynas Hieroſolymam deferentis deſignet, uti *Beza* pariter contendit; ſed ipſas Eccleſiarum Macedonicarum *Eleemoſynas*, quæ alibi quoque κοινωνία vocantur, uti Cap. IX. 13. Hebr. XIII. 16. Sed de hac re alibi, ſi Deo viſum fuerit, pluribus agemus. Similiter vero Διακονία *eleemoſynas* notat, hujus Epiſtolæ Cap. IX. 1. περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, *Nam de miniſterio*, (potius *ſubminiſtratione*, *eleemoſynis*) *quod ſanctis* exhibetis, *ſupervacaneum eſt mihi ſcribere vobis.*

L. De *officio* vero eleemoſynas *colligendi & adminiſtrandi* in ſequentibus accipitur. Act. XII. 25. *Barnabas autem & Saulus reverſi ſunt Hieroſolymis* πληρώσαντες τὴν διακονίαν, *poſtquam miniſterium expleverant*; quod in ſe certo pacto ſuſceperant, ſe pauperum curam habituros, & eleemoſynas Antiochenorum Hieroſolymam delaturos. Gal. II. 10. Act. XI. 29. 30. Sic Rom. XV. 31. Καὶ ἵνα ἡ διακονία μου ἡ εἰς Ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἁγίοις. *Et ut miniſterium meum erga Hieroſolymam, acceptum ſit ſanctis.* Ubi pariter de eleemoſynis Hieroſolymam deferendis agi, antecedentia ſatis arguunt, inprimiſque comma 25. *Nunc vero proficiſcor Hieroſolymas*, διακονῶν *miniſtrans* (collectas eleemoſynas perlaturus) *ſanctis*.

LI. Tantum erat, quod de vocibus hiſce, Διακονεῖν, Διάκονος & Διακονία, adſcribendum videbatur: De quibus plura videre licet in *Budæi Comment. & Stephani*

Digitized by Google

Stephani Thesauro Ling. Gr. inprimisque *Guilh. Stukkii Antiquitatibus Convivialibus*, Libr. II. cap. XX. & seq. nec non *Henrici Hammondi Iure Episcopatus*, Diss. IV. Cap. XXIV. unde nos quoque hæc transscripsimus.

LII. Quorsum vero, inquies, tantus vocum Græcarum apparatus in dissertatione Hebraica? quid Græcis cum Rabbinis? Non alio, nisi ut suum illis Septemviris nomen constet, & suum maximeque hodiernum voci Διάκονος usum, ab aliis per suos *Azanitas* oppugnatum, asseramus. Ex iis enim, quæ de usu vocum Græcarum tam apud Sacros quam profanos scriptores diximus, tandem cuivis manifestum esse arbitramur: & *Septemviros* illos mensarum ministros, & hodiernos in nostra Ecclesia *Eleemosynarum Collectores* suo summo jure, & ex usu sermonis Græci, & ex mente Sacrorum Scriptorum, *Diaconos* appellari.

LIII. Cum enim officium horum *Septemvirorum* circa *mensas* versetur, quarum *ministri* Græcis cum aliis variis nominibus appellabantur, tum longe frequentissime Διάκονοι; cum porro iidem *Septemviri* Διακονεῖν dicantur ταῖς τραπέζαις, & munus illorum Διακονία vocetur, vocibus ἑλληνικωτάτοις: quis, quæso, ulla ratione dubitare possit, quin iidem *Septemviri* summo jure Διάκονοι appellari possint, eoque nomine & in Veteri Ecclesia & in nostra recte appellentur? Rursum, cum *Eleemosynarum collectio* atque *administratio* Paulo Διακονία dicatur, & qui illam gerunt διακονοῦντες, uti modo evidentissimis argumentis ex illius actis & epistolis probatum dedimus; quid intercedat, quominus qui in nostris Ecclesiis pauperum curam gerunt, eodem nomine *Diaconorum* salutentur? Nobis sane res

Digitized by Google

evidentior videtur, quam ut prolixa demonſtratione indigeat. Qui menſis ſervit, ὁ διακονῶν ταῖς τραπέζαις, utique miniſter eſt, Διάκονος: Atque גבאי תמחוי *Collectores catini* in Synagoga, & *Septemviri* illi in Eccleſia, ſerviebant menſis: Ergo iidem etiam ſunt, & jure dicuntur, Διάκονοι. Atque iterum; Quorum officium *ex mente & uſu Sacrorum Scriptorum* Διακονία eſt, quique inde dicuntur διακονεῖν, illi jure optimo etiam Διάκονοι vocantur: At qui pauperes curant, Eleemoſynarum collectores, eorum officium *ex mente & uſu Sacrorum Scriptorum* eſt Διακονία, atque ipſi inde dicuntur Διακονεῖν: Ergo iidem etiam jure optimo *ex mente & uſu Sacrorum Scriptorum* vocantur Διάκονοι. Ita noſtra nos dialectica argumentari docet; niſi forte adeo infelices & invenuſti ſumus, atque adeo ab omni ratione deſtituti, ut in re clara atque evidenti prorſus aberremus, Hypſea cœciores, & tenebris plus quam Cimmeriis, imo Ægyptiacis percuſſi.

C A-

Digitized by Google

CAPUT II.

Continuatur idem argumentum de Diaconis *Ecclesiæ Christianæ. Paulus quoque in Epistolis suis de iisdem agere probatur, rationibus partim ex SS. partim ex historia Ecclesiastica desumtis.*

I. ATque hactenus quidem illud ostendimus, argumentum, quo *Vir Doctus* utitur ad *Diaconos* Synagoga excludendos, nullum esse: id quod ad nostrum institutum de *Otiosis* satis esse poterat. Quoniam vero methodum *Cl. Viri* secuti, eadem occasione etiam de *Origine Diaconorum* in Ecclesia egimus; atque illam vocem, quatenus quidem ex Actis Apostolorum orta sit, convenienter menti Sacrorum Scriptorum usupari docuimus: parum præstitisse videamur, & vadimonium deserere, nisi ejusdem vocis usum etiam ex Epistolis Paulinis & Veteris Ecclesiæ institutis valide asseramus, non obstante eo, quod *Cl. V. in sequentibus docere constituit*, Diaconos, *in Veteri Ecclesia hoc nomine ita dictos, nihil minus fuisse quam* Eleemosynarum Collectores; *neque solida id agenti argumenta defore opinatur, vel ex ipsa prima Ecclesiæ Christianæ constitutione depromta.*

II. Et licet loca illa Paulina Phil. 1. 1. & 1 Tim. III. paulo obscuriora sint, cum tam manifesta criteria ibidem non inveniantur, ut illico ex iis solis, qualesnam illi *Διάκονοι* fuerint, dignosci queat; non tamen ideo etiam de re ipsa desperamus: præsertim posteaquam & Illustris *Grotii* sententiam de *Diaconorum origine* refellimus,

X 2 (quæ

(quæ uti *Hammondo*, *Burmanno*, aliisque Doctissimis Viris occasio errandi sunt, ita etiam *Clar. Viro* istarum meditationum ansam dedit,) & ex historia Apostolorum usuque linguæ Græcæ nomen Διακόνων evicimus atque defendimus.

III. Loca igitur, de quibus controvertitur, sunt in Epistola Pauli ad Philippenses, Cap. I. 1. & 1 Tim. III. 8. 12. 13. Utrobique vero *Diaconi* junguntur *Episcopis*; illic quidem ceu jam instituti, hic vero tanquam qui in quavis Ecclesia necessario sint constituendi. *Paulus & Timotheus servi Iesu Christi, omnibus Sanctis in Christo, qui Philippis sunt*, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις: *cum EPISCOPIS & DIACONIS*. Et rursum: *Oportet itaque EPISCOPUM inculpatum esse: DIACONOS similiter &c:* Atque *hæc tibi scribo, ut scias quomodo in domo Dei oporteat versari, quæ est Ecclesia Dei viventis.* Deinde verò in Epistola ad Timotheum Apostolus quædam vitia & virtutes recenset, quæ à *Diaconis* vel abesse debeant, vel in iisdem necessario inesse.

IV. Quo melius itaque hi *Diaconi* investigari possint, primo loco illud observandum est, quod illico cuivis succurrit; *inde ab antiquissimis temporibus ex institutione ipsorum Apostolorum, munus Diaconorum, quicunque illi fuerint, in Ecclesia ordinarium & necessarium fuisse:* ut adeo illud saltem maxime inquirendum esse videatur, quænam ordinaria maximeque necessaria munera Ecclesiastica in N. T. inveniantur.

V. Atque hanc in rem duo præcipue loca occurrunt, ubi Apostoli Διακονίας tanquam muneris Ecclesiastici meminerunt. Rom. XII. 6. s. *Habentes autem diversa dona pro gratia quæ nobis data est; sive prophetiam*, prophete-

phetemus *secundum regulam fidei:* εἴτε Διακονίαν, ἐν τῇ Διακονίᾳ, *sive ministerium*, versemur *in ministrando: tum is qui docet*, *in docendo: tum qui exhortatur in exhortatione: tum qui distribuit*, *cum simplicitate: tum qui praeest*, *cum diligentia: tum qui miseretur*, *cum hilaritate*. Et 1 Pet. IV. 11. Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ. εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ· εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος ἧς χορηγεῖ ὁ θεός. *Prout quisque accepit donum*, ita *alter alteri illud subministrantes*, *ut boni dispensatores variæ Dei gratiæ. Si quis loquitur*, loquatur *ut eloquia Dei*; *si quis MINISTRAT*, ministret *tanquam ex viribus quas suppeditat Deus.*

VI. Ut vero Petri verba primo loco excutiamus, in illis manifesta est metaphora, à Veterum Διακόνοις *Structoribus* & *divisoribus* desumta. Id quod inde inprimis liquet, quia jubet, quæ quisque à Deo, summo δεσπότῃ, dona accepit, tanquam bonus οἰκονόμος *dispensator*, aliis apponat atque ministret: quemadmodum olim, Διάκονοι οἱ τραπεζοκόμοι καὶ δαιτροὶ, quæ ex culina heri acceperant, convivis apponere & distribuere debebant. Hanc vero Διακονίαν, hoc ministerium duplex facit, alterum quod *verbi* vocat, alterum quod simpliciter *ministrationem*; εἴ τις λαλεῖ, εἴ τις διακονεῖ. Sed nec dum tamen, inquies, ita liquet, utrum pauperum cura illo ministerio potius intelligatur, an vero illius munus, qui in Synagoga חזן *Azanita* dicitur. Imo vero, inquam, vel ex ipsa illa διακονίας Ecclesiasticæ distinctione quam clarissime perspicitur atque intelligitur, *ministerium* κυρίως sic dictum, & *ministerio verbi* oppositum, nihil aliud esse, nisi *admini-*

niſtrationem eleemoſynarum, ſiquidem illis temporibus præter duo illa miniſteria nullum aliud in Eccleſia legitur inſtitutum.

VII. Et conferatur ſaltem Act. VI. 1. 2. 3. 4. & res erit liquidiſſima. Ibi cum Apoſtoli hactenus ſoli omnia Eccleſiæ negotia procuraſſent, cum, inquam, *miniſteria* ſoli obiiſſent omnia; hæc duo tantum commemorant, Διακονίαν τοῦ λόγου, *miniſterium verbi*, & Διακονίαν τῶν τραπεζῶν, *miniſterium menſarum*, curam pauperum.

VIII. Ex quarum phraſium delectu, ut id ἐν παρόδῳ dicamus, cum ſummam Sacrorum Scriptorum prudentiam, tum ſingularem elegantiam, admirari licet, quando nativo uſu vocis Διακονίας retento, ſui quemque officii non obſcure admonent. Scilicet, non tantum qui eleemoſynas adminiſtrant, *Diaconi* ſunt, qui pauperibus די מחסורם ſuam cuique portionem, quæ ad victum ſatis ſit, miniſtrare debent: ſed etiam, qui in verbo laborant, ſunt Διάκονοι τοῦ λόγου, *miniſtri verbi*, qui verbum debent ὀρθοτομεῖν, *recte ſecare, dividere*, metaphora à Διακόνοις veterum deſumta, qui δαιτροὶ & τομεῖς dicebantur, ἀπὸ τοῦ διαιρεῖν καὶ διανέμειν, uti nuperrime ex *Plutarcho* audivimus. Quemadmodum etiam Plato Dialecticos rudes & imperitos res bene dividendi, ineptis coquis comparat, qui cibos malè dividunt, ac potius diſcerpunt, obſervante eruditiſſimo *Stukkio*, *Antiq. Conviv.* Lib: II. Cap. XXI. Neque vero *Miniſtri* hi verbum tantum recte ſecare debent, ſed & convenientem cuique cibum apponere, exemplo Pauli Hebr. V. 12. ſ. ubi alium infantibus alium adultis cibum apponendum docet.

IX. Cum

IX. Cum itaque, ut è diverticulo in viam redeamus, duplici illo ministerio, *verbi* & *eleemosynarum*, universum Ecclesiæ Apostolicæ ministerium absolvatur; atque hic à Petro similiter universam administrationem hisce duobus comprehendi videamus, *prædicatione verbi*, &, quam κυρίως sic vocat, διακονία *à ministerio verbi* distincta: nulli quidem dubitare possumus, quin eadem denotetur διακονία τῶν τραπεζῶν, cura pauperum & administratio eleemosynarum.

X. Neque aliter locus ille Pauli accipiendus est, Rom. XII. 7. Quippe ἡ διακονία istic loci non ab aliis modo publicis privatisque Christiani hominis officiis, sed vel inprimis à *ministerio verbi* distinguitur. Nam cum hoc particulatim per προφήτειαν, διδασκαλίαν, & παράκλησιν explicetur, quæ præcipuæ atque essentiales illius ministerii partes sunt; διακονίαν aliud quid notare necesse est. Et cum porro à privatis virtutibus μεταδόσεως καὶ ἐλέους distinguatur; (Hebræi צדקה וגמילות חסדים appellant, Apostolus Hebr. XIII. 16. κοινωνίαν καὶ εὐποιΐαν, *communicationem & beneficentiam*; de quibus nos alibi, si Deo placuerit, fusius & ex professo agemus) nec non à προστασίᾳ, quæ procul dubio *Seniorum Ecclesiæ* dignitatem notat, qui in verbo non laborant: superest tandem, ut hæc διακονία, æque atque illa apud Petrum, Eleemosynarum administrationem & pauperum curam significet. Hæc enim sola est διακονία, quam Paulus in suis epistolis, præter ministerium verbi & subministrationem eleemosynarum, commemorat aut commendat.

XI. Ac ne quis forte existimet, voce διακονίας *ministerium Azanitarum* intelligi; & ut hosce *Azanitas* tan-

tandem prorsus explodamus, sequentia indubitatæ veritatis axiomata considerentur.

XII. *Prima Ecclesiæ regimen ita ad formam Synagogæ est conformatum, ut quæ bene sese habebant, maximeque necessaria erant, nihil aut parum mutarentur.* Id fere totidem verbis Virum Illustrem modo inculcantem audivimus. Idem *Hammondus*, *Lightfootus*, *Burmannus*, *Le Moine*, *Simonius*, aliique Doctissimi Viri passim inculcant, inprimisque *Vir Clarissimus*, cum quo nobis res est.

XIII. *Fuere in quaque Synagoga, qui pauperum curam gererent, in eumque usum nummos cibosve colligerent, eosque inter pauperes rursus distribuerent; & hi à prima muneris parte* גבאים / Collectores, *dicebantur.* Illud pariter ἐξαγώνιον est, neque quemquam novimus, qui horum unquam quicquam in dubium vocaverit, nisi quod nuperrime *Vir Doctus* illos Synagoga exclusos voluerit; contra quem nos suum illis in Synagoga jus & locum superiori capite asseruimus.

XIV. Unde sequitur: *In prima Ecclesia Christiana, debuisse eodem modo certos homines constitui, qui pauperum curam gererent, & eleemosynas colligerent, vel sponte oblatas administrarent.* Atque ita etiam factum vidimus, & constitutos ab Apostolis atque universa Ecclesia certos homines, qui illud Ecclesiæ negotium curarent.

XV. *Horum vero munus phrasi Græca erat* Διακονεῖν ταῖς τραπέζαις; *& cum hoc eorundem, tum reliquorum omnium Eleemosynas colligentium munus* Διακονία *vocabatur.* Illud pariter ex Act. VI. & XII. & phrasi Apostoli de se ipso loquentis manifesto liquet.

XVI. Ex quibus omnibus porro clarissime sequitur,

Digitized by Google

tur; *quando Apostoli de Διακονία munere Ecclesiastico loquuntur, nihil prius potiusque esse, quam ut tum de* Eleemosynarum collectione *intelligantur, qua hactenus sola hoc nomine simpliciter indicabatur, quando ea non significabat ministerium verbi. Atque adeo tandem Paulum* Rom. XII. 7. *& Petrum* I. Ep. IV. II. *de eodem munere egisse.*

XVII. Si cui vero eodem modo de *Azanitis* argumentari lubeat, ei illud inprimis probandum incumbet; horum *munus* æque atque alterum fuisse *necessarium*, atque etiam *ab Apostolis institutum*, & denique etiam *vocatum* Διακονίαν. Quorum nos quidem hactenus nihil probatum esse, vel probari posse videmus.

XVIII. Ac primo quidem, non fuisse illud *necessarium*, inde liquet; quod primis illis Christianismi temporibus non legantur habuisse peculiares ædes concionibus sacris destinatas, sed privati quidam, quibus illud commodum erat, & major erga religionem amor, quandam ædium suarum partem fratribus commodarent, in qua sacri conventus haberentur: uti neque libros, ex quibus Lectio sacra fieret, neque tapetes, cæteraque Synagogæ ornamenta, quibus custodiendis & curandis חזנים *Custodes* erant destinati, atque necessarii. Quibus adeo absentibus, etiam hi minus necessarii deprehendebantur. Deinde vero, *Azanitas*, vel ad illorum imitationem alios, ab Apostolis *institutos* esse, multo magis incertum est: uti & quod illorum, si qui forte fuerint, munus fuerit eadem voce διακονίας insignitum. Lucas sane quando eorum mentionem facit, ὑπηρέτας vocat, non διακόνους, Cap. IV. 20. Quod verò Epiphanius illos etiam διακόνους vocat, (καὶ Ἀζανιτῶν τῶν αὐτοῖς διακόνων ἑρμηνευομένων ἢ ὑπηρετῶν) sæculi sui more facere potuit,

& ad Ecclesiæ *Diaconos* respiciens, quos inter atque illos tum temporis non exigua convenientia cernebatur.

XIX. Hoc itaque evicto, *Eleemosynarum collectionem fuisse necessarium ordinariumque munus in Ecclesia; illudque appellatum* Διακονίαν; *ac denique idem intelligi quando Apostoli* Διακονίας *tanquam muneris Ecclesiastici mentionem faciunt:* Nemo quoque porro dubitare potest, quin, quando iidem Apostoli *Diaconorum* meminerunt, qui munus sui nominis in Ecclesia administrent, necessariique sint; quin, inquam, illi *Diaconi* sint *Eleemosynarum Collectores*. Dicere enim curam pauperum in Ecclesia fuisse necessariam, & ordinariam, eamque appellatam fuisse Διακονίαν; Qui vero illam curam gererent, vel nullos fuisse, vel non fuisse voce conjugata dictos Διακόνους: adeo absurdum est, adeo ridiculum, ut nihil supra.

XX. Sed quæ hactenus de Διακονία κυρίως sic dicta, & τῇ Διακονίᾳ τοῦ λόγου opposita, jecimus, novum nobis solidumque argumentum suggerunt, quo probemus, *Diaconos* Paulo memoratos non *Azanitas* esse, sed *Collectores Eleemosynarum*. Nam si Act. VI. Rom. XII. & I Petri IV. Διακονία *ministerio verbi* opposita *curam pauperum* designat; etiam *Diaconi* quando *præconibus verbi* opponuntur, atque adeo *Diaconi* Paulo Phil. I. & I Tim. III. memorati, *Collectores Eleemosynarum* sint oportet. Consequentia argumenti manifesta est. Nam quæ ratio est Διακονίας, quando *verbo* opponitur, eadem quoque est Διακόνων, quando opponuntur *præconibus verbi*. Causa dissimilitudinis nobis nulla occurrit, neque, opinor, ab aliis poterit produci. At vero Διακονίαν l. c. *ministeria verbi opponi*, atque item *curam pauperum designare*,

ex locis ipsis, atque iis quæ modo diximus, evidentius est, quam ut operose debeat probari. *Diaconos* vero Paulinos *praconibus verbi* opponi, nihilo minus manifestum est, quia opponuntur *Episcopis*, quos in verbo laborare omni dubio caret. Ut adeo tandem ἀναντιῤῥήτως inde concludere liceat, *Diaconos* Paulo memoratos esse *Collectores Eleemosynarum:* & porro, quando *Lightfootus*, & alii passim Doctissimi viri, & denique Ecclesiæ nostræ universæ *Pauperum Curatores, collectores Eleemosynarum, Diaconorum* nomine insigniunt, nihil præter mentem & exemplum Sacrorum facere scriptorum; Quin imo in gravissimo ipsos errore versari, qui *Doctissimo Lightfootho, aliisque Præstantissimis Viris, hoc nomine erroris non levis* dicam scribunt.

XXI. Sed *Phœbes* τῆς Διακόνου, *Diaconissæ*, fere obliti essemus, cujus hic commodum in mentem venit. Nam cum alii forte ex illius & reliquarum *Diaconissarum*, quæ etiam sequentibus seculis in Ecclesia fuerunt, ad *Diaconorum* naturam argumenta sint petituri; munus illius paulo accuratius considerandum erit.

XXII. Apostolus eam Διάκονον dicit, Rom. XVI. 1. & ne quis de munere publico hæreat, Διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς *Ministram Ecclesiæ Cenchreensis*. Quodnam autem illud *ministerium* sit, commate sequenti explicat, ubi hoc argumento illam commendat: καὶ γὰρ αὐτὴ προστάτις πολλῶν ἐγενήθη, καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ. Quid προστάτις sit, inter Interpretes non satis convenit. Sed sive *adstitisse multis* dicas, uti *Vulgatus* reddidit; sive *hospitium præbuisse*, uti *Beza* contendit, & ex *Eustathio* confirmat: illud negari non potest, illam aliorum egestati sive de suo succurrisse, (uti mulieres illæ Luc: VIII. 3.

Digitized by Google

quæ Christo *de facultatibus suis ministrabant*, in quem sensum quidam etiam Pauli dictum accipiunt 1 Cor: IX. 5. *de sorore muliere circumducenda*) sive ministrasse ex publico. Etsi istud nobis vero similius videtur, & convenientius ei, quod Apostolus illam non solum διάκονον, sed ad majorem commendationem etiam προστάτιν vocat. Quod unicum recte consideratum satis ostendit, argumentum illud à *Diaconissis* desumtum nostræ sententiæ non tantum nihil adversari, sed eandem etiam nova ratione confirmare.

XXIII. Denique vero quas Apostolus 1 Tim. III. in *Diaconis* constituendis virtutes requirit, illæ *Diaconos* nihilo magis *Azanitas* esse arguunt, quam *Eleemosynarum Collectores*. Sunt, fateor, in illis quædam, quas Hebræi etiam in suis שליחי צבור *ministris Ecclesiæ* desiderant; Sed neque illæ ad חזנים *Azanitas* sunt referendæ, neque ab Eleemosynarum Collectoribus abesse debent.

XXIV. Nam cum apud Veteres Hebræos שליח צבור *Ecclesiæ minister*, qui preces publicè dicebat, à חזן *Azanita*, *æditua* vel *custode Synagogæ* fuerit distinctus; uti superioris dissertationis § LXVII. innuimus, & alibi gravissimis testibus probatum dabimus: manifestum est, licet quædam hic inveniantur, quæ ad ש״ץ referri queant, non tamen ideo eadem etiam de *Azanitis* esse explicanda.

XXV. Et, ut liberalius agamus, quamvis quædam horum etiam de *Azanitis* vera essent, tamen ne sic quidem sequeretur, hos, de quibus Apostolus agit, *Diaconos* esse Hebræorum *Azanitas*. Nihil enim causæ dari potest, cur non eædem virtutes in variis Synagogæ Ecclesiæ

clesiæve ministris requiri queant, licet illi inter sese toto genere sint distincti. Id quod nobis non tantum concedet, quicunque levi oculo præsens caput inspexerit, atque ea quæ Apostolus ab *Episcopis* & *Diaconis* requirit, inter se contulerit: sed ipse *Vir Clariss.* suo exemplo edoctus facilime, opinor, largietur. Cum enim primum *Vir Clarissimus* animum ad hoc argumentum explicandum appulit, quæcunque fere de חזנים vel potius שליח הציבור apud Hebræos inveniebat, tam exacte illi cum virtutibus *Episcoporum* convenire videbantur, ut vel eo argumento contenderet, *Episcopos* Ecclesiæ non aliunde quam ex *Azanitis* Synagogæ ortos esse. Quem tamen non levem sane errorem Vir Clarissimus tandem deprehendit, & in *Lightfooto* prolixe solideque refutavit. Id quod eo saltem adducimus, ut liqueat; quam periculosæ plenum opus aleæ aggrediatur, qui ex quibusdam saltem attributis, quæ multis communia esse possint, de rebus singulis judicium ferre velit.

XXVI. Sed quid est in omnibus illis requisitis, quod non *Eleemosynarum Collectoribus* conveniat? Quis dubitet, quin illi, qui ærario sacro præficiendi, quibus cura pauperum committenda, quin, inquam, illi viri graves esse debeant, ab omni fallacia, ebrietate, & turpis lucri studio alieni; quin item religionis Christianæ probe gnari esse debeant, eamque vitæ suæ integritate publice exornare? Qua de re sive Apostolorum historiam consulamus, sive scita veterum & recentium Judæorum, nihil vel certe parum ab hisce Pauli monitis videbimus differre.

XXVII. Atque illi quidem, quando *Mensarum*

Digitized by Google

ministri constituendi erant, *ἄνδρας μεμαρτυρουμένους* desiderabant, *πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας*; Hi vero אנשים ידועים ונאמנים *Spectatæ*, *testatæ*, inter suos *fidei & probitatis*; nec non חכמים ונבונים *sapientes & prudentes*, quique in ipso munere tanta fide & prudentia versarentur, ut etiam minimam quamque non modo fraudis, sed etiam honesti lucri speciem evitarent; summatim sese נקיים מיהוה ומישראל *Deo hominibusque puros atque integros* præstarent. Sed illum parallelismum alibi pluribus persequemur. Hæc eo solummodo dicta sunto, ut saltem constet, quas Apostolus in *Diaconis* virtutes commendat, eas non minus *Eleemosynarios* decere quam *Æzanitas*. Imo vero etiam magis illos, quam hos miseros custodes.

XXVIII. Sic itaque tandem satis probatum existimamus, vocem *Diaconorum*, sive illa ex Actis Apostolorum, sive ex Epistolis Pauli ad Philippenses & Timotheum repetatur, convenienter menti sacrorum scriptorum à nostris Ecclesiis de *Collectoribus Eleemosynarum* usurpari. Sequitur igitur, ut quid ex historia Ecclesiastica de hujus vocis usu dici & probari possit, porro disquiramus.

XXIX. Atque hic illud quidem negari non potest, fuisse primis temporibus in Ecclesia ministros, qui *Diaconi* dicebantur, ab *Eleemosynarum Collectoribus* longe diversissimos; hodiernis nostris *Custodibus* vel *Æditius*, *Lectoribus*, *Præcentoribus* &c. similes, qui fores templorum custodiebant, fratribus ingredientibus loca assignabant, populum compescebant, catechumenos ad baptismum suscipiendum sua institutione præparabant, alia item multa ministeria obibant, præsertim in my-

mysteriorum celebratione. Sed tamen ex omnibus illis aliisque compluribus nullo modo sequitur, eos de quibus Apostolus agit, nihil minus fuisse quam *Eleemosynarum Collectores.*

XXX. Qua de re ut scrupulus omnis eximatur, & paucis negotium hoc conficiamus, ea nobis tantum in medium proferenda erunt, quæ *Ioh. Casp. Svicerus*, Clarissimus meritissimusque Vir, in incomparabili illo *Thesauro Ecclesiastico* ex Græcis Patribus de strictiori significatione vocis Διάκονος congessit. Quippe non singulares modo Doctores producit, sed integra Concilia, quæ *Septemviros* illos Apostolicos *Diaconos* appellant, & ab alteris illis sui seculi *Diaconis* diserte distinguunt. Sed verba ipsa produxisse juvabit.

XXXI. „Atque ita (strictius, inquit) Διάκονοι in „Ecclesia Apostolica dicebantur, qui eleemosynas „distribuebant pauperibus, ac eorum curam gerebant: „seu ærarii Ecclesiastici OEconomi. Eorum institutio „describitur Act. VI. Ad eam respiciens Can. XVI. Conc. „Constantinop. in Trullo, dicit, per *Diaconos* intelligi τοὺς τὴν οἰκονομίαν τῆς κοινῆς χρείας ἐγκεχειρισθέντας, οὐ „τοὺς τοῖς μυστηρίοις διακονουμένους, *eos, quibus administratio „communis necessitatis est commissa, non eos, qui mysteriis inserviunt.* Aristinus in Synopsi Canonum hujus „Concilii, Can. XVIII. Γινωσκέτω ὁ λέγων ἑπτὰ διακόνους „εἶναι, κατὰ τὸ εἰρημένον ταῖς πράξεσιν, ὅτι οὐ περὶ τῶν διακονούντων „τοῖς μυστηρίοις ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τῶν ταῖς τραπέζαις ὑπηρετούντων. *Qui dicit Septem Diaconos esse, juxta id quod in „Actibus dictum est, sciat, non de iis, qui mysteriis deserviunt, sed de iis, qui mensis ministrant, sermonem esse.* „Zonaras ad Can. XVI. Trullanum, pag. 145. περὶ τῶν

ἀπο-

„ ἀποστόλων ἐκλεγέντες εἰς διακονίαν, οὐχ ἱερουργίας ἦσαν διάκονοι, „ ἀλλ' ὑπηρέται καὶ οἰκονόμοι τροφῶν. *Qui ab Apostolis electi „ erant ad Diaconatum, seu ministerium, non erant sacro„rum Diaconi, sed ministri & rei cibariæ dispensatores.* Ea„dem in sua quoque Synopsi inculcat Symeon Logo„theta, Can. XIV. Concilii Trullani. OEcumenius in „ Cap. VI. Actorum, pag. 433. Τοὺς ἐκλεχθέντας εἰς διακό„νους ἐχειροτόνησαν, οὐ κατὰ τὸν νῦν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις βαθμὸν, „ ἀλλ' ὥστε διανέμειν μετ' ἀκριβείας καὶ ὀρφανοῖς καὶ χήραις τὰ „ πρὸς διατροφήν. *Electis Diaconis manus imposuerunt, non „ juxta gradum, qui hodie in Ecclesia obtinet, sed ut omni „ studio atque diligentia orphanis & viduis ad victum neces„saria distribuerent.*

XXXII. Hæc omnia adscribere libuit, tum quia præstantissimus liber nondum in omnium manibus versatur; tum inprimis, quia inde manifestum est, agnovisse Veteres, *Septemviros* illos Apostolicos, qui mensis præfecti erant, *Diaconos* esse, quo nomine ab illis sæpius vocantur. Et hinc *Cyprianus*, licet ejus temporibus jam alia rerum facies esset, & aliæ partes eorum, qui vulgo *Diaconi* audiebant, tamen illos ad Apostolorum Acta remittit, ut inde muneris sui originem atque gradum discant. Sic enim ille Epist LXV. *Meminisse autem Diaconi debent, quoniam Apostolos, id est Episcopos & præpositos Deus elegit: Diaconos autem post adscensum Domini in cælos Apostoli sibi constituerunt, Episcopatus sui & Ecclesiæ ministros.* Similiter *Hieronymus*, Epist. LXXXV. ad *Euagrium*. *Discant, qui hoc faciunt, non se recte facere, & audiant Apostolos: Non est dignum, ut relinquentes verbum Dei, ministremus mensis. Sciant quare Diaconi constituti sint. Legant Acta Apostolorum, recor-*

den-

dentur conditionis suæ. Idem *Comment.* in *Ezech.* XLVIII. pag. 492. a. *Certe qui primus fuerit ministrorum (quia per singula concionatur in populos, & à Pontificis latere non recedit) injuriam putat si presbyter ordinetur, & non meminit mensarum & viduarum minister, in obsequium se & ministerium non solum Sacerdotum, sed & viduarum & pauperum delegatum.*

XXXIII. Ex quibus *Hieronymi* & *Cypriani* dictis etiam illud porro liquet; *Diaconos*, qui illorum temporibus in Ecclesiæ ministerio versabantur, originem suam non Synagogæ *Azanitis* debere, sed Septemviris Apostolicis, *Mensarum ministris*, qui Hebræorum *Gabbaïm*, Collectoribus Catini, respondebant. Quod quo pacto factum sit, non difficile est conjectare.

XXXIV. Scilicet, cum *Diaconi* Apostolici primum instituti essent, ut *mensis pauperum* ministrarent, Act. VI. & præter has mensas etiam alia mensa in Ecclesia esset, in qua cœna dominica celebrabatur, 1 Cor: X. 21. factum est, ut *Diaconi* etiam ad hujus *mensæ Dominicæ* ministeria paulatim adhiberentur: sive quod in gentilium Ecclesiis mensæ illæ pauperum non ubique in usu essent, vel paulatim in desuetudinem abirent; sive quod non incommodum videretur, qui uni generi mensarum ministrabant, eos etiam ministrare alteri.

XXXV. Atque ita jam antiquissimis Ecclesiæ temporibus factum esse, locuples testis est *Iustinus Martyr*, sub finem *Apologiæ* II. ubi Christianorum sacra describit. Εὐχαριστήσαντος δὲ τοῦ προεστῶτος, καὶ ἐπευφημήσαντος παντὸς τοῦ λαοῦ, οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῖν Διάκονοι, διδόασιν ἑκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ

ὕδατος, καὶ τοῖς οὐ παροῦσιν ἀποφέρουσι. *Præsidens verò, posteaquam gratiarum actionem perfecit, & populus universus læta approbatione eam comprobavit; qui apud nos DIACONI vocantur, dant unicuique eorum qui adsunt, percipiendum panem & vinum & aquam, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, & ad eos, qui absunt, perferunt.* Qui *Diaconi* vocantur, ex instituto Apostolorum mensis pauperum ministrantes, hic nunc etiam adhibentur ad ministeria mensæ Dominicæ.

XXXVI. Inde vero porro non tantum panem & calicem ab Episcopo acceptum populo porrigere, sed etiam reliqua omnia illius mensæ ministeria obire; uti cum alibi, tum prolixe apud *Hieronymum* videre est, *Epist. de Septem Ordinibus Ecclesiæ*, Tom: IX. pag. 58. *Et sicut*, inquit, *in Sacerdote consecratio; ita in Ministro est sacramenti dispensatio. Illi orare, huic psallere mandatur: ille oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat. Ipsis etiam sacerdotibus propter præsumtionem non licet de mensa Domini tollere calicem, nisi eis traditus fuerit à Diacono &c.* Et paulo post: *Tunc deinde ut aures habeamus ad Dominum, Diaconus acclamat, ipse prædicat,* (κηρύσσει, de qua voce *Svicerum* vide) *ipse hortatur, ipse commonet adstantibus Sacerdotibus, ne leviter hanc vocem, quæ loquitur hæc, & pacem annunciat, aut negligenter adspicias, aut contemnendam putes.* Vide ibid. reliqua, inprimisque quæ de *Levitis* habet, *qui mensam Domini componunt:* cum quibus *Diaconos* continuo comparat.

XXXVII. Atque ita porro reliqua *Diaconorum* officia pleraque omnia, si opus esset, ut aliud ex alio ortum sit, deducere possemus. Uti illi cum jam sacræ men-

Digitized by Google

mensæ ministrarent, indignos inde arcere, catechumenos dimittere, ad reliqua omnia interea attendere debuerint: uti porro horum mysteriorum ministri, etiam ad Baptismum sint vocati, ad quem rite suscipiendum Catechumenos institutione sua præparare, & reliqua ipsorum fuerit curare. Quod tamen alii felicius præstare possent, qui in lectione Patrum διὰ τὴν χρόνον καὶ τ' ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἔχουσι. Nos in hisce aliorum indicio plerumque sapimus. Σύγκρισις saltem nostra esse potest & debet.

XXXVIII. Quod si verò, ut tandem huic disquisitioni finem imponamus, *Diaconi* Apostolici ex *Gabbaïm* Synagogæ orti sint, & primis illis temporibus viduarum & pauperum curandi causa constituti; si iidem porro etiam Sacræ cœnæ ministeria obierint, atque aliud ex alio munus susceperint: patet, quam infeliciter vel primi illi Apostolici, vel sequentium seculorum *Diaconi*, à *Grotio*, *Burmanno*, *Simonio*, & denique *Viro* inter nos *Docto*, cum חזנים contendantur; quid item de *Azanitis* Hebræorum in posterum nobis promittere debeamus, quantumque lucis illi Ecclesiæ Christianæ sint fœneraturi. Etsi, ne quis erret, negare nolumus, Hebræorum *Azanitas* & *Diaconos* tandem non pauca communia habuisse, quæ non injucunde inter se conferri possint. Sed id nos horum originem ab illis repetere nihil cogit.

XXXIX. Præter illa vero argumenta, quæ jam prolixe examinavimus, adhuc unum *Vir Clariss.* adducit, quo probet *Diaconis* nomen בטלנים *Otiosorum* non posse multa cum ratione adscribi, *siquidem ipsi Apostoli monuerint*, τὸ Διακονεῖν ταῖς τραπέζαις *aliud esse* ἀπὸ τῆς

Διακονίας τ͂ λόγε, Act. vi. 2. *Batlanim vero illi Legi sacræ operam dederint.* In quo argumento, si modo illud recte percipimus, supponi videtur, *Otiosos* etiam fuisse *populi Doctores*, quod nobis quidem hactenus minime persuadetur. Ex iis, quæ Dissertatione superiori, §. xix. de *Otiosorum* munere & natura ex Hebræorum commentariis produximus, nihil hujus rei liquet. Orandi causa, non docendi instituti sunt: ut quotidie tempore precum sese in Synagoga sistant, ad sacrum illum numerum denarium, qui ad certas precum formulas publicè recitandas ex mente Hebræorum necessarius est, constituendum. Hoc unico universum illorum officium absolvitur: nisi forte aliud quiddam sit, quod illis præstantissimis viris latuerit, vel potius nosmet ipsos fugiat, qui in Synagoga hospites non cives sumus. Sed transeat hoc tempore argumentum illud, quandoquidem de eo infra commodior agendi occasio nascetur. Nunc animus ad alia properat, & *Petitum* defendere gestit. Quare etiam reliqua, quæ *Vir Doctus* affert ad quinque residuos ordine *Otiosorum* excludendos, præteribimus, cum rationes nullæ afferantur, nisi quod *Cl. V. omni parte non arrideant.* De *Chassane* vero *Synagogæ Interprete* alibi agemus.

CA-

Digitized by Google

CAPUT III.

Rationes, ob quas Samuelis Petiti *ſententia de variis Synagogæ præfectis rejicitur, excutiuntur. Hujus inſtitutum defenditur.*

I. HIſce contra *Lightfootum* dictis, *Vir Clariſſimus* ad *Samuelem Petitum* pergit, & quam ille obſcuriorum quorundam nominum in Legibus Imperatorum occurrentium explicationem dedit, rejicit atque refutat.

II. Scilicet frequens mentio fit in Jureconſultorum Libris, *Patriarcharum* Judæorum, *Apoſtolorum*, *Archiſynagogorum*, *Patrum Synagogarum*, *Hiereorum*, *Presbyterorum*, *Didaſcalorum*, *Archipherecitarum*, & denique *Cælicolarum:* de quibus quicquid Viro Eruditiſſimo obſervatum erat, Libro II. *Variarum Lect.* cap. x. congeſſit. Inſtituto ſane utiliſſimo, ut quæ multis locis diſperſa erant, nulla noſtra moleſtia, ejus ſolius labore quaſi in faſciculum collecta haberemus.

III. Atque hic poſtquam de *Patriarchis* eorumque *Apoſtolis* erudite ſane & prolixe egerat; etiam quinam reliqui fuerint, explicare aggreditur. pag. 160. Ac primo quidem quinam *Primates*, *Majores*, & *Proceres* olim dicti ſint oſtendit; nimirum omnes Judæorum Præfecti, *qui illuſtrium Patriarcharum arbitrio ſententiam habent*, id eſt, auctoritatem; & *de gentis Lege ipſi genti præſident*; *quosque Patriarchæ cæteris præpoſuerunt*; quæ ipſarum Legum verba ſunt. *At vero hi ſunt*, inquit, *Archiſynagogi*, *Patres*, *Hierei*, *Presbyteri*. Deinde vero,

quid horum singuli in Synagoga egerint, quo pacto inter se distincti fuerint, breviter exponit; ita existimans, distincta hæc nomina totidem distincta in Synagogis officia & munia designare.

IV. *Archisynagogi* Cl. Petito sunt, *qui praerant cœtibus Ecclesiasticis, qui in Synagogis cogebantur. Patrem Synagogæ* vero putat *primum fuisse, si ab Archisynagogo discedas, cujus erat vicarius. Hujus rei conjecturam facit è cæteris Iudæorum institutis: Nam in magno Synedrio Hierosolymitano* τ̄ LXXI. *erat* אב ב"ד *alter à* נשיא, *ut è Talmudistarum jure constat. Pari ratione existimat* Patres Synagogarum *primos esse ab* Archisynagogis: *& fortassis hinc esse, quod plures unius Synagogæ nominentur* Archisynagogi: *cum in unaquaque Synagoga esset* Archisynagogus, *& alter ab eo* Pater Synagogæ, *illius vicarius, qui ejusdem nominis honore afficitur, quemadmodum apud eosdem Iudæos, utut Summus Pontifex unus esset, tamen ejus Vicarius etiam Summus Pontifex appellatur in Sacris Bibliis. Atque idem erat muneris* Patri Synagogæ, *quod* Archisynagogo, *cujus erat Vicarius, vicesque ejus fungebatur.*

V. Porro de *Hiereis* credit, *eorum in singulis Synagogis plures fuisse, quorum unus esset cæterorum primus, qui Archiereus dicebatur.* Hos autem sic appellatos ait, *non quod de Sacerdotum gente essent, sed quia, quod olim fuerat Sacerdotum munus, in instituendo populo præstabant, & Legem in Synagoga legebant, atque interpretabantur, quare etiam iidem* Viro Cl. *videntur fuisse appellati* Didascali.

VI. *Quod ad* Presbyteros *attinet Iudæorum*, qui Seniores *etiam appellantur, sententia* Viri Cl. *est, fuisse è*

Iu-

*Iudæis nobilissimos & sapientissimos, qui una cum sua Synagoga Archisynagogo, Patre Synagogæ, Archiereis & Hiereis, Synagogæ suæ præessent: Respondebantque illis, qui de populo in Synedrium τ̃ LXXI. legebantur, ut constat ex Maimonide.** Atque istos tandem *Archisynagogos, Patres Synagogarum, Archiereos, Hiereos, & Presbyteros*, in genere eos esse sentit, qui *Iudæorum Primates* & *in Synedriis dominari* dicuntur. Et denique præter istos, qui Synagogis præerant, etiam *Synagogarum Ministros* fuisse monet, quos Epiphanius *Azanitas*, Ἀζανιτὰς, appellat.

VII. Hanc nominum illorum in Corpore Juris occurrentium distinctionem & explicationem *Vir Doctus* rejicit, vehementerque miratur. Quod. quam bene & quam solidis rationibus factum sit, porro *Viri Docti* ductum secuti expendemus.

VIII. Ac primo quidem methodum *Cl. Petiti* carpit. *Nos vero*, inquit, *valde miramur Viri Nobilissimi confidentiam in determinandis Synagogæ officiis ex Pandectis Iuris, quod ratio suadet ex Hebræorum scriptis fieri oportere.* Quæ observatio etsi in genere vera est, cum negari non possit, gentis cujusque ritus & jura ex domesticis testibus potius cognoscenda & describenda esse, quam ex peregrinis tamen huic loco minime convenire putamus, cum neque Nob. *Petitus* id agat, ut *Synagogæ officia ex Pandectis Iuris determinet*; neque illud verum sit, quod *Vir Doctus* contendit, tantam fuisse in Conditoribus Juris rerum Judaicarum ignorantiam, atque inde in legibus eorum adeo turbatam officiorum Synagogæ enumerationem, ut ex eorum constitutionibus nihil vel certè difficulter de illis determinari possit.

IX. Nam

IX. Nam quod ad *Petitum* attinet, quid agat, ipſe mox initio Capitis x. ſatis clare expònit. *Frequens*, inquit, *mentio ſit in Iureconſultorum Libris*, Patriarcharum, Apoſtolorum, Archiſynagogorum, &c: *de quibus quicquid à nobis obſervatum eſt, huic, ne pereat, mandabitur charta.* Id quod in ſequentibus ea fide diligentiaque exſequitur, ut eruditos omnes, inprimisque eos qui Hebræorum ritus atque antiquitates venantur, illa ſua ſedulitate ſummo ſibi beneficio obligarit, locis pleriſque omnibus indicatis, ubi Imperatores in Conſtitutionibus ſuis Judaicorum officiorum faciunt mentionem.

X. At eadem nomina etiam exponit, & quidem ex *Pandectis Iuris.* Et cur non? Quis Conſtitutiones Imperatorum alias ex aliis explicandas eſſe neget, quando plures leges de eadem re ſunt latæ, quando earundem rerum mentio ſæpius occurrit? Et ne longe abeamus, quis negare ſuſtineat, *Sam. Petitum* ex Pandectis Juris, & quos præterea in conſilium adhibuit, Patribus Eccleſiaſticis, de *Patriarchis* eorumque *Apoſtolis*, multa non ſane vulgaria illa & protrita, feliciter eruiſſe, & ſolide atque erudite eſſe perſecutum? Quotusquisque item, qui non errat Judaicis ignotus in oris, non illico videt atque agnoſcit, quæ Vir Eruditiſſimus porro de *Primatibus*, *Majoribus*, & *Proceribus* Judæorum, generalibus Præfectorum titulis tradit, omnia ſana eſſe, niſi forte quiddam illorum aliquando etiam ſtrictius de *Senioribus* ſit accipiendum? Et quando denique *Archiſynagogos*, *Patres Synagogarum*, *Hiereos*, & *Presbyteros* diſtinguit; quis, ſi *Patres* ſaltem excipias, illud jure factum neget, & convenien-

nienter non ſolum menti Legislatorum, ſed & inſtitutis Synagogæ? Si verò in omnibus illis diſtinguendis & explicandis Vir Præſtantiſſimus omne punctum non tulit; illud nullo Legum vitio factum eſt, ſed ipſius Petiti quodam errore, quando ex ipſis Hebræorum ſcitis à Synedrio & Templo argumenta ducit ad Synagogam, quod alii rurſus Leges cum Legibus conferendo felicius præſtiterunt. Sed tamen, nequis erret, ad eorum illuſtrationem, quæ ex Jureconſultorum libris Vir Nobiliſſimus produxerat, etiam Scriptores Eccleſiaſticos adhibet, *Originem*, *Cyrillum Hieroſolymitanum*, *Theodoretum*, *Hieronymum*, *Chryſoſtomum*, in primiſque *Epiphanium:* Atque ubi ad Synagogæ moderatores & miniſtros ventum eſt, *Lucam* teſtem producit, & ex Hebræis *Maimonidem*, & *Eliam Levitam*. Ut ex ſolis *Pandectis Iuris* Synagogæ officia determinare minime fuerit aggreſſus.

XI. Quæ verò *Vir Doctus* ad Conſtitutionum Imperatoriarum auctoritatem elevandam affert, nullius ſane ponderis ſunt. Neque enim neceſſe erat, ut *Iuris Romani Conditores mentem ſuam ad intimam illam contemtiſſimæ ſectæ*, vel Suetoniana phraſi *inertiæ*, *conſtitutionem ita diligenter applicarent, ut eam totam uti erat probe intelligerent, nedum intellectam ita diſtincte in ſuis edictis, reſcriptiſque exponere vellent.* Hoc tamen opus erat, maximèque neceſſarium, quando iidem Juris Conditores, vel Judæis in univerſum omnibus, vel quibuſdam illorum, ſive leges ſcriberent, ſive inſignia privilegia concederent: ut tum ſcirent, & quibus de rebus leges ferrent, & quibus hominibus gratiam facerent. Et horum utrumque in tabulis expreſſum oportebat,

Digitized by Google

non quo *contemtissima secta constitutionem in suis edictis rescriptisque irent expositum*, sed ne leges negligenter scriptæ calumniis expositæ essent, vel etiam inutiles atque irritæ fierent, imo ipsis Imperatoribus atque Imperio damnosæ.

XII. Ab historicorum autem negligentia ad Imperatorum leges argumentari, nimium quantum est alienum. Illos enim, levi aliqua occasione arrepta de Judæis agendi, veritatis securos ea de illis solummodo scribere, quæ vel privata ipsis malitia, vel publicum odium atque calumnia dictabant, nihil mirum est: Quod qui de Imperatoribus etiam existimet, næ is in eorum majestatem maximè injurius sit, eosque summæ & inexcusabilis arguat ignorantiæ, socordiæ, stoliditatis.

XIII. Sed in rem præsentem veniamus, & Legem, in qua fit diversorum mentio, quos *Cl. Petitus* distinguit, *Vir Doctus* confundit, inspiciamus. Ea sic habet: *Imperator Constantinus* Hiereis, *&* Archisynagogis, *&* Patribus Synagogarum, *& cæteris qui in eodem loco deserviunt*. Hiereos *&* Archisynagogos, *&* Patres Synagogarum, *& cæteros qui Synagogæ deserviunt, ab omni corporali munere liberos esse præcipimus*. L. IV. Cod. Theod. *de Iud. & Cælic*. Hic *Vir doctus* in Imperatore *nominum ignorantiam* animadvertit, atque inde *turbatam horum officiorum enumerationem*, quandoquidem *Hierei Archisynagogis & Patribus Synagogarum* præponantur, cum tamen *Archisynagogi*, *Patres Synagogarum*, & *Archierei* denique, *Hiereis* existimandi sint priores.

XIV. Quis verò hic turbatus officiorum ordo cernitur, ac non potius omnia convenienter mori in Synagogis recepto? At *Hierei* præponuntur *Archisynagogis*,

gis, cum tamen hi, ut ex vi vocis constat, summi sint Synagogarum moderatores. Fateor equidem, sed ita, ut illud recte factum, & *Hiereis* primas deberi contendam, quas in Synagogis etiam semper obtinent. Quippe notum est, & ab aliis sæpius inculcatum, Lectiones Sabbathicas eo ordine in Synagoga peragi solitas, ut primo loco *Sacerdotes* legant, secundo *Levitæ*, & tum demum *Synagogæ Præfecti*. Locus notissimus est, neque ille *Viro Docto* ignotus, sed parum intellectus, misereque distortus & turbatus, Cod. *Gittin*, fol. 59. 60. atque inde apud *Maimonidem*, *Hilch. Tephil*, Cap. XII. §. XVIII. & *Or. Chaijim*, Tit. CXXXV. §. 3. & CXXXVI. כהן קורא בתורה ראשון אחריו לוי אחריו ישראל: *Sacerdos primus legit, post hunc Levita, ac tum denique Israëlita.* Israëlitæ vero hoc ordine. בשבת ויום טוב ויום הכפורים קורים אחר לוי ת"ח הממונים על הצבור ואחריהם ת"ח הראויים למנותם פרנסים על הצבור ואחר כך בני ת"ח שאבותיהם ממונים על הצבור ואחר כך ראשי כנסיות וכל העם: *In Sabbatho, festo, & die expiationis post Levitas legunt Viri Docti qui præfecti sunt Synagogæ: post hos Viri Docti, qui digni sunt Synagogæ præfici Gubernatores: tum filii virorum doctorum, quorum Patres Synagogæ præsunt: & demum Capita Synagogæ, & populus universus.* Et hunc legentium ordinem adeo religiose observant, ut sacerdos, licet bonarum literarum imperitus, tamen præferatur summo Doctori Israëlitæ. *Or. Chaijim* l. c. § 4. המנהג הפשוט שאפילו כהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל והוא שהכהן יודע לקרות וגו' *Atque hac consuetudo constanter obtinet, ut etiam illiteratus Sacerdos legat prior Sapiente Magno Israëlita: quod tamen ita acci-*

 pien-

Digitized by Google

piendum est, ut Sacerdos ille sit legendi peritus; nam si ne quidem legere norit, quo pacto super lectione benedicere queat? Vides hinc, Lector, quanta sit ordinis Sacerdotalis dignitas, & quam religiose Hebræi illum ordinem venerentur, & primas in lectione illi semper deferant. Ut nemo mirari debeat, si Sacerdotes etiam alibi primum locum obtinere videamus.

XV. Et cum Imperator Constantinus has immunitates Judæorum quibusdam concesserit, procul dubio illud non sponte sua, sed rogatu Judæorum fecit. Hos itaque, sive coram per se, sive libello desideria sua Imperatori proposuerint, certos utique homines designare oportuit, quibus illa privilegia petebant, ut his cognitis Imperator sciret, quam honesta petitio esset, & quam justa causa immunitates illas concedendi: inprimisque ut numero illorum considerato & utcunque inito, scire posset, quantum esset, quod suis commodis istâc ratione detraheretur. Quod si itaque ipsi Judæi illorum *Hiereorum*, *Archisynagogorum* & *Patrum Synagogarum* causam Imperatori commendarint, in eaque commendatione ordo observatus sit in Synagoga receptus, vel certe non multum ab eo abludens: quis Imperatorem *ἀταξίας ex ignorantia orta* accusare sustineat? quis Leges Romanas ad Synagogæ illustrationem aliquid conferre neget? Etsi Juris Conditores nihil minus in animo habuerint, quam sese ad contemtissimæ sectæ cognitionem dimittere, eamve in suis edictis & rescriptis explicare.

XVI. Et quo melius illud nostrum argumentum intelligatur, sciendum est, Doctores omnesque literarum cultores insignibus olim privilegiis apud Hebræos

ga-

Digitized by Google

gavisos esse, & ab omnibus publicis muneribus fuisse immunes. *Maim. Hilch. Talm. Torah.* Cap. VI. §. IX. תלמידי חכמים אינם יוצאין בעצמן לעשות עם כל הקהל בבנין וחפירה של מדינה וכיוצא בהן כדי שלא יתבזו בפני עמי הארץ ואין גובין מהן לבנין החומה ותקון השערים ושכר השומרים וכיוצא בהן ולא לתשורת המלך ואין מחייבין אותן ליתן המס בין מס שהוא קצוב על בני העיר בין מס שהוא קצוב על כל איש ואיש וגו׳: *Viri Docti non solent ipsi cum reliqua multitudine exire, ut in munienda urbe aliisque ejus generis laborent, ne ab illiterata plebe despiciantur. Neque ad mœnia restauranda, portasve reficiendas, quicquam ab illis exigere solent; neque quod vigilibus aliisve persolvant, aut unde Principi munus mittant. Sed & à tributo pendendo illos immunes præstant, sive illud universæ civitati imperatum sit, sive singulis capitatim*, &c. Cum itaque illi Judæorum, qui Synagogis deserviebant, inprimisque illorum præfecti, *Archisynagogi* & *Presbyteri*, nec non *Sacerdotes*, corporalibus illis muneribus gravarentur, quæ בעצמו *ipsi per se* exsequi deberent; idque ut ipsis molestum, ita contra Ecclesiæ honorem esset: Vero simile est, *Hiereos*, *Archisynagogos*, & *Patres Synagogarum*, sive alios horum nomine, Imperatori libellum supplicem exhibuisse, quo ab his muneribus immunitatem peterent. Cum vero eorundem nomina in libello expressa essent, Imperator iisdem procul dubio, & eodem ordine quem ipsi observarant, rescripsit.

XVII. Sed non id solum atque unicum est, quod *Vir Doctus* in *Sam. Petito* reprehendit. Etiam officiorum distinctionem ex distinctis nominibus factam carpit.

pit. *Sed &*, inquit, *quando loca à Clarissimo Viro prolata inspicimus, nulla suadet ratio tot intelligere officia, quot in illis nomina recensentur.* Et mox rursum: *Iudicamus igitur, Iuris Romani Antistites per voces* Primatum, Majorum, Seniorum, Archisynagogorum, Archiereorum, Hiereorum, Patrum Synagogarum, Presbyterorum, *in genere intellixisse Magistratus Iudaeorum sive Politicam, sive Ecclesiasticam rem moderantes in Civitate peregrina, quae nomina summa apud illam gentem officia vel nunc significabant, vel Veteribus Iudaeis significasse compererant.* Tandem vero coronidis loco addit: *Certum enim, Synagogae constitutionem, quam nobis exhibet Vir optimus, plane ab Hebraeorum Scriptis abhorrere, neque ullibi quam in animo Nobilissimi Viri extitisse.*

XVIII. At neque *Eruditissimus Petitus* tot distincta officia facit, quot in Imperatorum edictis nomina occurrunt. *Majorum*, *Procerum*, *Primatum* titulos verbis satis disertis generales facit: ac sub his *Archisynagogos*, *Patres*, *Hiereos*, *Presbyteros* comprehendi scribit. Vide sis pag. 160. Et *Presbyteros* denique eosdem credit, qui Lege xv. c. de *Iudaeis & Caelicol. Seniores* appellantur. Neque dum quaedam nomina distinguit, magnopere reprehendendus venit. Nam si solos *Patres* excipias, qui iidem etiam *Presbyteri* & *Seniores*, reliqui omnes inter se distincti sunt & diversi. Alius *Archisynagogus* est, summus Synagogae Doctor; alii hujus assessores & consiliarii, *Seniores*, qui & *Presbyteri*, & *Patres Synagogae*; alii denique etiam *Archierei* & *Hierei*. Atque hi omnes recte ab *Eruditissimo Petito* distincti, etsi non ita, uti oportebat, etiam explicati; quemadmodum mox utrumque clarius ostendemus.

XIX. At-

Digitized by Google

XIX. Atque hic, cum *Vir Doctus Nobilissimi Petiti* confidentiam vehementer miratus sit, qui Synagogam ex Corpore Juris explicare est conatus; quis non illud eodem atque etiam maiori jure miretur, eundem *Petitum* illud felicius præstare ex *Corpore Iuris*, quam *Vir Doctus*, Hebraicarum Antiquitatum peritissimus, ex Judæorum *Pandectis*, sive libro *Colbo*. Nam quo quisque plures rei cujusque partes atque attributa cognoscit, eo melius & distinctius eandem intelligit: uti quidem Renatæ philosophiæ cultores sedulo inculcare solent. Cum vero *Petitus* ex Jureconsultorum libris *Hiereos*, *Archisynagogos*, & *Presbyteros* eruat, & singulos per se consideret, atque distinguat: *Vir Doctus* in omnibus Hebræorum scriptis solos *Archisynagogos* invenit, eosque cum *Hiereis*, *Archiereis*, *Patribus Synagogarum*, *Presbyteris* & *Senioribus* confundit. Ut nunc *Patriarchas*, *Proceres*, *Primates* & *Majores* mittam; *quos ut plurimum ui.ius ejusdemque dignitatis & muneris personas esse censet*, *diversis nominibus uti apud contribules suos*, *ita apud Romanos insignes*. Quod *Vir Doctus* non tantum Cap. 11. inculcat, sed etiam in extremo libri calce, universa Synagoga jam pridem perlustrata, repetit.

C A-

Digitized by Google

CAPUT IV.

Sam. Petiti *sententia ulterius defenditur, atque etiam emendatur. Tituli Præfectorum Synagogæ, qui in legibus Imperatorum occurrunt, explicantur.*

I. Sed illa simpliciter dixisse non suffecerit, nisi verbis nostris & ex Legibus Romanis, & ex statutis Synagogæ fidem faciamus, atque ea etiam, quæ *Cl. Petitus* minus feliciter est assecutus, paulo plenius explicemus.

II. Quod itaque pace Jureconsultorum fiat, Leges quasdam, sive ut rectius loquamur, nomina quædam in Legibus occurrentia, quæ ad Synagogam pertinent, explicare aggredimur. Nam cum *omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent, habent quoddam commune vinculum, & cognatione quadam inter se tenentur;* tum mirum quantum lucis istis Legibus Synagoga, & vicissim Synagogæ, uti quidem illa à Christianis cognoscitur, eædem leges affundunt. Scilicet

alterius sic
Altera poscit opem res, & conjurat amice.

III. Sed primo loco Leges ipsæ producendæ erunt, in quibus Imperatores distincta illorum nomina commemorant, qui in Synagogis deserviunt: quo melius, collatione omnium facta, cum nos ipsi rem expedire queamus, tum Lector de nostra explicatione judicare.

IV. Sic itaque *Leg. ult. Cod. Theod. de Iud. & Cælic. Primates* memorantur. *Iudæorum PRIMATES, qui in utrius-*

que

quæ Palæstinæ Synedriis nominantur, vel in aliis provinciis degunt, quæcunque post excessum PATRIARCHARUM pensionis nomine susceperunt, cogantur exsolvere. In futurum vero periculo eorundem anniversarius canon de Synagogis omnibus, Palatinis compellentibus, exigatur, ad eam formam, quam PATRIARCHÆ quondam coronarii auri nomine postulabant. Quæ tamen quanta sit, solerti inquisitione discutias, & quod de occidentalibus partibus PATRIARCHIS conferri consueverat, nostris largitionibus inferatur. Dat. III. *Kalend. Iun. Constantinop. Florentio & Dionysio Coss.* Rursus Lege VIII. Cod. Theod. eodem. *Iudæorum querellæ quosdam auctoritate Iudicum recipi in sectam suam reclamantibus Legis suæ PRIMATIBUS adseverant, quos ipsi judicio suo ac voluntate projiciunt: quam omnino submoveri jubemus injuriam. Nec eorum in ea superstitione sedulus cœtus, aut per vim judicum, aut rescripti subreptione, invitis PRIMATIBUS suis, (quos, Virorum Clarissimorum & Inlustrium PATRIARCHARUM arbitrio, manifestum est habere sua de religione sententiam) opem reconciliationis mereantur indebitæ. Dat.* XV. *Kal. Mai. Constantinop. Arcadio A.* II. *& Rufino Coss.*

V. Porro *Proceres* Judæorum, Lege X. C. Th. de Judæis & Cœlicolis. *Nemo exterus religionis Iudæorum, Iudæis pretia statuet, cum venalia proponentur: Iustum est enim sua cuique committere. Itaque Rectores provinciarum vobis nullum discußorem aut moderatorem eße concedent. Quod si qui sumere sibi curam, præter vos PROCERESQUE vestros, audeat: eum velut aliena appetentem supplicio coërcere festinent. Dat.* IV. *Kal Mart. Const. Arcadio* IV. *& Honorio* III. *AA. Coss.*

VI. *Archisynagogi* & *Presbyteri*, Leg. XIII. Cod. Th.

 co-

eodem. *Iudæi sint obstricti cærimoniis suis, nos interea in conservandis privilegiis eorum Veteres imitemur, quorum sanctionibus definitum est, ut privilegia his qui Inlustrium PATRIARCHARUM ditioni subjecti sunt, ARCHISYNAGOGIS, PATRIARCHISQUE, ac PRESBYTERIS, cæterisque, qui in ejus religionis sacramento versantur*, &c: Lege XIV. Cod. Th. *eodem. Superstitionis indignæ est, ut ARCHISYNAGOGI, sive PRESBYTERI Iudæorum, vel quos ipsi APOSTOLOS vocant, qui ad exigendum aurum atque argentum à PATRIARCHA certo tempore diriguntur, à singulis Synagogis exactam summam atque susceptam ad eundem reportent.* &c:

VII. Sed & *Patres Synagogarum* occurrunt juncti *Hiereis* & *Archisynagogis.* Horum Imperator Constantinus M. meminit, Leg. IV. Cod. Theod. eod. *Imperator Constantinus, HIEREIS, & ARCHISYNAGOGIS, & PATRIBUS SYNAGOGARUM, & cæteris, qui in eodem loco deserviunt. HIEREOS, & ARCHISYNAGOGOS, & PATRES SYNAGOGARUM, & cæteros, qui Synagogis deserviunt, ab omni corporali munere liberos esse præcipimus.*

VIII. Est & ubi *Didascali & Majores* leguntur. Sic in inscriptione Legis XXIII. Cod. Theod. *eod.* & Leg. III. Cod. Th. *Ne Christianum mancipium Iudæus habeat. Imperatores Honorius & Theodosius AA. Annati DIDASCALO, & MAJORIBUS Iudæorum.* Et tandem denique etiam *Seniores*, Leg. XV. Cod. Theod. eod. *Si qua inter Christianos & Iudæos sit contentio: non à Senioribus Iudæorum, sed ab ordinariis Iudicibus dirimantur.*

IX. Atque hæ quidem potissimæ leges sunt, in quibus

Digitized by Google

bus Synagogarum præfecti memorari videntur. In quorum titulis explicandis, quo minus aberremus, à notissimis certissimisque erit incipiendum.

X. Notum itaque est & ἐξαγώνιον, habuisse Judæos etiam post Urbem captam *Principes*, id est summos rerum suarum moderatores, & *Synedrii Præsides*. Eorum unus in Babylonia erat, ראש הגלות *Aechmalotarcha* vulgo dictus; alter in Palæstina, *Summi Synedrii Præses*, & plerumque etiam *Academiæ supremus Rector*, quem נשיא *Principem* vocabant. Hunc posteriorem Græci Romanique Scriptores, ceu sibi propiorem & notiorem, Imperioque Romano subjectum, passim memorant, & *Patriarcham* appellant. De quo videsis *Petitum*, Lib. II. *Var. Lect.* Cap. X. & *Observ.* Libr. III. cap. III. & adde *Iac. Gothofredi Comment. ad Cod. Theod. de Iudæis, & Cælic.* Leg. I.

XI. Hic ex omnibus vel plerisque orbis Romani Provinciis (quemadmodum *Aechmalotarcha Babylonius* ex regionibus orientalioribus) tributum quoddam annuum, seu pensionem coronarii auri nomine à singulis Synagogis accipiebat. *Cod. Theod. de Iud. & Cælic.* Leg. XIV. XVII. XXIX. Exigebant autem à Synagogis suis *Archisynagogi* & *Presbyteri*, L. XIV. *Cod. Th. eod.* acceptamque summam per *Apostolos* eo nomine missos ad Patriarchas mittebant. *Leg. ead.*

XII. Unde illud primùm constare arbitramur, titulum *Primatum* generalem esse, & tam *Presbyteros* quam *Archisynagogos* designare, cum utrique Synagogis soleant præesse, easque moderari. Nam quæ *Leg.* XIV. *Archisynagogis* & *Presbyteris* adscribitur exactio canonis anniversarii à Synagogis, eadem *Leg. ultima* tri-

 bui-

buitur *Primatibus. Iudaeorum Primates, quaecunque post excessum Patriarcharum pensionis nomine suscepere, cogantur exsolvere.* Quinam vero susceperant alii, quam *Archisynagogi* & *Presbyteri*, qui in suis singuli Synagogis pensionem illam vigente adhuc Patriarchatu exigebant, neque *post excessum Patriarcharum* ab eadem exactione desistebant? Id quod inde porro colligitur, quod hi *Primates* non tantum *in utriusque Palaestinae Synedriis nominarentur*, sed etiam *in aliis provinciis degerent*, ubicunque sc: Judaei & Synagogae essent, quibus qui praefecti erant, hi generali nomine *Primates* dicebantur.

XIII. Id quod porro ex *Leg.* VIII. confirmatur, ubi *Primatum Iudicio ac voluntate* disciplina exercetur, qua quosdam Synagoga ejiciunt, vel, uti lex habet, *projiciunt:* quos Imperatores Theodosius, Arcadius, & Honorius, *neque per vim Iudicum, neque rescripti subreptione* volunt *invitis Primatibus suis opem reconciliationis mereri indebitae*, id est, *in sectam suam recipi*, & cum Synagoga reconciliari. Nam hi *Primates habent sua de religione sententiam.* Quae omnia *Primates* hos ad singulas Synagogas referendos esse arguunt, quarum in genere sint *moderatores & praefecti.*

XIV. Quid vero huic nostrae explicationi magnopere opponi possit, non videmus, praeter vocem *Synedrii*, quae *Leg. ult. hoc tit.* occurrit. Unde colligi posse videatur, *Primates* hosce non *Synagogarum* praefectos esse, sed *Iudiciorum*, quae Judaeis *Synedria* appellantur. Quod tamen nobis non admodum sit vero simile. Tum temporis enim Judaeos non tantum *de religione sua*, sed etiam *caussis civilibus sententiam* habuisse; atque adeo non

Digitized by Google

non tantum *in utraque Palæstinâ*, sed etiam *in reliquis Provinciis Synedria*, sive tribunalia: id vero cum illorum statu istis temporibus minus convenire videtur. Unde vox *Synedrii* καταχρηστικῶς potius de *Synagoga* accipienda videtur, ejusque *Senatu*, in quo *Archisynagogi* & *Presbyteri nominabantur*, quam de *Dicasteriis* vel *judiciis* proprie dictis.

XV. Quod si quis tamen omnino contendat, hos *Primates* ad *Synedria* proprie dicta pertinere: id nobis tanti non erit, ut vehementer obluctemur, neque eos ratione officii sui ἀποσυναγώγους fieri facile patiamur, modo nos in posterum in Synagoga non interturbent.

XVI. Illud omnium minime credere possumus, quod *Cl. Gothofredus* contendit ad *Leg. ult. C. Th. de Iud. & Cæl* hos *Primates* in locum successisse *Patriarcharum*. *Unde*, inquit, *ex hac lege singulari admodum, quod secundum, colligo, Patriarchas Iudaeorum nullos fuisse, electosque deinceps Primates: sic ut cum successionis jure & πατροπαραδότως Patriarchatus deferretur: Primates isti jam in Synedriis* nominarentur, *id est, electionis jure hanc Primatiam sortirentur.* Nam quemadmodum *Cl. Gothofredus* ex eo quod *Primates etiam in aliis provinciis degunt, Cunaum* refutat, ex hac lege colligentem, *Iudais in ipsis avitis sedibus, Palæstina scilicet, paulo plus privilegii concessum fuisse:* ita etiam ipse inde satis refellitur, quod hi *Primates* non tantum in utraque Palæstina plures fuerint, sed etiam in aliis provinciis, cum tamen Patriarcha tantum unicus in Occidente esset, ex familia Hillelis Babylonii, qua semel exstincta, vel dignitate sua dejecta, ipse etiam Patriarchatus plane desiit.

 XVII.

XVII. Multo magis autem illa sententia refellitur *Leg.* VIII, *Cod. Th. tit. eod.* ubi *Primates* vigentibus adhuc *Patriarchis* memorantur: *invitis*, inquit, *Primatibus suis*, (*quos*, *Virorum Clarissimorum & Inlustrium Patriarcharum arbitrio, manifestum est habere sua de religione sententiam.*) Ut hi *Primates* non *Patriarchis* demum successerint, sed jam eodem atque hi tempore floruerint, imo *horum arbitrio sua de religione sententiam habuerint*, ab illo scilicet reliquis Judæis præpositi.

XVIII. De *Procerum* titulo similiter judicamus, illum vel generalem esse, ut & *Archisynagogos* & *Presbyteros* designet; qui in suis singuli Synagogis Principes sunt, & rem publicam moderantur: vel, si minus ad Synagogam pertineat, Judices aut Magistratus notare Politicos. Modo illud aliqua saltem specie veri probari possit, Judæos illis temporibus non modo habuisse de aliis causis quam *de sua religione sententiam*; sed, si vel maxime eam habuerint, eos qui huic rei præerant, etiam peculiare collegium constituisse ab *Archisynagogo & Presbyteris* distinctum. De quo posteriori nos maxime dubitamus.

XIX. Sed certiora de iis proferre licebit, quos ab Imperatoribus ad Synagogam referri manifestum est. Hi sunt *Hierei, Archisynagogi,* & *Patres Synagogarum: Leg.* IV. *C. Th.* de *Iud. & Cæl.* si quidem & nomina ipsa illud non obscure præ se ferunt, & Imperator addit, *& ceteris qui Synagogis deserviunt.* In qua lege illud etiam est notandum, non tantum in corpore legis tria hominum genera distingui, verum etiam in ipsa ejus inscriptione. Quæ observatio eo facit, ut ne dubitemus,

quin

Digitized by Google

quin quos & lex distinguit, & Imperator ipse distincte compellat, iidem etiam inter se fuerint distincti. Nisi forte ita quisquam sentiat, atque ita credere animum inducat, Imperatori hic cum larvis & lemuribus rem esse, quos in Synagogam, seu potius legem suam, invexerit, quo major ejus liberalitas videri posset, majori hominum, seu larvarum mavis, numero concessa. Sed de eo jam supra egimus.

XX. Quo magis vero liqueat, quos Imperator hic conjungit, re ipsa distinctos esse, neque ab Imperatore solo distinctos, *Epiphanii* verba adscribenda erunt, ex notissimo illo Doctisque passim laudato loco, qui est *Haeresi* xxx. de *Ebionit.* §. 11. ubi de *Iosepho Apostolo* loquens, ita scribit: πολλοὺς τῶν κακῶν κατασταθέντων Ἀρχισυναγώγων, καὶ ἱερέων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ Ἀζανιτῶν, τῶν παρ' αὐτοῖς Διακόνων ἑρμηνευομένων, ἢ ὑπηρετῶν, καθαιρῶν τε καὶ μετακινῶν τοῦ ἀξιώματος ὑπὸ πολλῶν ἐνεκοτεῖτο. *Multos improbos Archisynagogos, & Hiereos, & Presbyteros, & Azanitas, qui Diaconos apud ipsos significant, seu ministros, deponens & ab officio removens, multorum in se odia convertit.* Locus sane elegantissimus, & quo nullus alius dignior est, qui cum hac Constitutione Constantini comparetur. Quippe non tantum *Hiereos* & *Archisynagogos* nobis distincte exhibet, sed & qui *Patres Synagogarum* sint, & *caeteri* illi, *qui Synagogis deserviant*, diserte explicat: illos *Presbyteros* dicit, hos *Azanitas*, id est, uti ipse interpretatur, *Diaconos* vel *ministros*.

XXI. Maxime vero discrimen illorum ex Hebraeis liquet, quorum qui Synagogas frequentarunt, vel jura ritusque lustrarunt, & diligenter, attente, ac cum judicio legerunt, ignorare non possunt, fuisse

olim

olim in Synagoga, & etiamnum esse, *Hiereos*, *Archisynagogos*, *Presbyteros*, & denique *Praecentores*, atque *Custodes*, seu *ministros*. Atque illos quidem Codex *Gittin* nobis exhibet, loco supra citato Cap. III. §. XIV. ubi כהנים memorantur, Ἱερεῖς, *Sacerdotes*: פרנסים הממונים על הצבור ποιμένες, *Pastores*, *Synagogae praefecti*; & denique ראשי כנסיות Ἀρχισυνάγωγοι, *Archisynagogi*: qui sunt iidem illi, de quibus nostro loco Constantinus.

XXII. Sed quinam singuli sint, paucis est indicandum. *Hierei*, כהנים / *Sacerdotes*, sunt Aarone prognati, qui non tantum in Templo olim sacris operabantur, sed etiam in Synagogis. Hi enim, praeter quam quod primi semper in Synagoga legant, uti jam supra monuimus, etiam aliud munus gerunt, quod Hebraei נשיאות כפים *elevationem manuum* vocant: unde in Ritualibus Hebraeorum occurrunt הלכות נשיאת כפים *Constitutiones de elevatione manuum*. Ita autem appellant ברכת כהנים *Benedictionem* illam solennem, quando *Sacerdotes* certis anni temporibus conceptis verbis populo benedicunt, ex praescripto Dei Num. VI. 22. 23. s. Vide *Maimonidem Hilch. Tephil.* Cap. XIV. XV. *Orach. Chaij.* Tit. CXXVIII. s. & ex Christianis *Buxtorfium*, in *Appendice Synagogae Iud.*

XXIII. *Archisynagogus*, ראש הכנסת / est (uti nomen utrumque indicat, & Lucas etiam reddit Cap. VIII. 41.) ὁ ἄρχων τῆς συναγωγῆς, *Princeps Synagogae*, primarius Antistes. Hic Synagogam cum *Senioribus* sibi adjunctis moderatur, estque doctor populi ordinarius, unde etiam Διδάσκαλος, *Didascalus*, *Doctor* dicitur; illique respondet, qui in nostris Ecclesiis vulgo *Pastor* vel *Praeco Verbi* appellatur.

XXIV.

Digitized by Google

XXIV. Huic Imperator mox etiam *Patres Synagogæ* addit: *Hiereis* inquit, *Archisynagogis, & Patribus Synagogarum.* Hi qui sint non aliunde facilius didiceris, quam ex aliis quibusdam legibus *eod. Tit.* occurrentibus, inprimisque loco illo Epiphanii Doctissimis Viris passim laudato. Loco enim *Patrum Synagogarum*, Leg. XIV. Archisynagogo *Presbyteri* adjunguntur: *Superstitionis indignæ est, ut* Archisynagogi, *sive* Presbyteri, *vel quos ipsi* Apostolos *vocant* &c. Leg. XIII. *Iudæi sint obstricti ceremoniis suis: Nos interea in conservandis eorum Privilegiis Veteres imitemur, quorum sanctionibus definitum est, ut Privilegia his qui Illustrium* Patriarcharum *ditioni subjecti sunt*, (Archisynagogis, Patriarchisque, *ac* Presbyteris, *cæterisque qui in ejus religionis Sacramento versantur*,) *nutu Nostri Numinis perseverent, ea quæ Venerandæ Christianæ legis primis Clericis Sanctimonia deferuntur. Id enim & Divi Principes, Constantinus, & Constantius, Valentinianus & Valens, divino arbitrio decreverant. Sint igitur etiam à Curialibus muneribus alieni, pareantque legibus suis. Dat. Kalend. Iul. Cæsario & Attico. Coss.*

XXV. Liquet, opinor, ex his legibus, *Patres Synagogarum* non esse alios, quam *Presbyteros*, qui una cum suo *Archisynagogo* cætui præesse solent, haud secus atque hodie in nostris Ecclesiis *Verbi Præconibus* junguntur *Seniores* (Predicanten en Ouderlingen) qui *Presbyterium* constituunt, sive senatum Ecclesiasticum, (de Kerken-raad.) Id quod eò evidentius evadit, si illud observetur, quod Arcadius Imp. ipse inculcat; nimirum hac Constitutione illum *in conservandis Iudæorum Privilegiis Veteres imitari*; *Constantinum* sc:

& *Constantem* &c: quos ipse commemorat. Ut nobis certum esse debeat, & extra omnem aleam positum dubitationis, Arcadium respicere ipsam illam Legem Constantini, in qua nos versamur, quam parum abest, quin αὐτολεξεὶ huic suæ Constitutioni inserat. Constantinus; *Hiereos; Archisynagogos, & Patres Synagogarum, & cæteros, qui Synagogis deserviunt:* Arcadius; *Archisynagogis, Patriarchisque, ac Presbyteris, cæterisque qui in ejus religionis Sacramento versantur.* Habes utrobique *Archisynagogos*, & tandem *cæteros* omnes, *qui in ejus religionis Sacramento versantur*, id est, *qui Synagogis deserviunt*; Eleemosynarum Collectores, & Ministros. Unde de intermediis dubitare non possumus, quin illi quoque utrobique sint iidem, siquidem Arcadius hac sua constitutione nihil novare voluit, sed *Veteres* tantum *imitari*, quorum *divino arbitrioqua decreta* erant, eadem iisdem Judæis *privilegia perseverare* volebat.

XXVI. Atque ex hac observatione, legumque illa collatione, facilima ratio liquet emaculandi Leg. XIII. in qua illud *Patriarchisque* plane in mendo cubat. *Patriarchis* enim in Synagogis locus nullus erat. Erant illi totius gentis in Oriente vel Occidente Principes; neque apud Judæos unquam plures duobus occurrunt, qui sunt ראש הגלות *Æchmalotarcha* in Babylonia, & נשיא *Princeps* in Palæstina. Præter hos alii nulli, nedum ut in singulis fuerint Synagogis. Neque hic *Iac. Gothofredo*, Clarissimo Eruditissimoque Viro, assentiri possumus, qui *non unum Patriarcharum genus* comminiscitur, quorum *alii aliis superiores; alii contra ditioni aliorum sint subjecti:* id quod illius judicio vel hæc ipsa lex XIII. *diserte ostendat.* Sed ignoscant nobis Viri Eruditissimi manes, si

mi-

Digitized by Google

minores Patriarchas, *Archisynagogis inferiores & superiores Presbyteris*, in Synagoga nullos novimus, quin etiam, si qui in illam invehantur, jubemus exulare.

XXVII. Sed neque *Petito* accedere possumus, qui cum hunc locum male affectum observaret, ita restituendum putavit, ut pro *Patriarchisque* legatur, *Patri, Hiereis*; ut hic memorentur *Archisynagogi*, *Patres*, *Hierëi* ac *Presbyteri.* Sed *Patribus* hic locus non est, cum nulli sint à *Presbyteris* distincti. Altera vox saltem retinenda est, ut legi debeat, *Archisynagogis*, *Hiereisque ac Presbyteris:* vel potius, ut hodiernæ lectionis quædam vestigia serventur, *Archiereis*. Nam hanc vocem de Judæorum quibusdam olim usurpatam esse, pridem est quod Viri Docti ex *Ælio Lampridio* observarunt, qui de *Alexandro Severo*; *Volebat*, inquit, *videri originem de Romanorum gente trahere, quia eum pudebat Syrum dici: maxime quod quodam tempore festo, ut solent Antiochenses, Ægyptii, Alexandrini, lacessiverant eum conviciolis, Syrum, Archisynagogum, eum vocantes, ARCHIEREUM.* Quæ restitutio vocis *Archiereisque*, ipsi *Gothofredo* probabilior videbatur. Et certe utrovis modo legas, Constantini & Arcadii constitutiones, ita uti debent, amicissimè conspirant.

XXVIII. Si quis vero etiam rationem exigat, cur *Presbyteri* illi Latinis etiam *Patres Synagogarum* dicantur, minus difficile est eandem invenire. Scilicet, proinde atque apud Romanos *Senatores*, (quos Hebræi זקנים/ Græci Γέροντες, Γερουσίαι, Angli Aldermans/ omnes à *Senio* denominant) ut, inquam, hi à cura atque officio *Patres* dicti sunt; etiam Synagogæ Seniores, Presbyteros, Romani Jurisconsulti appellarunt *Patres*.

XXIX. Atque hæc, quæ hactenus de Patribus Synagogarum diximus, quos *Presbyteros* esse contendimus, insigniter ex *Epiphanio* confirmantur, loco illo noto, ad quem Docti omnes provocare solent, de *Hæresi Ebionis*. §. XI. Πολλὰς τῶν κακῶν κατασκευασθέντων Ἀρχισυναγώγων, καὶ Ἱερέων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ Ἀζανιτῶν, τῶν παρ' αὐτοῖς Διακόνων ἑρμηνευομένων ἢ ὑπηρετῶν, καθαιρῶν τι καὶ μεταχειρῶν τῶν ἀξιώματος, ὑπὸ πολλῶν ἐπεκοτεῖτο. *Cum multos improbos Archisynagogos, Hiereos, Presbyteros, atque Azanitas, qui ipsis Diaconi vel ministri dicuntur, loco movisset, multorum odium incurrit.* Qui locus si cum Legibus conferatur, mirum quanta inter omnia illa convenientia cernitur & suavis harmonia. Unde adeo non possumus quin illam παραλληλίαν sequenti schemate exhibeamus, ut nunc saltem oculis suis credant, & distincta agnoscant, qui illa in Codice hactenus ut confusa atque contorta sunt intuiti.

Lex XIII. C. Th. de Jud.	Epiph. Hær. Ebion. §. XI.	Lex IV. C. Th. eod.	Orach. chaijm CXXXV. §.
Archisynagogis,	Πολλὰς τῶν Ἀρχισυναγώγων	*Hiereis,*	כהן ולוי
Archiereis, (ex nostra emendatione)	Καὶ Ἱερέων,	*Archisynagogis,*	הממונים על הצבור
Ac Presbyteris,	Καὶ πρεσβυτέρων,	*Patribus Synagogarum,*	ראשי כנסיות

Lex

Lex XIII.	Epiph.	Lex IV.	Hebr.
Cæterisque, qui in ejus religionis Sacramento versantur.	Καὶ Ἀζανιτῶν, τῶν παρ' αὐτοῖς Διακόνων ἑρμηνευομένων ἢ ὑπηρετῶν.	*Cæterisque qui in eodem loco (Synagogis) deserviunt.*	חזן / *Azanita, minister, qui curat necessaria negotia Synagogæ.*

XXX. Quemadmodum vero in hisce locis pleraque & præcipua Synagogæ munera exprimuntur, ita alibi pauciora memorantur. *Leg.* XIV. *C. Th. de Iud. & Cælic.* tantum *Archisynagogi & Presbyteri* leguntur, supremi sc: Synagogarum Præfecti, qui à suis singuli Synagogis aurum atque argentum exigebant.

XXXI. Atque hinc porro facile perspicitur, quisnam *Didascalus*, & quinam *Majores*, qui Leg. XXIII. *Cod. Th. de Iud. & Cæl.* memorantur. Nulli sane alii, quam *Archisynagogus* & *Presbyteri*. *Archisynagogi* enim *Doctores* erant, qui Legem interpretabantur, quid verum, falsum, licitum illicitumve esset, pronunciantes; ut summo jure Διδάσκαλοι appellentur. Et si quis illud *Annati Didascalo* Hebraïcè reddere vellet, haud scio an aliter meliusve verti possit, quam לרב או לרבי חנינא *Rabh* enim, vel *Rabbi* est Διδάσκαλος, *Doctor*, *Magister*, qui hodienum ordinarius titulus est *Archisynagogi*, nisi quod quibusdam locis etiam חכם *Chacham* vocatur, qs. *Sapientem* dicas. *Majores* autem ex eo satis cognoscuntur, quod huic *Didascalo*, Archisynagogo, legantur adjuncti: *Annati Didascalo, & Majoribus Iudæorum*; quemadmodum alibi, *Archisynagogo & Presbyteris*. Alii

enim

enim nulli sunt, qui in Synagoga aliqua polleant auctoritate, ad quos Imperatores scribere debuerint, quæ reliquæ multitudini volebant intimata.

XXXII. Ex quibus omnibus tandem constat, neque Constitutiones Imperatorum adeo confusas esse, ubi de Judæis agunt, ut inde nihil ad eorum Synagogæ illustrationem erui atque proferri possit; neque Cl. *Petitum* in eo vehementer admirandum, quod quæ in illis nomina occurrunt, explicare est conatus. Qui si qua reprehendi mereatur, non sane eo nomine culpandus venit, quod varia illa nomina in Legibus sparsa collegerit, vel distinxerit: Sed quod distincta minus feliciter explicarit.

XXXIII. Nam quod Synagogæ officia attinet, neque enim de reliquis nunc ex professo agimus, quando *Archisynagogos*, & *Presbyteros* distinguit, optime facit, cum & Lex distinguat, & ipsa etiam Synagoga. Quando verò *Hiereos* ab utrisque diversos facit, nihilo magis peccat. Sed quod hos de ordinariis populi Doctoribus, qui illo ævo erant, interpretatur; in eo Vir Præstantissimus aliquid humani passus est; quemadmodum etiam quando *Patrem Synagogæ* ex ipso Talmude & Maimonide de *Vicario Archisynagogi* explicat: Cujusmodi homo nunquam, quod sciam, in Synagoga fuit, nisi *Præsidem Seniorum*, (de oudste Ouderling / de president) eo nomine salutare libeat, quod tamen an ex usu Veterum liceat, penitus ignoro.

C A-

Digitized by Google

CAPUT V.

Ratio, quam Vir Doctus affert, numeri denarii ad Synagogam constituendam requisiti, refutatur: genuina ratio ex mente Hebræorum proponitur.

I. POsteaquam igitur גבאים *Eleemosynarum Collectores* in Synagogam restituimus; iisdemque nomen Διακόνων ex N. T. atque usu Patrum asseruimus; *Cl. Petiti* institutum varia nomina distinguentis defendimus; Leges ipsas ab impacta confusione vindicavimus, & distincte explicuimus; atque ita ostendimus, quam graves causæ *Viro docto* fuerint cum à *Lightfooto* discessionem faciendi, tum refutandi *Petitum*: Proximum est, ut videamus, quantum soliditatis *ipsa illa veritas* habeat, quam apprehendisse sibi Vir Clarissimus videtur, ab iis, quæ *Lightfootus* & *Petitus* habent, longe diversam.

II. Atque hic illud lubentes largimur, quod *Vir Doctus* initio Capitis III. inculcat, ubi suam de famosissimo illo *numero denario* opinionem proponit; *Iudæos canonem hunc receptissimum* (de conventu publico vel Synagoga publica ad minimum decem Israëlitis constante) *ex argumento illo, vano certe & inepto, quod præcedenti in dissertatione produxerat, posteris suis non tradidisse.* Nam Judæos ipsos illo argumento nunquam usos esse, ipsimet superiori dissertatione contra *Lightfootum*, quem *Vir Doctus* hic sequendum putavit, fuse ostendimus. Unde etiam illud illico corruit, quod *Vir Doctus* continuo addit; *sequentium temporum Iudæos ex cerebello suo, ad fabulas componendas facto, insanum hoc*

fi-

Digitized by Google

figmentum protulisse, cum vera prisca hujus & laudabilis constitutionis ratio illos fugeret: Quod figmentum dum *Vir Doctus* exagitat, non contra Judæos, sed propriam umbram dimicat.

III. Quam vero *Vir Doctus* rationem comminiscitur, cur prisci Hebræi Synagogam ex decem hominibus ad minimum constare voluerint; *quia* sc: *putarint, officia in Synagoga ex veteri consuetudine præstanda vix à paucioribus quam decem decore fieri posse:* ea prorsus nulla est, nobisque vehementer videtur admiranda. Nam cum nos infra invictis argumentis probabimus, plura in Synagoga officia fuisse, quam *Vir Doctus* in ea hactenus invenit, vel certe ad hunc numerum *denarium* adhibuit eruendum: tum Judæi ipsi nobis longe aliam causam hujus numeri exponunt.

IV. At hos *vera prisca hujus & laudabilis constitutionis ratio fugiebat.* Scilicet Hebræorum Magistri in ipsa Synagoga nati, docti, atque educti, illarum rerum, quæ in Synagoga ex instituto & more majorum obtinent, quotidieque exercentur, origines atque rationes ignorent: easque nos Christiani, in Synagoga hospites ac peregrini, quique eam vix à primo limine salutavimus, & ab illarum ceremoniarum institutione tanto temporis intervallo vivimus sejuncti, tamen melius noverimus, & ipsos adeo Judæos doceamus. Id verò omnem nostrum captum superat, & meritò portento simile videatur. In iis, quæ Judæi de Romanorum Græcorumve rebus tradunt, non multum illis esse tribuendum, facile largimur: At cur iisdem de propria religione agentibus non sit credendum, neque magis quam nobis Christianis, nihil causæ videmus.

V. Sed

V. Sed cauſam numeri illius denarii, quam V. D. affert, nobis paulo diligentius excutiendam eſſe videmus. Nam uti verba primo intuitu ſonare videntur, ſatis commoda eſt, imo ipſiſſima illa, quam nos jam mox in medium proferre conſtitueramus: at ſi ſenſum ſpectes, quantum quidem ejus ex ſequentibus, & tota ſerie argumentationis colligere atque aſſequi poſſumus, prorſus falſa eſt, & inepta.

VI. Cur itaque priſci Hebræi Synagogam ex decem hominibus ad minimum conſtare voluerint, hæc cauſa redditur; quia *putarunt officia in Synagoga ex Veteri Conſuetudine præſtanda vix à minoribus quam decem decore fieri poſſe.* Quod, ſi ſano ſenſu accipias, veriſſimum eſt. Nam cum in Synagoga ſoleant inſtitui תפילת הצבור *Publicæ preces cœtus*; נשיאת כפים ſive ברכת כהנים *Benedictio Sacerdotalis*; קריאת ספר תורה *Lectio Legis*; & denique הפטרה *Miſſa*, ſive *Lectio Prophetarum*; Atque horum nihil fieri poſſit niſi in cœtu decem majorennium & liberorum: Certum eſt, Synagogam ex decem minimum hominibus conſtare, quia *officia*, id eſt *ſacra*, in Synagoga celebranda, à paucioribus quam decem rite & decenter peragi non poſſunt. Cod. *Megillah.* Cap. *Hakkore omedh*, §. 3. אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה ואין נושאים כפיהם ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא פחות מעשרה: *Non exponunt ſuper Schema*, (verſionem Viri docti retinemus) *neque tranſeunt coram arca* (ad preces publice fundendas,) *neque tollunt manus ſuas* (Sacerdotes ſc: ut populo benedicant,) *neque legunt in Lege, neque recitant Prophetas, minores quam decem.*

cem. Sed hunc verborum illorum sensum sequentia non admittunt.

VII. Nam *primo* V. D. rationem datam sic illustrat: *eadem plane ratione, qua Civitatem centum & viginti incolis consistere ad minimum debere asserunt.* Comparatur itaque *Synagoga* cum *Civitate*, & illius *decem membra* cum hujus *centum & viginti incolis:* Qui numerus centum & viginti incolarum *quia à Gemaristis & Maimonide ex totidem officiorum necessitate adstruitur,* V. D. *fas esse* arbitratur, *ut hujus numeri nostri* (denarii) *necessitatem EADEM RATIONE exponat.* Id igitur pag. 32. ex *Maimonide* præstat, qui de *Synedriis Viginti-triumviralibus* agens, (quæ non nisi in civitate instituenda erant, quæ ad minimum centum & viginti incolas comprehendebat,) „*eadem occasione ostendit, ex necessitate officiorum in Civitate præstandorum totidem quoque* (centum & viginti) *incolarum necessitatem. Officia autem sic recenset:* סנהדרין של כ"ג ושלוש „שורות של תשעה וששים ועשרה בטלנים של בית „הכנסת ושני סופרים ושני חזנים ושני בעלי דיני' ושני „עדים וגו' *Synedrium Viginti-triumvirale* (quod scilicet ex illis ipsis incolis desumendum erat) *& tres ordines* (Candidatorum, inferius considentium) *qui efficiunt novem & sexaginta* (constabat enim quisque ordo ex viginti & tribus Candidatis) *& decem Otiosi domus Synagogæ, & duo scribæ, & duo ministri, & duo litigatores, & duo testes;* & quæ sequuntur ad numerum centum & viginti.

VIII. Scilicet, cum in Civitate varia publica officia requirantur, & variæ item artes necessariæ sint, quæ

quæ vitam faciant beatiorem; ad judicia itidem rite instituenda plures esse debeant, nim. præter Judices, etiam actores, testes, scribæ, apparitores, &c: & ad singula officia obeunda singuli, bini, deni, imo terni & viceni requirantur: ex illis omnibus tandem enascitur numerus incolarum centum & viginti. Eadem itaque ratione Vir Doctus etiam de Synagoga colligendum existimat, cum in Synagoga duo officia sint, ad quorum unum (moderamen Synagogæ) tres homines requirantur, ad alterum vero (Lectionem Legis) septem: hinc nascitur famosissimus ille numerus denarius.

IX. Cui argumentandi rationi V. D. porro insistit, pag. 33. Lin. pen. & tandem clarissime, pag. 34. *Hisce igitur*, inquit, *jactis fundamentis, videamus quot officia in Synagogis præstanda essent, an forte denarium hunc numerum reperire possimus. Certius vero nihil est, quam quod unaquaeque Synagoga suos habuerit Præfectos, nomine ἀρχισυναγώγων insignes: Præfecti vero hi numerantur plures:* unus sc: ראש הכנסת / *Princeps Synagogæ*; & *duo Seniores, quos si cum Præfecto Synagogæ primo conjungas, tres habes numero, qui Synagogam moderabantur.* Vide pag. 37. 38. Erant præterea Septem Lectores. *Hosce vero Septem si cum tribus Archisynagogis conjungas, habes numerum, quem quærimus, denarium. Plura* enim *officia nunquam antiquissimis temporibus in Synagoga*, (uti quidem V. D. existimat,) *repereris.*

X. Unde tandem sensus verborum illorum liquet, qui sane multum diversus est ab ea ratione, quam Hebræi ipsi hujus instituti dare solent. Quod quo magis constet, etsi superioris dissertationis initio de lege

 illa

Digitized by Google

illa Hebræorum, quam de *condenda Synagoga* inſtituerunt, paulò prolixius egimus; hic loci eandem reſumere viſum eſt, & paulo attentius conſiderare; quo magis etiam perſpiciatur, illam nihil habere cum *Otioſis* noſtris commune.

XI. Nam cum *Otioſi* illi jam olim ſtante republica Judæorum, rebuſque adhuc integris maxime in Synagoga viguerint; hic canon de Synagoga exſtruenda multo recentioris ævi eſſe videtur. In ipſo Talmude, etſi illum univerſum minime perlegimus, tamen nuſquam inventum iri confidimus. *Maimonides* illum inculcat Cap. XI. *Hilchoth Tephillah*, & *Orach chaij. Hilch. Beth hakkeneſeth:* At inde minime conſtat, eundem illius ætatis eſſe, ut cum inſtitutione *Otioſorum* queat comparari. In Talmude, *Cod. Megillah*, ubi ea recenſentur, ad quorum celebrationem decem majorennium præſentia exigitur, ne verbum quidem de condenda Synagoga occurrit. Magiſtri vero, quando hujus canonis originem indicant, ultra ætatem *R. Iſaac Feſſani*, ſive *Alpheſii*, non adſcendunt. *R. Ioſeph Karo* ad *Maim. Hilch. Teph.* Cap. XI. § I. וכופין בני העיר וכו' תוספתא כתבה הר"יף פ"ק דבתרא: *Et cogunt cives &c. Additamentum eſt, quod R. Alpheſi ſcripſit, ad Cod. Babha Batra, Capite Primo.* Unde liquet, hanc Conſtitutionem ex Doctorum poſt-Talmudicorum Novellis eſſe, qui tribulibus jam paſſim inter gentes palantibus hanc legem præſcripſerunt, qua ſtante republica rebuſque florentibus non erat opus, quum in Cananæa, Babylonia, & διασπορᾷ τῶν ἑλλήνων nullus locus Synagoga vacaret. Cum vero in poſtremo exilio, rebus in pejus vergentibus, & Judæis in multo remotiores terras depul-

pulsis, seu profectis, quidam loca cultui sacro dicare recusarent, vel tergiversarentur; consensu Magistrorum sancitum esse videtur, ut *ubicunque decem Israelitæ majorennes incolerent, ibi Synagoga conderetur, & ad Symbolam conferendam inviti cogi possent.*

XII. Quid igitur, inquis, tandem causæ est, cur Synagoga decem minimum hominibus constare debeat, si non ea est, quam V. D. exposuit? Imo, inquam, longe aliud. *Quia sc: putarunt, officia in Synagoga ex veteri consuetudine præstanda, vix à paucioribus quam decem decore fieri posse.* At idem jam *Vir Doctus* dixit. Verbis quidem iisdem, at non eadem sententia. Officia enim illa longe alia sunt, quam quæ V. D. intelligit; *Recitare formulas additas τῷ* שמע/ *preces publice fundere, populo benedicere, Legem & prophetas legere*; quæ omnia non nisi in cœtu decem hominum fieri possunt. Sic modo ex Cod. *Megillah* audivimus, *Non recitant formulas additas pericopæ Schema; neque transeunt ante pulpitum, &c. pauciores quam decem.* Ejus autem rei ratio in sequenti Gemara hæc redditur, quia in ea est *Sanctificatio*, vel *Sanctitatis divinæ publica professio*, quæ in עדה/ id est, *decem hominum cœtu* institui debet. Vide Diss. I. §. XLII. pag. 50. 51.

XIII. Cum itaque Synagogæ condantur, ut in illis sacra populi concio agatur, in eaque illa nominis Divini Sanctificatio; sequitur Synagogam non esse condendam, nisi ubi minimum decem inveniantur. Nam si ne decem quidem sint, id, cujus causa Synagoga instituitur, locum non habet; Nam *Schema* cum adjectis formulis, *Keduscha* item & *Kaddisch* recitare non possunt, uti neque legem & prophetas pu-

Digitized by Google

blice legere; cum hæc in decem hominum cœtu fieri debeant. Quando vero decem masculi majorennes & liberi in uno loco incolunt, hi cœtum denarium constituere possunt, quem Judæi nunc vulgo מנין *Minjan* vocant; adeoque etiam Synagogam condere debent, in qua convenientes Deum publice laudent & sanctificent, verbumque ejus legant.

XIV. Hæc unica ratio atque origo est canonis illius, כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין בו בית שיכנסו בו להתפלל וגו׳ *In quocunque loco sunt decem Israelitæ* (Majorennes & liberi) *ibi necesse est domum dedicare, in qua orandi causa conveniant*, &c. Ut hic neque בטלנים *Otiosi*, neque *Presbyteri*, neque *Septem* illi *Lectores* in censum veniant, quandoquidem Synagoga absque his & illis esse potest.

XV. Fac enim locum esse, in quo quinque vel sex saltem familiæ Judæorum habitent, vel paulo plures. Ibi mox Synagoga condenda erit, vel potius domus aut ædes aliqua in usum sacrum aptanda atque dedicanda: quandoquidem in tot familiis facile decem בני מצוה *masculi majorennes* inveniantur, qui מנין *minjan*, *cœtum Sacrum*, constituere queant. Erit itaque hîc *Synagoga*, & *sacer* in ea *cœtus*. At ubi *decem Otiosos* inveneris, aut *tres Archisynagogos* sive *Presbyteros*, & *Septem Lectores?* Aut forte miseri illi homines, ut Synagogam habeant, pingue otium colent? in spem esuritionis, opinor, & ut splendide macrescant. Tres tamen *Archisynagogos*, vel *Presbyteros* habebunt: At quibus tres illi præsint, & quos gubernent? duos vel tres reliquos Patres familiarum, cum suis illorumve filiis; qui constituant *Septem* illos *Lectores*. Itaque igitur

tur *Septem* tamen *Lectores* erant: Scilicet ad unum omnes Viri eruditi, & periti legendi, non obstante eo, quod jam inde ab ætate *Antiochi Epiphanis*, uti quidem V. D. observat, vulgus plane inidoneum esse cœperit sacræ lectioni, adeo ut certi homines publice constitui debuerint, qui linguæ sanctæ gnaviter incumberent, ut Lectionem hanc in sacris Israëlitarum concionibus rite & decenter possent præstare.

XVI. Ita vides, mi Lector, quam ferax ineptiarum sit conficta illa causa numeri denarii, & confusio canonis illius de Synagoga dedicanda, ubi decem sunt Israëlitæ, cum illo veterum instituto de alendis *Otiosis*. Et ne cui putes injuriam fieri, aut nullum esse existimes, qui ita sentiat, præter cætera hæc sequentia considera: „Quin videtur etiam hæc nostra „opinio posse confirmari ex generali illo dicto de „Synagoga exstruenda, ubi *decem Israëlitæ sunt præsen-„tes*. Quo significatur, officia in Synagoga præstanda „*ad illos decem* pertinere; si enim præter hos decem „Otiosos alii necessarii essent, qui muniis in Syn-„agoga obeundis fungerentur, *Decem Israëlitæ* non „sufficerent. Vides *decem Israëlitas* qui Synagogam constituant, eosdemque ad unum omnes *Otiosos*, atque, (liceat sic vocare) *Officiales*, sive *qui muniis in Synagoga obeundis fungantur*.

XVII. At en tibi, vel mihi potius, novam difficultatem. Præter hos *decem Otiosos* alii nulli necessarii, qui muniis in Synagoga obeundis fungantur; Nam si secus, *decem Israelitæ* non sufficerent. Ubinam igitur שליח צבור *Minister cœtus*, qui preces dicat; & חזן הכנסת *Azanita*, *Custos Synagogæ*, qui legentibus adstet,

ftet, uti quidem vulgo tradunt? Aut forte nullæ horum partes in Synagoga, ut in numero illo *Otiosorum* censeri non mereantur?

XVIII. Quid igitur, inquies, de istiusmodi Synagoga fiet, in qua numerus membrorum ejus supra מנין coetum illum denarium non exsurgit, & quo pacto in illa res geretur? Dicam paucis, quod sentio, & ex hodierni temporis usu atque institutis Magistrorum mihi videor observasse. Quod itaque ad gubernationem illius Synagogæ attinet, illam communi consilio administrant; & si quis inter eos paulo supra vulgus sapiat, illum שליח צבור designant, sive *ministrum cœtus*, qui preces dicat, & Legem atque prophetas prælegat. Vel si res ita ferat, רב/ *Doctorem* aliquem oblato stipendio aliunde evocant, qui coetui præsit, de munditie & immunditie, &c. pronunciet: vel Juvenem aliquem conducunt, qui pueros Sacram Scripturam, & forte etiam Mischnam doceat, & simul etiam Ministrum coetus agat: vel denique etiam solum, aut simul cum alterutro illorum, חזן *Azanitam*, qui coetui preces præeat, atque alia nonnulla agat.

C A-

Digitized by Google

CAPUT VI.

Duo prima argumenta V. D. refutantur. Præfecti Synagogæ non quærendi inter Otiosos, sed LXIX. *Candidatos Iuris. Sessio in Synagogis non præfectura, sed assiduitas commorationis.*

I. SEquitur nunc porro, ut sententiam V. D. de *Decem Otiosis* lustremus, & argumenta quibus eandem confirmat. Atque illam mox §. 11. videbimus: Horum primum ex Maimonide petitur, *Iadh chasaka, Hilch. Sanhedrin*, Cap. 1. §. ult. ubi incolæ omnes, qui ad civitatem constituendam necessarii, enumerantur. Ibi cum præter cæteros *Decem Otiosi* legantur, *Præfectorum* autem *Synagogæ*, cæterorumque qui in ea munus aliquod obibant, nulla mentio facta legatur: *Vir Doctus* per hos *decem Otiosos* Synagogæ Præfectos, aliosque ad eandem pertinentes, intelligendos esse existimat.

II. Verba *Maimonidæ* nuperrime exhibuimus, Capite superiori §. VII. & ex *Sanh.* Diss. 1. §. LIX. Unde V. D. sic argumentatur: *Ego vero ex hoc testimonio velim observari, Maimonidem sub nomine* עשרה בטלנים *necessariò intellexisse illos, qui Synagogam moderabantur, atque in ea munus aliquod obibant; non illos qui ære conducti faciendis precibus loco totius cœtus vacabant.* At quæ ratio hujus conclusionis, quis argumentationis nexus? *Cum enim*, inquit, *nullus possit inficiari, quod Synagogæ Præfecti ad numerum hunc centum & viginti Civitatis incolarum pertineant, & tamen in enumeratione à Maimonide facta eorum nulla fiat mentio, certum est illos ad hos* עשרה בטלנים *referendos esse.*

Digitized by Google

III. Sed observatio ista, quanticunque ponderis *Viro Docto* videatur, nobis ne quidem est unius assis. Nam quæ istæc ratio sit; Qui Synagogam moderantur, in eaque munus aliquod obeunt, ad Civitatem pertinent, neque tamen à Maimonide diserte memorantur: Ergo ad *decem* illos *Batlanim* sunt referendi? Quasi sc: nulli alii in tota Civitate inveniantur, ad quos *Præfecti* commode referri queant, ut hoc numero denario necessario debeant concludi. Nam quis adeo peregrinus in hac Civitate Hebræorum, qui non plurimos alios, præter *Otiosos*, noverit, qui isti præfecturæ administrandæ non modo apti sint, sed etiam vacui? quis si vel peregrinus, simul etiam adeo cœcus sit, ut non illico eosdem observet? At quosnam illos? Triplicem, inquam, illum ordinem Candidatorum Juris, qui *sexaginta novem* in universum efficiunt. Non hic hominum satis, in quibus istos Præfectos quæras? non abunde lignorum, unde Mercurii fingantur? ut illos inter *Otiosos* quærere nihil sit necesse.

IV. At illi, inquies, Candidati ad tribunalia pertinent, nequaquam vero ad Synagogam. Illud vero pernegamus. Hactenus enim tantum Candidati sunt, non Judices; nulloque adhuc munere in foro funguntur, sed tantum exspectant, si quando successu temporis in illud Collegium XXIII-virale adlegantur. Interea vero eosdem aliis quibuscunque muneribus fungi nihil vetat.

V. Qua de re ne quis in posterum dubitet, *Judices* illos *Triumviros* sibi ob oculos atque animum proponat, qui non minus, atque reliquorum quivis, in

illa

illa Civitate erant necessarii. At neque hi à *Maimonide* recensentur. Ideone vero etiam illos inter *Otiosos* quæras? Ita equidem opinor, si sua isti argumentationi veritas constare debeat. *Cum enim nullus possit inficiari, quod* Judices Triumviri *ad numerum hunc centum & viginti Civitatis incolarum pertineant; & tamen in enumeratione à Maimonide facta eorum nulla fiat mentio; certum est illos* (Judices Triumviros) *ad hos* עשרה בטלנים *referendos esse*. Eadem in ista enumeratione *Iudicum* illorum ratio, quæ *Præfectorum Synagogæ*; neutrorum facta mentio. Sic itaque *Iudices* tandem etiam *Otiosi* erunt, & *Iudices* inter *Otiosos Synagogæ*: sc: Saul inter Prophetas. Qui mirum ni magnas in Synagoga turbas dent, ceu qui pridem *Viro Docto* minus arriserint, ab eoque interpretatione verborum illorum בטלנים של בית הכנסת Synagoga prorsus fuerint exclusi.

VI. Sed tamen, si res ipsa dicenda sit, *Iudices* illi ad *Otiosos* minime omnium pertinent; quemadmodum illud superiori dissertatione, inde à §. XXII. usque ad LIX. prolixe ostendimus; & ipse *Vir Doctus* nobis libenter concedit: ut adeo necessario inter Candidatos illos sint quærendi, haud secus atque tertius ille, qui ad eleemosynarum distributionem à duobus Collectoribus adsciscitur, ex reliqua multitudine desumi solet.

VII. Quoniam vero eo delapsi sumus, ut de *Iudicibus* aliquid dicendum fuerit, non possumus, quin de joculario errore, citato §. LIX. à nobis admisso, hic loci Lectorem moneamus; quem nunc, quando Glossam illam *Salomonis Iarchii* relegimus, eaque rur-

Digitized by Google

sum in rem præsentem uti volumus, demum observavimus. Verba Hebræa l. c. vide. Ea sic ibi reddidimus: *Tres ordines: De his infra traditur, IN EORUM UNO FUISSE JUDICES CIVILES, ut si quando necesse esset aliquem promovere, & in ordinem Iudicum* (consessum viginti-trium-viralem) *adlegere, ex illis aliquem promovere possent, &c:* Nimirum verba illa באחר דיני ממונות accepimus de *Iudicibus triumviralibus*, qui de *causis civilibus* cognoscebant, cum tantum indicium faciant Cap. III. Cod. *Sanhedrin*, quod sic incipit, אחר דיני ממונות/ ut sit; *Infra in* (Cap. III. hujus Codicis, quod incipit) *Echadh dine mammonoth.* Unde sic illa *Iarchii* verba reddenda sunt: *De his infra legimus, in* (Cap. III.) *Echadh dine mammonoth; quod si quando necesse sit aliquem promovere, & Iudicibus* (XXIII-viris) *adjungere, ex illis aliquem promovere soleant &c:* Scilicet homines sumus, & (ut Terentianum illud nunc liceat usurpare) nihil humanum à nobis alienum putamus. Sed dies diem docet, & δευτέραι φροντίδες σοφώτεραι. Errorem autem post aliquod temporis intervallum non animadvertere stupor est; dissimulare vero, aut etiam defendere, ab omni candore & humanitate alienum. Ea igitur, Benevole Lector, quæ porro isti verborum illorum παρερμηνείᾳ superstructa sunt, me non invito, quin etiam auctore, induxeris; ceu quæ mea non amplius agnoscam, & pro jure, quod cuique in sua scripta convenit, mutata velim.

VIII. Ut vero è diverticulo in viam redeamus, liquet illo *Iudicum* exemplo; non necessario inter *Otiosos* quærendos esse, quicunque in illa *Maimonidæ* recen-

censione non comparent. Unde adeo observatio illa, primi argumenti loco ex *Maimonide* eruta, nullius momenti esse deprehenditur; neque ex *Sanhedrin Babyl.* unde totus ille Maimonidæ discursus est petitus, ullo modo potest juvari.

IX. Fuit hactenus argumentum generale, quo V. D. probare conatur, *illos qui Synagogam moderabantur, atque in ea munus aliquod obibant, sub decem Otiosorum nomine necessario à Maimonide intelligi:* Sequitur aliud specialius, ex eodem *Maimonide* desumtum, quo generale illud confirmare nititur, & distinctius explicare.

X. „Sed & ipse, inquit, *Maimonides* multo adhuc „clarius loquitur ad *Mischnam* tit. Sanhedrin cap. 1. §. 6. „הם בני אדם שאין להם עסק אלא מלאכת שמים „רוצה לומר לקרות בתורה וישיבת בבתי כנסיות:„ „*Illi* (עשרה בטלנים) *erant Viri, qui operam suam tantum locabant in rebus divinis, hoc est, AD LEGENDUM IN LEGE ET SEDENDUM IN SYNAGOGIS.* Hanc vero *sessionem* de Gubernatione Synagogæ accipit. *Per quam ego sessionem*, inquit, *illam Seniorum intelligo, qui ad res Synagogæ attendebant.*

XI. At ipsene etiam *Maimonides*, aut alius quisquam Judæorum, idem per illam *sessionem* intellexerit? aut ulla ratio fingi possit, quæ *sessionem* illam de *Gubernatione* Synagogæ intelligere jubeat? Sane si ipsum *Maimonidem* consulas, atque eos item audias, quos Dissertatione superiore §. XIX. produximus, longe aliter sentias. Nam quam ille hic *Sessionem* dicit, alibi (comment. ad Cod. *Megilla*, Cap. 1. §. 3.) per קביעות *stationem, assignatum locum*, explicat. *Erant*, inquit, *in Synagoga decem homines, quibus nihil omnino negotii*

 erat,

erat, nisi ut negotia cœtus curarent, & legi operam darent: וקביעותן בבית הכנסת *& statio illorum erat in Synagoga.*

XII. Verbum קבע proprie est *figere, infigere*; & hinc porro certum *tempus figere, præfigere, præstituere, determinare, condicere* &c unde קבע *fixum tempus.* At non solum de tempore accipitur, verum etiam de *loco*, qui in certum usum *constituitur.* Hujus significatus exemplum *Buxtorffius* producit, in *Lex: Talm.* ad hanc radicem, ex Psal: LXXXVII. 2. בתי מדרשא דקביען בציון *Domus studiorum quæ fixæ sunt in Tzijone.* Unde קביעות *Statio, opus, officium*, quod est certi & determinati temporis & loci. Ut illud וקביעותן בבית הכנסת sit, *& statio illorum*, ἔργον *eorum, erat in Synagoga:* nihilque aliud significetur, quam quod *Iarchius & Bartenora* dicunt; להיות מצויין תמיד בשעת התפלה בבית הכנסת *ut assidue tempore precum in Synagoga inveniantur.* Quemadmodum hic illud etiam per verbum ישב exprimit, שיושבין תמיד בבית הכנסת *qui assidue sedent in Synagoga.* Unde satis constat illam *sessionem* non de gubernatione accipi, sed de *commoratione* tantum, vel *assiduitate* potius; siquidem quotidie primi, ultimi, & assidui in Synagoga esse debeant, ut alios in certis precibus recitandis juvent.

XIII. Et si inter *Otiosos* etiam *Seniores* sint, qui ad res Synagogæ attendant; mirum sane, ni id quisquam Hebræorum animadverterit, & scriptum reliquerit. Nam non solum *Glossa illa ad Gemaram modo notatam* in hunc sensum *ita evidens non est*, quod V. D. ipse queritur: sed nulla omnino alia. Altum ubique de *Otiosis* illis *Senioribus* silentium.

XIV. Ad-

XIV. Adjicit quidem V. D. *optimum locum*, *qui in Talmude Hierosolymitano est Cod. Megilla*, *Cap. Hakkore Omedh:* Sed quid ille ad rem faciat, nullus intelligo. Verba ita habent: אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה ואין נושאין כפיהם ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא פחות מעשרה. *Non exponunt super Schema*, *neque transeunt coram Arca*, *neque tollunt manus suas*, *neque legunt in Lege*, *neque recitant Prophetas*, *minores quam decem*. Sed quid inde? Scilicet *hic locus nihil aliud nobis vult significare*, *quam quod minores quam decem hac rite absolvere munia non possint*. Recte quidem; sed quid tum porro? Ideone vero decem illi, vel saltem aliqui illorum etiam *Seniores*, *qui ad res Synagogæ attendant?* Glossa ad *Gemaram Sanhedrin* modo notatam ita evidens non est in sententiam illam, uti V. D. ipse fatetur: Sed an hic *optimus locus*, qui in utroque Codice habetur, vel tantillo evidentior? Est quidem ille optimus atque evidentissimus ad probandum cœtus sacri numerum denarium, ut commodius pag. 31. adduci potuisset, lin. 10. At præsenti loco plane non quadrat. Nisi si forte eodem etiam referendus sit; etsi tum rursus non video, quî illi cum altera illa ratione, ex numero officiorum petita, convenire queat.

C A-

Digitized by Google

CAPUT VII.

Sententia V. D. de Decem Otiosis proponitur. Archisynagogus, ראש הכנסת unus, non plures. Argumenta in contrarium allata refelluntur. Vox Archisynagogi à Luca latius sumta, ut etiam Seniores complectatur.

I. SEd tempus est, rem ipsam tandem aggrediamur, & quam V. D. *Decem Otiosorum* explicationem affert, accuratius examinemus. Quod quo melius expediamus, primo atque ante omnia *Viri Docti* sententia quam clarissime exponenda erit, & tum reliqua ejusdem fundamenta, si qua sint, revelanda & evertenda.

II. Sententiam V. D. quod attinet, ea hæc est; *fuisse in unaquaque Synagoga ut plurimum TRES PRÆFECTOS, nomine Ἀρχισυναγώγων insignes, ejusdem omnes ordinis atque dignitatis, qui Synagogam moderabantur; fuisse præterea in quaque Synagoga SEPTEM LECTORES, qui quoque Sabbato ab Episcopo Synagogæ designati publice Legem prælegebant: Hosce vero SEPTEM si cum TRIBUS ἀρχισυναγώγοις conjungas, sic nos habere numerum OTIOSORUM, quem quærimus, DENARIUM.* Ita V. D. semet ipse pluribus explicat, inde à pag. 34. usque ad 39. fin.

III. Verum quidem est, pag. 37. 38. 39. vestigia quædam apparere *Episcopi* illius Lightfootiani, *qui populo publicis in precibus, Lectione quoque & interpretatione Scripturæ præiret*, & à reliquis duobus Presbyteris non nihil differret: *quandoquidem ipse res omnes, quæ ad*

Digitized by Google

ad preces, Lectionem, atque interpretationem Scripturæ faciebant, περὶ οἰκοδομὴν τῆς συναγωγῆς καὶ ἐκκλησίας *omnium maxime curabat; Horum* vero *officium fuerit* (tantum) *ſacris rebus intereſſe, atque ad id attendere, ut omnia in Synagoga* εὐσχημόνως *agerentur, libertate docendi ſibi reſervata.* Sed cum *Vir Doctus* errore *Lightfooti* obſervato, Cap. IV. חזן *Azanitam* illum, ſede *Epiſcopi* dejectum, ſuas ſibi res in Synagoga agere juſſerit; atque etiam tandem pag. 288. 289. & 317. ſententiam *Grotii*, de diſcrimine Præfectorum (quam pag. 37. 38. & 47. etiam ipſe adoptaverat,) prorſus rejiciat, & gravis erroris arguat: non poſſumus aliter exiſtimare, quam hanc, quam propoſuimus, genuinam Viri Docti ſententiam eſſe. Niſi forte *Vir Doctus*, ipſo Proteo mutabilior, quaſcunque formas vel ſententias adſciſcat, & ut primum *Lightfootum*, mox *Grotium* deſeruit, ita nunc tandem etiam à ſemet ipſo deficiat, novamque Synagogæ formam ſit commentus. De quo nobis tamen hactenus nil conſtat, cum non niſi ex ſcriptis de alterius ſententia judicium ferere queamus vel debeamus.

IV. In illius autem ſententiæ confirmationem, ut à certis & probatis incipiat, ſuos cuique Synagogæ *Præfectos* fuiſſe V. D. obſervat, qui *Archiſynagogi* dicti fuerint, & quidem numero *plures. Certius vero,* inquit, *nihil eſt, quam quod unaquæque Synagoga ſuos habuerit Præfectos, nomine* ἀρχισυναγώγων *inſignes, quod non tantum ſacra, ſed & profana ſcripta nos abunde docent. Præfecti vero hi numero fuerunt plures.* Quod quam certum ſit, eo diligentius diſquirendum eſt, quo majores errores illius rei ignorantia in conſtituenda Synagoga parit.

V. De quibus agitur *Præfecti* sunt, qui vulgo *Archisynagogi* dicuntur; *nomine ἀρχισυναγώγων insignes.* Ἀρχισυνάγωγος autem est ראש הכנסת *Caput Synagogæ.* Nihil enim Græcis familiarius, quam Hebræorum ראש per ἄρχων reddere, vel in compositione ἀρχι. Neque aliter se *Vir Doctus* ipse explicat. Pag. 37. *Sapientissimum sanctissimumque sui cœtus Virum* hoc Præfecturæ officio *ornaverunt*, ראש הכנסת/ ממונה/ ἐπίσκοπον, πρεσβύτερον, *illum appellantes.* Et mox: *Id tantum moneam, quod hic homo maximo jure possit appellari ἀρχισυνάγωγος*, vel ἄρχων τῆς συναγωγῆς, *&c*? Et clarius pag. 65. *Extitisse prædicavimus in Synagoga* ראשי הכנסת ἄρχοντας τῆς συναγωγῆς, & ממונים Ἡγουμένους, *&c.* Et sic porro per universum librum. Vide Pag. 67. initio Cap. VI. & conf. pag. 77. summarium Capitis VI. cum capite ipso, inprimisque pag. 77. ראש הכנסת וגו' ἀρχισυνάγωγος *ille est*, *&c.* Et ne inter scribendum, ut alias sæpiuscule in hoc argumento solet, sententiam mutasse putes, faciunt inter alia illa verba, quæ pag. 289. leguntur: *Quod enim ad primum attinet, cum Synagogæ Præfecti, sive tres sive plures pro Synagogarum excellentia dicti fuerint omnes* ראשי הכנסת *ἀρχισυνάγωγοι, Synagogæ Principes, Pastores, Moderatores &c.*

VI. Hos vero *Archisynagogos*, ראשי הכנסת *in singulis Synagogis plures* fuisse ait, ut ex iisdem locis & universo libro liquet. Quo cum nihil certius esse dicatur, nos eodem nihil falsius esse prædicamus, cum nunquam in una synagoga ראשי הכנסת *Capita Synagogæ*, sed unus tantum ראש הכנסת *Archisynagogus* inveniatur. Quod dum dicimus, vocum Hebræarum ראש הכנסת vim usumque spectamus, ceu qui ex Hebræis potissimum,

Vi-

Digitized by Google

Viro Docto monente, Synagogæ officia determinare debeamus.

VII. Est, inquam, unus tantum in Synagoga ראש הכנסת *Princeps, Caput Synagogæ.* Id ex phrasi ipsa liquet, siquidem semper numero singulo legatur ראש הכנסת *CAPUT Synagogæ*, nunquam, quod quidem hactenus observare potuerimus, vel ab aliis viderimus notatum, ראשי הכנסת *CAPITA Synagogæ*, ut V. D. toties loquitur. Est quidem ubi ראשי כנסיות *Capita Synagogarum* memorentur, sed tum non de una Synagoga sermo est, sed de pluribus, uti numerus pluralis כנסיות / *Synagogarum*, satis diserte indicat. Vide *Orach chaij.* Tit. CXXXVI.

VIII. Sunt quidem præter hunc alii unius Synagogæ *Præfecti*, at non ejusdem ordinis. Hi פרנסים *Pastores*, זקנים *Presbyteri, Seniores*, & denique שבעה טובי העיר *Septem Boni Civitatis* appellantur, & à primo illo distinguuntur. *R. Nath.* in *Aruch.* voce חבר *Socius:* חבר עיר איש גדול אשר יועדו עליו כל הזקנים *Socius*, sive *Doctor civitatis est vir magnus, ad quem congregantur omnes Seniores.* Est hic *Doctor Civitatis*, *Archisynagogus*, ut alibi probatum dabimus, sed solus ille & summus, apud quem reliqui *omnes Seniores*, alius utique ordinis & dignitatis, de rebus cœtus deliberaturi, convenire solent. Vide Cl. *Prideauxium*, ad *Maim.* de *Iure Pauperis & peregrini*, Cap. VII. num. 22.

IX. Sed age loca excutiamus, quæ in hanc sententiam producuntur. Horum primus est Marc. V. 22. Καὶ ἰδοὺ, ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι Ἰάειρος. *Et ecce, accessit unus ex Præfectis Synagogæ.* Undè *Vir Do-*

ctus paucis interjectis, quæ ad nos parum attinent, sic concludit: *Caterum quando dicit hoc in loco Marcus Evangelista, quod Iaïrus fuerit* εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, *omnino præsupponit, quod fuerint* ἀρχισυνάγωγοι *plures, licet pracisus numerus hoc ex loco nequeat determinari.* Sed ut hæc omnia liberali manu concedamus, neque enim ulla specie negari possunt, quid inde conficitur aliud, nisi fuisse *Capernaumi plures Archisynagogos*, quorum *Iaïrus* unus fuerit: At plures in una Synagoga fuisse, id vero minime omnium inde liquet. Cum enim in plerisque urbibus plures Synagogæ essent, adeo quidem ut sola Tiberias tredecim numeraret; quis dubitet, quin Capernaumi, amœnissimo loco & hinc incolis frequenti, etiam plures Synagogæ fuerint, quarum cum singulæ suum Archisynagogum haberent, earumque uni *Iaïrus* præesset, is summo jure εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων potuit vocari. Ut *Archisynagogorum* multitudini nihil præsidii in isto loco inveniatur.

X. Neque magis huc facit Act: XVIII. 8. 17. *ubi in eadem Ecclesia Corinthiaca memorantur* Κρίσπος καὶ Σωσθένης ἀρχισυνάγωγοι. Est enim illa fallacia, quam jure *compositionis* appellare queas, quandoquidem componuntur, qui tempore erant maxime sejuncti. Commate VIII. *Crispus* memoratur Synagogæ Corinthiacæ *Archisynagogus*, Κρίσπος ὁ ἀρχισυνάγωγος, non *Archisynagogorum unus.* Ut nihil inde de pluribus in eadem Synagoga *Archisynagogis* concludi queat. Sed v. 17. *Sosthenes* occurrit pariter *Archisynagogus.* Sed quid tum porro? Igiturne nunc duo fuerint? Atque *Crispus* jam Synagoga excesserat, cum familia universa Christianismum amplexus: Nam quis Judæos hominem Apostatam pu-

tet

tet toleraturos *Archiſynagogum?* notior eorum zelus, vel ex hac ipſa hiſtoria, quam ut illud quiſquam ſanus ſuſpicari poſſit. *Criſpo* autem digreſſo ſuffectus eſt *Soſthenes*: ut jam quidem duo nobis occurrant in eadem Synagoga Archiſynagogi, at non uno eodemque tempore, ſed ſolum ordine ſucceſſionis.

XI. Reſtat tertius locus, Act: XIII. 15. Hic cum Paulus & Barnabas Synagogam ingreſſi eſſent Antiochiæ in Piſidia, *Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς*; *poſt lectionem Legis & Prophetarum ARCHISYNAGOGI ad illos miſerunt*. Memorantur hic utique plures *Archiſynagogi*, & quidem in eadem Synagoga. Nam plures in illa urbe Synagogas fuiſſe nobis hactenus non conſtat; & ſi vel maxime illud conſtaret, tamen nihil cauſæ eſſet, cur dicti *Archiſynagogi* per plures Synagogas diſtribuendi eſſent: quandoquidem ea, quæ hic facta leguntur, in eadem Synagoga geſta ſint, quam Apoſtoli ingreſſi erant, neque ulla ſuſpicio de aliarum Synagogarum Moderatoribus cuiquam oboriri poſſit, cum Lucas, accuratiſſimus ſcriptor, procul dubio non fuiſſet omiſſurus, ſiquidem alii ex aliis Synagogis etiam miſiſſent.

XII. At ne ſic quidem ex omnibus iis, quæ ad iſtum Lucæ locum diximus, ullo modo ſequitur, quod *Viro Docto* erat concludendum; nimirum *in una eademque Synagoga plures fuiſſe Archiſynagogos*, id eſt ראשי הכנסת/ quemadmodum V. D. illa duo, ceu ejuſdem ſignificationis, vel promiſcue uſurpare ſolet, vel alterum per alterum explicare. Id ſolummodo inde recte collegeris, fuiſſe in illa Synagoga plures *Præfectos*,

 qui

Digitized by Google

qui illam communi consilio gubernarint, quosque Lucas voce latius sumta vocaverit Ἀρχισυναγώγους. Quod ut nostræ sententiæ nihil obesse potest, quippe qui illud jam sæpius monuimus, atque inculcavimus: ita *Virum Doctum* nihil juvat, ceu qui probare debebat, fuisse in quaque Synagoga plures ראשי הכנסת *Capita illius Synagogæ*, eosdemque זקנים/ πρεσβυτέρους, *Seniores*, & פרנסים/ ποιμένας, *Pastores* dictos, & nullo modo inter se distinctos, quique vulgo communi nomine dicti sint, ἀρχισυνάγωγοι. Cujus contrarium jam supra ex *Hebræis*, *Epiphanio*, & ipsis denique *Constitutionibus Imperatorum* nos confidimus probasse; ceu qui *Archisynagogos* à *Presbyteris*, sive *Patribus Synagogarum* manifesto distinguant.

XIII. Atque hæc nostra expositio Syri, antiquissimi doctissimique Interpretis, versione non parum juvari videtur. Pro eo enim, quod alibi vocem ἀρχισυνάγωγος per רב כנושתא reddit, uti Marc: v. 22. 35. 36. 38. Luc: XIII. 14. Act: XVIII. 8. vel ריש כנושתא/ quod proxime ad Hebraïsmum accedit, Luc. VIII. 41. 49. hic loci vertit קשישא *Kaschische*, πρεσβυτέρους, *Seniores*. Id quod eo præcipuè fecisse videtur, quod probe perspexerat, quos Lucas hic ἀρχισυναγώγους vocat, non eos esse, qui vulgo & proprie hoc nomine veniunt, ראש כנסיות/ sed simul reliquos Synagogæ Moderatores, *Seniores* Archisynagogo adjunctos; quemadmodum ab Apostolo nomina ἐπισκόπου & πρεσβυτέρου eodem modo & de summo Ecclesiæ *Episcopo*, & de reliquis *Senioribus* usurpantur. Etsi illud interim dissimulare nolumus, eundem Interpretem etiam *Sosthenem* ἀρχισυνάγωγον, generaliori hoc vocabulo קשישא *Senioris* insignire.

C A-

CAPUT VIII.

Numerus Seniorum apud Hebræos non est incertus. Qui preces in Synagoga dicit, non est ejus Præfectus. Non tres, sed septem Seniores Synagogæ. Contrariæ rationes refutantur.

I. ETsi vero *Vir Doctus* istoc pacto *Archisynagogos* & *Presbyteros* confundit; tamen porro etiam in numerum illorum inquirit, eumque eruere laborat. Hunc autem licet varium & incertum statuat, tandem tamen determinat, & ternarium facit. *Constat nunc*, (inquit pag. 35.) *præfuisse unicuique Synagogæ plures: quot vero præfuerint hactenus non constat: & forte fieri etiam potuit, ut numerus horum* Presbyterorum *ipsos apud Iudæos determinatus nullus exstiterit, cum Synagogæ aliæ aliis fuerint nobiliores frequentioresque, unde & his curandis plures, aliis pauciores constituti fuisse videntur.* Et mox pagina sequente; *Certum tamen & mihi apparet, huic Synagogæ plures, alii pauciores præpositos Curatores fuisse, &c. Nunquam tamen opinamur unum aliquem hominem solum Synagogam rexisse; semper vero eidem præfuisse plures; Verum siquidem hic pluralitatis numerus incertus est, & quandoque pro Synagogarum frequentia variatus, illum proponemus qui simplicissimus est, & dubio procul antiquissimis temporibus obtinuit.* Is autem est *ternarius*. Sic enim definit pag. 38. *Duos nunc habes Seniores, quos si cum Præfecto Synagogæ primo conjungas, TRES habes numero, qui Synagogam moderabantur, neque enim dubitare poteris, quin duo hi Presbyteri* ἀρχισυνάγωγοι, ἄρχοντες τ̃ συναγωγῆς, *simul cum primo Episcopo possint vocari.*

II. In

II. In quo discursu *Viri Docti* institutum summopere mirari subit. Mirabatur V. D. nuper *Samuelis Petiti, Viri Nobilissimi, confidentiam in determinandis Synagogæ officiis ex Pandectis Iuris, quod ratio suadet ex Hebræorum scriptis fieri oportere.* Sed quis hic confidentiam *Viri Docti* non multo magis miretur, qui numerum *Archisynagogorum*, neque ex Pandectis Juris, neque ex Hebræorum scriptis, sed ex suo cerebro it determinatum? Nam quod Hebræorum scripta attinet, inde V. D. determinare nihil potuit, *siquidem pluralitatis hic numerus incertus est, & quandoque pro Synagogarum frequentia variatus: & forte fieri etiam potuit, ut numerus horum* Presbyterorum *ipsos apud Iudæos determinatus nullus exstiterit.* Quod enim incertum & varium, & apud ipsos Judæos minime determinatum fuit, quâ arte aut sagacitate ex ipsorum scriptis definire queas? quibus arithmeticorum regulis simplicissimum inde numerum eruere atque invenire?

III. Sed quæ porro ratio ita statuendi? quid caussæ, cur ita varium & mutabilem *Archisynagogorum* illorum numerum fingamus? Undenam vero illud V. D. *certum apparet, huic Synagogæ plures, alii pauciores præpositos Curatores fuisse?* Unquamne V. D. numerum illum *pro Synagogarum frequentia variatum* legit, ut ita incertum fingere sit necesse? Non opinor sane; neque enim *Vir Doctus* istud fuisset prætermissurus. Quia vero ipse nullum invenit, hinc incertum fingit, & conjecturæ locum facit, ut ex vario & incerto numero simplicissimum conjicere atque eruere possit.

IV. Is autem *ternarius* est, quem quo pacto inveniat, porro considerandum venit. In hanc rem V. D.

Ca-

Digitized by Google

Canonem Generalem obſervat in *Iore Dea*, Cap. CCVI. (CCLVI. opinor) אין עושין שררה על הציבור בפחות משנים *Non faciunt Præfecturam in Synagoga, niſi quæ ad minimum duorum ſit.* Sed quid hic canon ad *Archiſynagogos* aut *Presbyteros* attinet? in eo de illis ſolummodo cavetur, qui pecuniam à populo exigunt, & poteſtatem habent invitos pignore ab illis accepto vi cogendi, quemadmodum *Iarchius* ad *Babba Bathra* fol. 8. fac. 2. docet. Id quod inde etiam amplius confirmatur, quod vocula בממון alibi diſerte addita legitur, in hunc modum, אין עושין שררה על הציבור בממון וגו' *Non præficiunt cœtui Magiſtratum circa res pecuniarias &c.* Ita enim *Maimonides* legit, *Hilch. Matten. Anij.* Cap. IX. §. 5. & *Schulch. Aruch.* Edit Amſtel. *Iore Dea*, Tit. CCLVI. §. 3. Sed nec ipſe V. D. diffitetur, hunc canonem aliis conſtitutionibus in Talmudiſtarum ſcriptis applicari: quod cum certum ſit, neque uſquam ab illis conſtitutionibus transferatur ad alias, nos quoque alio detorquere non audemus, non ignari, id ſi fiât, non ſine magno errore fieri. Nam etiam *Archiſynagogi* officium שררה / *Præfectura* eſt, uti Gloſſa ad notum illum locum in Cod. *Sota* & *Ioma* de *Archiſynagogo* docet: & tamen *Archiſynagogus* ſolus atque unicus eſt ſui ordinis in Synagoga Præfectus.

V. Sed ad ſpecialiora cum *Viro Docto* progrediamur. Ex fine atque uſu Synagogarum ſe *ſimpliciſſime cogitare* exiſtimat, ſi ſtatuat, *talem Synagogæ neceſſarium Præfectum eſſe, qui populo publicis in precibus, Lectione quoque & interpretatione Scripturæ præeat, cum multitudo populi non magis carere ducibus poſſit, quam ſuis greges Paſtoribus.* Quæ argumentatio etſi non plane falſa

 eſt,

Digitized by Google

est, tamen plus habet, quam ex positis simpliciter sequi possit. Ut enim ejusmodi aliquis homo necessarius sit, non is illico etiam *Præfectus* est, quemadmodum V. D. *talem Synagogæ huic necessarium Præfectum esse* existimat. Sufficere huic homini potest, si *Synagogæ minister* audiat, quemadmodum in nostris Ecclesiis, qui cantum moderantur, S. Scripturam prælegunt, quinque, quæ vocant, Capita Religionis Christianæ, & alicubi etiam statas precum formulas recitant, *Ministri* sunt & audiunt, nequaquam vero *Præfecti* & *Rectores*. Sunt enim illi vel Ludimagistri, vel Custodes, vel Præcentores & Lectores; **Schoolmeesters/ Kosters/ Voorlesers/ Voorsingers.** Quomodo rem etiam in Synagoga agi cum de reliquis certum est, tum per V. D. etiam de *interpretatione Scripturæ*, quandoquidem illam ordinario tribuit *Azanitæ*, *Ministro*.

VI. Illud tamen de *Præfecto* istiusmodi V.D. non modo ex ratione, sed & ex Scriptis Hebræorum confirmari posse contendit. *Id vero*, inquit, *ex ratione percipimus: Accedunt nunc Hebræorum Scripta & Consuetudines, qui in Synagoga quoque ab antiquissimis temporibus Sapientissimum Sanctissimumque sui cœtus Virum hoc præfecturæ officio ornaverunt*, ממנה ראש הכנסת *ἐπίσκοπον*, *πρεσβύτερον*, *illum appellantes*. Sed quænam illa *Hebræorum Scripta* aut *Consuetudines*, quæ *Prælectorem* illum *Præfecturæ officio ornatum* nobis exhibeant? ubinam illum ממונה/ (quo quidem sensu *Vir Doctus* hanc vocem accipit) ubi ראש הכנסת *ἐπίσκοπον*, *πρεσβύτερον*, appellant? Cur non loca quædam producta? Sed *id sequentibus in pagellis factum est abunde*. Capite VI. VII. & sequentibus, opinor. At quid ibi de hoc *Præfecto orante*

te

te & canente, legente item & interpretante? Minus nihilo. Quid ſit *Sudarium*, quid *Haphtara*, quid *Expoſitio ſuper Schema*, quid denique *deſcenſus coram arca*, V. D. quidem fuſe explicare conatur: At eum, qui orat; legit, & interpretatur, hunc, inquam, Synagogæ *Præfectum* eſſe, id verò nullus probat.

VII. Quid tamen illud ſit, quod V. D. ait, *Hebræos in Synagoga ab antiquiſſimis temporibus ſapientiſſimum ſanctiſſimumque ſui cœtus Virum hoc Præfecturæ officio ornaviſſe,* ראש הכנסת ממונה / *ἐπίσκοπον, πρεσβύτερον, illum appellantes?* Quantum capio, quantum ſapio, inſignis quædam hic confuſio occurrit, *Archiſynagogi* ſc. & *Miniſtri cœtus*, quem שליח ציבור appellant. De illo tituli tribus linguis expreſſi ſatis agi arguunt, de hoc vero officia atque attributa. Nam cum *Sapientiſſimum ſanctiſſimumque cœtus Virum* dicit, quis non illico שליח ציבור *Angelum, Miniſtrum cœtus* indigitari intelligit? Hic enim eſt, in quo *Maimonides* iſtas virtutes requiri docet, *Hilch. Teph.* Cap. VIII. §. 11. אין ממנין שליח ציבור אלא גדול שבציבור בחכמתו ובמעשיו *Non conſtituunt ἄγγελον τῆς ἐκκλησίας, Miniſtrum cœtus, niſi qui cæteris omnibus SAPIENTIA & BONIS OPERIBUS præſtet.* Viden' hic גדול בציבור בחכמתו ובמעשיו *Sapientiſſimum ſanctiſſimumque cœtus Virum*, eumque non ראש הכנסת *Archiſynagogum*, ſed ש״צ *Miniſtrum Synagogæ?* Unde ergo, inquis, *hoc Præfecturæ officio* ornatus? non ſane à Judæis, ſed à Doctiſſimo *Lud. Cappello* in *Spicilegio* ad 1 Tim: III. 1. ubi Apoſtolus de *Epiſcopo* agit. *Habent*, inquit, *& Iudæi ſuos Canones, de eorum moribus quos SYNAGOGIS SUIS PRÆFICIUNT, quos cum iſto Apoſtoli Canone compone-*

 re

re non fuerit inutile. Sic ergo Maimonides (loco modo citato :) *Non constituunt Synagogæ ministrum &c.*

VIII. Sed quid huic denique cum *Præfecto*, *Archisynagogo*, *Episcopo*, *Presbytero*? Sc. *Cappellus* locum illum *Maimonidæ* allegat ad 1 Tim: III. 1. 5 ubi Apostolus ἐπίσκοπον, eundemque πρεσβύτερον describit. Hunc denique Illustris *Grotius* cum ibidem ראש הקהל/ tum alibi passim, ubi *Archisynagogi* vel *Episcopi* mentio occurrit, ממנה (absque ו/ quomodo etiam V. D. hic legit, pro ממונה) & ראש הקהל appellat. Unde tandem V. D. *Qui in Synagoga quoque ab antiquissimis temporibus sapientissimum, sanctissimumque sui cœtus Virum* (phrasi Maimonidæ,) *hoc Præfecturæ officio* (ex Cappello) *ornaverunt*, ממונה' ראש הכנסת (phrasi Grotiana, sed nonnihil ex Cod. Joma & Sota immutata) ἐπίσκοπον, πρεσβύτερον (verbis Apostoli) *illum appellantes.*

IX. Sed transeat *primus* ille *Præfectus*, ut reliquos etiam lustremus, qui huic adfuerunt, *Seniores*, πρεσβυτέρους, *sapientia & vitæ gravitate præstantes Viros binos, quorum officium fuerit sacris rebus interesse, atque ad id attendere, ut omnia in Synagoga ἀσχημόνως agerentur, libertate docendi sibi reservata.* Sed ubi inveniam nobile par virorum? ubi investigem? quem perconter? Librum *Colbo*, opinor, nam *in eo omnia*, ut hos duos ibidem etiam inveniri necesse sit. In eo hæc leguntur : וצריך להודות בפני עשרה או יותר וצריך שיהיו שם שני זקנים שנא' ובמושב זקנים יהללוהו *Necesse autem est, ut publica Nominis divini professio præsentibus decem fiat : Præterea necesse est, ut adsint huic actui DUO SENIORES, sicut dicitur : Et in consessu Seniorum laudabunt illum.*

X. De quo loco priusquam agamus, Benevole Lector,

ctor, qui illum forte examinare voles, mihi monendus es, illum citato Capite XVII. non inveniri; ne, quod nobis contigit, in illo quærendo frustra labores. Invenitur autem Cod. *Berachoth*, fol. 54. fac. 2. fine; & inde *Or. chaij*. Tit. CCXIX. §. 3. unde melius de toto loco poteris judicare.

XI. Quid autem inde in rem præsentem? מושב *Consessus*, inquit V. D. *hic est forte illa* ישיבה *cujus Maimonides in numeri hujus denarii expositione meminit.* Sed quid tum postea? *DUOS nunc habes SENIORES, quos si cum PRÆFECTO Synagogæ PRIMO conjungas, TRES habes numero qui Synagogam moderabantur: neque enim dubitare poteris, quin duo hi presbyteri ἀρχισυνάγωγοι, ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς simul cum primo Episcopo Synagogæ possint vocari, siquidem & illis commissa erat Synagoga & officiorum in Synagoga obeundorum cura.*

XII. Ut vero hic pleraque omnia concedamus, neque collationem hujus loci cum superiori illo *Maimonidæ* examinemus, neque istam vocis מושב cum ישיבה / Ideone vero inde sequatur, *tres esse Archisynagogos*, non pauciores neque plures? si enim hi *duo Seniores*, uti V. D. contendit, ἀρχισυνάγωγοι, ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς jure vocari possint, cur non *primus* ille *Episcopus* inter eos etiam censeri queat, ut adeo *duo* tantum, non *tres* inveniantur? Nam quæ ratio sive ex hoc loco produci, sive aliunde fingi possit, ob quam hi duo *Seniores*, qui & ipsi *Archisynagogi*, à primo illo debeant distingui? si vero *Archisynagogus primus* ab illis omnino distinguendus sit, quod tamen ipsum haud scio an V. D. amplius sit concessurus, quis inde ulla ratione concluserit, præter hos duos nullos alios esse,

ut illi soli cum primo Episcopo sint statuendi Synagogam gubernare? Cui sententiæ refellendæ etsi nulla alia argumenta nobis suppeterent, tamen V. D. illam hoc argumento nobis nullus posset persuadere. Nam quæ hæc argumentatio sit; Publica gratiarum actio in Synagoga debet fieri præsentibus duobus *Senioribus*, Ergo duo tantum sunt *Seniores*? Ita quidem recte inde argumenteris; Ergo ad minimum duo sunt; nullatenus vero, Ergo non sunt duobus plures.

XIII. Sed quid multis moramur, & debilitatem illius argumenti conamur ostendere, cum certus & definitus numerus sit in promtu, quo nullum aliud validius argumentum dari potest, ad conjecturam illam de *duobus Senioribus* explodendam? Notum est illis, qui Synagogam à limine salutarunt, vel *Lightfooti* saltem commentarium ad Matth. IV. legerunt, fuisse olim שבעה טובי העיר *Septem Bonos Civitatis*. Hos itaque si constet esse ipsos פרנסים / *Pastores*, qui Synagogæ negotia curabant, definitum numerum habebimus *Seniorum*.

XIV. Atque hanc in rem jam supra adversus *Cl. Lightfootum* ea produximus, quæ huic negotio conficiendo sufficiant, ut hic loci multa reponere non sit necesse, præsertim cum eadem alibi quoque sint repræsentanda. Ostendimus § CXI. esse *Septem Bonos Civitatis*, qui ea quæ ad Synagogam, & peculium cœtus attinent, moderentur. Hos porro פרנסים *Pastores* esse & vocari probavimus, §. CXII. & denique זקנים *Seniores*, §. CXIII. Ut nulli dubium esse possit, quin hi *Septem Boni Civitatis* sint *Seniores Synagogæ*, quemadmodum etiam olim in Gallia, & etiamnum Metis in

Lot-

Digitized by Google

Lotharingia, *Seniores*, quos alibi *Parnaſſim*, alibi *Raſche hakkahal* dicunt, nomine *Tobhim* novimus appellatos. Unde tandem facile quivis perſpicit atque intelligit, *Seniores* Synagogæ non *tres* eſſe, ſed *Septem*.

X V. Cur vero numerus ille *ternarius* V. D. adeo placuerit, ut in illum eruendum atque aſſerendum tanta diligentia incubuerit? Præterquam quod ille numerus rationibus V. D. ad *decada Otioſorum* conficiendam aptiſſimus eſſet; neque plures alibi, inprimiſque in Libro *Colbo* Viro Docto occurriſſent; id ſolum cauſæ eſſe video, quod *numerus ternarius ſimpliciſſimus* ſit, & *antiquiſſimus. Verum*, inquit Vir Doctus, *ſiquidem pluralitatis hic numerus incertus eſt, & quandoque pro Synagogarum frequentia variatus, illum proponemus, qui SIMPLICISSIMUS eſt, & dubio procul ANTIQUISSIMIS TEMPORIBUS obtinuit. Licet enim exiſtimare, & hujus rei, uti rerum omnium aliarum, SIMPLICISSIMA fuiſſe initia.*

X V I. Scilicet mira quædam *ſimplicitatis* vis eſt, & in argumentando ſingulare pondus habet & momentum. Sive tua tibi ſententia adſerenda ſit, uti hic; ſive adverſarius refellendus, *ſimplicitatis* telum fortiſſimum eſt. Dubitas? Si πάρεσις, *translatio reatus à debitore in Sponſorem Meſſiam*, refutanda ſit, validiſſimum argumentum *ſimplicitas. NON CONVENIT*, (verba ſunt Viri cujuſdam Clariſſimi) *CUM SIMPLICITATE V. T. ut Nathan dicens Davidi* tranſire fecit Dominus peccatum tuum, *intelligatur dicere, expunxit illud ex tuis tabulis, & retulit in rationes Meſſiæ. SIMPLICIUS multo id interpretabimur; fecit illud evaneſcere, ut amplius non ſit ad condemnationem.* Noſtram ſententiam de O-

tio-

Digitized by Google

tiosis stipendiariis tibi explodendam sumis? eodem modo argumentum præbet *simplicitas*. Audi Virum Doctum: *Nos tamen judicamus*, inquit, *ID CUM VETERIS ECCLESIÆ JUDAICÆ SIMPLICITATE NON CONVENIRE*. Ita quod vulgo de necessitate dici solet, nunc de simplicitate verum est: *Ingens telum simplicitas*.

XVII. Et hinc lubens equidem scire velim, & à quocunque discere, quænam sit illa sive *Veteris Testamenti*, sive *Veteris Ecclesiæ Iudaicæ simplicitas*, quam Viri Docti ita continuo jactitant, si forte eadem mihi etiam aliquando usui esse possit. Adeo enim simplices sumus, vel si mavis stupidi, ut quænam ista sit simplicitas, nulli capiamus, etsi quid ὀφθαλμὸς ἁπλοῦς, quid ἁπλότης τῆς καρδίας, quid alia ejusdem generis sint, nobis utcunque intelligere videmur.

XVIII. Et ut in præsenti argumento maneamus, quæ numeri *ternarii simplicitas* præ *Septenario?* An forte, quod minor sit, & ex paucioribus compositus? sic *ternarius* utique simplicior est *Septenario*. Sed quid id ad Synagogam, ejusque moderatores? quis mortalium, aut quæ ratio illum numerum Synagogæ necessarium fecerit? Ideone vero, quod *Septenario* simplicior? etiam *quaternarius*, *quinarius*, & ipse denique *senarius* simpliciores sunt *Septenario*, neque tamen ideo ad hanc rem adhibiti. Sed illis omnibus simplicior *ternarius*. Fateor equidem, sed & isto simplicior *binarius*, & hoc ipso denique *unitas*; ut si quid hæc simplicitas ad rem faciat, vel *unum* tantum *Archisynagogum* esse oportuerit; vel, si non unus aliquis solus Synagogam unquam rexerit, ad summum *duos*, siquidem

Digitized by Google

dem hic numerus compositorum omnium est simplicissimus.

XIX. Sed videamus, nihilne ad superiorum confirmationem in *Pandectis* Juris Hebraïci, famoso illo libro *Colbo*, invenire queamus. Atque ecce tibi illud confirmatum, quod alibi ex ore Clarissimi Viri, *Dn. Simonis Leon* diximus, in Lotharingia atque alibi etiamnum Seniores Synagogæ *Tobbim* appellari. Nam Titulo illius libri CXVI. & CXVII. ubi quædam cum aliorum Doctorum, tum inprimis Gallorum & Lotharorum Constitutiones exhibentur, frequens horum mentio fit *Bonorum*, vel aliquando etiam *Septem Bonorum Civitatis*.

XX. Sic Tit. CXVI. fol. mihi 134. col. 1. med. ואם עושין בני העיר תקנת עניים או תקנה אחרת ורוב בני העיר מן המהוגנים מתרצין בדבר אין האחרים יכולין לבטל התקנה ולומר נבא עמכם לבית דין כי אין לישב בית דין בדבר כי הכל לפי ראות עיני טובי העיר: *Si quid cives de pauperibus constituant, aut aliud quodvis scitum faciant, in quod honoratiores plerique consentiant: huic reliqui intercedere non possunt, aut dicere, in jus ibimus. Hæc enim nihil ad Prætorem; quia illa omnia ex arbitrio BONORUM CIVITATIS fiunt.* Ibid. col. 2. circa med. מלשין יכולין להכריחו בכח חרם לומר מה שאמר לפי טובי העיר *Obtrectatorem per excommunicationem eo adigere possunt, ut id quod dixit, coram BONIS CIVITATIS repetere debeat.* Et mox rursum: חרם קדמונית שלא להכות חבירו ומתירין לו החרם קודם שיתמנה בעשרה על מנת שיקבל עליו לעשות צואת בית דין או מה שיעשו טובי העיר *Antiquum interdictum est, Anathe-*

the-

thematis pœna ſancitum, ne quis proximum ſuum percutiat, &c. ut in ſe recipiat ſe facturum, quod judices jubent, vel quod BONI CIVITATIS *injungunt.* In quo poſtremo loco media verba non ſatis aſſequimur, niſi forte illa integra non ſint, quemadmodum ibidem צואת occurrit, quod mirum ni ſit perperam pro מצות poſitum: Sed de eo alibi videbimus Illud ſaltem ex eodem, reliquiſque locis liquet, *Seniores* qui rei publicæ curam gerunt, etiam extremis ſeculis *Bonos* eſſe appellatos.

XXI. Sed & illud indidem conſtat, illos *Septem* eſſe, neque alium numerum vulgo notum. Ibid. Tit. CXVII. bis occurrit. ויפצנו על פי שבעה טובי העיר *Et liberet illum, quemadmodum* SEPTEM BONI CIVITATIS *illi mandarint.* Et mox: וגזרנו והחרמנו ונדינו שלא יאיים על שבעה טובי העיר על ידי גוים: *Et ſanximus ſub pœna anathematis & excommunicationis, ne* SEPTEM BONIS CIVITATIS *terrorem incutiat (minetur) de Chriſtianis.* Unde liquet, adhuc ante pauca ſecula in Gallia & Hiſpania obtinuiſſe in Synagogis non tantum nomen, ſed etiam numerum SEPTEM BONORUM CIVITATIS. ὅπερ ἔδει δεῖξαι.

CAPUT IX.

Calculus V. D. in numero denario Otiosorum conficiendo turbatur. 1. Archisynagogus, 7. Presbyteri, 2. Diaconi, Chassan & Pracentor, ac denique plures paucioresve Sacerdotes cum 7. Lectoribus, quomodocunque componantur, numerum denarium Otiosorum excedunt.

I. ATque ex his denique, quæ proxime dicta sunt, cuivis manifestum fore arbitramur, quid de eo sentiendum sit, quod V. D. *Archisynagogos* illos, seu *Presbyteros* Synagogæ, *Otiosos* facit, qui cum *Septem Lectoribus* constituerint famosum illum ordinem *Otiosorum*. Cum enim illi *decem* numero sint, eorumque *Septem Lectores*; quis hic non mirum in modum impeditas rationes observet, si ad hos *Archisynagogi* accedant, qui in singulis Synagogis non *terni* erant, uti V. D. hariolatur, sed *Septeni?*

II. Ac superiori Dissertatione, quando cum *Lightfooto* nobis res erat, dedimus illud Viro longe eruditissimo, & maximæ, quam inter omnes summo suo merito obtinet, auctoritati, ut argumentis undique sollicite conquisitis sententiam ejus convelleremus; eoque magis, quod neque argumentis ullis ipse usus esset, quorum imbecillitatem ostendere possemus, & alii quidam clarissimi nominis Viri in eandem sententiam concessissent: At nunc bona Lectoris venia minus operosis esse licebit, neque necesse arbitramur, ut æque prolixe in confutanda hac *Viri Docti* opinione versemur, postcaquam universum ejus apparatum ad

Digitized by Google

hanc rem discussimus, atque ostendimus quam parum solidi ille habeat, quod cordatum lectorem morari possit. Quare satis erit, si ordines & rationes *V. D.* turbemus, & eorum probationem, quæ in *Otiosis* inesse debent, de *Senioribus* & *Lectoribus* exigamus.

III. Cum itaque in singulis Synagogis *singuli Archisynagogi* fuerint, (ראש הכנסת) & *Septem Seniores* (שבעה טובי העיר) si hi *Otiosi* sint dicendi, uti V. D. contendit; atque illis *Septenos Lectores* addas, vide quorsum numerus ille *Otiosorum* sit evasurus. Non jam tantum *Decem Otiosi* erunt, sed *quatuordecim*, imo *quindecim*.

IV. Quoniam vero V. D. illos *Otiosos* facit, *qui Synagogam moderabantur, atque in ea munus aliquod obibant*; *Diaconi*, sive Eleemosynarum Collectores, quos supra Cap. 1. ex Civitate in Synagogam revocavimus, pariter in eundem ordinem *Otiosorum* erunt conjiciendi. Quo modo rursum ad minimum duorum hominum accessio fiet.

V. Sed quid de חזן *Azanita* dicemus? nullone ille pacto ad illustrem ordinem meretur referri? Atque is utique aliquod olim in Synagoga nomenque decusque gessit. Nam *Nuncius Synagogæ est*, qui *attendit ad legentes*, *Ecclesiæ præit in precibus publicis*, & in genere *illi incubuit videre, quænam sint necessitates Synagogæ, ut circa illas quod sui officii est, faciat*. pag. 48. Quin, si quid *Viro Docto* credimus, *munus interpretandi ordinario in se suscepit*, pag. 24. 25. & aliquando quoque publice *solet concionari*, pag. 294. ut ejus officium in Synagoga non modo utile, sed & necessarium sit. Usque adeo, ut *Vir Doctus* ad *Synagogæ* (quam opposite ad *Novam Buxtorffii* nomine *Veteris* insigniet) plenam & per-

fectam

Digitized by Google

fectam descriptionem, *Archisynagogo* secundam partem de *Azanitis* addere habeat necesse.

VI. Quid igitur illo futurum est? Sane quidem, si *Virum Doctum* audis, *Otiosus* non fuit. *Fuit* enim *hic*, (quod nos pene fugisset,) *vilioris conditionis*, *neque cum decem Synagogam referentibus numeratus. Paulo enim major conditione fuit* עם הארץ *populo terræ: si quidem hic primus gradus erat:* Nimirum in prima *origine*, antiquissimis temporibus, *simplicissima illa ætate*. Nam *Officium* hoc Nuncii publici *procedente tempore factum honoratius*, eique à Presbyteris negotium datum est, ut *Legentes vocaret, iisque inter legendum praeesset; librum Legis ex arca depromeret & in eam reconderet, quod crescente superstitione non levis dignitatis officium fuit; sacram Scripturam interpretaretur, & tandem, quod omnium erat maximum, preces publice recitaret &c.* pag. 63. 64.

VII. Quæ quando cum reliquis ejusdem generis ibidem lego, atque attentius considero, vix me contineo; ita pleraque omnia non modo falsa atque incerta, sed plena audaciæ, confidentiæ, & temeritatis. Tanquam *Vir doctus* omnes temporum articulos & mutationum momenta in numerato haberet, ita *tempora originis & progressus* hujus officii distinguit, & *Azanitam*, infimum Synagogæ ministrum, ad summum dignitatis fastigium in Synagoga evehit, gravissimaque Episcoporum officia illi demandat. Ita scilicet,

Si fortuna volet, fies de Chassane Rhetor,
Si volet hæc eadem, fies de Rhetore Chassan.

VIII. Sed licet omnia illa ad tempus concederemus, (alii enim occasioni & loco hanc quæstionem integram servabimus, quando etiam dicta de *Mini-*

Digitized by Google

sterio Sapientum, quæ hic plane abs re citantur, cum hoc summum studiorum Talmudicorum gradum notet, prolixius explicabimus) non tamen ideo sequeretur, *Chassanem* non esse æque in *Otiosos* referendum ac cæterorum quivis, qui à V. D. in illum ordinem sunt conjecti. Nam *in Synagoga munus aliquod obit:* & superiori Dissertatione §. LXIII. LXIV. aliquot *Otiosorum* criteria in eo esse ostendimus, ut proxime ad illorum ordinem accedere videatur.

IX. Si vero distinctius agamus, & *Chassane* Custode misso, ad שליח הציבור *Angelum Ecclesiæ*, qui populo preces præire solebat, oculos animumque convertamus, quo jure ille ab *Otiosis* excludi queat? Hujus enim erat quod V. D. *primo Presbytero* attribuit, *omniumque maximum* fuisse asserit, *preces publice recitare*; & hic ille איש גדול בחכמתו ובמעשיו *Sapientissimus Sanctissimusque cœtus Vir* erat, ex quo V. D. *primum Presbyterum* facit. Ut nihil causæ dari queat, cur ille ex hypothesi *Viri Docti* non sit statuendus unus *Otiosorum*. Quomodo ad horum ordinem rursum minimum unius hominis accessio fiet.

X. De *Sacerdotibus* vero quid tandem statuendum erit? nam & hi *aliquod in Synagoga munus obeunt:* statis diebus populo solenniter in Synagoga benedicunt, unde in Hebræorum Ritualibus singulares tituli de ברכת כהנים *Benedictione Sacerdotum* occurrunt, quam vulgo נשיאות כפים *Elevationem manuum* appellant.

XI. Idque Sacerdotum proprium est, ex Num: VI. 23. s. quo ita obligantur, ut si quando illud in Synagoga præsentes negligant, triplici sese peccato adstringant. *Schulch.*

Schulch. Aruch, Or. Chaij. Tit: CXXVIII. §. 2. כל כהן שאין בו אחד מהדברים המעכבים אם אינו עולה לדוכן אף על פי שביטל מצות עשה אחת הרי זה כעובר בג׳ עשה אם היה בבית הכנסת כשקראו כהנים או אם אמרו לו לעלות או ליטול ידיו: *Omnis sacerdos qui nullo vitio laborat, quod ipsum impediat, si non adscendat in suggestum* (ad benedictionem peragendam) *etsi tantum unum praeceptum affirmativum violat, tamen idem facit transgredienti tria affirmativa, siquidem in Synagoga præsens sit, quando vocant, Sacerdotes; vel si illum adscendere jubeant, aut manus suas elevare.*

XII. Cum itaque hi nascantur Sacerdotes, non fiant; & ab ipso Deo vocati sint, qui cœtui sacro publice benedicant: quis eos *munus*, & quidem omnium facile excellentissimum, *in Synagoga obire* neget, atque adeo ex hypothesi *Viri Docti* referendos in *Otiosos?* Ipsi certe Hebræi cum illis honorem habent, ut in lectione sacra, benedictione mensæ, atque alibi iisdem primas deferant; quemadmodum etiam ex Constitutione Constantini Magni liquet, ubi cum ii recensentur, qui in Synagogis deserviebant, & immunitatem ab omni corporali munere petebant, *Sacerdotes* reliquis omnibus, & ipsis adeo *Archisynagogis*, iterato præponuntur: *Hiereis, & Archisynagogis, & Patribus Synagogarum &c.* Et cum *Sacerdotes* omnes eodem in Synagoga ordine essent, eodem jure uterentur, atque omnes ex æquo tenerentur ad munus illud Benedictionis; quis non videt, illos, si paulo plures essent, vel ad minimum duo, numerum illum *denarium* rursum vehementer conturbare?

XIII. Sed pergamus tandem ad *Septem Lectores,* &

Digitized by Google

& quo pacto illi rationes *Viri Docti* turbare queant, videamus. Erant illi quidem in Synagogis bene constitutis *Septem:* sed non semper & ubique Aliquando enim multo pauciores erant, quia ad hoc officium non admittebantur, nisi qui legendi probe essent periti, ut licet notulæ nullæ textui adscriptæ essent, tamen secundum vocales & accentus lectionem exacte instituere possent. Testimonio hanc in rem non alio opus est, quam quod *Vir Doctus* ipse profert, & nos quoque jam alibi produximus. *Si quando in Synagoga tantum unus sit qui legere sciat, ille unus adscendit & recitat primo benedictiunculam, legitque aliquot versus, iterumque post lectionem benedicit &c.* & sic septies legit, ut numerum illum septenarium compleat. Ita in *Lebhusch* legitur, *Orach chaij*. Tit. CXLIII. §. 5 & ex citatione *Viri Docti*, in *Colbo* Cap. XVII. col. VI. Si quando igitur tantum unus inveniatur legendi peritus, vel non multo plures, saltem pauciores quam *septem*; Ubi *decem Otiosi* erunt? Habebis enim *Tres Archisynagogos*, & *unum*, *duos*, *tres Lectores*, qui quo pacto *decem* conficiant? Ita quocunque te vertas, semper turbatos calculos, atque impeditas rationes offendes.

Digitized by Google

CAPUT X.

Argumenta recensentur, cur neque Archisynagogus, neque Seniores sint Otiosi statuendi. Laborare vel negotiari neutris prohibitum. Neque ad מנין *faciendum instituti. Senioribus nulla stipendia data.* סתם כפירושן *explicatur.*

I. ETsi vero isthoc pacto *Viro Docto* utcunque satisfactum putamus, demonstrato *Archisynagogos* & *Lectores*, (quorum hi munus quoddam in Synagoga obibant, illi vero eandem etiam moderabantur,) non posse numerum *denarium* conficere, ceu qui illum longe excedant: tamen huic argumento adhuc aliquantisper inhærendum videmus, ne quis ex hypothesi *Viri Docti* alterutros illorum retineat & ex nostris responsionibus alios adsciscat, seque rem quocunque saltem modo confecturum confidat. Quare de utrisque singulatim agendum erit, paucisque ostendendum, neque *Archisynagogos Otiosos* esse, neque etiam *Lectores.*

II. Ut itaque de ראש הכנסת / ἀρχισυναγώγῳ, *primo* illo *Presbytero*, primo loco dicamus; nihil est, quod illum nobis persuadeat esse *Otiosum*. Cum enim is à reliquis omnibus, quicunque sint, *Otiosis* toto genere differt; tum neque otium agere cogitur, & à labore vel mercatura vacare, nedum ad id constitutus est, ut quotidie primus & ultimus in Synagoga præsto sit, ad מנין numerum illum denarium conficiendum, operamque iis dandam, quos vel negligentia vel casus serius in Synagogam venire permittebat: quæ tamen omnia & singula vera sunt de *Otiosis*.

III. Atque illorum cum primum certum sit, & per se cuivis manifestum; secundum item ex eo facile perspiciatur, quod Diss. 1. § CXXIX. & seq. de *Scholarcha Theologico* est dictum: postremum saltem paulo diligentius excutiendum restat.

IV. Atque hic quotusquisque est qui animum inducat credere, aut quis tradiderit Hebræorum, *Archisynagogum quotidie primum, ultimum, atque assiduum in Synagoga fuisse, ut cum cæteris* מנין *numerum illum sacrum conficeret, tardos Dei cultores atque infrequentes præstolaretur?* Quod ut a dignitate illius muneris alienum esse nemo non videt, ita neque natura ejus permittit, neque à Judæis in *Archisynagogi* descriptione usquam traditum invenitur. Erat enim ille ראש הכנסת / *Princeps Synagogæ*, summus ejus Præfectus; quem quo jure, qua fronte, ad infimum Synagogæ ministerium, imò *Otiosorum* subsellia detrudas? Et quum cœtui instituendo sit præfectus, de jure casibusque conscientiæ consulentibus responsa dederit, atque etiam sæpe Doctorem Academicum egerit, qui in בית המדרש jus πατροπαράδοτον explicaret; quo pacto extra ordinarias horas publici conventus cultusque sacri in Synagoga desidere potuerit, ut negligentibus vel sero venientibus præsentiam suam commodaret?

V. Num vero *R. Salomo Iarchi*, aut alius quivis Juris Talmudici Interpres, vel verbulo hujus rei meminerit? Nullus equidem opinor, hactenus certe nec vola nec vestigium istius rei occurrit. Et cum ille ראש הכנסת *Archisynagogum* iterato describat, de *Otiosis*, quibus ille fuerit adscriptus, prorsus silet. Ad Cod. *Sota*, Cap. VII. §. 7. & *Ioma*, Cap. VII. §. 1. ita illum de-

describit: על פיו נחתכין דברי הכנסת מי יפטיר בנביא מי יפרוס על שמע מי ירד לפני התיבה. *Ex ejus sententia negotia Synagogæ decernuntur, quis populum dimittat Lectione Prophetica, quis exponat super Schema, quis descendat ante pulpitum.* Ubinam hic vel verbum de *Otiosis?* vel quod ulla specie eo referri queat? Stato atque ordinario tempore illum Synagogæ interfuisse inde liquet, & sacra quoque moderatum esse; præterea vero nihil. Ut nisi quis valida argumenta, vel diserta Hebræorum testimonia producat, quibus *Archisynagogum Otiosum* esse probet, concludamus semperque credamus, illum ad ordinem *Otiosorum* prorsus non pertinere.

VI. Neque majori jure פרנסים הממונים על הציבור *Seniores Synagogæ Præfecti*, in *Otiosos* referuntur. Præterquam enim quod illi *septeni* constituantur, ejusdem omnes ordinis & dignitatis, non *deni*: neque *Otiosi* sunt, qui ab omni labore, mercaturæ artisve exercitio vacare debeant; neque ex publico aluntur; neque denique ad id ordinantur, ut מנין *cœtum sacrum* conficiant, & aliis quibusvis extra ordinem preces dicturis adsistant.

VII. Ac de numero illorum *septenario* cum jam satis dictum sit, primo loco de *Otio* videndum erit. Atque hic nihil est in illorum munere, quod ab omni labore feriari cogat. Consilio suo & auctoritate Synagogam regebant, in eumque finem, si quando necessitas exigeret, vel *Archisynagogum* adibant, ut nuper ex *Aruch R. Nathan* vidimus; vel cum populo agebant, uti ex iis, quæ superiori Dissertatione, §. XVII. dicta sunt, abunde liquet. At ideo ab omni opere vacare non debebant, nihilo magis quam qui in no-

 stris

ſtris Eccleſiis Verbi Miniſtris adjuncti ſunt Presbyteri, quos tempore functionis ſuæ mercaturam, artem, laborem denique quemcunque deſerere, nulla ratio vel neceſſitas cogit.

VIII. *Seniores* autem hoſce nulla lege otio adſtrictos eſſe, eodem argumento evinci poteſt, quo ſupra *Lightfooti* ſententiam refutavimus de *Iudicibus Otioſis*. Cod. *Kidduſchin*, fol. 70. col. 1. fine: כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור אסור בעשית מלאכה בפני שלשה. *Poſtquam aliquis præfectus eſt cœtui, non licet illi opus facere tribus inſpectantibus.* Quod cum *Rabb Huna* generaliter efferat, nihil cauſæ eſt, cur non illud ad hos *Seniores*, qui erant ממונים פרנסים על הציבור *præfecti cœtui Rectores*, etiam extendatur. Uſi quidem ſumus alibi hoc argumento adverſus *Lightfootum* de *Iudicibus*, præeuntibus ipſis Hebræis, qui hunc canonem iiſdem applicant: Id autem nihil impedit, quo minus etiam de aliis accipiatur, omnibus in genere populi præfectis. Cauſa hujus conſtitutionis, ut dignitati Præfectorum populo conſulatur, neque hi aliorum contemtui exponantur, generalis eſt, & tam Eccleſiaſticos populi Rectores ſpectat, quam Civiles. Sed non eſt, cur in hoc canone de *Senioribus* explicando multum laboremus, cum *Virum Doctum* hac in re nobis habeamus adſtipulantem. *Sane videmus*, (inquit pag. 45.) *τὸ* פרנס *generaliſſime hic accipi pro quovis Rectore, cum ſententia particularis ex univerſali veritate ſtabiliatur. Ita generaliter etiam ſumitur id quod ſequitur:* כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור אסור לו לעשות מלאכה בפני שלשה *Quoniam cum quis &c. Vbi exiſtimo τὸ* פרנס *GENERALI CVJVSQVE RECTORIS, atque hinc etiam JV-*

DI-

DICIS, *qui populum ducit ac moderatur*, *ſignificatu gaudere*. Etſi itaque *Senioribus*, *Parnaſim*, non licet tribus præſentibus operari, tamen operari licebit, neque *Otioſi* eſſe coguntur, modo id ita agant, ut & ſuæ dignitati conſulant & honori cœtus.

IX. Sed neque ad id inſtituti ſunt, ut primi, ultimi, & aſſidui in Synagoga ſint, ad מנין *cœtum ſacrum* conficiendum. Iſtud non minus ab horum dignitate alienum eſt, quam à dignitate primi *Archiſynagogi*. Regendi gratia conſtituti ſunt, non orandi, non in Synagogis deſidendi, & præſtolandi ſero venientes. Quod ſi quis tamen porro pertendat, hunc ſummo equidem opere rogatum velim, Hebræorum teſtimonia producat, vel unicum ſaltem, unde iſtud aliqua ſpecie conſtare queat. Ego hujus rei ignorantiam fateri non erubeſco. Qui id docuerit, illi lubens minerval ſolvam.

X. An vero hi *Præfecti* etiam ſtipendium ex ærario populi acceperint? Id enim neceſſe ſit, ſiquidem olim fuerint *Otioſi*. Nam qui ſuis rebus relictis unice negotia cœtus procurat, eum ex publico ali æquum eſt: atque ita ſua *Otioſis ſtipendia*, quidquid *Vir Doctus* neget, *R. Salomonis Iarchii*, teſtis omni exceptione majoris, diſertis verbis adſeruimus. De *Seniorum* vero ſtipendio quærenti, hactenus nihil occurrit. Neque enim omnes, qui in Synagogis deſerviunt, à cœtu aluntur, uti ex *Orach chaijim* liquet, Tit. LIII. §. 26. *Cœtus qui ſolet rebus ſuis quoſdam præficere &c.* בין שנוטלים עליהם שכר בין שאינן נוטלין *ſive eo nomine mercedem accipiant*, *ſive non*. Sunt itaque qui ex publico mercedem accipiant, ſunt etiam qui gratis munere ſuo fungantur.

 XI. At

XI. At quinam illi, quibus ſtata merces aſſignata? *Archiſynagogus*, & *Miniſter*. De *Miniſtro* ibidem legitur, §. 23. שכר ש״צ פורעין מקופת הקהל. *Mercedem Miniſtro Synagogæ ſolvunt ex ærario cœtus*, *&c.* De utroque rurſus ibidem, §. 24. & *Iore Dea*, Tit. CCLI. §. 13. ציבור שצריכין לשכור רב ושליח ציבור ואין בידם כדי שכר שניהם אם הוא רב מובהק וגדול בתורה ובקי בהוראה הוא קודם ואם לאו שליח ציבור קודם *Si cœtus aliquis & Doctori* (Archiſynagogo) *& Miniſtro mercedem perſolvere debeant, neque habeant unde illam utrique perſolvant; Archiſynagogus præferendus eſt, ſiquidem vir celebris ſit, egregieque in Lege & Iure verſatus; ſin vero, Miniſter præferendus.* Hic unius *Rabb*, *Archiſynagogi* mentio fit, & *Miniſtri*, qui ſtipendia accipiant, nulla *Seniorum*: quorum tamen non minus rationem habitam oportebat, ſiquidem illi etiam curæ ſuæ pretium caperent, quam *Archiſynagogi* & *Miniſtri*.

XII. Priuſquam autem hinc diſcedamus, locum modo ex *Orach chaijim* citatum, Tit. LIII. §. 26. viſum eſt reprehendere, & phraſin סתמן כפיכושן / quam ſupra Cap. I. §. 23. cum non ſatis aſſequeremur, intactam reliquimus, paulo diſtinctius explicare. Ingenuitatis enim noſtræ & prudentiæ eſſe videbatur, quod ipſi non ſatis caperemus, illius verſione lectori non imponere: quare Judæum Magiſtrum conſulere maluimus, quam audacem incertamque conjecturam proferre. En igitur nunc ſolidam & elegantem illius explicationem, quam Vir Clariſſimus, *David Pina Zorphati*, Med. Doct. patrii Juris callentiſſimus & diſertiſſimus Orator, noſter olim in Talmudicis præceptor, de ea per epiſtolam conſultus, tranſmiſit. שאלה

מפני

Digitized by Google

סמני אודיעך אהובי וחביבי דע כי מה שאמרו סתמן כפירושן
הוא כשלא קבעו זמן על האנשים שנמנו על צרכי ציבור
כי האיש שנמנה פרנס יתנשא לאמר אני אמלוך כל ימי
חיי כיון שלא קבעתם זמן לכן אמר [אפילו לא קבעו להם
זמן סתמן כפירושן] ר״ל כיון שנהגו למנות אנשים לזמן
קבוע לשנה או יותר וזו היא הסכמת הקהל ומנו איש
לפרנס ולא הודיעו לו שיהיה פרנס שנה אחת לא יאמר
הואיל ולא אמרתם מאומה אהיה פרנס כל ימי חיי
לזה אמר [סתמן] ר״ל כשלא אמרו מאומה ולא פירשו
לכמה יהיה פרנס אלא סתם מנוהו [כפירושן] ר״ל
שתיקתן זו היא פירושן מפני שכך היא הסכמת הקהל
שנהגו למנות אנשים על צרכי ציבור לזמן ידוע: Quæ si
Latine vertas, sic sonabunt: *Quod ex me quæris, amicissime & dilectissime Rhenferdi, ad id paucis responsum eo. Itaque sic habeto. Quod dicitur* סתמן כפירושן / *id tum obtinet, quando iis, qui negotiis cœtus præfecti sunt, certum tempus non est præstitutum. Nam qui Parnas ordinatus est, sese forte insolenter efferre possit, & dicere; quoniam mihi certum tempus non præfixistis, per omnem vitam meam gubernabo. Et hinc adeo dicit: Etiamsi non definiverunt illi tempus*, סתמן כפירושן / *Id est, posteaquam usu receptum est, ut ad certum quosque tempus ordinent, in annum, aut eo amplius, idque universi populi consensu; si jam aliquem Seniorem creent, neque diserte addant, illum tantum in unum annum Seniorem fore; is ne dicat, quandoquidem mihi* (de tempore) *nihil dixistis, per omnem meam vitam Parnas manebo; Ideo enim addit* סתמן / *id est, quando nihil dixerunt, neque expresserunt, quamdiu præfectus esse debeat: sed* סתם *simpli-*

pliciter, absolute, illum ordinarunt; כפירושן/ *id est, silentium ipsorum est explicatio ipsorum, quandoquidem universus populus in eo consentit, cum quos negotiis cœtus curandis præficiunt, in certum & notum tempus præficiant.*

XIII. Ex his itaque, quæ Cl. *Pina* differit, sic satis liquet, quid sibi illa velint סתמן כפירושן/ nimirum quæ in rebus cujusque Synagogæ absolute fiunt atque decernuntur, pro more in eadem recepto accipienda atque explicanda esse; ut illud inprimis observandum sit, quod alibi passim inculcant, הכל לפי המנהג/ seu phrasi Apostoli, uti *Vir Doctus* alicubi scite observat, πάντα κατὰ τάξιν γινέσθω, *omnia pro more recepto fiant*, ne quid temere in Synagoga vel Ecclesiá novetur, unde rixæ, contentiones, aliaque graviora incommoda oriri queant. Sed & illud hinc, si forte nescis, Lector, discere licet, quantum intersit ad Hebræas literas feliciter tractandas, si vivo magistro uti possis, à quo sæpe horæ momento plus discas, quam integro die aut septimana propria indůstria & privata proficias lectione. Quod cum D. *Hieronymus* probe perspectum haberet, minime erubuit homine Judæo magistro uti, & ad illum passim provocare: à quo neque hodie Doctissimi Viri dissentiunt. Unicum saltem ex hodiernis produxisse sufficiat, emunctæ naris Virum *Stephanum Gaußenum*, qui in aurea illa dissertatione de *Ratione studii Theologici*, pag. 35. se *paratum* scribit *vel biennii jactura redimere, Iudæos Doctos & in lege patria exercitatos sex menses audire*: cujus judicio & voto etiam ipsi lubenter subscribimus.

C A-

CAPUT. XI.

Septem Lectores non fuerunt Otiosi. Neque olim stati in Synagoga. Rationes contrariæ refutantur. Dictum Maimonidæ explicatur. Locus, in quo olim Otiosi. An à temporibus Antiochi Epiphanis linguæ Hebrææ notitia prorsus desierit, disquiritur.

I DEmonstrato itaque, neque *Archisynagogum*, neque *Seniores Otiosos* esse; porro etiam de *Lectoribus* agendum erit, qui à *Viro Docto* ad denarii illius numeri complementum adhibentur. *Ego vero*, inquit, *judico, scitum fuisse Hebrææ gentis antiquissimum, ut quoque Sabbatho SEPTEM Israelitæ ab EPISCOPO SYNAGOGÆ designati legerent, quod à posterioribus quam constantissime observatum est. Traditur illud in Colbo &c.* Quo quidem ipso nihil certius dici potest, modo recte intelligatur, quis sit ille *Episcopus Synagogæ; Azanita*, an *Archisynagogus?* Sed quid inde in rem præsentem elicias? *Hosce vero septem*, inquit, *si cum tribus ἀρχισυναγώγοις conjungas, habes numerum, quem quærimus, denarium.* Scilicet, *tres* & *septem* faciunt *decem:* Quod nemo Arithmeticorum unquam negaverit. Ideone autem jam etiam *decem Otiosos* habeas, aut probatum sit, hos *septem Lectores* esse *Otiosos?* Omnino vero, si V. D. audis; Nam *plura officia nunquam antiquissimis temporibus in Synagoga reperetis:* Ut adeo necessario hi *Septem Lectores Otiosi* fuerint, quoniam officium aliquod in Synagoga administrabant.

II. Sed quis hic non illico observet, in ista argu-

 men-

mentatione & majorem falsam esse, & minorem? Nam, ut ab Arithmetica ad Logicam transeamus, si argumentum ad formam redigas, ita habebit:

Quicunque in Synagoga munus aliquod obeunt, illi sunt Otiosi. pag. 32. ex dicto *Maimonidæ.*

Atque Septem Lectores in Synagoga munus aliquod obeunt, neque præter hos ulli alii. pag. 39.

Ergo Septem Lectores sunt Otiosi, neque præter hos ulli alii.

At hic omnia falsa esse, ex Cap. x. abunde liquet, ubi jam demonstravimus, & plura officia antiquissimis temporibus in Synagoga fuisse, *Diaconos* scilicet, *Custodem*, *Prælectorem &c*; neque tamen illos ideo etiam esse *Otiosos*, cum non omne officium ministeriumve Synagogæ faciat *Otiosum.* Ut hisce, quæ usquequaque vacillant, evertendis non sit operæ pretium diu immorari.

III. Unum illud non possumus quin paulo pressius examinemus, quod V. D. *Septem* illos *Lectores* certos homines fuisse contendit, & Synagogæ Ministros, non vero promiscue nunc hos, nunc illos, pro *Chassanis* arbitrio ex universa Synagoga evocatos. Quo posteriori cum nos aliquando argumento usi essemus, ad istam Viri Docti explicationem numeri denarii refellendam, neque res ipsa ulla specie negari posset; *Vir Doctus* quandam veteris consuetudinis immutationem est commentus, & quod antea liberum erat, & ad omnes ex æquo pertinebat, ad paucos quosdam, sc. ad *septem* ex illis *decem Otiosis*, restrinxit.

IV. Ratio nostra hæc erat, quod olim non stati essent in Synagoga *Lectores*, sed à *Chassane* promiscue evocarentur, quos ipse ad illud officium maxime ido-

neos

Digitized by Google

neos censebat. Id quod ex Cod. *Megilla*, Cap. *Hakkore Omed*, & Ritualibus Hebræorum sole meridiano clarius elucet. Cod. *Megilla*, f. 23. fac. 1. f. תנו רבנן הכל עולין למנין שבעה אפילו אשה או קטן אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד צבור *Tradiderunt Magistri: Quilibet adscendere potest, ad numemerum septenarium* (Legentiûm complendum) *etiam femina aut minorennis. Veruntamen dixerunt Sapientes: Mulier ne legat* (publice) *in Lege, propter honorem Ecclesiæ,* Idem itaque omnibus ad Lectionem Legis jus erat, nullo, modo idoneus esset, excluso; ne minorenni quidem, si saltem intelligeret, cuinam benediceret, & rite ac decenter legere sciret. Quod certe non obtineret, si certi homines huic lectioni instituendæ fuissent præfecti.

V. Et hinc omnia illa Magistrorum præcepta, quæ ordinem legentium, modumque illos invitandi definiunt. Nam cum universis & singulis idem jus esset, neque ullus idoneus à libro Legis arceri posset; ut ne hinc perpetuæ contentiones & simultates orirentur, singulis sibi certatim rapturis, quod erat universorum, sed omnia εὐσχημόνως καὶ εὐτάκτως administrarentur: ordo legentium definitus est, ut primæ darentur *Sacerdoti*, secundæ *Levitæ*, tertiæ *Seniori* alicui, & sic porro; quemadmodum ista prolixe traduntur in *Orach chaijim*, Tit. cxxxv. & seq. Quas *Halachoth* qui attente & cum judicio perlegerit, næ is nunquam animum inducet credere, certos aliquos homines ad illam rem unquam fuisse delegatos, nedum illi Lectores apud ipsum in censum venire possint *Otiosorum*.

VI. Sed neque V. D. negaverit, omnibus idem jus

fuisse legendi. Ipse prolixe illud asserit, pag. 120. „Unde & in Lectione Legis, inquit, quæ multo præ„stantior habita est illa prophetarum, unicuique facta „est potestas idoneo. הכל עולין למנין שבעה *Quilibet „adscendit ad legendum ad numerum septenarium.* Quin „& *minorennis*, si legere nosset, præstare poterat hoc „officium. - - - - Megilla Cap: III. §. VI. קטן קורא „בתורה ומתרגם *Minorennis legere potest Legem, eam„que interpretari.* Unde & factum, ut ad *Haphtara* Le„ctionem *Iuvenem Sacerdotem* delegerint & vocarint. „In *Colbo*, capite modo notato: ומעמידין כהן קטן „לקרות שמינית להיות מפטיר בנביא: *Et constituunt Iu„venem Sacerdotem* (minorennem) *ut octavo loco legat, „populumque dimittat in Lectione prophetica.* Sed recte „adjicitur: ואין בזה פגם כלל *Sed de hac re universa„lis decisio non est.* Quæ omnia verissima sunt, nisi quod postremum illud, quod recte adjicitur, non tamen recte vertitur. Neque enim פגם *decisio* est, sed *vitium*, proprie *incisura*, vel *crena* in acie cultri, quæ vitium infert, & cultrum ineptum reddit, estque conjuncta cum defectu; ut verti debeat: *Atque in eo nihil vitii, nihil indecori est.* Vox frequens in Constitutionibus de *Lectione Legis*, inprimisque lectione aut discessu Sacerdotum.

VII. Quid vero ad hæc reponit? huic dubio, quod ad speciem non leve esse fatetur, ut satisfaciat, duo observat: primo, *ex Maimonidis dicto omnino concludendum esse* עשרה הבטלנים *decem Otiosos certissime sacræ lectioni præfuisse, unde nihil hic dixerit, quod Hebræorum placitis non consentiat.* Deinde vero, *progressu temporis, cum vulgus inidoneum esset Lectioni sacræ peragendæ, ne-*

necessario quosdam homines publice fuisse constitutos, qui Linguæ Sanctæ gnaviter incubuerint, ut Lectionem hanc εὐσχημόνως possent præstare in publicis Israelitarum Conventibus sacris: Unde adeo *illi maximo jure* בטלנים *appellari mereantur.*

VIII. At neque ex *Maimonide* illud certo concluseris, neque ex *ratione. Maimonidem* enim quod attinet, hoc tantum dicit; *non fuisse illis studium nisi in rebus cælestibus, id est, ut legerent in Lege & sederent in Synagogis,* אין להם עסק אלא מלאכת שמים ר"ל לקרות בתורה וישיבת בבתי כנסיות Scilicet studio pietatis sese totos mancipabant, ut Deo cum aliis quibuscunque in cœtu invocando vacarent, inque illum finem in Synagoga semper præsto essent, quod alterum membrum commentarii *Maimoniani* indicat. Cum vero perpetuo in Synagoga desiderent, neque tamen perpetuo adessent, quos in precibus recitandis adjuvarent, aliud temporis fallendi medium quærendum erat. Quoniam vero in Synagoga deambulare, ludere, confabulari non licebat, neque aliud quicquam agere, quod præter decorem & sanctitatem loci esset: nihil *Sacrâ Scripturâ* prius potiusve occurrebat, cujus lectione & meditatione temporis tædium lenirent, & longæ moræ molestiam depellerent. Hoc illud est, quod *Maimonides* innuit, quando illis adscribit מלאכת שמים רוצה לומר לקרות בתורה וישיבת בבתי כנסיות *Studium rerum cælestium, id est, Lectionem,* (meditationemque) *Scripturæ, & sessionem in Synagogis,* ut aliis quibusvis etiam solis orandi causa Synagogam ingressis illico cœtus denarius præsto esset: si vero nulli oraturi accederent, temporis tædium sacra lectione fallerent.

IX. Quod vero ex ratione *Vir Doctus* profert, nullius momenti est, & partim etiam manifesto falsum. Duobus tamen argumentis utitur, quorum alterum à voluntate, alterum ab aptitudine plerorumque in Synagogâ petitum: tametsi duo illa etiam ad unum non incommode redigi posse videntur, de aptitudine legendi. Scilicet *non est omnibus eadem in dicendo libertas & peritia, his pudore, aliis ignorantia linguæ abstinentibus; rursum aliis naturæ dotibus ad id agendum non satis instructis.* Unde V. D. sequi existimat, *etsi libera unicuique Iudæo semper fuerit facultas Codicem sacrum publice legendi; non tamen inde concludere licitum, omnes id egisse.* Quod ut verum sit, neque sanus quisquam negare sustineat, tamen neque nobis adversatur, neque *Virum Doctum* vel hilum juvat. Non id credimus, nedum aliis persuasum velimus, universos & singulos, quotquot sunt in Synagoga, ad Lectionem publicam fuisse evocatos; neque id ad robur argumento nostro conciliandum ullo modo est necesse. Sufficit nobis, olim antiquis temporibus, quibus *Batlanim* vigebant, abunde virorum fuisse; qui Lectioni sacræ peragendæ pares essent, ex quibus *Azanita* quosdam pro suo arbitrio, & per vices, nunc hos, nunc illos potuerit deligere, & ad sacrum illud exercitium in suggestum evocare. Quo stante stabit etiam argumentum nostrum, ex eo contra *Otiosos Lectores* desumtum, quod nulli stati in Synagoga Lectores essent, sed quivis idoneus pro lubitu *Chassanis* ad id invitaretur, ut certos homines, in hunc usum quærere nihil fuerit necesse.

X. Atque illud ex loci consideratione inprimis liquet,

quet,

Digitized by Google

quet, in quo illi *Batlanim* instituebantur. Erant enim illi solum in *Urbibus magnis*, adeo ut si quis locus eos non haberet, titulum & dignitatem עיר גדולה *urbis magna* tueri non posset, sed haberetur tantum כפר loco *pagi*, uti jam pridem ex initio Cod. *Megilla* est ostensum. Cum vero ex Cap. 1. Cod. *Sanhedrin*, & *Maimonide*, *Hilch. Sanhedrin* Cap. 1. pariter constet, in iisdem locis constitutum fuisse סנהדרי קטנה *Synedrium minus* viginti & trium virorum, quibus porro tres ordines Candidatorum adjuncti erant; neque in illum Judicum consessum adlegerentur, nisi viri Juris patrii legumque periti: Quotusquisque est, qui non illico observet, abunde hominum fuisse, qui publice sacram lectionem rite & decenter peragere possent. Nisi forte ita existimare malis, in tanta Judicum & Candidatorum multitudine neminem fuisse huic muneri parem, sed omnes adeo rudes atque imperitos, ut quod *minorennes*, קטנים / præstare possunt, ad id fuerint inepti. Quod qui sibi de gravissimo illo Consessu, cæterisque illius dignitatis Candidatis, persuadere possit, næ is de illis, & universæ gentis eruditione magnificè sentiat oportet, magnamque gratiam ab hodiernis Judæis ineat, quorum majores in ipsa patria viventes & florentes adeo miseros stupidosque fingit.

XI. Instat tamen V. D. atque etiam rationem hujus tantæ ignorantiæ ostendere conatur. *Sed & aliud est*, inquit, *non exigui momenti caput, ad quod heic licet attendere. Postquam Israëlita in potestatem Syrorum per Antiochum Epiphanem redacti sunt, Lingua suorum Victorum, hoc est, Syræ unice se dederunt, prisca illa & avita, in qua jura & pracepta Divina acceperant, oblivioni tradita,* ab

ab illa vero ætate sanctæ suæ linguæ ignari & rudes facti sunt Israëlitæ, illius vera intelligentia Doctoribus suis relicta. Unde perspicuum est, vulgus plane inidoneum fuisse ab illis usque temporibus sacræ huic Lectioni peragendæ. Quam ob causam ratio jubet, ut existimemus, quosdam homines publice fuisse constitutos, qui linguæ sanctæ gnaviter incubuere, ut Lectionem hanc εὐσχημόνως possent præstare in publicis Israelitarum conventibus sacris. Ita ut illi maximo jure בטלנים *appellari mereantur.*

XII. Age itaque, excutiamus istud caput paulo diligentius, ut videamus quanti momenti sit, & quam parum solidi habeat, quod ad originem *Septem Otiosorum* faciat indigandam. Etsi igitur temporibus *Antiochi Epiphanis* ingens Ecclesiæ Judaicæ tempestas incubuit, & præsidiis Syrorum passim per terram illorum dispositis quædam linguæ immutatio orta fuit, usque adeo, ut Lex ipsa, quæ Hebraice olim prælegebatur, jam etiam Syriace vel Chaldaice exponenda esset, ut à vulgo posset intelligi; quæ etiam prima *Interpretationis* sacræ causa & origo exstitit, uti Vir Cl. *Iac. Altingius* ὁ μακαρίτης erudite ostendit: nequaquam tamen inde sequitur, tantam avitæ linguæ oblivionem introductam esse, ejusque veram intelligentiam ita solis Doctoribus relictam, ut reliqua omnis multitudo Hebræi sermonis prorsus rudis & ignara facta sit.

XIII. Cum enim Aramæa non peculiarem & distinctam ab Hebræa linguam constituat, sed hujus quandam solum dialectum; & Nehemias linguæ Hebrææ corruptionem, quæ ex quorundam matrimoniis cum barbaris mulieribus contractis, sensim invehebatur, olim usque adeo graviter tulerit, ut eo nomine ista ma-

Digitized by Google

matrimonia diſſolvi juſſerit, & immorigeros cœtu populi excludi: quis dubitet, quin honoratiſſimi & religioſiſſimi quique patriæ linguæ uſum una cum nova dialecto in ſuis ſaltem familiis voluerint & potuerint retinere? atque adeo multi paſſim remanſerint ejuſdem ſatis gnari & periti, qui lectioni publicæ eſſent apti?

XIV. Accedit verò etiam, quod ludi literarii frequentes eſſent, in quibus Judæi ἀπὸ βρέφυς τὰ ἱερὰ γράμματα docebantur; iique non in ſingulis modo locis ſinguli, ſed in iiſdem etiam plures. In ſola urbe Hieroſolymorum quadringentos & octoginta בתי סופרים *ludos literarios* fuiſſe jactant, uti jam alibi à nobis monitum; in quibus pueri cum prima elementa lectionis docebantur, tum inprimis Sacram Scripturam legere & intelligere, unde למקרא τῇ ἀναγνώσει, *Lectioni Sacræ-Scripturæ*, dicuntur deſtinati. Ac nequis iſtud in majoribus ſaltem civitatibus obtinuiſſe putet, generalem canonem obſervet, quem *Maimonides* ex Veterum conſtitutionibus producit *Hilch. Talm. Torah*, Cap. 11. §. 1. מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר וכל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחרימין את אנשי העיר עד שמושיבין מלמדי תינוקות ואם לא הושיבו מחרימין את העיר שאין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן; *In omni dicione, omni vico, & urbe denique omni conſtituere ſolent, qui pueros doceant. In quacunque autem urbe non ſunt pueri, qui ludum literarium frequentent; illius incolas anathemate feriunt, donec conſtituant ludimagiſtros. Quod ſi vero ne tum quidem illos inſtituant, lo-*

locum illum vastant; quia mundus non subsistit, nisi propter halitum puerorum Scholæ.

XV. Verba *Gemaræ*, unde hæc *Maimonidæ* petita sunt, jam alibi produximus; unde liquet, posterius illud מחרימין apud *Maimonidem* unius literæ mutatione facta legendum esse מחריבין / *evertunt:* quemadmodum etiam *R. Ioseph Karo* legit, qui utrumque dictum de anathemate & vastatione à *Maimonide* docet conjungi.

XVI. Sed & illud notandum, quod supra illud בית רבן vertimus *domum Magistri sui*, quasi רבן compositum esset; quia non assequebamur, quo pacto titulus omnium maximus, & familiæ Hillelis propriûs, infimi ordinis magistellis conveniret. Cum tamen plane dubitanter ita vertissemus, simul occasio ad eam rem tulit, cum Amico, Doctissimo Viro, super ea re contulimus, qui nos communem Magistrorum titulum esse monuit, cujus plurale רבנן / frequentissimum in illo תנו רבנן *tradiderunt Magistri.* Nominaremus tibi illum libenter, Mi Lector, si vel summa Viri modestia pateretur, vel hujus etiam rei tenuitas; quum non desint Viro longe eruditissimo alia, præclare observata, quibus harum literarum studiosos summo sibi beneficio demereri possit; præprimis si quando integram *Gemaram* Cod. *Beracheth*, quod nemo hactenus Christianorum aggredi est ausus, Latina veste ornatam, nobis voluerit exhibere.

XVII. Quid vero etiam illud sit, *Mundus non subsistit, nisi propter* הבל *puerorum ludi literarii?* reddidimus illud quidem cum Cel. *Buxtorffio*, *halitum*; sed rectène an secus, alii viderint, ipsimet sane de eo vehementer dubitamus. Quid enim *halitus puerorum* ad conser-

vationem mundi? Mirum sane, nisi quid aliud illa vox velit, quod forte ex Psalmo VIII. erit eruendum. Sed malumus ἐπέχειν, quam incerta jactare.

XVIII. Cæterum cum ludi literarii passim instituti fuerint, quis amplius dubitet, in iis pueros minimum edoctos esse Sacram Scripturam legere, quæ prima eruditionis Judaicæ rudimenta esse solent; atque adeo, etiamsi lingua Aramæa jam vulgo obtineret, complures tamen fuisse, inprimisque ex honoratioribus, qui & linguæ sanctæ periti essent, & lectionis ritè instituendæ.

XIX. Quod vero eorum, quæ Hebraice prælegebantur, interpretatio necessaria fuerit, id totalem Linguæ Sanctæ oblivionem non arguit. Ad eam enim instituendam id satis erat causæ, quod vulgus & plebs infima non amplius satis gnara esset patrii sermonis: siquidem infimi cujusque non minus, imo etiam magis, ratio habenda erat, quam summorum & doctissimorum virorum in Synagoga. Ut hactenus nihil causæ esse videamus, cur non illis temporibus, quibus *Otiosi* vel maxime vigebant, abunde virorum fuerit, qui Legem publice rite legere scirent; atque adeo nulla sana ratio nos cogat existimare, *Septem Otiosos* ad id fuisse institutos, ut Lectio Sacra decenter fieri posset.

Digitized by Google

CAPUT XII.

Hebræi, si quando aliquid veteri mori derogatum, illud diligenter notant. Accurationis illius exempla. Eorundem de Otiosis, statis Lectoribus, silentium. Lectio sacra ante Urbis excidium, & aliquot secula post, plane libera mansit. Quare & quomodo mutatio facta sit.

I. PRæter ea autem, quæ jam dicta sunt, alia, eaque non levis, contra illud *Viri Docti* effugium de *Lectorum Otiosorum* origine, difficultas nascitur. Solent Hebræi, quoties aliquid in patriis ritibus statisque Sacrorum ceremoniis est novatum, illud sedulo annotare; ejusque novationis causam, tempus, occasionem, aliasve circumstantias curate addere & memoriæ transmittere posterorum. De hac vero *Otiosorum* institutione, qui Sacræ lectioni publicè vacârint, ne quidem γρῦ occurrit: & cum tandem vulgus illi lectioni peragendæ inidoneum esse cœpisset, quod seris temporibus factum est, non *Septem Otiosi* instituti sunt, sed quicquid id est negotii, *Azanitæ* est demandatum. Quæ omnia paulo uberius erunt exponenda.

II. Ac primum quidem, de Hebræorum diligentia in patrii moris innovatione annotanda, infinitis fere exemplis probari posset: quorum unum & item alterum producere juvabit. Sic occasionem tritissimæ illius formulæ עולם הבא *Seculi futuri* notant, Cod. *Berach.* f. 54. fac. 1. *Ad coronidem* (versio est *Lightfooti* ad Matt: III. 7.) *omnium orationum in templo dixerunt* עד עולם *in seculum. Cum vero irrumperent* (an *corrumperent?*)

vent?) hæretici, dicerentque, non esse seculum nisi unum, institutum est; ut diceretur מן העולם ועד העולם *à seculo in seculum.* In hæc verba sic Glossa: *in Templo primo non dixerunt nisi Benedictus Dominus Deus Israelis in seculum. Cum vero irrumperent hæretici, qui dicerent; non esse seculum præter hoc, instituit Esra, & consessus ejus, ut diceretur,* מן העולם ועד העולם *à seculo in seculum: ad innuendum duplicem esse mundum,* (hunc & futurum) *ad extirpandum è corde opinionem negantium resurrectionem mortuorum.*

III. De Lege etiam post meridiem legenda *Maimonides, Hilch. Teph.* Cap. XII. §. 1. משה רבינו תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא ישהו שלשה ימים בלא שמיעת תורה ועזרא תיקן שיהו קורין כן במנחה בכל שבת משום יושבי קרנות וגם הוא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם ולא יקראו פחות מעשרה פסוקים: *Moses M. N. injunxit Israëlitis, ut publice legem recitarent, die Sabbathi, nec non secundo & quinto Septimanæ, horis matutinis, ut ne scilicet integrum triduum subsisterent, absque auditu legis. At Esras etiam illud instituit, ut unoquoque sabbatho etiam legerent post meridiem, in gratiam tabernariorum* (qui cum totam Septimanam mercaturæ operam dent, die secundo & quinto lectioni vacare non possunt, uti *R. S. Iarchi* explicat) *Idem vero etiam ordinavit, ut die secundo & quinto tres homines legant, neque minus legant versibus decem.*

IV. De more considendi in Synagogis, & ratione seclusarum à viris mulierum, Cod. *Succa*, fol. 51. fac. 2. fine, quæ verbis *Cel. Buxtorffii* exhibere visum, ex *Synag. Iud.* pag. 291. „Peculiarem autem habent

„mulieres Ecclesiam, quæ à virorum Ecclesiâ clathratis „fenestris separatur. Huic rei hanc in Talmude dant cau„sam; olim convenisse viros & mulieres eodem in lo„co, ita ut mulieres in sedilibus ad parietes affixis, & „eminentioribus, sederent, viri in inferioribus: cùm „hinc variæ levitates orirentur, constituisse, ut mulie„res interiùs, viri exteriùs essent; sed cùm nec hac ra„tione fibula poni posset, ordinasse, ut mulieres exte„riùs, viri intùs congregarentur: cùm ne sic quidem „huic malo medelam afferri viderent, tandem hoc re„medium invenerunt, ut mulieres seorsim, & viri seorsim „orarent. Idque confirmarunt ex Propheta Zacharia; „*Plangetque terra, familia singula seorsum: familia do„mus David seorsum, & mulieres eorum seorsum* &c. „nempe in separatâ & distinctâ Ecclesiâ, idque mode„stiæ, pudicitiæ & castitatis causâ: facilè enim in pra„vas incidunt cogitationes, si omnes promiscuè stete„rint.

V. Ex Academia etiam exempla in hanc rem desideras? perpende sis illud, quod temporibus Gamalielis primi accidisse ferunt, de discipulis coram Doctore sedentibus, cum antea ad illud usque tempus stetissent. Item illud de Jure χειροθεσίας, sive Doctores creandi, quod cum primum cujusvis promoti Doctoris esset, tandem Hilleli Principi est delatum. Et adde de institutione ישיבות sive *Academiarum* in Babylonia, cum antea non nisi סדרא esset, unde Præsides ejus ריש סדרא dicebantur, quasi nostro more *Gymnasiarchas* dicas; quod post excessum *Rabbi* factum memorant. De quibus nos alibi, si Deo visum, pluribus agemus.

VI. Cæ-

Digitized by Google

VI. Cæterum cum ex his aliisque multis exemplis constet, Hebræos si quando veteri mori aliquid obrogatum, illud studiose notasse; quis dubitet, idem in horum *Lectorum* institutione facturos fuisse, siquidem unquam *Septem Otiosi* instituti fuissent, qui loco totius Ecclesiæ lectionem sacram curarent? At nec vola nec vestigium hujus rei apud Hebræos, quemadmodum quoque *Vir Doctus* ne quidem unicum idoneum testem produxit, quo figmentum de origine *Septem Otiosorum Lectorum*, quod nobis lectorique suo tanta fiducia obtrudit, possit probare; neque unquam, fidenter dicimus, producet.

VII. Nam quod apud Hebræos de Lectione Sacra, & moris aliqua mutatione legitur, ab eo, quod *Vir Doctus* hariolatur, longe est diversum. Inde enim ab antiquissimis temporibus, rebus Judæorum adhuc integris, atque aliquot item seculis ab Urbis excidio, liberrima legendi ratio obtinuit, ita ut universis & singulis ad illam idem jus esset, eo saltem ordine, quem jam aliquoties exhibuimus, atque illa lege, nequis invocatus sese obtruderet, aut aliqua vi sibi istum raperet honorem. Cum vero tandem in diuturno & etiamnum durante exilio, rebus Judæorum ubique in pejus vergentibus, notitia linguæ & legendi peritia magis magisque intercideret; & nihilominus indoctissimus quisque sibi legendi honorem deposceret; institutum est, ut *Azanita*, qui legentes evocare, iisdemque inter legendum adsistere solebat, quosdam quidem pro more ad Legem in suggestum evocaret, non tamen illos legere permitteret, sed mutatis vicibus ipse *Lectoris* munere fungeretur, qui vero evocatus erat, ipsi *Chasf-*

sani,

ſani vice *Mediatoris* adſiſteret, atque adeo *Chaſſanis* munere fungeretur. Qui mos etiamnum in pleriſque locis obtinet.

VIII. Cum vero V. D. concedat, atque etiam ipſe probet, olim antiquiſſimis temporibus liberam unicuique fuiſſe poteſtatem Legem publice legendi; id nobis ſaltem probandum reſtabit, ſub finem templi ſecundi, cum *Otioſi* adhuc vigerent, & aliquot ſeculis poſt, eandem libertatem manſiſſe, neque illos tum temporis *ſtatos Lectores* fuiſſe. Atque illud inde facile perſpicitur, quod Magiſtri in Gemara Cod. *Megilla*, Cap. *Hakkore omedh*, f. 23. 1. ubi omnibus facultatem concedunt legendi, nullam mentionem faciunt *Otioſorum*, quorum inſtitutione traditioni illi, הכל עולין למנין שבערה ullo modo ſit derogatum; ut adeo uſque ad tempora compilatæ Gemaræ ſumma libertas viguerit legendi.

IX. Quod ſi exemplis agendum ſit, etſi illa rariora, non tamen prorſus deſunt. Atque ecce tibi *R. Akibham*, qui proxime ante & poſt ultimum urbis excidium floruit, Virum ſummæ inter ſuos auctoritatis, & tandem etiam martyrem. Is cum aliquando à *Chaſſane* in ſuggeſtum evocaretur, ad lectionem ſacram peragendam, adſcendere renuit, quoniam non eſſet rite ad illam præparatus. *Arba Turim*, *Or. chaij*. Tit. CXXXIX. הקורא הפרשה צריך לסדר אותה תחילה פעמים ושלוש בינו לבין עצמו כההוא דר"ע שקראו אותו להורה ולא רצה לעלות לפי שלא סדר אותה תחילה *Qui ſectionem aliquam* (in Synagoga) *lecturus eſt, eum hanc prius bis terve ſecum* (domi) *perlegiſſe oportet; exemplo R. Akibha, quem cum aliquando ad legem* (publice in Syn-

Synagoga recitandam) *evocaſſent, adſcendere noluit, quoniam illam prius ſecum non repetierat, &c.*

X. Ex eo quod hîc *R. Akibha* præter exſpectationem ſuam ad lectionem publicam honoris cauſa evocatur, facile perſpicitur, neque ipſum, neque alios ſtatos Lectores in illa Synagoga fuiſſe. Quod ſi enim ipſe ſtatus atque ordinarius Lector fuiſſet, nihil inopinanti accidiſſet, neque ad id officium potuiſſet, certè non debuiſſet, eſſe imparatus: in id enim, ex *Viri Docti* hypotheſi, *gnaviter incumbere debuiſſet, ut lectionem hanc ἐὐσχημόνως poſſet præſtare in publicis Iſraëlitarum conventibus ſacris.* Noluiſſe autem illud facere, non eſt vero ſimile, ſiquidem illud à ſumma tanti Magiſtri pietate fuiſſet alienum: neque hanc ejus negligentiam diſſimularent, qui hoc exemplum poſterorum memoriæ voluerunt commendatum.

XI. Sed neque alii tum temporis ſtati Lectores eſſe potuerunt. Quo jure enim, vel qua ſpecie tum *R. Akibha* potuiſſet invitari? Lectorum aliquis facile interceſſiſſet, qui ſibi hunc honorem præreptum noluiſſet: Et ipſe *Akibha* aliud reſponſum in promtu habuiſſet, quo privatam illam præparationem honeſte potuiſſet excuſare, ceu ad quem lectio illa nullo modo attineret, ad quam certi quidam homines publice erant delegati. Certe nullo modo neceſſe erat, ut *R. Akibha* illo nomine eſſent moleſti.

XII. Aliud exemplum longo tempore poſt, in *Rabh Huna, Rabh Ame,* & *Rabh Aſe* cernitur, Doctoribus Babylonicis, qui etſi *Otioſi* nunquam fuiſſe leguntur, Legem tamen ſæpius publice in Synagoga prælegerunt. Cod. *Gittin*, fol. 56. 2. fin. והא רב הונא קרי בכהני בשבתות

Digitized by Google

בשבתות וי״ט שאני רב הונא דאפילו רב אמי ורב אסי כהני חשיבי דא״י מיכף הוו כייפי ליה *At ecce, Rabb Houna* (Israëlita, teste *R. S. Iarchio*, & vi objectionis) *legit ante Sacerdotes. Respondeo: alia ratio est Rabb Houna, cui etiam Rabb Ame, & Rabb Ase, Sacerdotes spectatissimi terra Israëlis, honorem exhibuerunt.* Duo illi *Ame* & *Ase*, Rectores fuerunt Academiæ in Terra Israëlis post obitum *R. Iochananis*, quorum ætatem *R. David Gans*, ex *Iuchasin R. Abrahami Zachuth*, rejicit in annum quater millesimum sexagesimum, id est æræ Christianæ ccc. Hi etsi de sacerdotali genere erant, tamen in lectione primas dederunt *Rabb Houna*, clarissimo viro, & primo Academiæ Soranæ Rectori. Quod nobis invictum argumentum præbet, ad annum Christi ccc. usque adhuc obtinuisse liberam illam lectionem, quandoquidem *Rabb Ame* & *Rabb Ase*, Sacerdotes & Doctores, primum in illa locum habuerint, sed summa reverentia *Rabb Houna* ducti, illi honoris causa eundem concesserint; ut adeo ille etiam legerit. Quorum neutrum fieri potuisset, si tum temporis *stati Lectores* in Synagoga fuissent. Nam memoratos illos Doctores *Otiosos* fuisse, omni veri specie caret; quod qui affirmare voluerit, illi honorem non invidebimus probandi.

XIII. Sed & longo tempore post, saltem quibusdam locis, eadem libertas mansit, argumento constitutionis illius novellæ, quæ apud *R. Isaacum Fessanum* legitur in *Additamentis* ad Cap. *Hakkore Omedh.* ראש הכנסת או חזן הכנסת לא יקרא עד שיאמרו לו אחרים קרא שאין אדם מבזבזהו לו; *Archisynagogus, vel Custos Synagoga, non leget, priusquam alii illum legere jusserint: quia nemo sibi ipse hunc honorem sumit.* Habuere itaque

&

Digitized by Google

& *Archisynagogus* & *Custos* facultatem legendi: at non soli illi, sed & alii quicunque in Synagoga. Est enim in illo Canone argumentum à majori ad minus. *Archisynagogo*, vel *custodi*, non licet adscendere invocato: Ergo multo minus aliis quibuscunque. *Tur. Orach chaij.* Tit. cxxxix ואינו רשאי לקרות עד שיאמרו לו קרא וזהו שנהגו שש"צ קורא לעולים ואפילו ראש הכנסת וגו׳ *Neque facultatem habet legendi, priusquam dixerint illi, lege. Et hoc est, quod constanter observant, ut Minister cœtus evocet eos, qui* (ad Legem) *adscendant. Nam etiam Archisynagogus, &c.* Quicunque vero recentiorum hunc canonem citant, illiusve indicium faciunt, ejus originem non altius quam à *R. Is. Fessano*, vulgo *Alphesio*, repetunt. Ut minimum ille post *Talmudem* obsignatum, & forte etiam post tempora *Geonim* natus videri queat, atque adeo tunc adhuc prisca & libera illa consuetudo obtinuerit legendi.

XIV. Verum enim vero, ad quodcunque usque seculum ille mos duraverit, tandem aliquibus locis alia consuetudo invecta est; nimirum ut *Chassan*, vel alius quidam, quem *Segen* vocant, quoscunque quidem pro lubitu suo & dignitate Ecclesiæ ad se evocaret, non tamen legendi gratia, sed adsistendi. *R Ioseph Karo, Beth Ios.* ad *Orach chaij.* loc cit. ונ"ל דהיינו לדידהו דהעולה היה קורא בקול רם אבל לדיד׳ שהעולה אינו קורא בקול רם אע"פ שלא סידר אותה לית לן בה והחזן שקורא בקול רם הוא שצריך לסדר אותה: *Videtur autem dicendum, hoc* (quod dicitur in textu de necessaria præparatione ad legis recitationem) *apud illos obtinere, ubi is, qui adscendit, etiam ipse alta voce legit: Sed apud eos, ubi non legit clara voce, parum inter-*

 est,

est. si (Sectionem legendam) *prius secum non repetiverit; quia Azanita, qui clara voce legit, illam prius recte discere debet.* Habemus hic, duplicem morem; alterum antiquum, ex quo ipse ille evocatus legem prælegit: alterum novellum, ut non vocatus ille, sed *Chaßan*, legendi peritus, loco ejus legat.

XV. Illud novum jus quando introductum sit, ingenue nos fatemur ignorare; neque enim hactenus illud ab Hebræis invenimus notatum. Quæ vero ejus causa fuerit, iidem non dissimulant; ignorantia sc. plerorumque Judæorum in hoc diuturno gravissimoque exilio, eaque cum pari arrogantia & impudentia conjuncta. Cum enim multi sint legendi imperiti, qui tamen vel ordinis vel honoris causa in suggestum sunt vocandi; institutum est, ut horum loco *Chassan* legat, ipsi vero *Chaßani* vice versa adsistant legenti. Sic verò *Chassan* non illorum solum loco legit, sed etiam eorum, qui lectionis peragendæ satis sunt gnari: Nimirum invidiæ declinandæ causa, & rixarum ac jurgiorum. Si enim *Chaßan* quorundam tantum loco legeret, cæteris peritioribus ipsis legentibus; istorum imperitiam publice prostitueret, & lectores illi loco honoris & gaudii, quæ in illo munere quæruntur, tantum pudorem & ignominiam referrent. Et rursum, si non omnium loco *Chaßan* legeret, nemo imperitus videri vellet, sed ineptissimus quisque sibi lectionem impudenter arrogaret. Hinc itaque institutum, ut *Chassan* omnium vices agat, & Lectionem illam solus in se suscipiat.

XVI. Quæ diximus, cuivis evidentia sunt, qui הלכות קריאת ס״ת *Constitutiones de Lectione Legis*, in *Arba*

Arba Turim & *Lebusch*, attente diligenterque perpenderit. Sed compendio rem exhibet *R. Mordechai Iaphe*, in *Lebusch Hattecheleth*, sive *Or. Chaij*. Tit. CXLI. §. 2.

לא יקראו שנים בתורה בקול רם יחד דתרי קלי לא משתמעי לפיכך לא יקרא אלא אחד׳ אם הוא במקום שהעולה קורא ישתוק הש״צ והאידנא נוהגין שהש״צ מקרא לכל העולין וטעמא הוא לפי שאין הכל בקיאין בטעמי קריאה ואין הציבור יוצאין בקריאתו וכל אחד הוא בעיניו ביודע ואם לא יקראוהו לתורה אתי לנצויי עם הש״צ לקרותו ג״כ לכך תקנו שיקרא הש״צ עם כולן שלא לבייש אותו שאינו בקי ומ״מ גם העולה קורא בלחש עם הש״צ כדי שלא תהא ברכתו לבטלה אבל לא יקרא בקול רם דתרי קלי לא משתמעי מ״מ יכול להשמיע לאזניו: *Duo simul elata voce ne legunto, quoniam duæ voces non intelliguntur; quare non nisi singuli legere debent. Si id sit in loco, ubi ipse ille legit, qui adscendit* (in suggestum,) *Minister Synagogæ tacere debet: Nunc vero moris est, ut Minister cœtus loco omnium adscendentium legat. Cujus rei hæc est causa, quod non sint omnes satis versati in ratione lectionis; & sic cœtus illius tantum lectioni attendens munus suum non impleat. Præterquam quod quisque sibi ipsi satis peritus videatur, adeo ut, si ad legem non invitetur, mox Ministro cœtus litem intendat, ut ipsum æque ac alium quemcunque invitet. Et hinc adeo sanxerunt, ut Minister cœtus cum omnibus & singulis legat; ut ne illum, qui non satis novit legere, pudore suffundat. Nihilominus tamen is qui suggestum conscendit, tacite Ministrum cœtus subsequitur, ne benedictio illius irrita fiat. At alta voce legere non debet, quia duo soni non intelliguntur;*

etsi

etsi eo usque vocem suam elevare potest, ut eam ipse auribus percipiat. Tantundem habet *R. Iacob Ben Ascher, Tur. Or Chaij.* loc. cit. Ubi *R. Ioseph Karo*, inter alios *R. Nathanem* laudat, qui ad Cod. *Megilla*, cap. *hakkore Omedh*, eandem rationem reddit: שמ״ה שנהגו עכשיו ששל״ח ציבור קורא בקול רם אפשר שתהיגו כן כדי שלא לבייש מי שאינו בקי לקרות בדקדוק הקריא״ה; Quæ ex superioribus facile intelliguntur.

XVII. Ex his cum & mutatio ipsa moris, & mutationis caussa satis evidenter constet, aliunde plura congerere non erit necesse; inprimis, quoniam alibi quoque occasionem futuram putamus, etiam reliqua de mutatis vicibus *Azanita* & *Lectorum* pluribus persequendi.

XVIII. Illa itaque mutatio est, quæ in lectione Sacra seris demum temporibus est introducta; illo jure, quod omnium & singulorum erat, in unum *Azanitam* collato, non in *Septem Lectores*, qui eo nomine otium colere debuerint, & ab omni labore & negotio proprio vacare.

XIX. Et ut hoc unicum verbo addamus, quamvis *Septem* stati *Lectores* fuissent, ideone vero illos etiam *Otiosos* esse oportebat? Lectio illa ter tantum instituebatur in septimana, die secundo, quinto, & sabbatho. Reliquis itaque quatuor diebus opus exercere licebat. Neque hactenus animum inducere possumus, ut credamus, tantæ molis illam lectionem fuisse, cui etiam minorennes pares erant; aut publicos illos Lectores, si qui unquam fuerint, adeo imperitos fuisse; ut ad unam Sectionem legendam integro sexiduo indiguerint, quo se rite præpararent.

C A-

CAPUT XIII.

Locus ex Benjaminis Itinerario de Otiosis, nobis non adversatur. Idem explicatur. De Academiis Babyloniæ. Quid ראש הכלה/ *& quomodo à* ראש הישיבה *differat.*

I. PRiusquam vero, duabus illis, *Lightfooti* & *Viri Docti*, sententiis examinatis, ad nostræ sententiæ expositionem progrediamur; tertia quædam excutienda restat, ne forte, si quis in illam aliquando incidat, non obvia omnia, quæ poterant & debebant, à nobis excussa esse existimet. Si tamen illa ipsa peculiaris sententiæ nomen mereatur, ac non potius abusus quidam vocis בטלנים sit dicenda.

II. Nimirùm *R. Benjamin Tudelensis* in *Itinerario* suo *decem Otiosorum* Bagdadensium mentionem facit, qui ab iis multum differunt, quos nos fuisse credimus, & sequenti capite exponemus. Verba ejus hæc sunt, pag. 70. ex editione & versione Cl. *L' Empereur*: ויש שם בבגדאד כמו אלף יהודים והם יושבים בשלוה ובהשקט ובכבוד גדול תחת יד המלך הגדול וביניהם חכמי' גדולים וראשי ישיבות מתעסקים בתורת משה ושם בעיר י' ישיבות וראש הישיבה הגדולה הרב רבי שמואל בן עלי ראש ישיבת גאון סגן הלוי' ראש השניה ור' דניאל ראש הישיבה השלישית ורבי אלעזר החבר ראש הישיבה הד' ורבי אלעזר בן צמח ראש הסדר והוא מיוחס עד שמואל הנביא ע"ה והוא ואחיו יודעים לנגן הזמירות כמו שהיו המשוררי' נוגנים בזמן שבית המקדש קיים

קיים והוא ראש הישיבה החמישית· ור' חסדיה פאר החברים ראש הישיבה הששית· ורבי חני הנשיא ראש השביעית ורבי עזרא ראש הישבה השמינית· ורבי אברהם הנקרא אבו טאהר ראש הישיבה הט' ורבי זכאי בן בסתנאי בעל הסיום ראש הישיבה הי' הם הנקראים בטלנים שאין מתעסקים בדבר אחר אלא בצרכי צבור ובכל ימי השבוע הם דנין לכל אנשי הארץ היהודי' חוץ מיום. ב' שבאים כלם לפני הרב שמואל ראש ישיבת גאון יעקב ועומד עם העשרה בטלנין ראשי הישיבות לדון לכל הבאים אליהם ונומר. *Cæterum Bagdadi mille ferme Iudæi degunt, qui tranquillitate ac quiete fruuntur, imo gloria magna, sub maximi regis imperio: inter quos etiam sapientissimi sunt & consessuum primores in lege Mosaica occupati. Decem in ista civitate sunt consessus sive synedria: & summi synedrii caput, M. Doctor Samuel filius Eli, caput inquam eminentissimi synedrii; Præfectus Levitarum est secundi caput; D. Daniel tertii synedrii præses est; D. Eleazar Socius (sc. D. magni vel Scholasticus) præses quarti synedrii; D. Eleazar filius Tsemah ordinis procurator, cujus genealogia ad beatum Samuelem Prophetam reducitur (is ejusque fratres cantica modulari norunt, quemadmodum musici, cum sanctuarium etiamnum staret, modulabantur) caput sive præses est quinti synedrii; Doctor Hasdija Scholasticorum decus, sexti synedrii; D. Haggæus Princeps, septimi; Doctor Ezra, octavi; Doctor Abraham appellatus Abou Tahir (id est, pater sanctus) noni synedrii caput; denique D. Zachæus filius Bustanai generalis ipsorum quæstor, præses est decimi synedrii. Hi OTIOSI dicuntur: quia non occupantur ulla in re, nisi in necessariis populi negotiis. Atque omnibus istius regionis Iudæis*

dais jus dicunt, ſingulis diebus ſeptimanæ, excepto die ſecundo: quum omnes conveniunt ad M. Samuelem, caput ſynedrii, quod ab eminentia Iacobi, nomen habet; ipſeque cum decem illis ociosis, ſynedriorum capitibus, præſto eſt, ut omnibus promiſcue accedentibus jus dicat.

III. Habemus hic *decem Otioſos*, ſic dictos, *quia non occupantur ulla in re, niſi in neceſſariis populi negotiis*, quo modo ſupra eoſdem etiam deſcribi intelleximus. Sunt autem illi *Doctores*, viri literati; ראשי ישיבות *Capita Synedriorum*, uti Cl. *L'Empereur* vertit, vel potius *Rectores Academiarum* vel *Collegiorum*; ſimulque *Iudices, qui omnibus promiſcue ad ſe accedentibus jus dicunt.*

IV. Illa vero deſcriptio *Otioſorum* cum ab ea, quam nos jam dedimus, porroque dabimus, vehementer multis modis differat; hiſtoria *Benjaminis* accuratius expendenda erit, & videndum, an, ſi vel omnia vera eſſent, nobis ullo modo adverſentur; & ſecundo, an unquam tales decem Otioſi vel Bagdadi vel alibi uſquam fuerint, ac non potius lepidum quoddam ſit figmentum, à *Benjamine* ex diverſi generis rerum conjunctione conflatum.

V. Ac primò, etſi concederemus, Bagdadi temporibus *R. Benjaminis* ejuſmodi *decem Otioſos* fuiſſe, quales ille deſcribit: id nihil noſtræ explicationi obeſſe poteſt. Noſtri enim *Otioſi*, de quibus hactenus egimus, longe alius generis ſunt, & ab his, de quibus *R. Benjamin*, toto cœlo diverſi. Nos hactenus egimus de י' הבטלנים של בית הכנסת ſive *Decem Otioſis Synagogæ*, quemadmodum Diſſ. 1. §. XIX. & XX. abunde dictum eſt: Hi vero de quibus *R. Benjamin*, nihil

hil

Digitized by Google

hil minus sunt quam *Synagoga*, in qua ipsis nihil negotii; sed ad Academiam & Forum pertinent: ceu qui non rebus Synagogæ vacant, sed institutioni Academicæ, jurique dicundo. Unde adeo illi, etsi forte nomen *Otiosorum* nacti sint, cum nostris non debent contendi.

VI. An vero tempore *R. Benjaminis* Bagdadi *decem Præsides Synedriorum* fuerint, iique *Otiosi* dicti sint; de eo vehementer dubitari possit. Non ausim equidem omnia falsi arguere, vestigia enim veterum Academiarum Babylonicarum hic cernuntur. Sed tamen ita existimo, *R. Benjaminem* vel non satis comperta habuisse, quæ hic narrat, vel saltem minus feliciter & distincte explicuisse. Quorum utrumque eo facilius credo, quod videam, Celeber. *L' Empereur* in notis suis observare, *Benjaminem* multa aliena fide narrare, vel ex ingenio suo confingere. Id quod inprimis de *Bagdado* verum est, ubi hominem ne quidem unquam fuisse insigni argumento evincit. Verba *L' Empereurii* hæc sunt, pag. 186. *Unde*, inquit, *clarius apparet, quod jam in præcedentibus monui, Benjaminem istis omnibus locis non fuisse, quæ tamen se lustrasse scribit. Nam si Bagdadi fuit, qui Abassidæ illius, qui tum Calipha erat, nomen ignorare potuit? Sane si quisquam ea in urbe innotuit, Calipha potissimum. Ex his & similibus lectores conjiciant, an fidem ille mereatur, quum de gente sua passim ea commemorat, quæ in eum finem excogitata, ut vers.* 10. *c.* 49. *Geneseos detorqueatur, merito quis suspicetur.*

VII. Fuisse tamen quiddam, quod huic narrationi occasionem præbuerit, facile animadvertunt, qui historiam veterum Academiarum in Babylonia non ignorant.

Digitized by Google

rant. Hanc *R. Abraham Zachuthus* in *Iuchasin* ex *Responsis Rabh Scherira Gaon* egregie exponit, unde plura proferre constitueramus, sed quædam à *Cl. L' Empereur* in *notis ad l. c. Benjaminis* jam allata videmus, & alibi etiam ipsi prolixius de ea re agemus. Quare rem in compendium redegisse sufficiet.

VIII. In Academiis Babylonicis, Pumbedithæ & Soræ, erat ראש ישיבה *Caput Academiæ*, supremus ejus Rector & Professor. Hic solus in separata cathedra sedebat. Coram ipso, facie illi obversa, decem alii sedebant, quorum tres חברים *Socii*, vel *Collegæ* dicebantur: reliqui septem ראשי הכלות / quos Cl. *L' Empereur* reddit *Capita communitatis*. Post hos sex septemve (numerum certum eruere nunc non lubet, nec vacat;) aliæ classes Academicorum, quarum singulæ denos habebant. Atque hi omnes Rectoris illius partim discipuli erant, & partim etiam Assessores.

IX. Qui vero ראשי הכלות hic vocantur, Rectoris illius sunt hypodidascali, qui lectionem ab illo publicè explicatam cum discipulis repetunt, quæque his non sunt satis intellecta, uberius explicant & inculcant. Cod. *Berach.* fol. 57 1.f. הנכנס לאגם בחלום נעשה ראש ישיבה ליער נעשה ראש לבני כלה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חזו חלמא רב פפא דעייל לאגמא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דעייל ליער נעשה ראש לבני כלה וגו' *Qui sibi per quietem arundinetum ingredi videtur, fit Rector Academiæ: qui sylvam, hypodidascalus. R. Papa & R Houna, filius R. Iehosuæ, somnia habuerunt; R. Papa, qui arundinetum ingressus erat, fiebat Rector Scholæ; Rabh Houna autem, F. R. Iehosuæ, qui sylvam ingressus fuerat*, ראש לבני כלה /

 Ad

Ad hæc *R. Salomo Iarchi* ſic commentatur: אגם שיש בו קנים גדולים וקטנים וסמוכים זה לזה סימן לראש ישיבה שהגדולים והקטנים מתקבצים יחד קבוץ גדול ובאים לשמוע דרשה מפיו: *Arundinetum, in quo magni parvique calami, iique denſi, eſt omen, fore quem Rectorem Academiæ, apud quem maximi minimique convenire ſolent, ut Scholas ejus audiant.* יער אילנות גדולים ואינן סמוכין זה לזה אף זה סימן לראש תלמידי הרב והוא ראש לבני כלה שמפרש לתלמידים שמעתא אחר שעמד הרב והם מחזירין על שמועתן ויש תלמידים שלא יבינו בדברי הרב ככל הצורך וזה מבינה להם: *Sylva vero, quæ arbores quidem magnas, ſed rariores habet, ſignum eſt illius qui præfectus eſt diſcipulis Doctoris* (Hypodidaſcali.) *nam hic eſt Caput filiorum* כלה / *qui lectionem explicat; poſtquam Doctor abſolvit, & illi lectionem ſuam repetunt, ut ſi qui diſcipulorum mentem Doctoris per omnia non ſint aſſecuti, hic illos ulterius erudiat.*

X. Liquet ex his, quæ ratio Academicæ inſtitutionis fuerit, & quid inter ראש ישיבה & ראש כלה interſit. Ille *Rector* eſt, & ſupremus Doctor; hic *Hypodidaſcalus*, illi ſubordinatus. Ille publice docet, hic repetit privatim. Quid vero כלה ſit, non æque nobis conſtat. Cel. *L'Empereur* reddit *communitatis*, ſed minus feliciter & contra mentem, ſi modo mentem Viri Celeberrimi ipſi ſatis capimus, Hebræorum. Nam vox כלה hic non *communitatem* ſignificat, ſed ſingularem aliquam privatamque diſcipulorum claſſem. Cum enim, quod ex *Iuchaſin* conſtat, præter primam claſſem *ſeptem hypodidaſcalorum triumque collegarum*, ſex, vel potius ſeptem ordines eſſent diſcipulorum, & ſingulis ordinibus, qui כלות dicebantur, ſinguli ראשין præfecti eſſent;

Digitized by Google

ſent; ſequitur vocem כלה non denotare *communitatem*, ſed diſtinctam aliquam *claſſem:* in qua claſſe qui hærebant, dicebantur בני כלה/ & qui his privatim erudiendis præfecti erant, ראשי כלות uti *Iuchaſin* habet, vel, uti *Gemara Berachoth*, ראשין לבני כלה/ quaſi *magiſtros ordinis* dicas, vel *Præfectos Claſſis*. Etſi vero ſenſus ſic ſatis conſtat, nondum tamen etiam ratio nominis כלה/ de qua adeo ab aliis malimus erudiri.

XI. Atque hujus moris non obſcura veſtigia hodieque Amſtelodami cernuntur, ubi cum una tantum ſit ישיבה *Academia*, in eaque unus ראש *Præſes*, Profeſſor, Doctor, qui publica inſtitutione quotidie fungitur: tum plura inveniuntur collegia privata. Quippe lectione publica finita, quæ in בית המדרש proxime Synagogam Luſitanorum habetur, Auditores in varias claſſes diſtincti, ad ſuum quiſque auditorium diſcedunt, & de novo ſtudia reſumunt. Hæc privata collegia ſunt ipſiſſimæ Veterum כלות/ & qui illa moderantur, ראשי כלות/ Moderatur autem illorum unum aliquis aliquando *Talmid* vel *Chabher*, qui cæteris eruditione præſtat; aliud, niſi fallimur, Gymnaſiarcha vel Claſſium trivialium Rector; aliud rurſum כמוה"רר יצחק אבוהב *D. Iſaak Abhuhabh*, Archiſynagogus, & nuper etiam Academiæ Rector, cujus quidem collegio nos ſæpiusſcule intereſſe meminimus.

XII. Atque hinc jam apparet, quid de *decem* illis ישיבות *Synedriis* vel *Academiis* ſit ſtatuendum. Non illæ proprie ישיבות fuerunt, ſed כלות plura ſc. unius ejusdemque Academiæ Collegia. Eorumque Moderatores non ראשי ישיבות/ ſed ראשי כלות/ Neque enim vero ſimile, illis temporibus, poſtquam Academiæ Babylo-

Digitized by Google

nicæ jam diu defecerant, Bagdadi decem Academias esse potuisse. Satis & loci illius, & gentis honori datum arbitror, si qualiscunque Academia aliquot saltem ejusmodi collegiis instructa, illis temporibus Bagdadi statuatur. Nisi forte illud ad Benjaminis defensionem dici possit, illum vocem ישיבות *καταχρηστικῶς* non alio sensu quam pro כלות usurpasse: quemadmodum, nisi rursum fallimur, privata illa collegia Amstelodami aliquando eodem nomine appellantur.

XIII. Quod vero *R. Benjamin* decem illos *Rasche Ieschibhoth*, tribulibus suis etiam jus dicere scribit, non omnino ab eo abludit, quod *R. Abr. Zachuth* tradit de Rectoribus Academiæ Soranæ & Pumbeditanæ; qui non tantum præsentibus jus dicant, sed etiam absentibus consilia scribant.

XIV. Cum vero tandem eosdem etiam nomine *Otiosorum* insigniri docet, mirum, ni vehementer erret, idque de suo addiderit. Nam cum olim in celebrioribus urbibus *decem Otiosos* fuisse sciret, jamque Bagdadi parem numerum Virorum Doctorum inveniret, illis *Otiosorum* nomen imposuit, & ex Synagoga in Academiam transtulit: eadem facilitate, qua alibi populos montesque loco suo movet, & in aliud solum transfert. Sane *R. Abraham Zachuth*, qui historiam Academiarum Babylonicarum ex fragmento *Rabh Scherira Gaon* nobis exhibet, etsi cætera sic satis diligenter persequitur, nullos tamen *Otiosos* novit certe nullam illorum mentionem facit. Unde, facile est perspicere, olim in Academiis & Tribunalibus nullos fuisse, qui *Otiosi* dicerentur; quemadmodum etiam, cum de Tribuna-

libus

Digitized by Google

libus ex professo agitur, judices non tantum non dicuntur *Otiosi*, sed ab iisdem etiam distinguuntur, uti ex Cod. *Sanhedrin* liquet, loco alibi à nobis citato.

XV. Sed si quid denique illud de *Otiosis* veri habeat, istud summum inde recte colligi poterit & concludi; usum vocis בטלנים vel *Otiosorum*, tandem sequioribus seculis à Judæis Babyloniis ita ampliatum esse, ut ea præter Veterum morem etiam *Doctores Academicos*, eosdemque *Iudices*, fuerit complexa; haud secus ac חזן & שליח הציבור / qui olim distincti fuerunt, à recentioribus plerisque ita confunduntur, ut hactenus Viri in his literis Principes illos putaverint eosdem. Id autem quicquid sit, nobis certe obesse non potest; nisi quis ita secum statuat, animumque credere inducat: Veterum Hebræorum ritus & mores ex hodiernorum quorundam sive errore, sive abusu vocis, contra constantem Doctissimorum quorumcunque Interpretum consensum, accipiendos & explicandos esse.

Digitized by Google

CAPUT XIV.

Otiosorum genuina descriptio ex superioribus repetita. Stipendium, & officium cum aliis precandi, Otiosis frustra negatur. Buxtorffi, Hottingeri, & Hakspanii consensus cum nostra explicatione. Nova testimonia R. S. I. Rab. Nissim & Nachmanidæ. Hæc duo etiam explicata. Conclusio.

I. Restat denique, ut nostram etiam de *Otiosis* sententiam, & veram illorum rationem paucis exponamus. Paucis, inquam; quia utrumque jam in superioribus passim est præstitum; maximèque Diss. 1. §. XIX. XX. ubi & loca Hebræorum congessimus, quotquot quidem hactenus offenderamus, in quibus *Otiosorum* mentio vel explicatio occurrit, & theses quasdam ex iisdem elicuimus, ex quibus cum aliorum opiniones refutari possent, tum vera sententia stabiliri.

II. Ex iis itaque, quæ l. c. produximus, hanc *Otiosorum* descriptionem damus: *Otiosi fuerunt decem mares majorennes & liberi, spectataque vita & probitatis, urbibus majoribus proprii, & Synagogæ stipendiarii; ad id instituti, ut rebus omnibus relictis unice Synagogæ vacarent, id est, quotidie mane & vesperi primi atque ultimi in Synagoga essent, maximamque diei partem, quousque saltem tempus precibus fundendis statutum prorogari solet, in eadem exigerent: ut quicunque ante vel post ordinariam sacri conventus horam, absente reliquo cœtu, Synagogam orandi causa adirent, numerum denarium invenirent, qui demum legitimum cœtum sacrum constituit, & cum illo statas precum formulas rite possent recitare.*

III. At-

Digitized by Google

III. Atque hæc illorum descriptio satis ex iis liquet, quæ supra Diss. 1. §. XIX. XX. & inde à §. XXXIX. usque ad LVII. dicta sunt; unde Lectorem nostrum, ne eadem sæpius reponere cogamur, singulorum probationem repetere velimus.

IV. Quod vero huic nostræ expositioni oppositum sit, opponive possit, hactenus quidem nihil occurrit, nisi quod *Vir Doctus*, pag. 31. neget, illos *& stipendiarios* fuisse, & *precibus recitandis vacasse. Quam ob rationem*, inquit, *iis adstipulari non possumus, qui in Veterum Synagogis decem conductos ære præsto fuisse putant, qui τῶν* י׳ בטלנים *decem Otiosorum nomine in Hebræorum scriptis intelligendi sint, à Synagoga Præfectis & Episcopo distincti.* Et mox pagina sequente: *Ego vero ex hoc testimonio velim observari, Maimonidem sub nomine τῶν* י׳ בטלנים *necessario intellexisse illos qui Synagogam moderabantur, atque in ea munus aliquod obibant; non illos qui ære conducti faciundis precibus loco totius cœtus vacabant, &c.*

V. Sed hæc tanti non sunt, Benevole Lector, ut illis refutandis otium & operam amplius impendamus. *Stipendiarios* fuisse *R. Salomo*, (*quem* ipse V.D. *aliquoties citat, quia is in Talmudicis scriptis versatissimus est*, pag. 57. *cujusque fides apud gentem suam longe maxima*) satis diserte docet, quando iterato tradit, וניזונין משל ציבור vel מתפרנסין משל ציבור *& aluntur ex publico. Faciundis autem precibus vacasse*, non minus ex eodem reliquisque Scholiastis liquet, quando ad id institutos docent, *ut mane & vesperi tempore precum in Synagoga essent.* Quod tantum abest, ut negari possit, ut etiam illius solius rei causa sint instituti. Illud solum-

Digitized by Google

modo notandum est, nunquam nobis in mentem venisse statuere, Otiosos illos *loco totius cœtus* precibus vacasse, aut *forte ad imitationem Stationariorum in Templo, post hujus destructionem, in Synogogas fuisse introductos.* Nequaquam vero. Nunquam quicquam horum, ne quidem per somnium, cogitavimus. Neque enim adeo rerum Judaicarum imperiti sumus, quin sciamus, quid inter *Stationarios* & *Otiosos* intersit. Illi ad id instituti, ut *loco* universi Israëlis sacris quotidianis in Templo interessent, vel in Synagogis convenirent, ut eadem hora sacrificia, quæ pro salute totius populi fiebant, Deo commendarent; quo pacto reliqui omnes ab hoc officio immunes erant: Hi vero ordinati, non ut alii à precibus quotidianis immunes essent, sed ut singuli, qui stata hora publicis precibus interesse non potuerant, justum cœtum invenirent, in quo ipsimet preces suas rite fundere possent. Illi per vices munere suo fungebantur, per certas classes vel Ephemerias distributi, ita ut eos bis in anno ordo tangeret: Hi vero quotidie præsto esse debebant. Ut nihil simile inter se habuerint, quo nomine magnopere comparari possint. Illi cum ipso templo abrogati, hi vero etiam multo post in usu manserunt, etsi vero simile, antea, dum Templum & tres Hebræorum stabat, maximè floruisse, nequaquam vero in locum *Stationariorum* esse subrogatos.

VI. Hanc vero, quam dedimus *Otiosorum* explicationem, alii quoque ex Christianis Clarissimi Viri exhibent. Quos inter familiam ducit Celeb. *Buxtorffius*, Lex. Talm. col. 292. *Apud Rabbinos*, inquit, *de decem* בטלנין *crebra fit mentio. Sunt autem decem viri Otiosi,*

ſi, Synagogæ Iudaicæ quaſi ſtipendiarii, qui ſtipendium accipiunt, ut in precibus & aliis conventibus ſacris, in Synagoga ſemper frequentes adſint, & ab initio ad finem cum Sacerdote aut ſacrorum præfecto perdurent. ne Synagoga unquam in ſacris ſit vacua, aut Sacerdos ſolus.

VII. Clariſſ. *Hottingerus*, cum officia Synagogæ recenſet, *Compend Theol. Iud.* pag. 281. *Otioſos precatores* vocat. Atque illi laudatur Clariſſ. *Hakſpanius*, in Tractatu *Lipmanno* ſubjecto, pag 376. Ubi *Cæterum*, inquit, *quod de hominibus decem Iudæi referunt; id recens inventum non eſt; ſed a multis retro ſeculis tales aluere*, בטלנים *dictos, qui ſemper adeſſe coguntur, dum ſacra celebrantur, ne* שכינה *recedat, ut patet ex Talmud.*

VIII. Ex qua Celeberrimorum Virorum explicatione conſtat, illos & *ſtipendiarios* fuiſſe, atque ab Eccleſia ſuſtentatos; & ad id inſtitutos, ut *precibus publice in Synagoga cum aliis recitandis vacarent:* quæ duo *Vir Doctus* in noſtra explicatione præcipue negat.

IX. Quæ quo magis liqueant, adhuc unum & alterum locum adſcribere lubet, ſupra non obſervatum. Sic itaque rurſum *R. Salomo Iarchi*, ad *Epitomen Feſſani*, Cod. *Megilla*, f. 360. עשרה בטלנין של בית הכנסת שהן בטלין ממלאכתן וניזונין משל צבור להיות מצוין בזמן תפלה בבית הכנסת דאמר מר בברכות כיון שבא הקדוש ב״ה בבית הכנסת ולא מצא שם עשר׳ מיד כועס שנא׳ מדוע באתי ואין איש׳ *Decem Otioſi Synagogæ: qui otiantur à proprio negotio, & aluntur ex publico, ut tempore precum in Synagoga inveniantur; quemadmodum Mar dixit in Cod. Berachot: Quando Deus O.M. Synagogam ingreſſus non invenit in illa decem, mox iraſci-*

ſcitur, quemadmodum dicitur (Eſ. L. 2.) *Quare, cum venio, nemo adeſt?* Nihil quidem hic diverſi dicit ab eo, quod ſupra ex illo adduximus; illud tamen, quod maxime controvertitur, de novo inculcat.

X. Similiter *Rabbenu Niſſim*, Ibid. אי זו עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין מפרשינן בגמרא עשרה בטלנין של בית הכנסת כלומר שבטלין ממלאכתן שיהו מזומנין כל שעה לתפלה כדאמרינן לא מצא שם עשרה מיד כועס ור"שי ז"ל כתב דבטלין ממלאכתן וניזונין משל ציבור ואין צריך אלא כל שמשכימין ומעריבין להיות מצויין בשעת תפילה לבית הכנסת די בכך *Quanam eſt Urbs magna? in quacunque ſunt decem Otioſi: In Gemara explicationis cauſâ additur, Decem Otioſi Synagogæ, qſ. d. qui otiantur ab opere ſuo, ut quavis hora parati ſint ad preces; quemadmodum legitur* (Cod. *Berachoth*) *Si ibi non inveniat decem, illico iraſcitur. R. Sal. Iarchi vero præterea etiam addit, quod à ſuo opere ceſſent, & alantur ex publico: At illud neceſſarium non eſt, ſed* (*Otioſi* ſunt, vel cenſentur) *quicunque mane & veſperi aſſidui ſunt, ut hora orationis in Synagoga inveniantur; id enim ſufficit.*

XI. Miraberis forte, Benevole Lector, me hunc locum producere, quo haud ſcio an ullus afferri potuiſſet noſtræ ſententiæ magis adverſus: præſertim cum ipſi Hebræi inculcare ſoleant, אוי לזה שנעשה סניגורו קטיגורו *Væ ei, cujus advocatus ſit adverſarius ipſi.* Sed bene habet, nec nobis quicquam cauſæ, cur hunc locum diſſimulemus. Id primo liquet, quod eſt omnium maximum, maximeque nobis neceſſarium probatu; *Otioſos* illos *precandi* cauſa fuiſſe conſtitutos, שיהו מזומנים לכל

לכל שעה לתפילה׃ *ut quavis hora ad preces* (in Synagoga) *parati*, vel *praſto eſſent*. Quæ ſola atque unica cauſa fuit illos inſtituendi.

XII. Quod vero idem de *ſtipendio* negare videtur, tanti non eſt, ut vel nos vel Lectorem noſtrum moretur. *Rabbenu Niſſim* enim non tam de antiquis illis, quam ſui ſeculi *Otioſis* loquitur. Id quod inde maxime liquet, quod haud multo ante *R. Moſen Nachmaniden* laudarat, cujus ſententiam jam repetit. Hic enim de hodierno Synagogarum more fol. 159. fac 2. ita loquens introducitur: אבל הרמב״ן ז״ל כתב כרך שאין בו עשרה בטלנין אם לו רצה להקדים קורא בארבעה עשר והביא הוכחה לזה מן הירושלמי אף על פי שהגריסה מתחלפת ואין פירושו ברור וצריך עיון לפי דבריו ח״אך נהגו עכשיו בארץ ישראל לקרא בחמשה עשר שהרי ברוב המקומות אין שם עשרה בטלנין שיהיו בטלין ממלאכתן לעמוד בבית הכנסת וי״ל דלאו דוקא בטלנין אלא כל שדרין שם עשרה בני אדם שהולכין בוקר וערב לבית הכנסת הרי הוא כאילו יש שם עשרה בטלנין וגו׳ *At R. Moſes Nachmanides l. m. ſcribit: Oppidum in quo non ſunt decem Otioſi, ſi nolit prævertere, poteſt legere die decimo quarto. Hujus autem rei argumentum ex Codice Hieroſolymitano affert, etſi ibi varia lectio eſt, neque explicatio ejus ſatis clara, ſed attenta conſideratione indiget ſecundum illius verba, quo pacto nunc in terra Iſraëlis ſoleant legere die decimo quinto, cum tamen in pleriſque locis non amplius ſint decem Otioſi, qui à propriis negotiis vacent, ut continuo ſint in Synagoga. Ut adeo dicendum, non eſſe abſolute Otioſos, ſed ubicunque habitant decem homi-*

mines, qui mane & vesperi Synagogam adeunt, idem esse ac si ibi essent decem Otiosi.

XIII. Vixit *R. Moses Nachmanides* in Judæa, in ipsa urbe Hierosolymorum. Atque hic illum etiam libros suos conscripsisse, cum aliunde patet, tum ex Epistola elegantissimo libro, quem תורת הארם *Legem hominis* inscripsit, subjecta, quam Hierosolymis ad filium dedit. Cum itaque commentarios quoque Talmudicos ibidem scriberet, quid terræ sanctæ consuetudo istis temporibus ferret, sedulo notavit. Eo autem jam pridem res Judæorum redactæ erant, ut singulis Synagogis oppidisve *denos* ejusmodi *Otiosos* alere non esset integrum. Id longum exilium, civium infrequentia, & denique multorum res accisæ aut penitus eversæ, non ferebant. Unde adeo paucissima loca erant, in quibus *Decem Otiosi* alerentur. Illa igitur omnia censebantur eodem loco, quo pagi, ut scilicet præciperent Lectionem libelli Esther die conventus Synagogici. Nam אמר ר״יהושע בן לוי כרך ושאין בו עשרה בטלנין נירו, ככפר *Dixit R. Iohosua F. Levi: Urbs* (Non omnino quæ munita fuit inde à temporibus Josuæ, sed urbs magna, quæ vel inter maximas censetur) *qua non habet decem Otiosos, censetur quasi pagus*, qui non die decimo quarto legit, sed illum diem antevertit, legitque die conventus Synagogici. At *R. Nachmanides* nihilominus existimabat, posse ejusmodi civitatem, siquidem ita videretur, non anticipare lectionem, & æque atque urbes majores legere die decimo quarto, quemadmodum נהגו עכ״שיו בארץ ישראל *nunc in terra Israelis solent legere die decimo quinto:* Cujus rei hæc est ratio, שהרי אין ברוב המקומות עשרה בטלנין *quod* (*nunc, temporibus*

bus Nachmanidæ) *in plerisque locis non amplius inveniantur decem Otiosi, qui rebus omnibus relictis assidue in Synagoga versentur:* Unde tamen וי״ל *Dicendum videtur*, (sive *Nachmanidæ*, sive *Rabbemi Nissim*) דלוא דוקא בטלנין אלא כל שדרין שם עשרה בני אדם וגו׳ *Non præcise decem Otiosos* (requiri) *sed ubicunque saltem decem homines habitent, qui quotidie mane & vesperi Synagogam frequentent, idem esse ac si ibidem sint decem Otiosi*; atque adeo legere die decimo quarto vel quinto.

XIV. Unde tandem constat, quod *Rabbenu Nissim* f. 160. adversus *R. S. Iarchi* negat, necesse esse ut *Otiosi ex publico alantur*, id non de antiquo more accipiendum esse, sed ex hypothesi *Nachmanidæ* de nova consuetudine tum temporis in Terra Sancta recepta, quando etiam illa loca, in quibus saltem decem erant, qui assidue, mane & vesperi, Synagogam frequentarent, lectionem libelli Esther instituebant die decimo quarto, more Urbium majorum, etsi illi decem non essent *omnino Otiosi*, neque etiam *Stipendiarii Synagogæ*. Quæ adeo sententia *Rabbenu Nissim* & *Nachmanidæ*, de sui seculi more, non potest neque debet opponi juri veteri, quod *R. Salomo Iarchi* in Commentario suo explicat, adeoque nobis nihil adversatur.

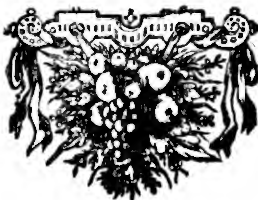
XV. Hac itaque difficultate etiam expedita, atque ostenso, quanti illud sit, quod nostræ sententiæ hactenus vidimus aliqua specie posse obtendi, calamum ponimus, & finem facimus scribendi. Illud porro nobis restare videtur, ut Synagoga, quam Cl. *Lightfootus*, *aliique* Viri Docti *Otiosis* superstruxerunt, diruta atque eversa, eandem absque illis moliamur, & quæ vera & nativa olim ejus facies fuerit, quinam *Præfecti* &

Mi-

Digitized by Google

Ministri, ex Hebræorum monumentis fide dignis ostendamus. Id quod proxima occasione, si Deus vitam viresque concesserit, in *Investigatione* nostra conabimur præstare.

F I N I S.

IN-

Digitized by Google

INDEX
VOCUM
HEBRAICARUM.

P p עדה

Digitized by Google

I N D E X

Digitized by Google

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM.

A

Digitized by Google

pos-

Digitized by Google

Nu-

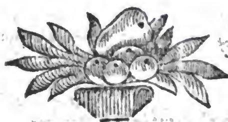
Digitized by Google

Pre-

Digitized by Google

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google